

OROIMENGARRIA. - MEMORIA.

EUSKAL-FESTAK DONOSTIAN. — JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN SAN SEBASTIAN.
URI ONETAKO BILGUMA BEHEZIAREN ERABAKIZ ARDITARATUA.

1886

EUSKAL-FESTAK DONOSTIAN.

1886.

JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN SAN SEBASTIAN.

261117

1886.

EUSKAL-FĖSTAK DONOSTIAN.

OROIMENGARRIA.

URI ONETAKO BILGUMA BEREZIAREN ERABAKIZ ARGITARATUA.

1886.

JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN SAN SEBASTIAN.

MEMORIA.

PUBLICADA POR ACUERDO DEL CONSISTORIO DE ESTA CIUDAD.

DONOSTIAN:

IGNACIO RAMON BAROJA-REN SEMEEN moldizkiran.

EUSKAL FÉSTAK DONOSTIAN.

1886.

Donostiako Euskal-itz-jostaldien Batzarreak, gure euskera eder, biursakinde, pintura eta musika gerenak alegiñ guzian gorde eta zabaltzeko bere egiñ-pideari oartuaz, erabaki du urte ontako euskal-féstak egiñ ta ospatutzea datorren Lotazill edo Abenduaren azken amartean, prestaturik ontarako ondoren agertzen diran indar neurtz eta jostagudak. Ona aurten izango diranen

AZALDEA.

IZKRIBATZALLÉEN INDAR-NEURTZEA.

Euskal-izkuntza-jakindeak zabaltzen sayatzen diran izkribatzaileai lanhide onragarri onetan aurrera ere jarraitzeko serbituko diezten limurkaritzat, emango zaizkate ondorengo sari oek:

1.^{ko} ZILLARREZKO ERRAMU ADAR BAT, euskal-irakurgai edo gure aurrekoai aditutako kondairen bat itz-larrietan obeto ipintzen duenari. Berri eta argitaratugabea ezpada, esan bear du egilleak nondik datorrena dan, edo zér dan bere lanerako aurrean iduki duen gaia.

Aldeera.—*Bilezar onoretsu bat.*

2.^{garren} ZILLARREZKO LUMA URREZESTALI BAT, *Donostiar argido-tarren bizitzéen gañean*, itz-neurtu edo larrietan, lanik onena aurkeztzen duenari; edo Donostia zér nolako uda-lekua dan obeto agertzen duen lanaren egilleari.

Lenbiziko gaiari dagokionez, lan au izan liteke, ala Uri ontako euren jakinduriaz, balore edo bertuteagatik berezitu izan diran seme guzien gutiste bat, nola aietako batzuen gañeko erakasde bat.

Aldeera.—*Bilezar onoretsu bat.*

JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN SAN SEBASTIAN.

1886.

EL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES de esta Ciudad, atento á su mision de procurar por cuantos medios estén á su alcance la conservacion de la lengua bascongada, y la propagacion y el desarrollo de nuestra poesia, pintura y música peculiares, ha dispuesto la celebracion en la última decena del mes de Diciembre próximo de las fiestas euskaras correspondientes al presente año, anunciando al efecto varios certámenes en la forma que se expresa en el siguiente

CARTEL.

CERTÁMEN LITERARIO.

Como modesta recompensa que sirva de lauro y de estímulo á los escritores que se dedican al cultivo de la literatura bascongada, se concederán los premios siguientes:

1.º UN RAMO DE LAUREL DE PLATA, al autor de la mejor leyenda bascongada escrita en prosa. Si no fuese original deberá indicarse su procedencia ó el texto que se ha tenido á la vista para la traduccion ó arreglo.

Accésit.—*Diploma de honor.*

2.º UNA PLUMA DE PLATA SOBREDORADA, al autor del mejor trabajo biográfico en prosa ó verso, sobre *Easonenses ilustres*; ó de una descripeion de la Ciudad de San Sebastian como punto veraniego.

Respecto al primer punto, este estudio podrá ser, bien una galeria de hijos de la Ciudad que se hayan distinguido por su saber, su valor ó sus virtudes, ó bien un estudio de uno ó varios varones beneméritos.

Accésit.—*Diploma de honor.*

3.^{garren} AIZKIBEL-EN EUSKAL-GAZTELANIZKO IZTEGI FAMATUAREN LIBURU EDERKIRO APAINDUTAKO BAT, itz-neurtu edo larrietan, jostiruditar saiorik onena aurkeztzen duenari. Lan onek izan bearko du herriya eta argitaratubagea, bañan izan liteke jostirudiko edozein motakoa, ala tragedia, drama edo komeditarra, nola musikarekin batean egitekoa.

Lan berririk batere aurkeztuko ezpalitz, batzar-epalleak eman al izango du sari au beste izkuntzen batetik obeto itzuli edo moldatutako izkribuari, baldin onek bear diran bainaude edo doain guztiak biltzen baditu.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

4.^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, edozein gai eta neurritan jarritako biursakintza ederrenaren egilleari.

Ez dira sariztatuko, puntu ontan len sariztatuak izan diradenen moldaerak.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

5.^{garren} ZILLARREZ APAINDUTAKO MAKILLA BAT, Euskal-lurrean egin diran eleizacho famatuetatik edozein baten gañean izkribu-kondairazko edo aditutakorik onena agertzen duenarentzat, dala itz-larri nola neurtuetan; adierazirik eziñ izango dala Ondarribiako Ama Birjiña Guadalupekoarena.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

6.^{garren} URRE-ZILLARREZKO KOLOLCHA BAT aurreko gaian esantako eleizacho edozein baten pintura edo antzestarik onena, ura arkitzen dan mendi edo inguruenakiñ, aurkeztzen duenarentzat; berezitzen dala goian aitatzen dana.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

7.^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, Euskal-erriko oiturak obeto agertzen dituenari pintura edo antzesta batean.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

8.^{garren} ZILLARREZKO LIRIO BAT, gure izkuntzan oraindik izenik ez duten asiera, lanbide, eta gauza sortu berriak adierazteko, euskaratik aterata, izkuntz onen legeak ondo gordeaz, izen berri geien ipintzen dituenari. Guchienaz aurkeztu bearko dira berrogei ta amar izen berri.

Ala gauz oen izenak, nola aurkeztuko diran beste edozein dagozkatena izan bearko dute berriak, eta izkuntz onen legeak eskatzen duten erara osotoro moldatuak; konturatzen dalarik, ezen, saria emateko begiratuako zayola, ez ainbeste geienak dituen lanari, ezpada oek egokiago moldatuak dakazkienari.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

3.º UN EJEMPLAR DEL GRAN DICCIONARIO BASCO-CASTELLANO DE AIZKIBEL, PRIMOROSAMENTE ENCUADERNADO, al autor del mejor ensayo dramático, en prosa ó verso. La obra deberá ser original é inédita, y puede ser trágica, dramática, cómica ó lírica.

A falta de obras originales, el Jurado podrá adjudicar el premio á la mejor traduccion ó arreglo que se presente, siempre que reuna las condiciones de mérito necesarias.

Accésit.—*Diploma de honor.*

4.º UN OBJETO DE ARTE, al autor de la mejor poesía bascongada con libertad de asunto y de metro, quedando excluidos de este punto del Programa los que ántes hubiesen sido laureados en él.

Accésit.—*Diploma de honor.*

5.º UN MAKILLA CON INCRUSTACIONES DE PLATA, al autor de la mejor monografía histórico-tradicional, en prosa ó verso, sobre cualquiera de los célebres santuarios erigidos en tierra euskara, excepcion hecha del de Guadalupe (Fuenterrabía).

Accésit.—*Diploma de honor.*

6.º UNA PALETITA DE ORO Y PLATA, al autor del mejor cuadro al óleo ó acuarela que represente, fielmente, cualquiera de los santuarios indicados en el número precedente, con el paisaje que le cerque; se exceptúa el arriba mencionado.

Accésit.—*Diploma de honor.*

7.º UN OBJETO DE ARTE, al autor del mejor cuadro al óleo ó acuarela que represente costumbres del país euskaro.

Accésit.—*Diploma de honor.*

8.º UN LIRIO DE PLATA, para el que presente el mayor número de voces técnicas ó facultativas, creadas con arreglo á los principios de la etimología bascongada, y con raíces de esta lengua, para designar principios, objetos ó invenciones que no tengan nombre en este idioma. El minimum de voces que se exige es el de cincuenta.

Las correspondencias á estas ú otras voces que se presenten deberán ser nuevas, y ajustarse en un todo á los buenos principios científicos, entendiéndose que para la concesion del premio se tendrá en cuenta, no sólo el número de ellas, sino la mayor ó menor perfeccion con que han sido formadas.

Accésit.—*Diploma de honor.*

VIII

9.^{garren} ZILLARREZKO MEDALLA BAT, *Nafarroko Euskal-Elkar-goak* eskeñia, Gipuzkoako erri, toki, echadi, eleizacho, mendi, ibai eta iturrien izen euskerazkoen gañean oroikarririk onena egiten duenarentzat, agerturik guztien izen-sortzea.

Aldeera.—*Bilezar onoretsu bat.*

10.^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO GAUZA ADIERAGOIDUN BAT, Gipuzkoako erakasdeko maisu edo irakasle jaunen batzarreak eskeñia, On Antonio Okendo-ko itsas-gizon ospatsuaren bizitzaren gañean lanik ederrena egiten duenari.

Lan au aurkeztu bearko da, gaztelaniarako bere biurkerarekin.

Aldeera.—*Bilezar onoretsu bat.*

11.^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, *Union Artesana* deritzon Uri ontako elkarteak eskeñia, Zubietako umant, Donosti erreka 1813.^{an} berriro alcha zuten gizon aundiai donkitutako oroipenik onenaren egillearentzat.

Aldeera.—*Bilezar onoretsu bat.*

12.^{garren} SEI SARI, DIBUJATZEKO ESTUCHE EDO BESTE ORLAKO GAUZEN BATZUEK, 10.^{tik} 15.^{era} urte bitarteko sei mutill gazte, euskeraz ondo-ena irakurri eta izkribatu, ordu laurden batean, egiten dutenentzat.

OARKERA

1.^{ko} Indar-neurtze ontarako aukeratzen diran lan guziak izkribatu bear dira euskeraz, baña izkribatzalle bakoitzak berezitu lezake euskal-errietako edozein izkera mota.

2.^{garren} Lan guziak bialduak izan bear dute korrioaren bidez paper-bilgo ziertotu edo zertifikatuetan zuzen le onekin: SR. SECRETARIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES DE SAN SEBASTIAN

3.^{garren} Paper bakoitzean ipiñiko da lan bakoitza, jarriarik berari ezagugarri bat, eta, ichia ere egongo dan beste papercho batean, ipiñiko dira izkribatzallearen izen-loubreak, eta here bizi-lekuaren seña barrendik, eta ezagugarri ura ber-bera kanpotik.

4.^{garren} Izkribuak bialdu litezke, ala nai bada, iñoren izenik gabe edo izen falso-pean, baña ala bialtzen dituenak, para bearko ditu beste siñale bereziren batzuek, aren lana sarizatua izango balitz, bera egillea dala ikusi-erazotzeko.

IX

9.º UNA MEDALLA DE PLATA, ofrecida por la *Asociacion Euskara de Nabarra*, al autor de la mejor memoria acerca de los nombres bascongados de pueblos, lugares, términos, santuarios, montes, rios y fuentes de Guipúzcoa, con explicacion etimológica de todos ellos.

Accésit.—*Diploma de honor.*

10.º UN CAPRICHIO ALEGÓRICO-ARTÍSTICO, ofrecido por el Claustro de Profesores del Instituto de 2.ª enseñanza de Guipúzcoa, para el autor del mejor estudio biográfico del célebre marino D. Antonio de Oquendo.

Este trabajo deberá venir acompañado de su traducción al castellano.

Accésit.—*Diploma de honor.*

11.º UN OBJETO DE ARTE, ofrecido por la sociedad local *Union Artesana*, al autor del mejor recuerdo á los héroes de Zubieta, restauradores de San Sebastian el año 1813.

Accésit.—*Diploma de honor.*

12.º SEIS PREMIOS CONSISTENTES EN ESTUCHES DE DIBUJO Ó OBJETOS ANÁLOGOS, para otros tantos jóvenes de 10 á 15 años que mejor lean y escriban en bascuence, durante un cuarto de hora.

ADVERTENCIAS.

1.ª Todos los trabajos con opcion á este concurso deberán estar escritos en lengua bascongada, pudiendo cada escritor elegir libremente el dialecto que estime más oportuno.

2.ª Todos los trabajos deberán remitirse por correo, en pliegos certificados, con sobre al SR. SECRETARIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES DE SAN SEBASTIAN.

3.ª Cada pliego contendrá la composicion, que llevará como distintivo un lema cualquiera, y otro sobre, cerrado tambien, con el nombre del autor y señas de su domicilio, y el mismo lema repetido en la cubierta.

4.ª Los trabajos podrán presentarse bajo pseudónimo ó anónimo, pero en este caso deberán incluirse algunas señas para la debida justificacion del autor, en el caso de que aquellos resultasen premiados.

5.^{garren} Moldaera guziak ikusiko ditu Euskal-itz-jostaldien Batzarreak eta erabakiko du zér izkribu diran saria merezi dutenak, baita ere sari-aldeera edo aipamen onragarrien diña diranak. Erregista *Euskal-Erria*-ren Zuzendariak eztu lan ontan parterik artuko.

6.^{garren} Baldin saria iristeko ustean bialtzen diran izkribuen artean ezpada arkitzen batere onetarako bear diran gauza guziak betetzen dituenik, saria geldituko da jabegabetua eta festa oek moldatu dituen Batzarreak gordeko du egokiago deritzaion beste gauzaren baterako.

7.^{garren} Saria iriehitako izkribu guziak moldizkidatuko dira Euskal-itz jostaldien Batzarrearen kontura, eta sari-irabazle bakoi-tzari emango zaizte 10.na moldizkira, eta 5.na aldeera edo aipamen onragarria merezi dutenai.

8.^{garren} Bialtzen diran esku-izkribuak ez dira osteria itzuliko, ezpada gordeak izango dira gis-onetako gauzen zuzenlekuan, eta Batzarreak usatu al izango du oetaz ongien deritzaion moduan.

9.^{garren} Aurkezten diran antzesta edo pintura guziak itzuliko zaizkate beren egilleai, gelditzen zaiola Batzarreari beren erantz edo irudierak ateratzeko eskubidea.

10.^{garren} Lan guziak bialdu bear dira indar-neurtze ontarako, esandan eran, datorren Azaroaren, 1.^{ko} egunaren arratsaldeko 6-etako.

11.^{garren} Azaldeko 9.^{garren} lumeroan eskeiñtzen diran sariak iriechi nai dituzten mutill gazteak jakiñ-arazi bear diote ala, itzez edo izkribuz, Abenduaren 10.^{garren} egunaren arratsaldeko 6-etako, On Marcelino Soroa, On Ramon Artola edo On José Zapiain jaunai.

12.^{gaaren} Sari-emaldia egingo da ots-aundiarekin Biltoki edo Teatro Zarrean Abenduaren 26.^{garren} arratsean, edo ori ezin balitz, Batzarreak berezitzen duen amarte artako gabea. Irakurriko dira sariztatuak izan diran izkribuetatik al diranak, eta jostirudirako lanari dagokionez, Batzarreak ipiñiko du alegin guzia itzaldiatua izan dedin.

5.ª Todas las composiciones serán examinadas por el Consistorio que señalará las que sean acreedoras á premios, pudiendo conceder además las *mentiones honoríficas* que estime convenientes. El Director de la revista *EUSKAL-ERRIA* no tomará parte en este exámen.

6.ª Si ninguno de los trabajos presentados con opcion á alguno de los premios reuniere las condiciones necesarias, se declarará desierto el concurso, reservándose el Consistorio el objeto señalado como recompensa.

7.ª Las composiciones premiadas serán impresas por cuenta del Consistorio, regalándose 10 ejemplares á cada uno de los autores premiados, y 5 á los que hubiesen obtenido accésit ó mencion honorífica.

8.ª No se devolverán los manuscritos que se remitan, los cuales quedarán archivados en el expediente de su razon, y de los que podrá usar el Consistorio como estime más acertado.

9.ª Los cuadros ó composiciones pictóricas que se presenten se devolverán á sus autores, reservándose el Consistorio el derecho de reproducirlos.

10., El plazo para la presentacion de pliegos espirará el dia 1.º del mes de Noviembre á las 6 de la tarde.

11.ª Los jóvenes que aspiren á los premios señalados en el número 9.º del Programa, lo manifestarán verbalmente ó por escrito, ántes de las 6 de la tarde del 10 de Diciembre, á los Sres. D. Marcelino Soroa, D. Ramon Artola ó D. José Zapiain.

12.ª La distribucion solemne de los premios tendrá lugar en el Teatro Principal la noche del 26 de Diciembre próximo, ó en su defecto en aquella de la misma decena que la Comision señale. Se dará lectura á las composiciones cuya extension lo permita, y en cuanto al ensayo dramático que pueda resultar laureado, la Comision pondrá cuantos medios estén á su alcance para conseguir su representacion.

Musikalarien Indar-neurtzea.

Nairik ere Batzarre onek elkartu gure musika irigokia noizpaite-tik onera zorionean gure izkribalarien artean jayo dan mugiera ta limurkariari, erabaki du egitea, mota edo klase onetako indar-neurtze bat eskeñiaz

1.^{ko} ZILLARREZKO LIRA BAT *Euskal-soñu zarren gañean ipiñila-ko* antolamendurik onenaren egilleari.

Onelako lanik aurkezten ezpalitz, ontarako izendatzen dan Batzarre bereziak eman al izango du sari au *Zortziko*, *Euskal-soñuen gañeko burutazio edo elkarrotskirik* onenaren egilleari, adierazirik aurkezten diran moldaera guziyak izan bear dutela egiazko euskaltasunez beteak, bai dala bere lototsagatik, bai beren otseztiyagatik edo beste edozein gauz euskaldun-musika bestien artean ezagunga-rrri egiten duenagatik.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

2.^{garren} NIKELEZKO ESKRITONTZI BAT; bi chistu ta bi chirolakiñ jo-tzeko antolamendurik onena aurkezten duenarentzat, dala *Euskal-soñu zarren gañean* egiña, dala Haydn edo Mozart musika-maisuen obretatik aterea.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

3.^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, *La Fraternal* deritzon Uri ontako elkarteak eskeñia, elkarte onek duen izaera *erriko-ñeme*-tar eta jostallua ongiena azaltzen duen zortziko edo musika-moldaeraren egilleari.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

OARKERAK.—1.^{ko} Indar-neurtze ontarako moldatzen diran lan guziak ipiñi bear dira *orkesta oso edo musika-bandarako*, eta bialdu bear dira izkribalarien indar-neurtzeko 2, 3 eta 4.^{garren} oarke-retain esan dan eran.

2.^{garren} An jarritako 5.^{garren}, EUSKAL-ERRIA-ren Zuzendariari da-gokionean, 6, 8 eta 10.^{garren} oarkerak kontuan artuko dira ere indar-neurtze ontarako.

3.^{garren} Euskal-Batzarreak egingo ditu bere alegiñ guziak sariz-tatua izaten dan lana joa izan dedin orkesta osoarekiñ, Abenduaren azken amarterako berak moldatzen duen festan, pagaturik, ori ala dala, bear diran musika-paperen ateratzia.

Certámen Musical.

Deseando el Consistorio asociar la música popular al movimien-to literario euskaro, felizmente iniciado de algun tiempo á esta par-te, ha acordado abrir un certámen especial de composiciones de esta clase, y ofrecer

1.º UNA LIRA DE PLATA, al autor de la mejor *Fantasia sobre aires bascongados*.

A falta de dicho trabajo, el Jurado especial que oportunamente se designará para el exámen de estas composiciones, podrá adjudicar dicho premio al autor del mejor *zortziko*, *capricho*, *sinfonía* ú *overtura* que se presente, bien entendido que en todas las obras debe resplandecer un carácter genuinamente euskaro, ya sea por el ritmo, los diseños melódicos ó por cualquiera otro de los rasgos que integran y determinan la fisonomía especial de la música bascon-gada.

Accésit.—*Diploma de honor.*

2.º UNA ESCRIBANÍA DE NIKEL, al autor del mejor arreglo hecho para dos silbos y dos sillotes sobre música exclusivamente bascon-gada, ó bien tomada de los clásicos Haydn ó Mozart.

Accésit.—*Diploma de honor.*

3.º UN OBJETO DE ARTE, ofrecido por la Sociedad local *La Fra-ternal*, al autor del zortziko ó composicion musical que se inspire mejor en el carácter *erriko-ñeme* y festivo de dicha Sociedad.

Accésit.—*Diploma de honor.*

ADVERTENCIAS.—1.º Todas las obras que se presenten con opcion á este concurso deberán estar dispuestas en *partitura para orkesta ó banda*; y deberán presentarse ó remitirse en la forma que se determina en las advertencias 2.ª, 3.ª y 4.ª del certámen lite-rario.

2.º Se aplicarán asimismo á este concurso las advertencias 5.ª en lo que se refiere al Director de la EUSKAL-ERRIA, 6.ª, 8.ª y 10.ª expresadas para los aspirantes á dicho certámen.

3.º El Consistorio gestionará para que la composicion que re-sulte premiada sea ejecutada á toda orkesta en la funcion que dicho instituto dispone para la última decena de Diciembre y costeará en tal caso la copia necesaria de papeles.

CHISTU-SOÑULARIEN BILKIDA.

Abenduaren 26.^{garren} gaubean, edo egun artan ezin balitz, Batzarreak berezitzen duen ill orren beraren azken amarteko beste batean, egingo da ere Donostiko Teatro Zarrean chistu soñularien bilkida bat, emanik

EUSKAL-CHISTU BOILDER EDO ERRAZTUN ZILLARREZKODUN BAT,

aurkezten diraden soñularien artetik batzar-epalleak onena arkitzen duenari.

Aldéera.—*Bilezar onoretsu bat.*

OARKERAK.—1.^{ko} Indar-neurtze ontan parte artu nai duten chistu soñulariak etorri bear dute bakoitza bere atabalariarekin, eta joko dituzte chistuan batzar-epalleak agintzen diezten soñu-zarrak ñun-ñuna eta atabalaren laguntzarekin.

2.^{garren} Indar-neurtze au egingo da batzar-epalle berezi baten aurrean, eta onek erabakiko du chistularietatik zéin dan saria merezi duena, eman al izanik gañera ondo iristen zaizkan *Bilezar*rak, aipamen onoretsu onen diñ arkitzen dituenai.

3.^{garren} Batzar-epallearen esku uzten da ikustea atabalarien artetik bat edo beste sariztatzeko diñ ote dan, bere abillidadeagatik, eta, ori ala dala, zér alogera edo sari eman bear zaion.

4.^{garren} Indar-neurtze ontan parte artu nai dutenak jakin-arazi bear diote ala, itzez edo izkribuz, On Marcelino Soroa, On Ramon Artola edo On José Zapirain jaunai, Abenduaren 10.^{garren} egunaren arratsaldeko 6-etako.

CONCURSO DE TAMBORILEROS.

La noche del 26 de Diciembre, ó en su defecto en aquella de la misma decena que la Comision señale, se celebrará tambien en el Teatro Principal de esta Ciudad un concurso especial de tamborileros, concediéndose como

PREMIO: Una bascatibia con anillas de plata,

al que el jurado respectivo califique en primer término de entre los aspirantes.

Accésit.—*Diploma de honor.*

ADVERTENCIAS.—1.ª Los tamborileros que aspiren al premio deberán presentarse en union con el tambor ó *atabalero* correspondiente y ejecutarán los trozos que el Jurado designe con acompañamiento de *atabal* y tamboril.

2.ª Un Jurado especial presidirá el acto y calificará los ejercicios, pudiendo conceder además del premio señalado las menciones honoríficas que estime justas, y que consistirán en un *Diploma* á favor de cada uno de los agraciados.

3.ª Queda á la discrecion del Jurado el apreciar, en cada caso, si hay méritos para recompensar, y en qué forma, la habilidad de que pudieran dar muestras los *atabaleros* que acompañen á los tamborileros ejecutantes.

4.ª Los aspirantes deberán dirigir sus peticiones verbalmente ó por escrito, ántes de las 6 de la tarde del día 10 de Diciembre próximo, á los Sres. D. Marcelino Soroa, D. Ramon Artola ó D. José Zapirain.

XVI

BERSOLARIEN JOLASBIDEA.

Azkenengo, esan bezela berezitzen dan gaubean egingo da, len esantako Biltoki edo Teatro Zarrean, Euskal-erriko bersolarien bildida eta jostaguda bat.

Artan parte artu nai duten bersolariak jakin-arazi bear diote ala, itzez edo izkribuz, chistu-soñularientzat jarri diran egun eta orduaren barruan, esana gelditzen dan batzar bereziko jaunetako edozeini.

Jaun oek autatu edo señalatuko dituzte, artaratzen diran guzien artetik, jolas-bide ontarako bear diran bi bersolariak, eta Batzarreak emango diezte lan onengatik berrogei peseta bakoitzari.

Donostian, 1886. garren urteko Uztaren 15-ean.

BATZARREAREN IZENEAN:

LUIS M.^A ELEIZALDE,
Dianagusia.

ANTONIO ARZAC,
Goarpelaria.

XVII

SESION DE BERSOLARIS.

En la misma noche designada se celebrará, por último, en el indicado Teatro, una sesión de improvisadores populares en lengua bascongada.

Los *bersolaris* que deseen tomar parte en dicho acto lo harán saber así por escrito ó verbalmente, dentro del día y hora señalados para los tamborileros, á cualquiera de los Sres. miembros de la sub-Comision especial indicada.

Esta sub-Comision designará de entre los aspirantes los dos improvisadores que deban terciar en la sesión, cada uno de los cuales recibirá una retribucion fija de cuarenta pesetas.

San Sebastian, 15 de Julio de 1886.

POR EL CONSISTORIO:

El Presidente,
LUIS M.^A ELEIZALDE.

El Secretario,
ANTONIO ARZAC.

EUSKALDUNEN BIKAIÑTASUNA. ¹

Antziñako euskaldun
zintzo ta azkarrek,
Arras chautu zituzten
Erromar zatarrak.

LEYENDA PREMIADA CON **una mencion honorífica.**

Begira, Aitzondo, ¿ikusten dek arropa-zorroa bizkarrean duela
betik gora itoka eta lertzeko zorian datorren gizon ori? Ori gure
bazter oyetakoa eztek, nolana ere arrotza dek, eziñ ibilliz beláunak
klisk egiten ziotek, bekokilik beera izerdia chirrian zeriok, eta eus-
kaldunak ezagutzen eztuen nekea bere arpegian argiro agiri zayok.
Begira nola arkaitzak ematen duen ur preskoa edanaz, bere egarria
itzalzen duen. Euskalduna egarriaren kontugabe bere bidean aurrera
joaten dek: ori arrotza dek.

Aitzondok: ¿Erromatarren bat ote diagu suertez ere, Osiñalde?
Baña chito isillik; bertan diagu; itzegitera nijoakiok.

Esadazu, arrotza: ¿nortarra zaitugu zu, gure mugak igaro eta
bazter oyetara sartzeko ausardiya dezun ori?

Arrotzak: Erromatarra naiz jó euskalduna! Zuen lan eta azaña
andi arrigarrien otsa Italiaraño eldu zan, eta onelako gizon bular-
detsu portitzak ematen dituen zuen lur paregabea ikusteko zalez
nator.

Aitzondok: Arrotza, ordu onean atoz: nere emazteak apari-mo-
kalua eta alabak oi churi garbia prestatuko dizkitzue. Baña begira,
Osiñalde, ¿gerra-irrintzia belarrietaratzen zadak.....

(1) Gaztelaniatik itzulia da.

Osñaldek: Gu buruz beeratu eta azpian artu nai ginduzkeen Erromatar arróak ala, gure ondasunen eta odolaren egarritz irrikitzeñ dauden pranzasak ote zetiagu?

Aitzondok: Bearbada Ipar-aldeko samalda odolgiroak izango dituk; baña diranak dirala. Gurutzeák ' buruz beeratuko dik Irminsul, Gurutzeák azpiratuko dizkik Erromatarren jaungoikotzakook: Gurutzea gallen irtengo dek fede eta legegabe guziakgandik. ¿Zu ere onetan etzaude, arrotza?

Arrotzak: Nola ere nagoen, euskalduna. Zuen jendeák mundu guzia ikaratuko du. Anibal andiak zuen laguntzarekin Erroma onperatu eta chautu zuen: zuek erromatarrakikoa egiteko, Anibalen alkartasun eta laguntzaren bear etzerate.

Osñaldek: Begira, arrotza, gure seme eta anayen aurrean or mendiaren erpiñean agertzen dan euskaldun orri; gure buru eta agintari nagusia ori da. Adi zazu zer dion, itzegitera dijoata.

—Euskaldun biotzeko lastának, dio Agintari nagusiak, Augustoren izenaz deitzen dan Octavioren jendea gure muga barruan degu. Oriek beren gorpútzak burniz estalita datozkigu, gure ármak akatsik egiñ eztegiezaten; jheldurti kikildu chárrak! Gu, gere bulárrak agiri ditugula jarriko gatzazte aurrean: biktori, garaipen eta baza gureak dira, seguru alere, jo Tubal-en seme portitz bulardetsuak! Gure lege eta usadi on maitagarriak oriek kenduko ez dizkigute. Gurutzeak azpiratuko du jainko palsoen adoratzalle orien lege beltz, itsusi nazkagarria. Iberiako menditárrak laster egingo dute erromatar erkindu oriekikoa. Oriek urrez jantziak daude; gu berriz ardi-narruz estaliak. Gure mendietan burnia baizik ezta. Burniak sendotasuna, indarra, biotz errutsua eta balorea, senestutzen eta aditzera ematen ditu; urreak berriz atsegiñ-kontentuak, apañdura, eta aragiaren gozamina begietaratzen ditu; urreak gizon saldu eta saltzalleak erósten ditu; urreak palsia, bildurra, erkindadea eta saldukeria piztutzen ditu. Laster egingo degu oriekikoa; diran guziak arras chautuko ditugu, eta iges egiten duten ale banákak atzera begira egoteko astigabe joango dira latin-darren bazterretan eta atsegin kontentuen sutegi Erroman beren laido eta desonra lotsagarria estaltzera. Etorriko da Mesias agindua, ilko da, igaroko dira gizaldiak, igaroko da erromataren erria, Kartagotarrena igaro zan bezela; sortuko dira erri berriak, eta oyek ere igaroko dira; baña gure erriak sekula guzien azkeneraño iraungo du. ¿Badakuskizute samaldaka datozen kontá al baño geyago jende oriek? Bada Erroma-

(1) Gauza jakina da kantauritárrak adoratzan zutela Gurutzea denbora antziñakoenetatik.

ko Emperadorearen jendeák dira. Apurtu eta desegin ditzagun, anáyak, beren morrontza gogorraren azpian iduki nai gaituzten arrotz oriek; gure mugapean sartzeko ausardia izanduten samalda gorrotagarri oriek. Biotz on, eta alimo, indarra eta anaitasuna, euskaldúnak, eta emen garbituko degu gu onperatu nai gindukean erromatarren jendea.

Eta garai onetan erromatarra an ikusi eta buruzagiak diotsa:

¿Zer darabiltzu gure mendi oyetan, arrotza?

Erromatarrak belauñ biaz lurra jo, eta eranzuten dio:

Kantauriako agintari nagusia: beron lan andi eta azaña miragarrien otsa Erromaraño irichi da, eta oriez arritu eta chunditu, eta biotza samurtuta, Galia-tárrak Irminsulen al larera alderatzen diranean bezañ begiramentu eta itzal andiaz nator berok ikustera.

Ondo, Erromatarra, gure egitekoa arrotzai arrera ona egitea da; zuk zerea egizu, Octavioren soldadu-samaldai laguntzera joanaz, edota gure mendietan gure artean gera zaité, eta gure anaitzat idukiko zatugu.

Poz atsegiñ andiaz berokin geratzen naiz. Lurraren gañean bizi naizen egunetan kantatuko ditut beron laudario eta alabanzak, eta eskatuko diet jainkoai, beron suerte on eta dicha.

¿Euskaldúnak! dio ostera buru nagusiak, ara or, nola etsaya aurrera eta aurrera datorren; ara nola Octavio zurrupatzalle gogorraren soldadu-samaldak guganonz datozen. Bai, zurrupatzalle gogorrarenak, alabaña beste gizon guziak eragiña edo guzien andiena dalakoan dauka bere burua, gizon guziok anáyak galararik. ¿Egia ezta, nere euskaldunak, gure lege ederren mami, on eta zimendua alkarri diogun onginaí eta amorio itsua dala?

Mendiai ikara eragiñaz, buruzagi azkar bulardetsuaren biotza poz-atsegiñez pete zuen, bai otsgarri eta turmoi antzeko guziak batera bota zuten batek.

Eta bizkitartean tiranoaren jendeák aurrera datoz, eta mendia-
ren oñera irichi dira.

—¿Kantauria tárrak! oju egiten du erromatarren agintari nagusiak. Otavio Augusto andiaren izenean erre rutzen dizuet, iñill-iñillik, eta iñolako apukogabe nere eskuetara eman, eta jarri zaitetzela erromatarren lagun, soldadu eta gerrari.

—Sekulan ere, eranzuten dio euskaldunen agintari nagusiak; sekulan ere alituko etzaitugu. Baizik eta irten zaité ariñ eta laster guk gere gerea degun, eta beste iñork onekiñ ikustekorik eztuen lur onetatik, eta tirano ari esan zayozu, gu erromatar galgiroti eta atsegin kontentu zaleak ezkerala, ezpada menditar urriti eta gere pobrezan naierara bizi geranak.

Erromatarrak: Ez egon, euskaldunak, zuek Augustoren eskupean borhaz ipiñigabe emendik joango geraldakoan. Erromatarrak, aurrera, eta ¡bizi bedi Otavio!

—¡Euskaldunak! aurrera eta ill bitez Erromatarrak.

Eta euskaldunak ujolaren gisa mendiak beera hurkaiztu, eta bazter guzietan ondarena, autsiabartza eta eriotza ereñaz, aurrera eta aurrera dijoaz.

Eta gerrako beren irrintzi bildurgarriak erromatarrak gortu eta mendiak dar-dar eragiten diezate.

Kiski kaska alkar jotzenduten armen zalaparta gogorak, erromatarren deadar bildurgarriak, euskaldunak mendiak beera amiltzen dituzten arkaitzen ots izugarriak, itsaso aserretuaren orroa edo turmoyaren otsa ziruditen.

Baña jo lotsagarria! erromatarrak eriozko izu-laborriak artu, eta ematen zayozka igesari.

Eta euskaldunak beren saspill edo presa uztetik urruti, aitzak eta munóak, erreka zulo eta sasiak ariñ eta azkar igaroaz, an dijoaz-kite ondoren.....

Sayeta, chimista, eremuko aizea ez ariñ eta azkar, nola euskaldunak erpoz-erpo zijoazkien.

Erioa bezañ izugarriak, beren mendietako burnia bezañ gogorak, estaltzendituzte bazter guziak gizon illez.....

Eta erromatarrak beren zanko astunak nai baño nekezago mugituaz, itoka eta itsumustuan korri ta korri.....

Iges dijoaz, azeria bere zulora bezela, unchi edo koneju izutia bere gordelekura bezela.

Euskaldunen atzaparretatik iges egiñ al izan zuten zenbait banna an dijoaz beren autsiabartza tristea Octaviori kontatzera. Onen aurrera ziranean, erromatar batek diotsa onela:

«Emperadore andia: berorrek Kantauriatar gogor ezigaitzak onperatzera bialdu ditu bere gerrariak; baño jaungoikóak aztu gaituzte, euskaldunak chautu eta desegiñ gaituzte.

¡Izugarria izan da jatzarra, jauna! ¡bildurgarria azken ondamen eta autsiabartza! ¡O! ¡euskaldunak eziñ utseman lezakeenak dira, jaungoikoen itza bezela! ¡Beren kolpe bakoitzak illotz uzten du gizona!.....

¡Izugarria da euskalduna! ¡Prestua eta izugarria!.....

¡Ujolaren gisa mendiak beera hurkaiztu, eta beren bidean ezer errespetatzen ez dute. Jupiter-ek alako oñaztar eta chimistarik sekulan bota eztu. Añ laster ikusten dira mendiaren erpiñean, nola erreka zuloetan; baño beti izulaborria, eriotza eta ondarena aurrean eramanaz.

¡O Emperadore andia! Berorrek, erreinu añ zabal eta portitzak azpiratu dituen orrek, jende au sekulan azpiratuko eztu.

Arren ezbeza bialdu jende berririk, alperrik izango zayota.

Octavio Augustori lotsák gorritzen diozka bere matrállak.

¡Andia da, nolanaiere, erri ori! deadar egiten du, baño zuk gáuzak geituaz itzegiten didazu. Guziaz ere, sayatuko naiz azkeneko bidea artzera, eta jaungoikóak lagun dizadatela.

Mandariak, euskaldunen aurrera joan, eta oyei esan zien:

Zuek, mendi oyek dirala bide eta bazter oyetako berri ongi daki-zutelako, alde oetan azpiratzen gaituzute; baño ¡benturatuko ziñateke lur zelai edo ordekan gurekin eskuataratzera?»

¡O biotz andiko euskaldun bulardetsu portitzak! ¿esan ziñidazukee niri, zer eranzun diozuten Augustoren aipamenari?

—¡Bai, esan geñegizuke. Ara emen zer, gere buru nagusiaren aoz eranzun diogun:

«Erromatarra, zere Emperadoreari esan zayozu, prest arkitzen gerala naiz mendietan, naiz ordeketan, naiz gure lurrean eta naiz zuenean zuekiñ eskuataratzeko. Zuen Emperadoreák atera bitza bere erreinu zabaletako irureun gizon bikañenak, bere naierara armatuta; guk bialduko ditugu noranai beste irureun euskaldun. Guk ateratzen badegu baza, utzi dizagula pakean Octaviok; eta zuek azpiratzen bagaituzute, ordu onean izan bedi gure Emperadore, Jaun eta Jabe, eta gu bere agindupeko izango gera»

Irureun euskaldun alkarren leyan esleituak, koche bearrikgabe, oñez, Erromara joan, eta irureun Erromatar bulardetsuenakin arpegiz-arpegi eta alkarri erasotzeko, Augustok señaleara egin zai zeuden.

¡O eta zenbat erromatar jatzara ikustera joan ziran! ¡Oyetako zenbatek euskaldunen arpegi prestu eta nobleak ikusita, oyei garraipen edo biktoria opa diezaten!

Erromatarrak laborriak artuta, biótzak tupaka dauzkate: euskaldunak berriz, ayekikoa egingo dutelako uste eta konfianza osoan, sosegu andian, eta arpegi alayakin daude.....

Geroenean ematen du Emperadoreak alkarri erasotzeko señaleara.

Eraso zioten unean atera zuten zalaparta gogorrak dar-dar eragiten dio Erromari, eta erri guzia iraultzera dijoala dirudi.

Beren andiusteak indartzenditu erromatarrak; baño euskaldun ikaragarriak arralotzen ditu beren gizon-errenkadak.

¡Izugarria da pelia! ¡bildurgarria autsiabartza!

Amorru bizizko madarikazio, birau eta ay tristeak darizte iltzen

dauden erromatarrai; eta poz atsegiñezko sautsóak ¹ euskaldun portitz paregabeai.

Gero ere begira zegoen jendearen eresi eta kezkar bere azkena etorri zitzayon.

Kantauria-tarrak kukurruku jo dute. Oyek Augustoganon izuli, eta beren begi zabal edérraz oni begiratzen diote.

Begira daudenak zoratzeko zorian guziak batera ojúkari eman, eta euskaldunak goratzez eta laudatzez eziñ aspertu dira.

Baña iñiltzen dira, Octavio itzegitera dijoata.

—Euskaldúnak, dio, milla bider zori onekoa onelako gizónak adoratzén duten Jaungoikoa; milla bider patu onekoa onelako gerrariak leuzkakean Emperadorea. Zuek guziok odol garbikoak, guziok prestuak, guziok jaunak zerate zuen lurrean. ¿Egia ezta, erromatárrak?

Begira zegoen jendea asten da osterá ojúka euskaldunak goratzen muñegiten diezate oyen soñekoai, adoratzén dituzte.....

Belaunikatzen dira emakumeak oyen aurrean, agertzen diezate beren itsumen eta amorioa, muñegiten diezate oyen óñai, eta gorputz guziko ikara senti dute oyei ikutzean.

FRANZISKA IGNAZIA ARRÚE-KOAK.

(1) Deadárrak.

DONOSTIYA.

AZALKAYA: *Usas-gañeko usoa.*

Composicion premiada con UNA MENCIÓN HONORÍFICA.

Ailzerak banituben
len erri onenak,
zala toki gustatu
oi zirana denak;
erakarde ¹ aundiyak
izanikan berak,
zitubela inguru
bereak ederrak;
eta batez erean
itsas-plai zubena,
zala bere igualik
inon etzubena;
gisa artan nintzala
eroririk miñez,
eta ibildurikan
sendatu eziñez,
gero ere indardun
jarriko hanintzan,
donkai ² bat egitera
erabaki nintzan,
bada nuben sendagiñ
edo medikubak,

(1) Atractivo.

(2) Sacrificio.

agindurik artzeko
ur gaziz mañubak,
eta egonik nora
ez nekiela jo,
artu nuben bidea
Donostiyarako.

¿Nola kontatuko det
bertako sarrera,
zer igaro zitzaidan
ikusteaz bera?
toki ain politari
jartzeaz begira,
atsegiñez biotzak
eman ziran jira,
bada sinistpendurik
ametsen bat zala,
uste nuben zeruban
sartutzen nintzala;
eta ondorenean
ere ametsetan
bezelatsu bizitu
izan nintzan bertan;
gero noiz bat ubilla¹
neukana zankoan,
mañubak on egiñik
zitzaidanean joan,
sendatuta echera
nola joango nintzan,
ontara gabe bertan
gelditu bainintzan.

Gaur erri onegatik
nai nuke itzein,
euskal-izkuntzan bere
agerkai bat egin;
luma apain goititu
moldazki zorroztuk,
euskal-izkuntzan asi
arte lan on justuk,
argitarako ditut
nere iritziyak,

(1) Reuma.

euskal-omenak izan
ditzan Donostiyak.

.
Gipuzkoa-ko lugorki edo kapitala,
Echónpetzen da mendi Urgull-en oñean,
Uso churi bat bezela, jaikitzen dala
Egag zabalik itsasoaren gañean.
Len oso chikiya omentzan au ikusten,
Estucho zekarrelako bere kabiya,
Murrutzar beltzak etziotelako uzten,
Nai ain azitzen, egin danari aundiya,
Bañan lur jo erañik murru beltz aieri,
Uso ederra jar zedin libertadean,
Geroz egag zabaltzen beita beti ari,
Norabait joan nai balu bezela aidean,
Ala gertatzen da emana bi zatitan
Uso Uriya-ren¹ izena daramana,
Bada jar ditzagun biyak oso argitan
Emango zaie biari agerkai bana.
Alderdi lenengokoan goititzendira,
Eleizak bi, eta komentubak ere bi,
Plazakin plazachoak beste lau badira,
Kaleak ogeita bat edo ogeita bi.
Berak oso chukunki moldatu berdiñak
Zuzen dirala asko batzuk besteakin,
Echeak altutasun batean egiñak
Aurre oso polit begiragarriakin.
Ikuste batez irurizkatzen dutela
Pintura pantasiz egintako erriya,
Zarraren izena baizik eztubela,
Gertatzen dala iya guziya berriya.
Eta ¿zer esango degu besteagatik
Nolakoa dala onen beste egala?
Esan genezagukena da beragatik
Toki begiragarrienetan bat dala.
Billatzen zaiozka pauso leku ederrak
Ur-salto nola jolas gauza politakin,
Begiruna jar erazten dutela berak
Ez guchien gabaz argi pantaskiakin.
Billatzen dira ere lur mami zelaia,

(1) Ciudad.

Arbol chit ikuskera ederrekoakin,
Nola mendiskacho eta loretoakiak
Beren iturchulo soñu gozozkoakin.
Kaleak ditu arriz chit ongi ezarrik
Berdin, zuzenak, zabalak eta alaiyak.
Echeak asko balio dutenak, aundik,
Beren aurre ederrakin oso galaiyak,
Kaleak eztira ogeitara allegatzen
Bañan ainbesteratu baitirade iya,
Bada erriya nola dijoan zabaltzen,
Denboraz bear du izan onek aundiya.
Plazikan bat du orain arterañokoan,
Bera arku jirakin oso moduzkoa,
Oroigarri ¹ eder bat billatzen dala an
Jauregi eche ² aundi Probinziakoa.
Aitapentzea merezi duana ere da
Biltoki ³ herri iya bukaeran dana,
Oroigarri balio aundikoa ain da
Guziak miresten dute beraren lana.
Bañan alde bat ulzirik oen graziyak
Eta igorik Mota-ko sutunpadira,
Obeki ikus ditzagun alde guziyak,
Andik gozoro jarriko gera begira.
Lenengo begietara jaikitzen dana
Da Ozeano itsaso zabal aundiya,
Letarta edo Probidenziyaren lana
Miresgarri oso biotz mugigarriya.
Dira herriz ikusten beste alderdira
Erri jirako errio, zelai, mendiyak,
Ezin aspertu litezkeala begira,
Egun osoan egonik ere begiyak.
Bañan ikusten dira beste gauzak ere,
Ez baita urrea azalkaitzen dan dena,
Kaiean gauzak erdi lo artuk baitaude,
Zeñak ikusteak ematen duben pena.
Nola beste bizi hideak ere danzkan
Erriyak ez bizirot pantesigarriyak,
Zeñen abe oso segurubak ez danzkan

- (1) Monumento.
(2) Palacio.
(3) Casino.

Beraren zutik egongarritzat jarriyak.
Alaz ere seme leial on berarenak
Nola beti langille ikusten baitiran,
Billaturik belar sendakairik onenak
Zorion lezateke egunen batean.

Erriya aldetikan
baitegu ikusi,
zein galaya dan bere
inguru ta guzi;
oraiñ ikustecho bat
dubena merezi,
da ere bere playa,
baitu zenbait grazi.

Au da mañu tokiya,
Koncha deritzona,
paraje seguruba
eta oso ona;
alderdi guzietan
dakarrena sona,
bere modukoetan
onentzat dagona.

Egite borobilla
du, ta da zabala,
dago erriyagana
arrimatzen dala;
bada ikuste batez
ematen du ala,
iruristen du plater
urrezko bat dala.

Ozeanok mañatzen
dizkala eskiñak,
bagak bertara dira
bildutzen berdiñak:
eta zati ditzaten
eriyaren miñak,
graziz zanbultzen dute
ur malla urdiñak.

—30—

Isuri guchirekin
lurra du berdiña,
zeñetan billatzen dan
ondar oso fiña;
mañu echol polliki
pintatubak gaña,
egiten diotela,
gauza chit apaña.

Baitu beste chabola
bat, ere aundiya,
au da mañu echea
olez ezarriya;
zeña arkitutzen dan
gaingiro jarriya,
pizkor dedin bertara
dijoan eriya.

Itsas gañeko aize
min sendagarriyak,
osasungarri ditu
asnasten erriyak;
bide berez negubak
non udarak biyak,
ez dizkatela gaintzen
otz bero aundiyak,

Jolas-tokiya berriz,
leku au berez da,
jolas-biderik iya
iñoiz palta ezta;
egunaz edo gabaz
beti bada pesta,
ala bertan denbora
pasatzen errez da.

Franziyara arkitzen
zaiozka lau pauso,
joan ta jira egiten
dala merke oso;
mañu echeak berriz
denak ditu auzo,

—31—

ala gauza guziyak
daukazki erozo.

Osatzen zaizkalako
orrenbeste grazi,
lenaz gain jende asko
da bertara asi;
ala eraz gozoro
nai dubenak bizi,
Donostira bear du
bidea ikasi.

Iruri du sortitzak
milagroez egiña,
lorien jayo toki
bat edo sarjiña;
itz batez, ain da leku
polit atsegiña,
euskerak eztu itzik
famatzeko diña.

Ezpalituzke orin
belch diranak esan,
berriro batiatu
liteke elizan;
lenago Donostiya
deitzen zayon gisan,
gaur izena Zeruba
bear luke izan.

RAMON ARTOLA.

(1) Naturaleza.

KONTUCHOAK. ¹

Etzebillen oker.

Donostiyatik juantzan
nik ez dakit nora,
baña uste det zala
Leizako ondora
mirabe bat, bein batez
kunplitzera itza,
zeren an egin biar
zuben amaiditza.
Aurretik esana zan
desio zubena,
aurecho arri jartzia
beraren izena.
Danak biar bezela
usatzen zan gisan,
batayua sartu zan
ederki elizan.
Apaizák jarri ditu
inguru herian,
eta zerbait errezo
egin ondorian,

(1) Votada por unanimidad esta coleccion que contiene una série de composiciones festivas para el premio señalado al tema 4.º, por su facilidad y gracia y los rasgos chispeantes en que abunda, resultó ser su autor el Sr. Don Victoriano Iraola, á quien, no pudo el Consistorio, con sentimiento, otorgar aquella recompensa, por excluirse de este tema del concurso, segun se anunció en el Programa, á quienes, como el Sr. Iraola, hubiesen sido ántes premiados en él. En su vista, el Consistorio acordó que en la *Memoria* del año actual se incluyeran las poesias, que, como más escogidas, indicó de esta coleccion, y se pusiera á su pie la presente nota.

—34—

diyo; ¿orain zer izen
jarri biar zayo?
orduban amaidinak
erantzuten diyo,
Koncha, izan derilla
neria bezela.

¿Ez dezu ikusitzen
ezin litekela?
¿Ez aldezu echian
lenagotik aitu,
orla ez litekela
mutillikan deitu?

Apaizak au erantzun
diyo segiduban,
eta nola isildu
ziraden orduban,
laister artu du itza
gure sakristabak,
eta mentzututzeko
ayen ango trabak,
sudurrari tiriaz
gora gogotikan
diyo: jaunak ez dago
ontan okerrikan.
Neskacharen izena
Koncha baldin bada,
mutillarena noski
Koncho izango da.

.....
Jakintsu naiz saritu
zutela ondocho,
baña aurra ez dakit
deitutzen dan *Koncho*.

Ostalariya eta erapekoa.

—Eguzkiyaren azpiyan ezta
sortu oraindik amarik,
mundu ontara eman dubenik
zu bezelako umerik.

—35—

Lau illabete pasiak dira
nere echian zaudela,
kornadurikan pagatu gabe
debalde balitz bezela.

Zuk badakizu dirurik gabe
gaizki naizela arkitzen,
zuk badakizu....

—Arrazoi dauka
ez naiz batere arritzen.

—Ez det orrekin ezer egiten
diruba da bietana.

—¿Zer egiya dan! ori bera da
neri gertatzen zaitana;
baña bigar....

—Illabete da
beti itz ortan zaudela.

—Orrengatikan esan lezake
itz batekua naizela.

—Bakalluare aspaldiyontan
garisti ari da jartzen:

—¿Ganaru zarren kostill aundiyak
zertan ez ditu ekartzen?
Bego soseguz.

—Ez, ez, nai det nik
orain segiduban entzun,
nere echian daukazun zorra
noiz pagatuko dirazun.

—Ez dago gure echekoandria
nere ustian gaur lotan:
¿ez du jakin nai zor diyotana
noiz pagatuko diyotan?

—Itz guchi eta paga nazkitzu,
gelditu gaitian kito.

—¿Andre Martina! ez deriyela
putzu chikiyontan ito.

—¿Eta aizazu? ez altzenduben
zuk bost duroko papera?

—Pelota-leku artan etzuben
fandango charra atera.

Joan naiz lengoko arratsaldian
baña aditu beza au!
ikusitzera blekan Chikibar,

Potono, Bega eta Brau.

Deitutzen zuten išildu gabe
amabi duro zortziren,
amar zazpiri, sei iruren ta
bestiak berriz lau biren.

An nebilkiyen biatz tartian
jiraka nere papera,
ia arrekin amar bat duro
biltzen nituben echera.

Bi tanto egiñ ta amar bosten
ziran plazako marmarrak,
eta orduban *taka* bostekin
or artu ditut amarrak.

Denak ain bizi tiratzen zuten
etzan ikusten pelotik,
zá Chikibarrek chetutzen zuben,
artzen zubena boletik.

Brauk bi paretak eman ta Begak
arrapa, ain da biziya:
Potonok bere kuchariakin
ekartzen zuben guziya.

Onla sufritzen orduterdiyan
pentsa beza, egona naiz,
host durokua pentsamentura
igotzen zitzaitala maiz.

¡Ia benetan jokutzen zuten!
host aldiz ziran igualdu,
azkenerako....

—Zer, zer pasa zan
jirabazi e?

—Ka, galdu.

—Ez, ez, gezurak dirade eta
esaten dizut benetan,
nik jakingo det zeñengana joan
eta zer egin bietan.

—Or konpon bedi.

—Iya sartu naiz
zuregatikan lurpian.

¿Noiz pagatuko nazu bada?

—¿Noiz?

Aizerik ezlan urtian.

José Juakiñ.

Zeñ dan pelotariyan
nere ustietan,
denak ezagututzen
degu urtietan.

Ibarran jayua da
onlako umia,
lenaz deitzen ziyoten
Paškualen semia.
Luzeko sakalari
esku gogorduna,
pozikan artzen zuten
onlako laguna;
sei ontzako pelota
sakatzen luzian,
noiz nai sartzen zubela
aidian losian.

Errebotian ere
etzan egoten lo,
ongi irabaziyak
ditu zenbait chalo;
saketik lautatik bat
antzuben pikara,
errestalariyari
sartubaz ikara.

Orain jokattutzen du
guantez eta chestoz,
blekan, irabaztera
baldin ta bazatoz,
ez etorri partida
ustian oztuta,
nai ez badezu jira
boltsatik ustuta.

Onra aundikua da,
pelotan beti fiñ,
ez da iñoiz dirutan
saldu José Juakiñ.

Iñori ezer kendu
gabetanik, orra,
au da plaza denetan

pelotako onra.
Gazte pelotariyen
kontra oraindikan,
blekan jokaturzen du
guztiz gogotikan.

Chit ederki dakizu
José Juakiñ zarra,
gaztiari pelotan
moztutzen bizarra.

Zure onran deitzen det
gogo onarekiñ,
biba euskaldun zarra,
biba *José Juakiñ*.

¿Eta galtzak?

Eskotilla-kaleko
sastreri batera,
baserritar bat galtzak
eragiñ aztera
joantzan, ateratubaz
chapela burutik,
kriyantz onarekiñ
jarriyaz burutsik.

Esan zion desio
zilubela galtzak,
jai aundietarako
oyalezko beltzak,
kondiziyuarekiñ
illetik illera,
zortzi pezeta edo
amar pagatzera.

Sastriak begiratu
zion kontu aundiz,
burutik oñetara
beiñ edo bi aldiz;
baita erantzun ere
konforme zegola,
itza kunplitzen bazu
gizonak bezela.

Neurriya artu diyo
itz ayek esanta,

eta baserritarra
erdi farrez joan da.

Galtzak egiñ zizkala
itzeko sastriak,
bi illabete ziran
ondocho pasiak,
baña baserritarra
buru gaiztokua,
aztu egiñ zitzayon
amar peztakua,
nonbait eramatia
ill aurrenenguan,
eta gogoratu ez
berriz urrenguan.

Baserritik kalera
zeterren guziyan,
nonbait ala erori
zitzayon graziyan,
zerbait burla moduban
kaliartatikan
maizcho pasatutzen zan
ikustiatikan.

Sastria chit arrazoiz
gogotik keja zan,
eta beregan diyo
pasatutzen bazan
berriz chiripaz ere
aren kaletikan,
lotsatuko zubela
bazuben lotsikan.

Etziran iru egun
pasatu artian,
gure baserritarra
kalia betian,
besuak luzatuta
kale goitik bera
non datorren, ta *zapla*
sastria atera,
irten ta deitu diyo
oso errabiyen;
—Zú, ¿eta galtzak?

—40—

—¿Galtzak?

estucho gerriyan.

Pañiku eta Chokorro.

Pañiku ta Chokorro
biyak aldaroka,
chit aserre zetozen
noiz nai alkar joka,
Chokotikan sagardoz
ederki nastuta,
amabirenbat baso
bakoitzak ustuta.

Ojuka ta disputan
nastutubaz ala,
šebera chikiya ta
urratiko kala,
su-esteko bandatik
zirala atera,
itza, pitzta ta beti
jardun ura bera.

Ordu erdi batian
aín bulla aundiyan
nola setatzen ziran
kalien erdiyan,
zeladore bat ontan
zitzayoten sortu,
eta lendabiziko
naiz onian artu,
aserrerazo zuten
azkenian oso,
eta biyak kartzelan
sartu ditu preso.

Chokorro konturatu
zan bezel-bezela,
batere kulpik gabe
preso zeukatela,
asi zan oju eta
indarrez bullaka,
zalapartan, deadar
eta pullankaka.

Pañiku bildurtuta

—41—

chit moduz esanez
—ziyon— isillik ago
Jaunaren izenez,
bada kartzelerua
etortzen bazaigu,
kanpora blgalduko
giotzik seguru.

Chokorro nola etzan
konseju biarrez,
kartzeleruari chit
deitubaz indarrez,
—ziyon— libratu nazak
diabru ustela,
zeladorien billa
juango nak bestela.

Noizbait aspertu eta
bi mutillak ontan,
soseguban gelditu
ziran biyak lotan.

Biyaramun goizian
isill isillikan,
azeriyaren gisa
juan ziran andikan,
burutik oñetara
ongi freskatuta,
bakoitzak bi pezeta
penaz pagatuta.

Eskeñi on bat.

—Iskiña, chit ederki
emen arkitu at,
eskatutzeko bertan
ontzako urre bat,
ostera emateko
kondiziyuetan;
bada nola kuadro bat
pintatu bietan
Karlos irugarrenen
erretratukua,
muestretako nai nikek
Anñon, ontzakua.

—Mutill, chiripa batez
oraiñ etzeukat nik,
emen *kasualmente*
diru biekantik;
baña laister moldatu
genezakek dana.

Ua berialaſen
Brokolorengana,
eta esan akiyok
nere partelikan,
emateko burnizko
kaja artatikan,
bat, bi, lau, sei ontzako,
biar ditukanak,
birez erakutsiyaz
kajan dauden danak.

Brokolori orrela
biar diyok esan,
nere lagun zar arrek
entenditu dezan.

Eta ez balegoke,
echian Brokolo
bazekiat ez dala
Biſi egongo lo.

Goizetik arrenzana
baldiñ ta baur,
gauza churi batekiñ
garbitzen lepua
seguru ariko dek;
eta artsaldian
pelota jokuban dek
edo trinketian.

Biyak dituk chit mutill
preſtu onradubak;
biyak dituk chit lagun
errespetokuak.

Zeiñ baña zeñ obiak
neretzako biyak,
arpegiz illun baña
atzapar garbiyak.
Ua, ua, Brokolo

edo Biſigana,
eta emango ditek
biar dekan dana.

—¿Eta ayek gelditzen
balirake dudan?

—Ua Echekalteren
gana segiduban.

Eta asmatu.

—Aizak i Erramuncho,
jakingo dek anbat,
nola esaten duten
erderaz izen bat.

—Zer izen?

—¿Zer izen dan?
ez gero makala,
uste diat guchitan
aituba dekala.

—Mutill, esantzak bada,
demonstre iriya.

—Ia nola deitzen dan
erderaz ariya:
¿nola ibiltzen gera
arratsaldietan
eskolatik irten ta
topa machinetan?

—Bai

—Arrenche izena
erderaz nola dan.

—Konche, emenche zeukat
mingañaren punñan.

—Ia ikusi

—Ago...
Ternero ez, ez dek...
Kangrejo, ezta, ezta...
nola karache dek...
¿zer letrakiñ asten da?

—Asten dek i-rekiñ.

—Mutill eznazakala
odolik irakiñ....

Ago.... bai, bai,.... egiya

—44—

Karnero deitutzen dek
erderaz ariya.

—Oi, oi, oni, lo agô;

—I bai agola lo.

—¿Zer deitutzen da bada?

—¿Zer deitzen dan? *nito*.

Etzan lukainka.

Bi lagun beñ joan ziran
ostatu batera,
gosari mokadu bat
ustez egitera.

Lukainka mutur bat zan
echiartan zana,
zeñek agindu zuten
ekartzeko dana.

Agertu zanerako
lukainka mayian,
batek laister jarriarik
bere platerian,
bakarrikan egiñ zan
bera arren jabe,
bai jaten asi ere
lagunikan gabe.

Bestiak chit arrazoiz
ura ikusirik,
onela esan zion:
¿zer pentsatzen dek ik,
nerekiñ ibiltzia
orrela jostatzen,
etzaitalako neri
lukainkik gustatzen?
Asko gustatuko zaik
diyo arrek, haña
etzaik ez gustatuko
iri neri aña.

*Jan bazuben lukainka
bakarrikan dena,
etzan mutill lukainka
ura jan zubena.*

Erri chiki batian.

Paper bat zintzilikan

—45—

letrakiñ betia,
non letzen zan gauza bat
oso chokantia;
odolki ta urdaya
saltzen zan lekuban,
zeñek farrez iruki
ninduben lenguan.
Ara nola zeguen
letretan jarriya.

*«Erositzen dubenak
emen odolkiya,
edo nai balituke
urdaya ta biyak
segiduban jarriko
dizkagu garbiyak,
boina eta abarkak
naiz izan zar-zarrak,
danak debalde eta
gañera mantarrak.»*

Nik ura nubenian
paper artan letu,
ezdakit golpez nola
an ez nintzan lertu.

Erremeriyo sanua.

Gizona ez liteke
denda ontan bizi,
esaten zion Pellok
lenguan Andresi.

Tragatu nai dizkitet
biak eta goyak,
zuluetatik sartzen
diran arratoyak.

Zepuak jartzen ditut
milla modutara,
haña arratoi zarrak
joan nai ezik ara,
iya jan dizkigute
dendan ditugunak,
arratoi lotsagabe
ortza zorrotzdunak;
eziñ libratu degu

ezer ayengandik,
deskuidatzen gerana
taka eramandik.

Iya oso nastutu
dirate buruba.....

¿gaur ezdirate oztu
zigarro puruba?

—¿Fumatzeko?

—Ez dakit
zertarako zuten,
baña ura ere an
eraman ziraten.

Iñoiz desiatzen det
jau ez da gezurra.
kasikan izatia
arratoi zakurra.

Andres, erremeiyo bat
biar nazu eman,
ia tropa zar ori
ezkutatzen dedan.
—Gizona, ori bada
zure keja dana,
laister egingo degu
oyekiko lana.

Urdai azpiko on bat
artzazu lenengo,
eta tronchoka dana
puskatzian ondo,
eraman eta jarri
itzatzu denetan,
arratoyak irteten
diran zulueta,
eta nola daukaten
pasatzeko traba,
ezta arratoirikan
sartuko dendara.

Ori uste badezu
dala gauza guchi,
gañetikan gatzakiñ
biar dezu ichi.

Erremeyu au Pello
nai badezu artu,

dendan arratoirikan
ez liteke sartu.

Goizian goiz.

—Onen goiz jaikitzia
eta onlako maiz
Pello, sinista nazu
oso chokatzen naiz.
¡Egon albaniteke
ni zure moduban,
luze luze etzanta
beste bi orduban,
ez nuke, ez, galduko
zuk daukazun era,
¡zeñek ni oyetikan
orduban atera!

Baña esan zadazu;
¿zeren *kuzkuzian*
jaikitzen zerade zu
orrela goizian,
eman baña lenago
egunak argiya?

—Ara bada, esango
dizut gaur egiya,
eta geyago egon
gabetanik dudan,
jaikitzen naiz zerebait
billatutzen dedan.

—¡A! demontre chanchillu.

¡A! lukainkatzarra!
puskatzia merezi
zenduke bizkarra,
eta bigaldutzia
aguro oyera,
ortarako jaikita
etorri bazera.

¿Zer arkitu biezu
diabruz josiya,
galdu biar dubena
ezbada jaikiya?

Arrantzan.

Zurriola gañetik
iñoiz artsaldetan,
gizon erareko bat
ordu osuetan,
kanabel luze luze
batekiñ arrantzan,
iguzkitan kiskaltzen
gogoz aritzen zan,
dantzatubaz gora ta
bera kanabela,
organoko aspuen
kirtena bezela.

Etzuben arrapatzen
korkoi bat beñere,
nolakuak ziraden
ikusteko ere.

Orra egun batian
non detan ikusten,
etziyola beitikan
amubari jartzen,
eta kupiraz niyon
esan beriala,
gnola nai duarraya
achitzia orla,
naiz kalatu or beko
arroketatikan,
ez badiyo jarritzen,
amuban beitikan?—

Zeñek erantzun zidan
aditu baña len.

—Aizazu, garbi, garbi
jokatzen da emen;
ez det nai esatia
neri sekuletan,
achitzen ditutala
arrayak mauletan;
pikatu nai dubena
dijuala billa,
eta nai ez dubena
or konpon derilla.

Fernando Amezketarraren echian.

Arrats illun batian
bi lapur iñillik,
ari ziran atia
eziñ irikirik.

Sarralla zerbait jarri
zuteneko dantzan,
Fernando-re jarri zan
zerbaiten zalantzan.

Golpe motel ayekiñ
chokatuba bera,
ikustera laister zan
leyora atera.

Illun samar zegüen,
baña lapur biyak
zaitu zitubeneko
leyotik nausiyak,
onela deitu ziyen
farrez, ero, ero,
—Egizute mesere
etortzia gero,
orra, nai badezute
gau-erdi aldera,
agiyan ordurako
lo egongo gera.

¡Kupituba!

¡Bat ezlaneko beli
mundu tristiontan,
esanaz senarrari
kasikan malkotan,
kontatzen ari zayo
kupiraz Mariya,
bezperan gertatu dan
zorigaitz aundiya.
Juakiñ, zuk ezdakizu
alzo arratsian,
or gau-erdi aldian
gaztelu atzian,
zer doakabe triste

gogorra pasa dan.

—¡Zer da, bada, Mariya!
¡zer da! chit pacharan
Juakiñek galdetutzen
diyo oso lasai.

—¿Zer dan? ¡zer izango da!
ontzi aundi bat ¡ai!
galdu da, nik ez dakit
onla edo ala,
baña seguru nago
chirchillatu dala.

—¡Non!

—¿Non? Bejondaizula
¡au gizon eltzia!
non diabru nai dezu
ontziya galtzia?
Itsasuan, gizona,
anchen galduba da.

—¡Ezta galdu orduban,
itsasuan bada!

Arrantzale baten esana.

Asko izutu gabe
neguko aiziak,
kalian zabal zabal
egiñaz *esiah*,
illunabar batian
José *Banardeta*
oso arro zijuan
sagardoz beteta.
Bera zan kantariya;
bera zan dantzari,
bera indartsu eta
bera bersolari.
Ontan topo egiñ du
zijuan birian,
On Pedro sendagiña¹
pasatzen parian
eta galdetu diyo

(1) Médico.

Aitor-en izkeran,

—¿On Pedro, noiz ilko naiz?

—¿Zu noiz ilko zeran?

Laister baldiñ ta bizi
bazerade orla.

—Ezta sekulan ere
bizi banaiz onla.
Ura esanta iya
irauliyan anka,
an juantzan balandraren
gisa balantzaka,
estropoz egiñ eta
bultziaz pareta,
kantari bersuetan
José *Banardeta*.

Paguba.

—¿Zer dek Melchor orrela?

—¿Zer detan onela?

Chunba beltzen chalupan
sartuta neguela,
ustian ongi jartzen
istripu, arraunak,
lema-kana, panelak,
estacha ta danak,
jasuaz kontu aundiz
erlikiyen gisa,
banardeta, kordelak
eta kulubisa,
etortzen zairak *Chunba*
beltzaren semia,
infernutik onera
sortu zan umia,
eta eznuhelako
chalupa chukatu,
jotzen nau ostikoz ta
bai neri chokatu.

¡ Suertia !

Jakitiatik nintzan
suerte onekua,

chartel bat erosi det
loteriyakua;
bost pezta pagatuta
askoren moduban,
chorakeriya franko
bildurik buruban,
eta loteri-zale
diran ayen gisan,
gabetikan goizera
aberasten nintzan.

Etziran bost gau pasa
nere iritziyan,
non lista etortzen dan
Korrespondentziyan.

Erosi ta jarri naiz
ikusten chit kontuz,
nere modu esanaz
—seguru niok-uts.

Ontan non azaltzen dan
nere lumerua,
amabi durorekiñ
bera saritua.

Lagunak chuliatzen
artu naute jiran,
esanaz—gastatzera
guazemak segiran—
jeta nik beste gabe
tontoki eruak,
non gastatu ditudan
amabi duruak!

Urrengo egunian
loteri echera,
konfiantza osuan
lista ikustera,
juan naiz pentsatu gabe
ezer okerrikan,
paper artan neretzat
izango zanikan.

Lumeruak pasatzen
kontuba artubaz,
biatz muturrarekiñ
zintzo markatubaz,

ari naiz ikusitzen
bildur eta estu
eta pasatzerako
guziyak aín justu,
nere lumeru-ori
billatu nai nuben,
eta azkenerako.....
taka anche nuben.

Itanasia. ¹

Lan ontan chit argiya
nola zeraden zu,
istantian au zer dan
asmatuko dezu.

¿Ezet? ¿Ez gero neri
orlakorik esan!

¿Berriz? etzaitezela
beti orla izan.

Au da jarritzen dana
mayaren gañian,
eta jarri orduko
kasik geyenian
batek egiten ditu
ez deriyen aztu,
kuchare gabetanik
danak nastu nastu.

Kanibetikan gabe
beñ edo bi aldiz,
bi puska egiten du
batek kontu aundiz.

¿Onla esan ezkerro
asmatzen errez da!
puskatutzen dana da
baña jaten ez da.

¿Limoya? ¿Nola ori
izatia naizu!
nik uste det chanchetan
ari zerala zu.....

Oraindik klaruago
esango det, ara,
geyen geyenak dute

(1) Acertijo.

—54—

gaña gorriškara.

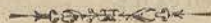
Eta nik modu ontan
azaldugatikan,
ez pentsatu dubela
piper gorririkan.

Isillikan esango
dizut belarrira,
(zer dan progatu gabe
asko mintzen dira)

Asmatu zazu laister
egon gabe dudan
eta nik erregalo
on bat zuri udan
egingo dizut, bera
gusto onekua,
osabak Habanatik
bigaldutakua.

Asmatu gabetanik
etzazula laja,
eta zuretzako da
zigarruen kaja.

VICTORIANO IRAOLA.

IPUI BERRIYAK.

AZALKAYA:

Sayatu ezkeru,
zerbait da espero.

Fábulas premiadas con un objeto de arte.

Burrioi zarra eta gaztia.

Burrioi bi ziraden
elkartu batian,
bat zarra chit, bestia
gaztia artian;
elur denbora zan, ta
jatekorik biyak
ezin billatu zuten,
zebiltzan plakiyak;
zarrak esaten zion
beti gazteari;
«aditu-zak, zer zaigun
komeni biyari.

Nola len asko jaten
ibilliyak geran,
billaturik zer jana
non nai ta aukeran,
orain pazientziyan
ibilli gaitian,
alik-eta elurrak
chit urtu artian.

Ez dek komeni beti
ondo izatia,
baizik on, eta charrak
denak supritzia». *Choriya*.
Gaztiak ikusirik
arto-alecho bat,
esan zuben, «ederki
zotorrek neretzat»;
zarrari kasorikan
batere egin gabe,
nai izan zuben egin
alea-ren jabe:
beriala juan eta
gogoz ziyon eldu,
baña bere biziya
an zuben bukatu;
mutill koskorrak zuten
an tranpa jarriya,
arrapatzia-gatik
ez-jakin choriya.

.
.
.

Gazteari askotan
zayo au gertatzen,
ez badu aurretikan
lenbizi pensatzen;
zarrari ez bazayo
kontsejua aditzen,
askotan da gazlia
zepuan erortzen.

Astoa eta Choriya.

Asto bat nagusiyak
belardi batera,
eraman zuben, egun
batean jatera;
gañera zizkan jarri
nagusi prestubak,
ogi koskor pillak
ta arto burubak.

Astoak janariya
ugari zekarren,
nai zubena jan, beste
lanik etzenkarren;
ainbesteraño zuben
astuak gogoz jan,
geyago nai-ezikan
lurrera zan etzan.

Choriyak ikusirik
arto-ale asko,
astuak nai-ezikan
utziya zalako;
esan zuten «askotan
onela aukera,
ez dek billatzen eta
guazemak jatera».

Joan ziran beriala;
asi ziran jaten;
baña astoak nola
ikusten zituben,
diyo «aguro biyak
zuazte emendik,
bestela ostikoka
ilko zaituztet nik».
Choriyak beriala
esan zuten «jauna:
nola ikusi degun
jateko au dana,
iruriturik dala
utziya nai-ezik,
biyak etorri gera
jatera, bai pozik;
baña ezpaldinbadu
nai guk au jatia,
etzaigu ezer ere
kostatzen joatia.»

Astoak arrazoya
aitu gabetanik,
asi-zan ostikoka
biyak chetu nairik;
baña jo-bearrian
ostikoz, choriya,

ainbeste indar-ekin
jo zuben arriya;
autsi zuben kañara,
gañera iztarra;
odol usturik iltzan
asto gizacharra.

.
.

Au bera gertatzen da
gizon batzuekin,
berak ase naidute
besterenarekin;
eta inor beartzen
bada berenakin
ordaintzen dute berak
ostikua-rekin.

Zakurra eta Erliak.

Baserri-zakur bat hein
mendiyan zeguan,
eta esan zuben, gaur
piskacho bat nuan;
alde oyetatikan
jira bat egiñaz,
ea ezer billatzen
ote detan zinaz;
gorputz aundiya daukat,
gañera puertia,
ez det inon beldurrik
naiz balientia.
Erle-toki bat zeguen
andik ingurura,
bertaraño joatia
zitzayon burura.
¡Ai! au usai gozoa
senti dana emen,
pena det oneraño
ez etorriya len;
or, bizi diran denak
ezer-ere ezdira,
nere zaunka utsakin

laister juango dira;
¡ai! zer ezti gozoa
jan bear defana,
ez det ezer utziko,
jan bear det dana.
Muturra zubenian
bertara azaldu,
erle denak berari
prest ziyoten eldu:
zakurra indarrian
asi zan zaunkaka,
eta sufri eziñik
miña arrastaka
denen artian zuten
oso elbarritu,
puztuturik zagiyeu
gisan zan gelditu.

.
.

Indar pantasidunak
askocho baitira,
inoren beldur gabe
ustez ala dira;
baña indar gabeak,
askotan chikiyak,
menderatzen dizkate
beren pantasiyak.

Atia.

Putzu eder batian
zalarik atia,
burutara zitzayon
alde egitia;
esanaz—beti emen
nago aspertua,
beti gauza batian
¡au gauza tontua!
nayago det kanpora
piska bat atera,
echolak eta beste
gauzak ikustera,

Asi zan juaten bere
pauso mansarrian;
ikusi zuben echol
andi bat bidian;

—¡A! zer gauza ederra
ageri dan orchen,
ikusi gabe ezdet
lajako oriñen.

Igotzen abiyatu
zan ol zar batian,
bañan nola oituba
etzeguen artian,
erori zan amilka,
eta jorik lurra,
bertan iltzan autsirik
bere lep-ezurra.

Onak erakusten du
gu ere nolatan,
ez geran kontentatzen
geronen lanetan;
beti sartu naidegu
besteren gauzetan
ta oker ateratzen
gera geyenetan.

Usoak eta Chanchangorriya.

Usoak bizi ziran
ganbara batian,
oso urgullutsuak
chit libertadian;
noiz nai ziran irtetzen
nai zuten lekura,
nai bazuten kalera
edo tellatura;
berak zuten esaten
«au da bizitzia,
eta beste choriyak
inbiriya; zia;
gu bezelakorikan

ez dago munduban,
¿norbait bizi ote da
gu geran moduban?»

Egun batian ziran
joan zelai batera;
chanchangorri bat nonzan
azaldu bertara;
esanaz «¿zér da emen
gaurkuan gertatzen?
¿zubek ere onera
zerate etortzen?»

Eranzun zuten «gaur gu
etorriyak gera,
emen egun oncho bat
zelebratutzero;
beti nai degun dena
egiten baitegu,
ezeren konturikan
beñ ere ez degu;
gu gera erregiak,
gu, naidan guziya,
¿zertan itzegiten dek
pizti itsusiya?
jakintzak gure mende
zeratela denak,
eta gu geradela
jaunik ederrenak.»
Eranzun zien azkar
chanchangorri arrek:
«ni bizi naiz ederki,
gustora, ez zubek;
nik nai detan guziya
egiten det beti,
zubek kantatzen ere
ez dezute ongi;
nai detan lekuan lo,
nora nai detan, joan,
nai dedana kantatu,
nai detan dena jan;
zubek, besteren mende
zerate bai, bizi,
gabero joan bearra

lotara igasi;
zeta nora lotara?
iganbara batera!
zuazte emendikan
zuben parajera.»

Au esanik, asi zan
kantari gogotik,
bestiak azkar jira
ziran lotsaturik;
orduban esan zioten
usoak elkarri,
«arrazoi egokiyak
zizkiguk ekarri;
eztiyagu baliyo
ezertarako guk,
gure aldian ayek
libriago dituk;
kantuan ere askoz
dituk bai obiak,
ayek dizkitek, ayek
abillidadiak.»

Au esan, ta guztiyak
lotsaz beterikan,
gordeta bizi izan
ziran geroztikan.

.

Iruritutzen zaigu
guri ere askotan,
onenak geradela
gerok guztiyetan;
bañan eskarmentua
laister ikusten da,
gu baño aundiagua
non nai azaltzenda.

Bi Ollarrak.

Ollar bat izatentzan
baserri batian;
bera zan jaun ta jabe
olluen tartian;
beti panparroi bizi

zan denen artian,
etzuben ollarrik nai
ark aldamenian.
Egun batez nagusi
bertakuak bada,
ekarri zuben ollar
gazte bat bertara;
zarrarekin batian
bizitziagatik,
bidez olluak ondo
izatiagatik.
Ikusirik gazte au
ollar zar aundi ark,
mokoka egin-zizkan
iru edo lau mark;
oso tirri aundiya
artua baiziyon,
egunero kolpeka
erasotzen ziyon;
nola gaztia zan au,
isillikan penak,
supritutzen zituben
pazientziz denak;
esanaz «indartsua
dalako muturka,
erasotzendit neri
goizero burruka,
neri eri indarrak
zaizkit etorriko,
orduan ez diyot nik
berari utziko.»
Ala luzaro samar
bizi zan penetan,
gaiztoaren mendian
triste ta neketan.
Denbora batez zuben
igarri, indarra
naikua bazeukala
(poztu zan ollarra.)
Berialaſen joantzau
ollar zarragana,
esanaz, «aitu zazu

arrazoya, dana,
nagusiyak gu biyak
berdin maite gaitu,
naitasun geyagorik
iñori ez baitu;
bada nik ere nai det
zedorrek bezela,
ollo hatzuben jabe
izan, bai; bestela
asarria izango da
elkarren artian;
soziyuan bezela
bizitu gaitian.»
Ollar zarrak tirriyaz
lengoko modura,
abiyatu zan gogor
kolpeka burura;
baña erasorikan
gaztiak batetan,
buruba puskaturik
utzi zuben bertan.

.

Onak erakusten du
nola jaun ta jabe,
nai izaten dutela
gizon askok ere;
ez diyote iñori
opa ezer-ere,
baña berak gelditzen
dirade deus-gabe.

Euskerari.

Izkuntz maitagarriya,
parerik gabia,
beste guztiyak baño
askoz ere obia;
iya artu zenuben
lurpean obia; ¹
bañan osteraz zaizu

(1) Sepultura.

iriki bidia.

Ez dezu etzan bear,
haizikan zutikan
egon bear dezu, bai,
semeakgatikan;
jaunak bedeinkatuba
zaude zerutikan,
ez beldurrik iduki
etsayakgatikan.

Anai maitiak dira
bai, zazpi probintzi,
mendi tartean oso
paketsuak bizi;
euskara, itz maitia
dutela nagusi,
lege ederra dute
beti erakutsi.

¡A! Euskal erri maite
biyotz nerekoa,
antziñako denboran
zorionekua;
arkitzen zera mintsu
auldurik naikua,
¡sendatu zazu laister
gure Jaungoikoa!

Egon arren tristeia,
sentirik gaitz otza,
ez estutu, juango da
zure miñ zorrotza;
zuretzat dira nere
odol ta biotza,
euskararengatikan
nai det eriotza.

Zu miñez zaudelako
nago erdi illa,
beti nabill zuretzat
erremedio billa;
nere odola eman ta
senda albaziña,
pozik emango nuke
¡al zér atsegiña.

Gurasoak euskaldun

—66—

ni mundura naute,
eta euskal-legeak
eman dizkirate;
beti izango zaitut
Euskera, zu maite,
azkeneko arnasak
neri iraun arte.

Euskaldun jayo giñan,
euskaldunak gera,
ill artian euskaldun
izango al-gera;
bedeinkatuba dago
euskaldun izkera,
munduba dan artian
bizi bedi euskera.

JOSÉ ARTOLA.

EUSKALDUN ERRIARI.

Composicion señalada con un accésit.

Odoi-tartian erraño beltzak
Ikusten ditut ugari,
Choriyak ere arbol gañetan
Tristetasa kantari;
Itsas-urdiña bere lekutik
Nai duelarik iñuri,
Chimisten garrak egiñaz argi
Euskaldun biotz danai.

Ikusten ditut nola diraden
Kontra lanean etsayak,
Urratu nairik ondo-ondotik
Euskal-erriko sustrayak:
¡Euskaldun lurra! poztu zaitea,
Badira oraindik gizonak,
Daukazkitenak beren zañetan
Euskaldun-zarren odolak.

Errege aundi jakintsu ayek
Egitenziran makurtu,
Koroyarekin Euskal-erriyan
Ziradenean arkitu.
¿Nola zerade eriyen gisa,
¡Nola zerade umildu!
Erromatarrak etzubenian
Indar zurerik bigundu?

Zure kondaira guztiz gogorra
Irakurtzian guziya,
Ikusten degu nola zauden zu
Euskal-umantaz josiya;
Leyala beti arkitzenzera
Gañera berriz garbiya,
¿Non ez da agertzen itsas-lurrean
Seme zurien argiya?

Aiton gurien indartasuna
¿Nola etzaigu orain agertu?
Esango nuke bañan obe det
Bitarte ontan isildu:
Anai maiteak, alkar gaitean,
Izkuntzarikan ez galdu,
Esan dezaten lur gain guztiyan
Euskaldunak gerala gu.

Ikus-itzagun, esan Jaunari
Odoi oyek urdindubak,
Poztu gaitzaten choriyen kantan,
Soñucho fiñ alaitsubak,
Argitugaitzan eguzkiyaren
Erraño dizdizatzubak,
Et' ez ditezen beñere galdu
Euskal-erriko oiturak.

FRANCISCO LOPEZ.

MARIA ALEGIAZKOA.

AIREA.—INCHAUSPEKO ALABA DENDARIA.

Composicion señalada con mencion honorífica.

—Arratsa zen. Negu asi berrian
Maria choil, kiloa gerrian,
Antchet ari, bere gelan iruten,
Boz batek du kanpotik kantatzen:

—O! Maria, ene maite bakarra,
«Ager zaitte apur bat leyora,
«Zeru-zolan usu dire izarrak;
«Aizeari gan zaizko indarrak.»

—Aitz-adarren erasiaz bezenbat
«Zure kantaz achola darokat;
«Ezeñ noa, utzirikan leiorra,
«Itsas-zolan arrain biurtzera.»

—O! Maria, zu bazaitut ikusten,
«Itsasoko arrain billakatzen,
«Arrantzale hanoa ur-anditan;
«Zu bizirik artzera saretan.»

—Arrantzale, zuk gaicho mariñela,
«Butatzean sareak urera,
«Ni choria egaztin arin, airez,
«Larrez-larre gan niro egalez.»

—70—

—O! Maria, zu ernerik begia,
«Iar bazinte airezko choria!
«Iiztari nindake biurtuko;
«Kayolara, zu artez bilduko.»

—Martutch-chori eper, kalla denboran,
«Zu segaden edatzen asteen,
«Ni, lorea naiz sorturen bet-betan;
«Ta gordeko landa-soroetan.»

—O! Maria, baldin zu soro-lore,
«Margarita egiten bazare;
«Ur-chirripa garbia naiz sortuko,
«Nik freskatuz etzare istuko.»

—Arrok' ura yar bazinte errekan,
«Ni, edoya andirik airetan,
«Gan nindake itsasoz-bertzaldera,
«Ameriken azken desertura.»

—O! Maria, edoyaren itchuran,
«Indietara nai bazare gan,
«Itsasoko aizea naiz eginen;
«Aisian, nik zaitut eremanen.»

—Itsasoko aizea zu sortzean
«Iar nindake mendi-gain batean;
«Ni iguzki adarrik andiena;
«Elur, ormak urtzen dituena.»

—O! Maria, baldin iguzkiaren
«Errañoa bazare biurtzen,
«Artuko dut muskerraren bizia;
«Zu izanen zaitut azkurria.»

—Zu bazare sortzen muskerberdea
«Iarriko naiz illargi-betea.
«Dituena, sorgin beltzak argitzen;
«Gauaz kurri direnak ibiltzen.»

—O! Maria, eztirik arpegia,
«Iar bazinte illargi-churia,

—71—

«Ni, lainoa altxa niro lurretik;
«Ene-pean zu kukutuko nik.»

—Lainopetik ezin banio argi,
«Ez nindake zuri bea geldi.
«Ni arrosa lore bote guzian
«Zabaldua, yar nire sasia »

—O! Maria, yar bazinte arrosa,
«Ni, apecha nindake urosa:
«Etortzean, oi zure aldachketan
«Pausatu-ta, zu ganat airetan.»

—Zoaz ortik, zoaz aldi untako
«Itz legunez ez nauzu bilduko,
«Leenago billakaturik ni aitz,
«Oian-pean bakez biziko naiz.»

—O! Maria, arbolaren itchuran
«Iar bazinte, nonbeit mortuetan,
«Ni nindake ezker-ayen billaka;
«Bozik zuri lotuko besarka.»

—Besartean artu nai banauzu,
«Aitz zaar bat tinkatuko duzu;
«Jauntzi-churi ni serora lasterrik,
«Komentuan nindake sarturik.»

—O! Maria, komentu zerratuan,
«Kaperatik zu kantaz asteen,
«Oiarzuna nindake atzarriko;
«Zure boza errepika nio.»

—Komentuan ustez ene boza den
«Oiarzuna bazine atzartzen
«Ilen kanta zinezake zuk eda,
«Erioak ni gorputz zilara.»

—O! Maria, zure il-ekiletan,
«Mundu-petik suntsiturik betan,
«Eginen naiz zure kabiko lurra,
«An izanen baitzaitut segura.»

—72—

—Orai danik asten naiz zu sinesten,
«Ez nauzula falsoki billatzen,
«Erreztun bat ori ene eritik;
«Beira zazu nitaz oroiturik.»

—O! Maria, itz orren aditzean,
«Bozkarioz nago biotzean,
«Bainan zure begitarte ederrak,
«Bea nola yo tuen izarrak!»

Neskatcharen gaztetasun floreak,
Ardura-tu lausengatzaileak,
Gorde beza, beti bere biotza;
Erakutsiz amodio otza.

AGUSTIN ETCHEBERRY, *Saratarra*.

AMA BIRJIÑA BEGOÑA-KOA.

Composicion señalada con un accésit.

Bear bezelako argierarekin ezin señaleta liteke noizdikakoa dan Ama Birjiña Begoña-koaren eleiza gloriatsua, naiz esan baderike ere dala oso anziñetakoa. Bere izen misteriotsua geldituko zaigu agerkeratuba familitik familira iraungiturik datorren biurkera errespeta garri batez. Esaera da ezen gaur eleiza arkitzen dan mendiskachoan, anziñako denboran izandu zala arte—arboldegi aundi bat, eta oetako batean ozta-adarraren artean azaldu zala Zeruetaiko Erregiñaren ekanza edo imajiña. Eztu esaten iraungituri edo tradizioak agertu izan zitzaionaren eta berri on au eman izan zuanaren izenik; bañan bai Bilboko jendea pozkidaz beterik eta lasterka nola igo izan zan arboldegi arretara Zeruetaiko Erregiña ikusi eta adoratzera, zeña ardietsi zioten Jaunak izan zedin beren atsekabetarako konsueloa. Ontaz zeruaganontz oniritz-eskerrez beterik artu zuten asmoa leku berean eta bereala eleiza goititzen astekoa, Birjiña Santa Miragarria izan zedin adoratuba, bañan eginkera onen tokiaz etziran guziak etorri akordu batera ala, batzuek ziralarik bertan egitea ohea izango zalako irudikoak, besteak eta geienak ziran berri besta leku egokiagoko batean goititzea nai zutenak; eta zenbait itz-trukatze egin ondorean, ontzakidatu zuten azkenengoen irudindea.

Gauzak bear bezela eraratu eta ekai edo materialak berran jarri gabe, Ama Birjiña izandu zan guztiz benerezio aundian Bilbora jochia eta beretzat bidakaitutako eliehoka batera jasoan. Segurua da berriturik biltzen materialak eleiza goititu bear zuten parajera, bakan giroetan gertatu oi diran mirari bat etorri zan ikusteraztera Jaunaren naiera etzala ura.

Urrengo egunean oso arriturik ikusi izan zan material aiek beren gisan biurtu zirala lengo arte-arbolaren jirara, eta Ama Birjiñak utzirik zeukan tokiya joan zala leku lengokora bertara. Onekin gelditu zan bear ain agertuba Birjiña Santaren borondatea.

Ontaz oso arriturik guziak, Bilbotik jende ugariak joan ziran arte-arboldegi arretara, zeñean ikusi izan zuten Birjiña ama dizdizarizko argi eder bat egiten zuala.

Oraindik miragarritasun geiagok bear zuan koroitu beraren toki arretarako biurkera. Jende ura guzia Erlijiozko fede irazekiz beterik eta auzpezturik here aurrean zegoala, iriki zituan bere ez-paiñ zeruzkoak, eta denak agitz ditzen zutela bertako izkuntzan esan zituan itz abek: «hego-oña,» zeñak biurturik erderara esan naiduan «*estése el pié quieto.*»

Gertaera onen ikusteaz abiatuturik bereala lur arretan lanian, goititua izan zan geroz beti glori aundiz beterik arkitzen dan eleiza, zeña eta here inguruak izan ziran bataiatuak Begoña-ren izenarekin.

Ama Birjiña Begoña-koari.

Eleiza eder gloriatsua
Goititutzen da Begoñan,
Zerren Zeruko Erregiñak nai
Zuben gelditu izan an;
Eta mirari asko egiña
Euskal-erriyan nola dan,
Lur onek fede bizi bat beti
Gordakaitzen du beragan.

Arkitutzen da urrez ta perla
Baliosozkoz jantziya;
Dizdiratutzen dubela bere
Eleiza maite guziya;
Daukaizkiela besoan Jesus
Eta beraren graziya,
Irurizten du, Jaungoikoaren
Amak dagoala biziya.

Izar eder au jachi izan zan
Euskal-errira Zerutik,
Bertan goitargi ¹ gelditurikan
Ikus genezan aldetik;
Eta geroztik nola baitagoan
Beti piztuba gugatik,
Oniritzirik agurtzen degu
Alderdi guzietatik.

Gaba dijoan gisan tolesten
Zabaltzen duben mantuba,
Egun sentiyak ala laztantzen
Baitu eleiza santuba;
Eta onetaz gorderik chori
Chikiyak beren kontuba,
¡O Ama! zuri asten dizute
Lendabiziko kantuba.

Ingurutako soro, zelai ta
Gañetan bizi diranak
Egunarekin bat dira zuri
Begira jartzen dianak,
Eta illuna-barra zalatzen
Duben denboran kanpanak,
Zuri erregu egiñaz uzten
Dituzte beren lur-lanak.

Arrantzalea dijoanean
Arraiketara urean,
Bere biziya ezartzen ditu
Goitargi eder zurean;
Ontzi-gizonak beren joanera
Luzetan modu berean,
Irriskatu ta indartzen dira
Zugana duten fedean.

Bañan ¡O! asten dira chimistak,
Aitzen turrunbaz turmoyak,
Estalki beltzez bat baten jazten
Dirala beak non goiak;
Eta orduban aserraturik
Itsaso nasi aundiyak,
Goititzen ditu, urez Zeruba
Jo nai luteken mendiyak.

(1) Faro.

Ekaitz arretan daramazkila
Urpean ertzak ontziyak,
¡Zein penazkoak izango diran
Ango gizonen antsiyak!
Zuri erreguz belaunikatzen
Dirala bertan guziyak,
Malko lodiyak emanaz arren
Salba deiztezun biziya.

Eta ¡O Ama! zuk entzunikan
Beren erregu samina,
Zere eskuba luzaturikan
Kentzen deiztezu gaitz minak;
Itsaso legoi-tzar aundiyari
Kamuztu zaizka aginak,
Eta goiari asten zaiozka
Ikusten zati urdina.

Ezta nabaitzen iya chimistik,
Turmoyak dira isildu,
Inor azpiyan fragatu gabe
Dira mendiyak amildu;
Legoi putzubak ezta irudi
Aserre danik ibildu,
Zuk Semeagan erregutzeak
Ditu guziyak umildu.

Gero jiratzen diran denboran
Dituzun ayek libratzen,
Lenaz gain fede biziago bat
Dute zuretzat ekartzen;
Eta ala, poz aundiz ontzitik
Duten denboran saltatzen,
Lenengo zure onetan dira
Guziyak belaunikatzen.

Eztira biltzen itsas-gizonak
Bakarrik zure aurrera,
Ezpada Euskal-erriyan askok
Egiten dute au bera;
Oniritzirik len on eginaz
Berriro erregutzero,
Asko millakak igotzen dira
Eleiza santu zurera.

Zuk, sendatutzen dituzu penak,
Zuk, sendatutzen eriyak,
Zuk, zorionez estaltzen gure
Zelaiak nola mendiyak;
Zuk, gugandikan dituzulako
Gordetzen ekaitz aundiyak,
Beti dauzkagu zalanzen, zuri
Begira geren begiyak.

Biotzetikan debozioa
Jartzen duanak zugana,
Eskaera du goititzen zure
Seme Jaungoikoagana;
Berarentzako bitartekorik
Onena zera ¡bai Ama!
Zure erreguz samurtzen zaio
Aserre gudan daukana.

Zure semea-gandik iristen
Dituzulako graziyak,
Eztira guchi izan zugatik
Zeruba irabaziyak;
Illak salbatzen badakizu ta
Konsolatutzen biziya,
Zu adoratzan nai degu bizi
Maite gaituzun guziyak.

Geren estura alditan beti
Argi egiten diguzu,
Eta aurrera ere al-bada
Grazi au bera iguzu.
Malkozko zelai triste onetan
Lagun zaitugun gisan zu,
Gero iltzean ere Zeruban
Sartutzen lagun zaiguzu.

RAMON ARTOLA.

ZUBIETAKO UMANTAI.

ITZAZALKAIA: Umant aundien oroitza
Galdutzea da chit gaitza.

Composicion premiada con un objeto de arte,
OFRECIDO POR LA SOCIEDAD LOCAL UNION ARTESANA.

Erri aundiak dituztenean
Emengo lurak berezi,
Odoleztuzko ausi naasiak
Naian emen erabaki,
Maitagarritzko Euskal-errian
Sortu izan dira beti,
Gertoi estuan arkitutzean
Umant azkarrak ugari.
Ala gerta zan salkindari bat,
Eunki onen asieran,
Adiskidetzat bere burua
Gezurkiro saldurikan,
Orreagako arkaitzetatik
Sartu zanean Iruñan,
Eta osobat andikan laster
Donostiako urian.
Bukatutzen zan Abuztuaren
Ogeitamaikagarrena:
Bazter oetan ezagutu dan
Gaurik izugarriena:

Uri leial ta prestuak izan
Duenik galgarriena;
Su eta garrak istanpatean
Oso kiskali zuena.
Sutunpada ta turmoiak ziran
Nasten aize chistuakin;
Chingar chinpartak eta illinchak,
Chimist oñaztarriakin;
Eurijasa ta illuntasuna,
Oerikan beltzenakin:
Suprearen ke itogarria,
Usai kiratsuarekin.
Ezurragatik zakur pilla bat
Burruka oi dan gisara,
Anaiak etsai biurturikan
Sartu zitzaion echera,
Lagundu orde, atsekabe ta
Naigabeak geitutzer.
¡O gau gogorra! sekula gure
Burutik juango etzera.
Zeru lurak ¡ai! aserratuak,
Setatsu, irudi zuten,
Uri gaisoren gañera amilka
Zorigaitz denak botatzen;
Arri meta bat kantal guziak,
Chorroka odola isurtzen;
Amorratuak dauden otsoak
Gudariak ziruriten.
¡O zer momentu etsimenkaitzak!
¡Zeñen ikaragarriak!
Burniaz illak gaitzikabeko
Aur koñadu ta eriak!
Desonratuak porchaz emazte
Fiel ta neskach garbiak!
Eriotza ta gozageitiak
Ziran aen egarriak.
¡Zer lantu eta negar samiñak!
¡Malkoz begiak erreak!
¡Zer egin dute gure aurchok!
¡Non dira gure semeak?
¡Non gure emazte maitagarriak,
Lagun eta adiskideak?

¡Non dira gure guraso zintzo
Eta erritar tristeak?
¡Merezi dute lajatutzea
Gure kabi maitatsuak?
¡Okendo eta ldiakizen
Seaska guztiz prestuak?
¡Emen gelditu bear al-dute
Betiko lurperatuak,
Oroikarrizko plaza, karrika
Sarjin... pillota jokuak?
Ainbeste gogo amodiozko,
Laztan bero ta zispuru,
¡Murru kiskali oen tartean
Bear al-dute gelditu?
¡Sukal chokoren oroitz santura
Ere laja bear degu?
Uri maiteak bakardadean
Uztea ¡merezi al-du?
Ez milla bider ¡Easo zarra!
Diote, salba diranak;
Milla bider ez, milagro batez
Itsuri egin dutenak;
Arbola bati besarkatuak
Dauden bezelañe untzak,
Zurekin daude alkaturikan,
Zurekin, gure biotzak.
Etzera alargun geldituko, ez,
¡O uri negargarria!
Juduak utzi zuten bezela
Uri santu urrikaria:
Erri-seme bat bizi dan arte
Izango dezu bizia,
Izengañ, almen, dinbreak eta
Gañera omen aundia.
Eta bildurik Zubietako
Ibar edo echadian,
Goseak chuti eziñ egonik,
Erdiak larru gorrian,
Erabakitzen dute, berotsu,
Batzarre oroikarrian,
Ziazalde ' bat alchatutzea,

Polita guztiz, abian.
Asitzen dira gogoz lanean,
Uri biotzekoari
Kendu zioten edertasuna
Berriro naian itzuli;
Eta, galarik galantenakin
Dute apaintzen aín ongi,
Non dirudien kaio nabar bat
Itsas gañean igari.
Gabi ardatsa beziñ zuzenak
Karrikak dituzte egiten:
Jauregi eta eche edertsuak
Berdiñ guziak alchatzen;
Arkueche ta Konsejuari
Ere diote erasotzen;
Eta berriro autstartetikan
Dute uria ateratzen.
¡Zer dezakean naitasun itsu
Batek laratzenganako!
¡Zer amodio irazekiak
Jaioterrirenganako!
Ain zan aundia, kabugabea,
Zutena Easonganako,
Eze, aski da zentzuren fitsik
Ez duen bat arritzeko,
Zuekgatikan, choria etor
Oi dan bezela kabira,
Etorri ziran gure aitonak
Iruchulo maitatsura;
Zuekgatikan ditu geroztik
Ego azkarrak astindu,
Eta, kabitik atera eta
Ezker eskubi zabaldu:
Zuekgatikan, kate gogorrak
Bat batetan porrokatu,
Eta aundientsu, arrano gisa,
Lañoaz goiti egaatu.
Zuekgatikan diote deitzen,
Kantauriako sarjiña;
Lore berezi danen tartean,
Lirio zuri chukiña;
Zuekgatikan, parerikan ez

Duen perlacho bikaña:
Zuekgatikan jume argiak!
Euskal-erriko erregiña,
Zuei eskerrak, zuei, baldin gaur
Non nai bada ezaguna:
Zuei dizute zorko uriak
Oraingo aunditasuna;
Zuei munduan beste erri batek
Ez duen edertasuna:
Zuei gaur duen aurrerapena;
Zuei aberastasuna,
Bedeinkatuak izandu bitez
Ume aín argidotarrak;
Gure kondairen orri santuak
Urreztaldu zituztenak;
Bedeinkatuak, aín fama aundia
Banatua daukatenak:
Bedeinkatuak, uri maitea
Erreberritu zutenak.
Zuen izenak Donostiarrai
Aztutzea ain da gaitza,
Non itsasoak iragotzea
Jaunak para zion ertza;
Joango dira egunak, illak,
Urteak eta bizitza,
Baña, ez inoiz Zubietako
Umant aundien oroitza:

KLAUDIO OTEAGI-KOA.

ÍNDICE DE LOS TRABAJOS PRESENTADOS.

CERTAMEN DE 1886.

Número de orden.	LEMA Ó TÍTULO.	TEMA Ó MATERIA.
1	Gatzik gabia	Composicion dramática.
a	Antziñako euskaldun	Leyenda.
2 b	Iziarko Ama Birjiñaren	Monografía.
c	Donostiako seme bikañ	Easonenses ilustres.
3	Euskeren alde	Leyenda.
4	Euskaldun erriari.	Poesía libre.
5	Fenix euskalduna	Música.
6	Donostiako koncha paregabiari	»
7	Ipuiak.	Poesía libre.
8	Boga ta boga beti aurrera.	Biografía de Oquendo.
9	Ipui-berriyak: sayatu ezker.	Poesía libre.
10	Una súplica.	Música.
11	Ama Birjiña Begoñakoari.	Monografía.
12	Itsas gañeko usoa.	Descripción de San Sebastian como punto veraniego.
13	Emen ta Franzian	Poesía libre.
14	Ama Euskeriari.	»
15	Dijoala bada	Música.
16	Fedea.	»
17	Maria alegiazkoa	Poesía libre.
18	Erriko semeda	Música.
19	Ama Birjiña Aranzazu-koaren	Poesía libre.
20	Zubietako umantai	Recuerdo á los héroes de Zubiet.
21	Kontuchoak.	Poesía libre.
22	Ave Maris Stella	Pintura.
23	Aloña-aldeko.	»
24	Merkatura juateko	»
25	Gaztelugach (Bizkaya)	»
26	Biba gu ta gutarrak.	Música.
27	Reca i miei sospiri	»

BILGUMA BEREZIAREN EGINTZA.

Uri ontako Euskal-itz-jostaldien Bilguma, urte guchi barruz ononztik oituratzen duen bezela, dator gaur kontu ematera, bear dan errespetoarekin, leku an onratzen duten entzule guztiai, zer nolakoa dan, aurtan, izkribatzalle, pintatzalle eta musikarieren indar-neurtzeetan, Batzar-epalle bereziak erabaki duten sari-emaldia.

Irakurgai onenari eskeñitako *saria*, gelditu da jabegabetuak ematen zaiola aipamen onragarri bat Franziska Ignazia Arrue-koari, Gaztelaniatik itzulirik, agertu duen lanagatik.

*Anziñako euskaldun
zintzo la azkarrek,
arras chautu zituzten
Erromar zatarrak*

azalkaitzat du irakurgai onek, eta eroso ta euskera garbi ederrean itzulia dago; baña nola berak azaltzen dituen gertaerak, ez diran kondairatziyak, ez ere egirudiak, *Batzarreak* ez dio ematen bestela emango zion gallaldi goyentsuagoa.

Jabegabetua gelditu da, ere, *Donostiar argitolarren bizitzee* gañean edo *Donostia* zer nolako uda-lekua dan agertzen duen lanaren egillearentzat eskeñi zan *zillarrezko luma urrez estalia*. Aipamen onragarri bat irabazi du *Itsas-gaño*ko *usoa* izendatzeko dan moldaerak, dagolako izkera ederrean eta neurtitz errazetatu izkribatua, naiz iduki biursakintzari ez dagozkion betegarriak. On Ramon Artola da izkribu onen egillea.

Jabegabetua, ala herean, gelditu da jostiruditar saiorik onenarentzat agindutako *saria*.

Edozein gai eta neurritan jarritako biursakintza guztien artean *Batzarre* bereziak onenetzat autatu zuen *Kontuchoak* izentzat duen moldaera-bilgoa, bere erraztasun, gozitz eta ateraldiakgatik; bañ izanik bere egillea On Victoriano Iraola jauna, eziñ eman izan ziztzaion *saria*, azaldean agertu zalako etzirala sariztatuko gai ontan len sariztatua izan ziradeneu moldaerak. Ala, *Batzarreak* erabaki zuen aurtengo *Oroimengarrian* moldaera oetakik bikañenetzat aukeratu zituenak argitaratzea, adiragarri bat ipiñirik.

Orregatik, *saria* izandu da *Ipui berriyak* izentzat dutela On Jose Artola jaunak aurkeztu dituen ipui eroso eta ziaditsuentzat; *aldeera* On Franzisko-Lopez jaunarentzat, *Euskaldun-erriyari* deritzayon

biursakintza gogargitu eta sutsuagatik; eta *aipamen onragarri* bat On Agustin Echeberri, Saratarrarentzat, agertu duelako *Maria alegiazkoa* azalkaitzat duen mintzo ederdun moldaera ezli bat; eta etzaio *aipamen* bat baño geyago eman, zergatik beste izkuntz batek itzulia dan.

Euskal-lurrean egin diran eleizacho famatuetatik edozein baten gañean agertzen zan izkribu kondairazko edo aditutakorik onenarentzat eskeñitako *saria*, jabegabetua gelditu da: *aldeera* On Ramon Artola jaunak eraman du, *Ama Birjiña Begoña-koari* izentzat duen lan galaiki izkribatuaren egillea dalako. Nola lan ontan, esaten badu ere nola izandu zan Ama Birjiña Begoña-koaren agerkeria, azaltzen ez duen bere eleiza ederraren kondaira, *saria* eziñ eman izan zayo.

Azaldeko 8-garren, 9-garren eta 10-garren gaietan egiten ziran lanik egokiyenentzat eskeñitako sariak, jabegabetuak gelditu dira.

Uri ontako elkarte *Union Artesana*-k Zubietako umantai donkitutako oroitzik ederrenarentzat eskeñi zuena, On Klandio Otaegikoak irabazi du, *Zubietako umantai* deritzayon biursakintz bikaiñ eta goituagatik.

Ill onen 12-an, goizeko 11-etan, izandu zan, lenez aurretik otsandetu zan bezela, 8 urtetik 12-ra bitarteko neška ta muñillen euskarazko esamiña: aurkeztu ziranak irakurri eta izkribatu zuten ederki gure izkuntz maitean, zortzik irabazirk sari bana; beren artean egiten zutela gañ gañoeko esamiña Biktoriano Gorosabel, Elisa Arangoa eta Julio Mendia-k.

Euskal-soñu zarren gañean ipiñitako antolamendurik onenarentzat agindutako *Zillarrezko tira*, On Félix Ortiz eta San Pelayo jaunak irabazi du, *Reca i miei sospiri* izendatzeko dan moldaeragatik, arkitu dizkalako *Batzar epalleak* sariaren diña diraden doaiak, eta oslankaiak nola batostu zearo ezagutzen duelako.

Bi chistu eta bi chirolakiñ jotzeko antolamendurik bikañenarentzat eskeñitako *nihelezko eskritontziya*, On Modesto Letemendia jaunari eman zayo, aurkeztu duelako *Donostiako Koncha paregabari* izendatzeko dan moldaera bat, euskaltasunez betea, eta ezagun erazten duena bere egilleak ongi dakiela euskal-musika zer dan.

La Fraternal deritzan Uri ontako elkarteak eskeñitako *saria*, jabegabetua gelditu da.

Euskal-lurreko eleizacho famatuetatik edozein baten pintura edo antzestarik onena, ura arkitzen dan mendi edo inguruenakiñ aurkeztu duenarentzat izendatu zan *urre-zillarrezko kolotcha*, Karmen Delmas-ek irabazi du *Gaztelugach (Bizkaya)* azalkaitzat duen antzestagatik. Lan ontan, *Batzar-epalleak* doai bereziak arkitu ditu Sortitzaren edertasunak irudieratzeko, *Aldeera* eman zaió On Anto-

nio Maria Lekuona-koari, *Ave Maris Stella* izentzat duen lan biur sakintsuagatik.

Euskal-erriko oiturak ongiena azaltzen zituen antzestarentzat eskeñi zan saria, On Isidro Gil jaunak eraman du *Merkatura juateko asmu*an deritzayola aurkeztu duen moldaeragatik, eroso antolatu eta koloreztua dagoelako.

Au erabaki du, lan guztiak ikusi ondorean, Uri ontako Bilguma bereziak.

Eziñ buka genezake, oitura degun bezela esan gabetanik, urtetik urtera euskaltasuna gallentzen ari dala gure artean, indarra ematen diolarik bere sustrayetan gure euskera bedeinkatuak: *Bizi bedi Euskera*.

Donostian, 1886-ko Abenduaren 22-an.

Bilguma bereziaren izenean, RUFINO MACHIANDIARENA, Dianagusia.—ANTONIO ARZÁC, Goarpelaria.

EUSKAL-FÉSTAK DONOSTIAN.

1886.^{ko} ABENDUAREN 26.^{garren} GABERAKO.

JOSTIRUDIKO BILTOKI EDO TEATRO ZARREAN.

JUEGOS FLORALES EUSKAROS

EN SAN SEBASTIAN.

LA NOCHE DEL 26 DE DICIEMBRE DE 1886.

EN EL TEATRO PRINCIPAL.

DONOSTIKO EUSKAL-ITZ-JOSTALDIEN BATZARREAK moldatu du

Eguerri bigarren gaberako

urteoroko bere sari-emaldia, era onetan:

LENBIZIKO ZATIA.

- 1.^{ko} BILINCH-I OROITZA. Euskal-soñu zatien baki-dea, orkestan A. Peña y Goñi.
- 2.^{en} IZKRIBALARI, PINTATZALLE ETA MUSIKALARIEN INDAR-NEURTZAN sariztatuak izan diran izenen deia, eta saria eramán duten izkribuen irakurtza.

BIGARREN ZATIA.

- 1.^{ko} GABON, musika moldaera C. Soraluze.
- 2.^{en} NERE ANDREA, euskal-soñu moldaera kantatua J. A. Santesteban.
- 3.^{en} URRUTIKO INCHAURRAK, jostirudiko moldaera bi egintzetan, 1886-ko Uztaillean *urrez-ko medalla batekin* Durango-ko Euskal festetan sariztatua. M. Soroa.

IRUGARREN ZATIA.

- 1.^{ko} PETRA, CHARDIÑ SALTZALLIA, jostaketa kantatua. V. Iraola-ren itz-neurtuak. R. Sarriegi-ren musika.
- 2.^{en} UME EDER BAT, euskal-soñu-moldaera kantatua J. J. Santesteban.
- 3.^{en} CHISTU SOÑULARIEN BILKIDA.
- 4.^{en} ITZ-NEURLARI EDO BERSOLARIEN KANTUZKO JOLASBIDEA, Gipuzkoako-bi bersolaririk onetakoen artean.

Arratsko zortzielan.

El CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES EUSKAROS de esta Ciudad ha
dispuesto para la noche del 26 de Diciembre la distribucion
de premios con arreglo al siguiente programa:

PRIMERA PARTE.

- 1.º RECUERDO A BILINCH. Rapsodia bascongada por la Orquesta A. Peña y Goñi.
- 2.º Proclamacion de nombres de los autores laureados en el concurso literario-artístico y lectura de las composiciones premiadas.

SEGUNDA PARTE.

- 1.º GABON, pieza musical, por la Orquesta . . . C. Soraluze.
- 2.º NERE ANDREA, coro á voces solas, por el Orfeon. J. A. Santesteban.
- 3.º URRUTIKO INCHAURRAK, comedia de costumbres en dos actos y en prosa, premiada con *una medalla de oro* en las fiestas euskaras de Durango en Julio de 1886. M. Soroa.

TERCERA PARTE.

- 1.º PETRA, CHARDIÑ-SALTZALLIA. Intermedio lírico-cómico. Letra de V. Iraola, música de R. Sarriegui.
- 2.º UME EDER BAT, coro á voces solas por el Orfeon. J. J. Santesteban.
- 3.º Concurso de tamborileros.
- 4.º Sesión de bersolaris improvisadores, en el que tomarán parte dos de los mejores de Guipúzcoa.

A las ocho en punto.

LEKUEN BALIOA.

Goiko eta beko gelachoak, lau ta bost sarbideekin bina pezeta t'erdiko kontuan eserleku bakoitzagatik.—Bigarren bizitzan iruditegi ondoko gelachoak, iruna sarbideekin seina pezeta.—Bigarren bizitzako gelachoak, iruna sarbideekin, bostna pezeta.—Jarlekuak, bina t'erdina pezeta.—Bollesta aurreak, pezeta bat et' erdi.—Ganbara edo galeri-aurreak, bostna errial.—Bollestako eserlekuak, pezeta bana.—Sarbideak, iruna errial.

Chartel oek salduko dira Teatro-zarrean festa egunean, goizeko bederatzietatik.

PRECIOS DE LAS LOCALIDADES.

Palcos principales y de platea con cuatro y cinco entradas, á razon de 250 pesetas por asiento.—Proscenios altos con tres entradas, pesetas 6.—Palcos segundos con tres entradas, pesetas 5.—Butaca con entrada, pesetas 2'50.—Delantera de anfiteatro, 1'50.—Delantera de galería, 1'25.—Asiento de anfiteatro, 1 peseta.—Entrada general, 0'75.

Los billetes se expendrán en la taquilla del Teatro, desde las nueve de la mañana del Domingo 23, día de la fiesta.

EUSKAL-FÉSTAK DONOSTIAN.

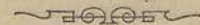
1887.

JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN SAN SEBASTIAN.

1887.

EUSKAL-FÉSTAK DONOSTIAN.

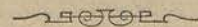
OROIMENGARRIA,

URI ONETAKO BILGUMA BEREZIAREN ERABAKIZ ARGITARATUA.

1887.

JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN SAN SEBASTIAN.

MEMORIA,

PUBLICADA POR ACUERDO DEL CONSISTORIO DE ESTA CIUDAD.

DONOSTIAN:

IGNAZIO RAMON BAROJA-REN SEMEEN MOLDIZKIRAN.

EUSKAL-FÉSTAK DONOSTIAN.

1887.

Donostiako Euskal-itz-jostaldien Batzarreak, gure euskera eder, biursakinde, pintura eta musika gerenak alegiñ guzian gorde eta zabaltzeko bere egiñ-pideari oartuaz, erabaki du urte ontako euskal-féstak egiñ ta ospatutzea datorren Lotazill edo Abenduaren azken amartean, prestaturik ontarako ondoren agertzen diran indar-neurtz eta jostagudak. Ona aurten izango diranen

AZALDEA.

IZKRIBATZALLÉEN INDAR-NEURTZEA.

Euskal-izkuntza-jakindeak zabaltzen sayatzen diran izkribatzaileai lanbide onragarri onetan aurrera ere jarraitzeko serbituko diezten limurkaritzat, emango zaizkate ondorengo sari oek:

1.º ZILLARREZKO ERRAMU ADAR BAT, euskal irakurgai edo gure aurrekoai aditutako kondairen bat itz-larrietan obeto ipintzen duenari. Berri eta argitaratugabea ezpada, esan bear du egilleak nondik datorrena dan, edo zér dan bere lanerako aurrean iduki duen gaia.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

2.^{garren} ZILLARREZKO LUMA URREZESTALI BAT, *Donostiar argido-tarren bizitzéen gañean*, itz-neurtu edo larrietan, lanik onena aurkeztzen duenari; edo Donostia zer nolako uda-lekua dan obeto agertzen duen lanaren egilleari.

Lenbiziko gaiari dagokionez, lan au izan liteke, ala Uri ontako euren jakinduriaz, balore edo bertuteagatik berezitu izan diran seme guzien gutiste bat, nola aietako batzuen gañeko erakasde bat.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN SAN SEBASTIAN.

1887.

EL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES de esta Ciudad, atento á su mision de procurar por cuantos medios estén á su alcance la conservacion de la lengua bascongada, y la propagacion y el desarrollo de nuestra poesia, pintura y música peculiares, ha dispuesto la celebracion en la última decena del mes de Diciembre próximo de las fiestas euskaras correspondientes al presente año, anunciando al efecto varios certámenes en la forma que se expresa en el siguiente

CARTEL.

CERTAMEN LITERARIO.

Como modesta recompensa que sirva de lauro y de estímulo á los escritores que se dedican al cultivo de la literatura bascongada, se concederán los premios siguientes:

1.º UN RAMO DE LAUREL DE PLATA, al autor de la mejor leyenda bascongada escrita en prosa. Si no fuese original deberá indicarse su procedencia ó el texto que se ha tenido á la vista para la traduccion ó arreglo.

Accésit.—*Diploma de honor.*

2.º UNA PLUMA DE PLATA SOBREDORADA, al autor del mejor trabajo biográfico en prosa ó verso, sobre *Easonenses ilustres*; ó de una descripcion de la Ciudad de San Sebastian como punto veraniego.

Respecto al primer punto, este estudio podrá ser, bien una galeria de hijos de la Ciudad que se hayan distinguido por su saber, su valor ó sus virtudes, ó bien un estudio de uno ó varios varones beneméritos.

Accésit.—*Diploma de honor.*

3. garren AIZKIBEL-EN EUSKAL-GAZTELANIZKO IZTEGI FAMATUAREN LIBURU EDERKIRO APAINDUTAKO BAT, itz-neurtu edo larrietan, jostiruditar sailorik onena aurkeztzen duenari. Lan onek izan bearko du berriya eta argitaratubagea, bañan izan liteke jostirudiko edozein motakoa, ala trajedi, drama edo komeditarra, nola musikarekin batean egitekoa.

Lan herririk batere aurkeztuko ezpalitz, batzar-epalleak eman al izango du sari au beste izkuntzen batetik obeto itzuli edo moldatutako izkribuari, baldin onek bear diran bainande edo doain guziak biltzen baditu.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

4. garren ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, edozein gai eta neurritan jarritako biursakintza ederrenaren egilleari.

Ez dira sariztatuko, puntu ontan len bi bider Euskal-itz-jostaldien Batzar onen aldetik sariztatuak izan diradenen moldaerak.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

5. garren ZILLARREZ APAINDUTAKO MAKILLA BAT, Euskal-lurrean egin diran eleizacho famatuetatik edozein baten gañean izkribu-kondairazko edo aditutakorik onena agertzen duenarentzat, dala itz-larri nola neurtuetan; adierazirik eziñ izango dala Ondarribiako Ama Birjiña Guadalupekoarena.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

6. garren ZILLARREZKO LIRIO BAT, gure izkuntzan oraindik izenik ez duten asiera, lanbide, eta gauza sortu berriak adierazteko, euskaratik aterata, izkuntz onen legeak ondo gordeaz, izen berri geien ipintzen dituenari. Guchienaz aurkeztu bear dira berrogei ta amar izen berri.

Ala gauz oen izenak, nola aurkeztuko diran beste edozein dagozkatena izan bearko dute berriak, eta izkuntz onen legeak eskatzen duten erara osotoro moldatuak; konturatzen dalarik, ezen, saria emateko begiratuak zayola, ez ainbeste geienak dituen lanari, ezpada oek egokiago moldatuak dakazkienari.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

7. garren ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, euskarazko jostirudi bat ongiena aurkeztatzen duenari.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

8. garren ZILLARREZKO MEDALLA BAT, Nafarroko Euskal-Elkar goak eskeña, Gipuzkoako erri, toki, echadi, eleizacho, mendi, ibai eta iturrien izen euskerazkoen gañean oroikarririk onena egiten duenarentzat, agerturik guztien izen-sortzea.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

3.º UN EJEMPLAR DEL GRAN DICCIONARIO BASCO-CASTELLANO DE AIZKIBEL, PRIMOROSAMENTE ENCUADERNADO, al autor del mejor ensayo dramático, en prosa ó verso. La obra deberá ser original é inédita, y puede ser trágica, dramática, cómica ó lírica.

A falta de obras originales, el Jurado podrá adjudicar el premio á la mejor traduccion ó arreglo que se presente, siempre que reuna las condiciones de mérito necesarias.

Accésit.—*Diploma de honor.*

4.º UN OBJETO DE ARTE, al autor de la mejor poesía bascongada con libertad de asunto y de metro, quedando excluidos de este punto del Programa los que ántes hubiesen sido dos veces laureados en él por el Consistorio.

Accésit.—*Diploma de honor.*

5.º UN MAKILLA CON INCRUSTACIONES DE PLATA, al autor de la mejor monografía histórico-tradicional, en prosa ó verso, sobre cualquiera de los célebres santuarios erigidos en tierra euskara, excepción hecha del de Guadalupe (Fuenterrabía).

Accésit.—*Diploma de honor.*

6.º UN LIRIO DE PLATA, para el que presente el mayor número de voces técnicas ó facultativas, creadas con arreglo á los principios de la etimología bascongada, y con raíces de esta lengua, para designar principios, objetos ó invenciones que no tengan nombre en este idioma. El minimum de voces que se exige es el de cincuenta.

Las correspondencias á estas ú otras voces que se presenten deberán ser nuevas, y ajustarse en un todo á los buenos principios científicos, entendiéndose que para la concesion del premio se tendrá en cuenta, no sólo el número de ellas, sino la mayor ó menor perfeccion con que han sido formadas.

Accésit.—*Diploma de honor.*

7.º UN OBJETO DE ARTE, al que más se distinga en la representación de una obra euskara.

Accésit.—*Diploma de honor.*

8.º UNA MEDALLA DE PLATA, ofrecida por la *Asociacion Euskara de Nabarra*, al autor de la mejor memoria acerca de los nombres bascongados de pueblos, lugares, términos, santuarios, montes, rios y fuentes de Guipúzcoa, con explicacion etimológica de todos ellos.

Accésit.—*Diploma de honor.*

9. garren ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, *Union Artesana* deritzon Uri ontako elkarteak eskeñia, Onenzaro edo Gauona langille-famili batean nolakoa izaten dan itz-larri edo neurtuetan obeto agertzen duenari.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

10. garren SEI SARI, DIBUJATZEKO ESTUCHE EDO BESTE ORLAKO GAUZEN BATZUEK, 10.^{etik} 15 urtera bitarteko sei mutill gazte, euskeraz ondona irakurri eta izkribatu, ordu laurden batean, egiten dutenentzat.

OARKERAK.

1.ª Indar-neurtze ontarako aukeratzen diran lan guziak izkribatu bear dira euskeraz, baña izkribatzalle bakoitzak berezitu leza-ke euskal-errietako edozein izkera mota.

2. garren Lan guziak bialduak izan bear dute korrioaren bidez paper-bilgo ziertotu edo zertifikatuetan zuzende onekin: SR. SECRETARIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES DE SAN SEBASTIAN.

3. garren Paper bakoitzean ipiñiko da lan bakoitza, jarriarik berari ezagungarri bat, eta, ichia ere egongo dan beste papercho batean, ipiñiko dira izkribatzallearen izen-lonbreak, eta here bizi-lekuaren seña barrendik, eta ezagungarri ura ber-bera kanpotik.

4. garren Izkribuak bialdu litezke, ala nai bada, iñoren izenik gabe edo izen falso-pean, baña ala bialtzen dituenak, para bearko ditu beste siñale bereziren batzuek, aren lana sariztatua izango balitz, bera egillea dala ikusi-erazotzeko.

5. garren Moldaera guziak ikusiko ditu Euskal-itz-jostaldien Batzarreak eta erabakiko du zér izkribu diran saria merezi dutenak, baita ere sari-aldeera edo aipamen onragarrien diña diranak. Errebista *Euskal-Erria*-ren Zuzendariak eztu lan ontan parterik artuko.

9.º UN OBJETO DE ARTE, ofrecido por la sociedad local *Union Artesana*, al autor de la mejor descripción, en prosa ó verso, de la fiesta de Noche-Buena en una familia de artesanos.

Accésit.—*Diploma de honor.*

10.º SEIS PREMIOS CONSISTENTES EN ESTUCHES DE DIBUJO Ó OBJETOS ANÁLOGOS, para otros tantos jóvenes de 10 á 15 años que mejor lean y escriban en bascuence, durante un cuarto de hora.

ADVERTENCIAS.

1.ª Todos los trabajos con opcion á este concurso deberán estar escritos en lengua bascongada, pudiendo cada escritor elegir libremente el dialecto que estime más oportuno.

2.ª Todos los trabajos deberán remitirse por correo en pliegos certificados, con sobre al SR. SECRETARIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES EN SAN SEBASTIAN.

3.ª Cada pliego contendrá la composición, que llevará como distintivo un lema cualquiera, y otro sobre, cerrado tambien, con el nombre del autor y señas de su domicilio, y el mismo lema repetido en la cubierta.

4.ª Los trabajos podrán presentarse bajo pseudónimo ó anónimo, pero en este caso deberán incluirse algunas señas para la debida justificación del autor, en el caso de que aquellos resultasen premiados.

5.ª Todas las composiciones serán examinadas por el Consistorio, que señalará las que sean acreedoras á premios, pudiendo conceder además las *mentiones honoríficas* que estime convenientes. El Director de la revista *EUSKAL-ERRIA* no tomará parte en este examen.

6.^{garren} Baldin saria iristeko ustean bialtzen diran izkribuen artean ezpada arkitzen batera onetarako bear diran gauza guziak betetzen dituenik, saria geldituko da jabegabetua, eta festa oek moldatu dituen Batzarreak gordeko du egokiago deritzaion beste gauzaren baterako.

7.^{garren} Saria irichitako izkribu guziak moldizkidatuko dira Euskal-itz jostaldien Batzarrearen kontura, eta sari-irabazle bakoitzari emango zaizte 10.na moldizkira, eta 5.na aldeera edo aipamen onragarria merezi dutenai.

8.^{garren} Bialtzen diran esku-izkribuak ez dira ostera itzuliko, ezpada gordeak izango dira gis-onetako gauzen zuzenlekuan, eta Batzarreak usatu al izango du oetaz ongien deritzaion moduan.

9.^{garren} Lan guziak bialdu bear dira indar-neurtze ontarako, esan dan eran, datorren Azaroaren, 1.^{ko} egunaren arratsaldeko 6-etakoko.

10.^{garren} Azaldekoko 10.^{garren} lumeroan eskeintzen diran sariak irichi nai dituzten mutill gazteak jakin-arazi bear diote ala, itzez edo izkribuz, Abenduaren 10.^{garren} egunaren arratsaldeko 6-etakoko, On Marzelino Soroa, On Ramon Artola edo On José Zapiain jaunai.

11.^{garren} Sari-emaldia egingo da ots-aundiarekin Biltoki edo Teatro Zarrean Abenduaren 26.^{garren} arratsean, edo ori ezin balitz, Batzarreak berezitzen duen amarte artako gabea. Irakurriko dira sariztatuak izan diran izkribuetatik al diranak, eta jostirudirako lanari dagokionez, Batzarreak ipiñiko du alegin guzia itzaldiatua izan dediñ.

6.ª Si ninguno de los trabajos presentados con opcion á alguno de los premios reuniere las condiciones necesarias, se declarará desierto el concurso, reservándose el Consistorio el objeto señalado como recompensa.

7.ª Las composiciones premiadas serán impresas por cuenta del Consistorio, regalándose 10 ejemplares á cada uno de los autores premiados, y 5 á los que hubiesen obtenido accésit ó mencion honorífica.

8.ª No se devolverán los manuscritos que se remitan, los cuales quedarán archivados en el expediente de su razon, y de los que podrá usar el Consistorio como estime más acertado.

9.ª El plazo para la presentacion de pliegos espirará el dia 1.º del mes de Noviembre á las 6 de la tarde.

10.ª Los jovenes que aspiren á los premios señalados en el número 10.º del Programa, lo manifestarán verbalmente ó por escrito ántes de las 6 de la tarde del 10 de Diciembre, á los Sres. D. Marcellino Soroa, D. Ramon Artola ó D. José Zapiain.

11.ª La distribucion solemne de los premios tendrá lugar en el Teatro Principal la noche del 26 de Diciembre próximo, ó en su defecto en aquella de la misma decena que la Comision señale. Se dará lectura á las composiciones cuya extension lo permita, y en cuanto al ensayo dramático que pueda resultar laureado, la Comision pondrá cuantos medios estén á su alcance para conseguir su representacion.

Musikalarien Indar-neurtzea.

Nairik ere Batzarre onek elkartu gure musika irigokia noizpaitetik onera zorionean gure izkribalarien artean jayo dan mugiera ta limurkariari, erabaki du egitea, mota edo klase onetako indar-neurtze bat eskeñiaz.

1.^{ko} ZILLARREZKO LIRA BAT *Euskal-soñu zarren gañean ipiñila-ko* antolamendurik onenaren egilleari.

Onelako lanik aurkezten ezpalitz, ontarako izendatzen dan Batzarre bereziak eman al izango du sari au *Zortziko*, *Euskal-soñuen gañeko burutazio edo elharrotskirik* onenaren egilleari, adierazirik aurkezten diran moldaera guziyak izan bear dutela egiazko euskaltasunez beteak, bai dala bere lototsagatik, bai beren otseztziyagatik edo beste edozein gauz euskaldun-musika bestien artean ezagungarri egiten duenagatik.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

2.^{garren} NIKELEZKO ESKRITONTZI BAT, bi chistu ta bi chirolakiñ joitzeko antolamendurik onena aurkezten duenarentzat, dala *Euskal-soñu zarren gañean* egiña, dala Haydn edo Mozart musika-maisuen obretatik aterea.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

3.^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, *La Fraternal* deritzon Uri ontako elkarteak eskeñia, elkarte onek duen izaera *erriko-ñeme-tar* eta jostallua ongiena azaltzen duen zortziko edo musika-moldaeraren egilleari.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

OARKERAK.—1.^{ko} Indar neurtze ontarako moldatzen diran lan guziak ipiñi bear dira *orkesta oso edo musika-bandarako*, eta bialdu bear dira izkribalarien indar-neurtzeko, 2, 3 eta 4.^{garren} oarkeretan esan dan eran.

2.^{garren} An jarritako 5.^{garren}, EUSKAL-ERRIA-ren Zuzendariari dagokionean, 6, 8 eta 9.^{garren} oarkerak kontuan artuko dira ere indar-neurtze ontarako.

3.^{garren} Euskal-Batzarreak egingo ditu here alegiñ guziak sariztatua izaten dan lana joa izan dedin orkesta osoarekiñ, Abenduaren azken amarterako berak moldatzen duen festan, pagaturik ori ala dala, bear diran musika-paperen ateratzia.

Certámen Musical.

Deseando el Consistorio asociar la música popular al movimiento literario euskaro, felizmente iniciado de algun tiempo á esta parte, ha acordado abrir un certámen especial de composiciones de esta clase y ofrecer

1.º UNA LIRA DE PLATA al autor de la mejor *Fantasia sobre aires bascongados*.

A falta de dicho trabajo, el Jurado especial que oportunamente se designará para el exámen de estas composiciones, podrá adjudicar dicho premio al autor del mejor *zortziko*, *capricho*, *sinfonía* ú *overtura* que se presente, bien entendido que en todas las obras debe resplandecer un carácter genuinamente euskaro, ya sea por el ritmo, los diseños melódicos ó por cualquiera otro de los rasgos que integran y determinan la fisonomía especial de la música bascongada.

Accésit.—*Diploma de honor.*

2.º UNA ESCRIBANÍA DE NÍKEL, al autor del mejor arreglo hecho para dos silbos y dos silbotés sobre música exclusivamente bascongada, ó bien tomada de los clásicos Haydn ó Mozart.

Accésit.—*Diploma de honor.*

3.º UN OBJETO DE ARTE, ofrecido por la sociedad local *La Fraternal*, al autor del *zortziko* ó composicion musical que se inspire mejor en el carácter *erriko-ñeme* y festivo de dicha Sociedad.

Accésit.—*Diploma de honor.*

ADVERTENCIAS.—1.ª Todas las obras que se presenten con opcion á este concurso deberán estar dispuestas en *partitura para orquesta ó banda*; y deberán presentarse ó remitirse en la forma que se determina en las advertencias 2.ª, 3.ª y 4.ª del certámen literario.

2.ª Se aplicarán asimismo á este concurso las advertencias 5.ª en lo que se refiere al Director de la EUSKAL-ERRIA, 6.ª, 8.ª y 9.ª expresadas para los aspirantes á dicho certámen.

3.ª El Consistorio gestionará para que la composicion que resulte premiada sea ejecutada á toda orquesta en la funcion que dicho instituto dispone para la última decena de Diciembre y costeará en tal caso la copia necesaria de papeles.

Antzeslari edo pintatzalléen indar-neurtzea.

1.^{ko} URRE-ZILLARREZKO KOLOLCHA BAT Euskal-erriko eleizacho famatuetatik edozein baten pintura edo antzestarik onena, ura arkitzen dan mendi edo inguruenakin, aurkezten duenarentzat; berezitzen dirala Ondarribiako Ama Birjiña Guadalupe-koarëna eta Gaztelugacheko San Juan.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

2.^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, Euskal-erriko oiturak obeto agertzen dituenari pintura edo antzesta batean.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

OARKERAK.—1.^{ko} Aurkezten diran antzesta edo pintura guziak itzuliko zaizkate beren egilleai, gelditzen zaiola Batzarreari beren erantz edo irudierak ateratzeko eskubidea.

2.^{garren} Antzesta edo pinturak bialdu bear dira datorren Abenduaren 1.^{ko} egunaren arratsaldeko 6-etako.

CHISTU-SOÑULARIEN BILKIDA.

Abenduaren 26.^{garren} gaubean, edo egun artan ezin balitz, Batzarreak berezitzen duen ill orren beraren azken amarteko beste batean, egingo da ere Donostiko Teatro Zarrean chistu soñularien bilkida bat, emanik

EUSKAL-CHISTU BOILDER EDO ERRAZTUN ZILLARREZKODUN BAT,

aurkezten diraden soñularien artetik batzar-epalleak onena arkitzen duenari, adierazirik ez dala sariztatuko len bi bider sariztatua izan danik Euskal-itz-jostaldien Batzar onen aldetik.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

OARKERAK.—1.^{ko} Indar-neurtze ontan parte artu nai duten chistu soñulariak etorri bear dute bakoitza bere atabalariarekin, eta joko dituzte chistuan batzar-epalleak agintzen diezten soñu-zarrak fun-funa eta atabalaren laguntzarekin.

CONCURSO PICTÓRICO.

1.º UNA PALETITA DE ORO Y PLATA, al autor del mejor cuadro al óleo ó acuarela que represente, fielmente, cualquiera de los célebres santuarios erigidos en tierra euskara, con el paisaje que le cerque; se exceptúan el de Guadalupe (Fuenterrabía) y el de San Juan de Gaztelugache (Bizcaya).

Accésit.—*Diploma de honor.*

2.º UN OBJETO DE ARTE, al autor del mejor cuadro al óleo ó acuarela que represente costumbres del país euskaro.

Accésit.—*Diploma de honor.*

ADVERTENCIAS.—1.ª Los cuadros ó composiciones pictóricas que se presenten se devolverán á sus autores, reservándose el Consistorio el derecho de reproducirlos.

2.ª El plazo para la presentacion de dichos trabajos espirará el día 1.º del mes de Diciembre á las 6 de la tarde.

CONCURSO DE TAMBORILEROS.

La noche del 26 de Diciembre, ó en su defecto en aquella de la misma decena que la Comision señale, se celebrará tambien en el Teatro Principal de esta Ciudad un concurso especial de tamborileros, concediéndose como

PREMIO: Una bascatibia con anillas de plata,

al que el jurado respectivo califique en primer término de entre los aspirantes, excluyéndose á los que ántes hubiesen sido premiados dos veces por el Consistorio.

Accésit.—*Diploma de honor.*

ADVERTENCIAS.—1.ª Los tamborileros que aspiren al premio deberán presentarse en union con el tambor ó *atabalero* correspondiente y ejecutarán los trozos que el jurado designe con acompañamiento de *atabal* y tamboril.

2.^{garren} Indar-neurtze au egingo da batzar-epalle berezi baten aurrean, eta onek erabakiko du chistularietatik zéin dan saria merezi duena, eman al izanik gañera ondo irizten zaizkan *Bitezarrak*, aipamen onoretsu onen diñ arkitzen dituenai.

3.^{garren} Batzar-epallearen esku uzten da ikustea atabalarien artetik bat edo beste sariztatzeko diñ ote dan, bere abillidadeagatik, eta ori dala, zér alogera edo sari eman bear zaion.

4.^{garren} Indar-neurtze ontan parte artu nai dutenak jakin-arazi bear diote ala, itzez edo izkribuz, On Marcelino Soroa, On Ramon Artola edo On José Zapiain jaunai, Abenduaren 10.^{garren} egunaren arratsaldeko 6-etako.

BERSOLARIEN JOLASBIDEA.

Azkenengo, esan bezela berezitzen dan gaubean egingo da, len esantako Biltoki edo Teatro Zarrean, Euskal-erriko bersolarien bilkida eta jostaguda bat.

Artan parte artu nai duten bersolariak jakin-arazi bear diote ala, itzez edo izkribuz, chistu-soñularientzat jarri diran egun eta orduren barruan, esana gelditzen dan batzar bereziko jaunetako edozeini.

Jaun oek autatu edo sinalatuko dituzte, artaratzen diran guzien artetik, jolas-bide ontarako bear diran bi bersolariak, eta batzarreak emango diezte lan onengatik herrogei pezeta bakoitzari.

Donostian, 1887.^{garren} urteko Uztaren 15-ean.

BATZARREAREN IZENEAN:

RUFINO MACHIANDIARENA,
Dianagusia.

ANTONIO ARZAC,
Goarpelaria.

2.ª Un Jurado especial presidirá el acto y calificará los ejercicios, pudiendo conceder además del premio señalado las menciones honoríficas que estime justas, y que consistirán en un *Diploma* á favor de cada uno de los agraciados.

3.ª Queda á la discrecion del Jurado el apreciar, en cada caso, si hay méritos para recompensar, y en qué forma, la habilidad de que pudieran dar muestras los *atabaleros* que acompañen á los *tamborileros* ejecutantes.

4.ª Los aspirantes deberán dirigir sus peticiones verbalmente ó por escrito, ántes de las 6 de la tarde del día 10 de Diciembre próximo, á los Sres. D. Marcelino Soroa, D. Ramon Artola ó D. José Zapiain.

SESION DE BERSOLARIS.

En la misma noche designada se celebrará, por último, en el indicado Teatro, una sesion de improvisadores populares en lengua bascongada.

Los *bersolaris* que deseen tomar parte en dicho acto, lo harán saber así por escrito ó verbalmente, dentro del día y hora señalados para los *tamborileros*, á cualquiera de los Sres. miembros de la sub-Comision especial indicada.

Esta sub-Comision designará de entre los aspirantes los dos improvisadores que deban terciar en la sesion, cada uno de los cuales recibirá una gratificacion fija de cuarenta pesetas.

San Sebastian, 15 de Julio de 1887.

POR EL CONSISTORIO:

El Presidente,

RUFINO MACHIANDIARENA.

El Secretario,

ANTONIO ARZAC.

MALCO BEDEINKATÚAK.

LEYENDA PREMIADA CON un ramo de laurel de plata.

Milla ta zazpireun eta berrogeitamaseigarren urteko negua zan. Gaba illuna zegoen; zéru guztia odei beltz ikaragarritz estaldua; noizik bein, chimisten bat azaltzen zan, eta baso-tarteak argi urdinéz distiatzen zituen, gero len baño illunago lagatzeko.

Pagadi zabal ederrez inguratua, mendi-muño baten gañean zegoen Ezkurrua, baserri-eche galanta. Sukaldean, suaren inguruan bertako famili dena ageri zan.

Zizelluan ešeririk, belaunean iru bat urteko aurcho bat zuela, zegoen Joane, baserri artako burua, larogei urte munduan igaroa. Gipuzkoa-ko mugaz kanpora atera gabe. Aurchoa belaunean dantzatzen zuen bitartean, kantatzen zituen gogotik gaztetandik zekizkien Euskal-kanta zárrak. Aurrez-aurre, sukaldearen erdian aritzenbor lodiyak egiten zuten sugar gozoaz beste aldetik, arkitzen zan Madalen, Joaneren emaztea, eta ura bezela ere aur bat beziñ biotz garbikoa. Seaskacho batean zegoen aingeru zoragarri batí loarre-ragiten zion, bigunki kantatuaz:

Nere maitea lo ta lo,
Zuk orain eta ni gero,
Egingo degu gozoro.....

Bost seme ta bi alaba izan zituen Joanek, eta beretatik bizi ziran iru seme ta alaba bat. Au, Granada zeritzayon azpiko-aldean errekarren ondo-ondoan zegoen baserri zabalera ezkondua: semeetatik,

zarrena echera ezkondua, eta beste biak, oraindik ezkongayak; oek ere, aitarekin eta anaya zarrenarekin bizi ziran beren jaiotechean.

Len esan degun gaubean, iru anayak ari ziran lanean: Pachi, zarrena, abarkak moldatzen beretzat; Anfon ta Inaziyo (ala izendatzen ziran beste biak), nekazariyaren echean beti gertatzen diran beargayetan.

Mari-Joſepa, Pachiren emaztea, afari-legea moldatzen ari zan, talo me guri-guriyak erreaz, bere seme Joſe Manuel zortzi bat urteko mutilchoak gaztañak erretzen zeuden danboliñari eragiten zion bitartean.

Ikusgarria zan famili artako batasuna, ango bizitza paketsua. Zárrak bear bezela maitatu eta errespetatuak, gazteak, ayek agintzen zuten guztia egiteko prest. ¡Keák ongi belztuak zeukazkien sukalde-artako parétak, baña ez beste askoren gela apañak bezela, pakerikezak eta gorrotoak itsustúak!

Illundu zanetik ezagun zuen gau ark, izugarria izan bear zuela. Ala agertzen zuten mendi-gañ guzietan biltzen ziran odei beltzak, eta noizik beñ, batetik bestera, ariñ agertu ta ezkutatzten ziran chimistak, ondoren turmoyak mendi-tarte guztietako oyarzunak¹ esnatzen zituztela, eta beren itzera bildurgarriyan, ziotela: «emen dator ekaitza, emen dator.»

Illunabarretik bi ordu baño len, asi ziran lenbiziko aize-bunbadak: geroago ta indar geiago artzenzuten: arbol-adar igarrak, aizeak mugiturik, elkar jotzean, abarrots aundiak ateratzen zituzten: aizeák, beren artean, egiten zituen oyu, chilio ta garrasiak, bazuriditen mintsuen deadárrak: euria asi zan, eta lurra jotzean, zekarkien indarrarekin, esan zitekean goitik bera arri aundiak botatzen zirala; eta chilio ta garrasi, oyu ta deadar oen artean, aditzen zan turmoi bat, eta gero beste bat, eta geiago eta geiago, agertu nai bazuen bezela, bere hurrundara-ots dardargarria bakarrik bear zala an, bere goitanditasun² ikaragarrian aditu zediñ ekaitzaren musika.

Ezkurrua-ko sukal-ateák, naiz aundi eta lodia izan, etzuen indarrik alako ekaitza zebillenean, mugigabe egoteko, eta danbateko aundiak ateratzen zituen.

—Gau charra degu—esan zuen Joanek—ezta aspaldietan izan onlakorik. Gogoratzen zait joan dan urtean bazter oetan izandu zan lur-ikara.³ ¡Ura bai zala gauza! Azpitik norbaitek mugitzen bazuen bezala, lur guzia dantzan, eta lurrarekin batean, echéak, basóak,

(1) Oyarzuna—El eco.

(2) Goitanditasun—Sublimidad.

(3) 1755-garren urtean, lur-ikara bat sentitu zan Gipuzkoan.

mendiak, dena... Etziñaten zuek ere alayenak, baña ni ere ez. Eske-rrak laster bukatu zanari. Bestela ez dakit zer gertatuko ote zan....

Ontan su-bazterrean etzinta zegoen zakurra, jaiki zan, eta asi zan lenbizi ate-aldera urbiltzen; ateraño irichi zanean zaukaz asi zan.

—¿Zer ote du gure zakurrak?—esan zuen Joanek.

—Ekaitzaren abarrotsak sentituko ditu—eranzun zion Pachik—eta orregatik zauk egingo du.

—Ez—esan zion Joanek—ekaitzagatik ezta ori mugitzen. Norbait da or, eche-inguruan.

—Eztu chit giro ibiltzeko, dana dala—esan zuen Madalen-ek.—Etumeta-ko Martiñ izango da, bada gaur Ayara joana zan.

—Ezta ura—esan zuen Anfon, —ura illunabarrarekin batean echera joa da. Gañera, gure zakurrak Martiñ ezagutzen du, eta aren pausoak ez dute mugitu.

—Aguro jakingo degu zér dan—esan zuen Inaziyo, eta bere lanari laga, eta bazijoan begiratzera, sukaldeko atea kanpoko-alde-rik norbaitek gogorki jo zuepean.

Ongi etorri dala Jaungoikóak ordu onetan gure echera dakarrena —esan zuen Joanek,—Inaziyo atea irikitzearekin batean; eta «Ga-bon» esanaz, sartu zan sukaldean, alde guztietatik ura zeriola, arpegi illun ta bekosko illunagoko gizon bat, bere bizar luze erdi-zuritua eta bere jakera ikustean, erdalduna zirudiena, baña aopean esan zituen euskerazko bi edo iru itzetan ezagun zuena non-goa zan.

Guztia tuki egin zioten su-ondora alderatzeko, eta Joanek esan zion:

—Bustia zatoz: jantzi legorren premia dezu, eta obe dezula ueste det lenbaitlen aldatu.

—¡Bai!—esan zuen Madalen-ek, eta seaskari eragiteari utzita joan zan erropa legorrek ematera etor-berriari.

Bitartean, Joanek eta Pachik egin ziozkaten galdeera batzuek, baña «bai» edo «ez» besterik etzuen erantzun. Pensatu zuen Joanek, nekatua egongo zala, eta pakean utzi zion.

Aldatuta etorri zanean, afariya prest zegoen, eta esan zioten esertzeko Joaneren ondoan. Ešeri zan, eta guztia elkarrekin afaldu zuten.

Bukatzean, Joanek, oitura zarrari jarraituaz, Errosariyo Santua erreztatu zuen: etzuten jakiñ, kanpotarrák eranzun zuen edo ez. Añ zegoen illuna, isilla eta beregandua, ezik inork eziñ asmatu zezakean zér egiten zuen.

Errosariyoa erreztatu zutenean, oyera ziran guztia, eta arrotza ere bai, eheko gelarik onenean.

Goizean jaiki zanean, bezperan beziñ illuna arkitu zuten, eta emakumeak, zerbait izuturik, Joaneri esan zioten:

—Eztakigu zén sartu zaigun echean. Bildur izatekoa da bear ez dan gauzaren bat egingo ote duen.

—Dana dala—eranzun zien Joaneke—guk lagundu zayogun, eta gauza charrik etzaigu gertatuko. ¿Ez al-gera aski echean gerañ lau gizonezkóak, zerbait egin nai balu ere, ez uzteko?

Emakuméak isilldu ziran au aditzean, baña gizon arrotz aren-ganako zuten bildurrik, etzuten galdu.

Orrela igaro zuten urrengo eguna, kanpotar arekiñ itz asko egin gabe. Egun artan guzian ere, ekaitzak segitu zuen, baña lenagoko gaubean baño zerbait indar guchiagorekin. Beti, ere, begiratzen zuen, bere bideari jarraitu nai bazion bezela, gizon arrotz ark, baña ekaitzak oraindik zeukan indarra ikustean, echean gelditzen zan.

Urrengo goizerako, aizea paketu zan, eguraldia bigundu, eta bere soñeko legortua jantzirik, atera zan Ezkurruatik kanpotar ura. Egun guzian etzuten bere berririk izan; zekitena zan Errezill-alderako bidea artu zuela. Baña batere uste etzutela, illunabarrarekin batean aurkeztu zitzaizoten sukaldean, gau artako ostatu-billa.

II.

Berriz ere atera zan urrengo goizean, eta berriz ere inguratu zan Ezkurrua-ra arratserako.

Baserri artakóak, gertatzen zanaekin arriturik zeuden.

Beti, ere, emakuméak aitatzen zuten gaizkilleren bat ote zan kontua, baña beti isilarazten zituen Joaneke bere karidadezko itzakine.

Egun batzuek modu onetan igarorik, arrats batean etzan agertu lengoetan bezela.

—Zér gertatu ote zayo?—esaten zuten.

Eta bakoitzak gauza bat zion.

Baña bigaramonean, Anfonek, Alzola-ra joan bearra izanik ola-jaunari ikatzik bear ote zuen galdetzera, pagadi ichi batean ikusi zuen kanpotarra arbola baten sustrai-gañetan eñeririk, esku-artean burua zuela.

Kontatu zuen echean ikusi zuena, eta Joaneke esan zuen:

—Gizon doakaberen bat da ori, ta al-dan errukirik aundienarekin egin bear zayo guztia.

Negu guztia igaro zuen gizon arrotz ark, Urdanetatik Errezill bitartean dauden basoetan, baserri batera edo bestera biltzen zala gauherako.

Izenen batekin ezagutu bear, eta inguru aetako jende guztiak deitzen zioten *basotarra*.

Udaberriak, choriz ta lorez, kantuz ta likurtaz, ostoz ta kabiz bazter guztiak bete zituenean, neguan zelayetara eta itsas-aldera jechitako artaldeak itzuli ziran mendi-alrats aetara.

Etumeta-aldeko zelayak, ikusgarriak agertzen ziran. Lore polli-tez estalduak, beren gañean bazkatzen artalde ederrak zebiltzala.

Etumetan bazan mutill gaztecho bat, Ezkurruako Inaziyoren adiskide aundia. Egunoro, artaldea salechera biltzen zuanean, eche-rakoan irrintz-ujuju alayak egiñaz joateko oitura zuen. Jendeak zion etzala an inguruetan bera beziñ irrintzilari onik ezagutzen. Onen irrintziak aserratzen zuten *basotarra*, batez ere, geyenean egon oi zan bezela, oyanen batean bakar-bakarrik zegoanean.

Esan zioten Etumeta-ko artzai ari, obe zuela ez geyago irrintzik egin, gauza charren bat gertatu etzekion, eta galdetu zuen:

—¿Zér gertatzen da bada?

—Basotarra aserratu dek ire ujujuakin—esan zion lagun batek.

—¿Zér gaitz egin diot nik?

Idork etzion ezer eranzun.

Andik aurrera etzan illunabarretan aditzen mendarte ayetan len bezelako irrintzi alairik.

Etorri zan San Isidro eguna, Erdoizta-ko patroyaren festa, eta illunabarrean echerakoan, *basotarraren* kontua etzekiten asko, irrintzika joan ziran beren baserriyeta.

Ala bear ta irrintzi oetako bat aditzean, arkitu zan *basotarra* Etumetako artzayarekin, eta esan zion itzera baño marrua obeto zirudien bozarekin: ¿Isilduko al-aiz, irrintzirik egin gabe?

Artzaiya izuturik joan zan egiñalean echera: erreken murmur soñularia, ere, iruditzen zitzaion atzetik segika zetorren *basotarraren* oñ-otsa.

Egun artatik Abuztuaren azkena bitartekoak, etziran lengóak beziñ alayak Etumeta-ko artzayarentzat izan.

III.

¡Au da egunaren zoragarria! Abuztuaren ogeitabederatzia, San Juan martirioa eman-zioten eguna, San Juan-chiki mendi oetan esaten zayona.

Goiz-goizetik, egun-sentiko argi gozo larrosatua baño len asi dira irrintziak, kantuak, pozezko alayuak Ayatik asi eta Errezilla, Aizarnatik Asteasu-ra.

Erniyo ez da ageri: lañoa oraindik trinkoa da: azpiyan entzuten

da erreka-choaren pill-pill gozoa: baserri denetatik ateratzen da jendea, jai-egunetako soñik onenak jantzirik.

¡Orra non dan eguzkia! Garo-tartean inz-tantóak dizdiz egiten dute: lañoa metzen dijoa, eta bera eta bera, erreka-bazterrai eta mendarte zokonai itsasten zayela.

Erniyo-aldera badijoaz jendeak Errezilltik eta Aizarnatik, eta Asteasutik eta Ayatik, eta bidea dagoen toki guztietatik.

Eta jende-talde oetako batean ageri da *basotarra*.

—Zer ote du?—galdetzen zuten ezagutzen zuténak.—Ori, añ bakartasunaren zalea, beti jendea dagoen tokietatik igesi dabillena, gaur onera, beste gañerakoak datozen tokira, etortzeko.

—Betiko bakartasunaz aspertua egongo da, esaten zuen beste batek.

Eta oek onela ari ziran bitartean, jendea bazijoan gora ta gora Ernioron, eta jende-talde oyetako batean *basotarra* ere bai.

Goiztarrénak Ernioko Gurutzera igo dira: beren otoitza egin ta badatoz. Badijoaz ondoren besteak, eta besteak, eta geyago. Errezill-ko bidechigorak eztu urte guztian ainbeste jende sentitu bere gañean. Orainchen dijoa gora *basotarra* ere. Isillik dijoa: bekoki-ya, beti bezela illun darama: begiyak, tristéak. Bera da bakarrik illun dagoena, ainbeste gizon ta emakume, zar eta gazte alairen artean.

Irichi da Gurutzera, eta bere begiyak galdu dute zerbait len zeukaten triste-antza. Begiratu du eskuira ta ezkerre, eta malkóak isuri ditu Gurutzearen oñean, eta belaunikatu da.

Jaiki da, ta berriz ta berriz begiratzan du Ifar-aldera ta Egoara, Sortaldera eta Sartaldera, eta berriz ta berriz ere malkoak darraiz-kió; oraindik malko bat isurtzen alde ayetako jendeak ikusi ez dute nari.

Baña ¿nola ez? Andik ageri danak eta an biyotz batek sentitzen duenak edozeñi malkóak ateratzen diozka.

An azpian, leize-zulo batek oi duen erara begiak bereganon, da ramazkiela Errezill; beste aldetik, Larraul, Asteasu eta beste zenbait erri chiki; arontzago, zillarrezko arraia bat dirudiela, Oria iba-ya; beste aldetik, Urola; emen eskuitara, Tolosa, Gipuzkoaren burna ezkutatzan duten mendiak; or, ezkerre, Izarraitz aundia, sartalde-ko aizéetatik gordetzen duela Azpeitia, Iraurgi zarra, San Inazio Loyolakoaren jaioterria; an ageri da ere, Urola-ko ertzean, Gipuz-koako Patroi doagarayaren eche santua; arontzago, mendi galántak; batzuek basoz estaliak, bestéak aitz-tontor látzak erakutsiaz; ageri dira Aizgorri ta Udaltz ta Aralar ta beste asko; eta an Ifar-aldean ageri da itsaso zabala, eta bere ertzean Kantauriako itsaso onek

muñ-egiten dien uri guztietan ederrena, Donostia, chorikume bat amaren egopean bezela, Urgull mendiaren azpian bildua. Eta oen guztien gañean, emen ageri da, besóak zabalik, Gurutzea, mundu guztiak ikusi dezan, mendiaren gañean jarria. Besóak zabal dauzka, alde denetara mesedeak zabaltzeko, salbatuaz: orkoak, Nafar-alde-rik datorren ekaitzetik; angoak, Bizkai-aldean dabillen izurri charretik; eta itsaso zabalaren gañean dabiltzanak, urikal guztietatik.

Basotarraren biotza ere, goratu zan gauz oek ikustean, eta Gurutzeari begiraturik, eta alde denetan, mendiak eta itsasoa ikusi-rik, esan zuen malko gozóak isuriaz: «A, Jauna, bedeinkatua izan zaitezela beti ta beti: bedeinkatu zaitzatela batez ere, Euskaldunak, bada *zure aunditasunaz oroitarazteko eman diezletzu burrean diran bi gauzik andienak: mendiak eta itsasoa.*»¹

Jechi zan Iturriotza, ta an ibilli zan egun guzian beste gañerakoakin. Ezagutzen zutenak, zioten: ez dirudi lengoa. Gurutzera igo danean bezela etzegoen oriñe jechi danean.

Arratsalde artan, urteoro San Juan chiki egunean oitura zan moduan, Iturriotzen ziran Asteasu-ko, Aya-ko eta Errezill-ko fun-
fun-jotzalléak. Jende asko inguratu zan ango ur eder osasuntsua edatera, eta dantzatu ziran aurreku bat baño geyago.

Andik Ezkurrua-aldera zijoala *basotarra*, arkitu zan Etumetako artzai gaztearekin, eta otsegin zion.

Bestea bildur zan, baño jende asko izanik egun artan ingurue-
tan, joan zitzaion.

—Barkatu, gaztechoa—esan zion—ez nekien zér egiten nuen zure irrintziak aserratzen nindutenean. Eta orregatik, orain nai nuke bion artean irrintzi sekula baño alayagóak egitea. Eta ala batak eta besteak egin zituzten ujujuak, eraman zituen illunabar-
aizeak Bedama-aldera.

IV.

San Juan chiki gauba da. Dena isill dago Ezkurrua-aldean. Bakar-bakarrik aditzen da an azpian osto-tartean erreka-choaren betiko murmurra.

Ilargi beteak zabaltzen ditu bere argi zillarreztuak, eta erreka-bazterrak lañopean daude.

Ezkurruko sualdean festa aundia da. Denak daude *basotarra-
ren* inguruan eseririk, eta onek guziaz kontatzen die bere bizitza, modu onetan:

(1) Duvoisin.

—Ni naiz Motriku-ko baserri batean jayoa, Arno-mendiyan. Chikia nintzalarik ill zitzaidan ama, eta aitak biraldu ninduen morroi. Gaztañeta, itsas-agintari famatsuaren echera.

An Motrikun, echean aditzen nituen kontuakin, eta egunoro ikusten nuenarekin, egin zitzaidan itsasora joateko gogoia.

Orañ amabost urte eskatu zuten jendea, *Aranzazu* zeritzan gerrako ontzirako, ta ni izandu nintzan lenbizi prestatu nintzana.

Aitak etzuen nai joaterik, zergatik aguretua zegoen, eta etzuen echean gizonik berari laguntzeko, baña ni, aitaren esanik entzun gabe, joan nintzan, aita gizagañoa negarrez uzten nuela.

Itsasoz ibilli nintzan toki askotan; eta alako batean Pasayan geundela artu nuen berriro aitaren mandatua echera joateko, bada geroago ta zegoela makalagoa.

Ez nion obeditu berriz ere, ta esan nuen: «Ez nago ni agure zarrak eta eriyak zaitzeko.»

Ibilli nintzan urrutiyetan, ontzi batean ta bestean, ta beñ agintari nagusia errespetatu ez nuelako bear bezala, presondegian sartu ninduten, eta andik atera nintzanean, echera biraldu, Getariya-ra zetorren ontzi batean.

Laster igaro nituen Getariya ta nere echea bitartean zeuden bideak, eta echera irištean, ez nuen arkitu pareta zarrak besterik. Galdetu nuen, an auzoko baserri baten, zér gertatu ote zan, eta orduan jakin nuen, nola nere aita nik emantako samintasunakin denboraz len ill zan; nola, echera etorri ziran Markiña-ko baserriar batzuek, eta gau batean, nola etzekitela, lastoak su artu, eta eche guztia erre zan.

Orduan ezagutu nuen nere egite charra; eta ero bat bezela mendian bera jechirik, ibilli ta ibilli nintzan, nora ez nekiela, bigaramoneko gaubean ekaitzak baso oétan arrapatu ta emen sartu nintzan arte, legortzeagatik baño geyago bildurragatik, bada aize-chistuak eta turmoyak, eta ekaitzaren ots guziak iruditzen zitzaidan esaten zidatela: «Seme eskergabea; zér egin diozu gurasoari?»

Ala igaro det, beti nere kezka nerekin dedala, emen bizi izan naizen denbora guztia. Uste nuen nere miña eziñ sendatu zitekeala, zergatik biotza gogortua neukan, malko bat eziñ išuri nuen, eta non sendagaya billatu ez nekien. Munduko goraberak zerbait itzalia zeukaten nere chiki denboran piztu zidaten kristautasuneko sua. Beste norbait alai ikusten banuen, barrenak eziñ eraman zidan: orregatikan aserratzan ninduten Etumeta-ko artzaiaren *irrintziak*: nere konzienziaren deadárrak iruditzen zitzaizkidan.

Baña gaur goizean, ainbeste jende ikusi or gora dijoala, ta herakin joatea gogoratu zait. Igo naiz Gurutzera, eta jo! an ikusi deda-

narekin, eta an sentitu dedanarekin, išuri ditut malkoak, *malho bedekintuak*, nere biotza bigundu da, eta iruditut zait aditzen ziran egazti-kantuak eta sentitzen ziran surmur guztiak zekartela nere aitaren boza, esanaz: *barkatua zaude, ene seme maita*. Arrazkerro, beste bat naiz.

Aditzalle guztiak zér poztu ziran esan bearrik, ez dago. Edozeñek pensa lezake.

Gau artan oyera zijoanean, iriki zuen Joanek gelako leyoa, beti bezela zerura begiratzeko.

Illargia zegoen Zeru-urdiñean, izarrez-koroatua.

An bean, laño churiska.

Basoetan etzan ezer entzuten: bakar-bakarrik errekañoa zijoan bera ta bera, betiko soñuarekin.

KARMELO ECHEGARAY-KOAK.

ATZO ETA GAUR.

DONOSTIA-RI.

COMPOSICION PREMIADA CON **accésit.**

Egun senti bat azaldultzen zan
Choriyen kantik gaberik,
Nun aben ordeztan aditzen
Sutunpen otsa besterik.
¡Donostiarrak! ikus zazute
Ote dan inon erririk,
Banatu eta jayo danikan
Subaren autsen tartetik.

¡Donostiarrak! zuben gogoan
Egun ontan deaarrak,
¿Ez aldeztan aditzen nola
Nastutzen dituben garrak?
¡Orru etsayak! orru sutunpak!
¡Orru itsaso zahalak!
Donostiakin alkartu nayan
Bere bagaren indarrak.

¡Donostiarrak! adi zazute
Aita ayek nola joan ziran
Etsayengana, utzita aurrak
Beren seaskachoetan:

Eta ordutikan aingeruhoak
Nola dauden ¡bail zeruan,
Eta umant ayek nola betiko
Bildu diraden kondairan.

Antziñetako denbora ayetan
Erriak ziran ondatu,
Zitubelako subak, etsayak
Orduan bereganatu;
¿Zuri etzaizu beste ainbeste
Ayei bezela gertatu?
¿Etzinduen zu, etsai sendoak
Guzti guztiya urratu?

¡Arri zaitezte erri aundiak!
¡Arri zaitezte begira!
Ayen semeak beren seaska
Nola daukaten argira.
Ta zeon aurrari diozute maiz
Ikas dezaten gañera,
Beren biotzan eramateko
Gizalditik gizaldira.

Doatsu ayen seme leyalak
Asi zaitezte poztutzen,
Eta batean abi gaitéan
Aunditasunak kantatzen.
¡A! Bañan nola genezake guk,
Ai hazait barrena esaten,
Doai aundiyak izkribatzeko
Ez dala lumik azkitzen!

Orrengatikan arriturikan
Danak arkitutzen gera,
Ikusirikan lengo zañetan
Berriz egiñik zaudela.
¿Nola ez gerade pozez beteko
Baldin etorri bazera,
Uda-berrian zelai zabalan
Landarechoa bezela?

FRANZISKO LOPEZ ETA ALEN.

URTEAREN LAU ERAK.

POESÍA PREMIADA CON UN objeto de arte.

UDA-BERRIA.

Arbolak orriz jantzi dirade,
Baita ere bete lorez,
Alaitasuna ekartzen dute,
Diruri daudela parrez:
Nekazaria ere jartzen da
Berari begira pozez,
Iduripenez betetzen dira.
Urte ona da esanez.

Oparo dago aurten loria,
Ederra dago ichura,
Lurrian ere ondo sartzen da
Intzak hustita aitzurra;
Bostortzak ere erabiltzen du
Nai duben bezela lurra,
Kirkirrak ere ateratzen du
Bere zulotik muturra.

Epaillian etortzen zaigu
Kukuba biñitatzero,
Choriak ere alaiturikan
Datozte kantatuzera:

Mutill chikiak zozora joanik
Sirian biška jartzera,
Beste choriak deituaz ditu
Jarri an buruazbera.

Zelai batian agertutzen da
Alako gauza gorria,
Aurreratubaz ikusi nuben
Fruta au zala herria:
Uste det izan biar dubela
Neretzako marrubia,
Ezer ez dago zelai arretan
Ori bezela garbia.

Zelai guztiak daude ederrak,
Guztiz begiragarriak,
Soro ederrak estalirikan
Daukazkiela loriak:
Gobaran gisa zabaldurikan
Daude churi ta gorriak,
Zer gauzachua ekarri digun
Aurtengo udaberriak.

UDA.

Udak luzatu ditu egunak,
Baitare gaubak laburtu,
Orregatikan nekazaria
Ezin liteke bildurtu:
Edertasuna aundia dute
Zure zelaiak agertu;
Jaungoikuari konserbatzeko
Biar diogu eskatu.

Lore ederra izandu dute
Udaberrian sagarrak,
Gero pepitaz jantzi dirade
Arbola aben adarrak:
Loretsu ditu artoak ere
Agertzen bere tontorrek;
Kanpo guztiak ipintzen ditu
Berdeturikan belarrak.

Nekazaria goiz jaikitzen da
Joateko bere lanera,
Illundu arte bere lanetik
Ez da etortzen echera;
Botatzen ditu jorrai aitzurrak
Eta saskia lurrera,
Belar sorta bat bei gaiñuari
Dijua eramatera.

Zelai ederrak ikusten dira
Gabeen intzak bustiak,
Egunaz herriz berotzen ditu
Mundu guztiko argiak;
Esker emanaz danongatikan
Jarritzen zaio garia,
Ondo etorri, esaten dio,
Eguzki zoragarria.

UDAZKENA.

Udazkenian asitzen dira
Arbolak larrugorritzen,
Ezin jasorik orriak dira
Penaturikan erortzen;
Zelai berdiak bezturik daude,
Lutua siñalatutzen,
Nekazariak alduen dana
Bildu ta du echeratzen.

Aiziak ditu bota lurrera
Orbelak adarretatik,
Indar guztia kendutzen dio
Arbol ederrai gañetik;
Artuak ere etzaten dira
Indar galdurik zañetik,
Chori gaiñuak erretirua
Artutzen dute bertatik.

Orbel ederrak ibiltzen dira
Lurrian jira ta bira.

—34—

Arrastaluak danak bilduaz
Botatzen ditu saskira,
Ukullurako eraman ditu
Bei gaiñuaren azpira,
Lenago eder ziran orriak
Orain itsusitu dira.

Orain dirade sagarrak biltzen
Ta bete tolare danak,
Sagarduakin betetzen ditu
Ontziak daukazkienak;
Sasoi onetan bukatzen dira
Sagardietako lanak;
Zelai guztiak soilduak laga
Dizkigu uda-azkenak.

NEGUA.

Neguak ez du ezer ematen,
Kanpo dana dago illa,
Urtiak duben laugarren ertza
Desio det juan dedilla;
Aize otza ta euria da maiz
Askoren kanta ubilla,
Sendagaiteira joaten gerade
Korrika zerbaiten billa.

Ala berian arbolak ere
Daudela larru gorrian,
Garia beste gauzikan ez da
Zutik ikusten lurrian;
Zelai guztiak daude soilduak,
Orririk ez da larrian,
Uste gabian jarritzen zaigu
Aize char-enbat gerrian.

Mendira joanta ekartzen dute
Nekazariak egurra,

—35—

Basurde eta cherri gosiak
Dabiltza jaten ezkurra,
Guztiz churia jarritzen zaigu
Maindire egiñik lurra,
Jaunak goitikan bigaldu digu
Izotza eta elurra.

JUAN IGNAZIO URANGA ETA BERRONDO.

IPUI BERRIYAK.

AZALKAYA:

Zerbait nai egin,
euskaragatik.

FÁBULAS PREMIADAS CON **accésit.**

KIRKIRRA ETA ITZAYA.

Kirkir bat irten zan bein
bere zulotikan,
kantari abiyatu
zan, chit gogotikan;
ez-zitzayon batere
janik gogoratzen,
baizik bere lanian
zuben easotzen...
Itzai bat gertatu-zan
ontan gurdiyakin,
errira zijoana
ontzi gauzarekin;
eta aditurikan
kirkirraren kanta,
makurturik billatzen
asi zan etzan-ta,
esanaz *«laister del nik»*

—38—

*izango eskuan,
badakit guchi gora
bera non dagan.»*

Ala utsirikanen
era bat gurdiya,
asi-zan arrapatu
nayan pistiya,
bañan bestiak nola
sentitu bai zuben,
bere kantuak laister
isildu zituben;
ontan arkitzen zala
gurdiya aurrera,
joan zan, eta sarturik
bide okerrera,
aldapara zuben ta
jorik bazter bat an,
gurdi eta ontziyak
bertan autsi ziran.

.....
Onek erakusten du
askoren moduban,
ez sartzeko bein-ere
besteren tratuan;
bere lanak utzirik
oi dana bestian,
geyenian arkitzen
da bere kaltian.

KATUA ETA OLLARRA.

Katu bat izatentzan
baserri batian,
beste asko bezela
zeguan sukaldian.
Ollar bat berarekin
anchen bai-zan bizi,
zeñak egin nai zuben
bertako nagusi;
katuari oi ziyon
askotan eraso,

—39—

moko zorrotzarrekin
biziro garboso;
baña izanik oso
ona katu zarra,
etziyon bein-ere nai
sartu atzaparra.
Bein diyo katu zarrak
esan ollarrari:
*«ez naukela berotu
odotikan neri,
badakik gaztegoa
ni bañan aizela,
eta zarragokoa
obeditzen dala.»*

Etzuben aditu nai
zarren arrazoia,
baizik berriz nai ziyon
egin charkeria,
bada beroturikan
egun batez zarra,
zintzurretik eatsi
ziyon atzaparra;
bestia barkaziyo
eskatzen zan asi,
bañan zarrak ill-arte
ez baitziyon utzi.

.....
Onek erakusten du
gazte arruari,
beti obeditzeko
zarragokoari;
zergatikan denbora
etortzen dan sarri,
kastigatzeko gaizki
dabillen danari....

AZERI-ARRUA.

Azeri batek zuben
egin apustua,
korrika pasa baietz

orduko sei legua;
esaten zuben: «Nik deus
kontrariyo ez det,
ez naute menderatu
ezertan ni bestek;
beti nere beldurraz
asko bizi dira,
eta ni famatutzen
aspertzen eztira.»
Ala abek esan-ta
apustuan korri,
abiyatu-zan bada
azeri zar-ori,
bañan jo kotarua!
legua bi bañan len.
oso nekatu zan ta
ezin segi zuben:
eta erreka baten
onduan etzinta,
gelditu zan geyago
korritu eziñ-ta,
eta erreka nola
zeukarren ain eran,
ur zikiña zan baño,
gogoz zuben eran:
bañan izerdituba,
eta ur zikiñak,
laister izan zituben
sabeleko miñak;
aiñ oñaze gogorrak
batetan asi-ta,
egon-zan bere buruz
bizi ertsita,
baño noiz bait zanian,
berriz oneratu,
partiduba utzi ta
zan prest echeratu;
panparroikeri danak
atera zizkaten,
lotsagarritzat denak
erabilli zuten.

.....

Onak erakusten du
panparroi danai
eta arrunkaz beti
dabilen danari,
kastigua zayola
etortzen berari,
eta gelditzen dala
denen parragarri.

ZAKURRA, ZOZOA ETA ASTOA.

Baserritar gizonak
kanpoko lanian,
arkitutzen ziraden
uda-azkenian;
nola beren echia
urruti zeukaten,
bazkari billa zuten
zakurra bigaltzen:
onak bere pardela
abuan arturik,
etzeraman buruan
au beste konturik:
*«Nagusiyah maile nau,
(au da bizitzia);
au eraman eta an
gero asetzia.»*
Au esanaz, aurrera
zijoan bidian,
egunero bezela
chit pauso onian,
non ikusitzen duben
zozo bat eriya,
bere eguak ezin
zabalduan iya,
erraz arrapatzia
au pentsatu zuben,
eta pardel zeukana
bertan laja zuben;
segika beriala

—42—

abiyatu baizan,
bañan zozoa laister
sasiyan gorde zan:
zakurra sasiyetan,
zan chit azkar sartu,
bañan bere muturra
zuben purrukatu:
bitartean asto bat
an arkitu zanak,
arturikan pardela
eta zeuden danak,
berezi gabetanik
ez char ta ez onak,
izan ziran gustora
bi kolpian janak.

.....
Begiyetara digu
onek erakusten,
geyegi nayak beti
zer duben ekartzen;
gure artian ere
au baita gertatzen,
guztiya nai dubenak
guztiya du galtzen.

JOSÉ ARTOLA.

GABON GAU BAT

EUSKAL-ERRIKO BASERRI BATEAN.

TRABAJO PREMIADO CON EL objeto de arte
OFRECIDO POR LA SOCIEDAD LOCAL *Union Artesana*.

I.

CHOMIÑ URRETA.

Goyan-bean euria perradaz bezela ari da; mendi tontor guztiak elurraz zurituak daude; arzayak euren artaldeak aurretik dituztela zelayetara datoz. Abenduaren ogei ta lauba da. Eguerri bezpera.

Baserritar batzuek, euren diru-errentak eta kapoi gizenak nagusiai pagatu ondorean erri aldera dijoaz. Eskuiko eskuan daramate *guardasol* urdiñ eta galant bana, eta ezkerrarekin eltzen diote euren makillai, zeñak dakartzkien bizkarrean, eta zulo bat egiñik bakallau bana zinzilizka. Au da nagusien erregaloea gau artan apaltzeko. Umore ona dakarte, ez ditu euri-jasak beldurtzen.

Oen aurretik dijoa agure buru-zuri bat. Ez lioke iñork irurogei urte emango, alakoa da bere sasoya, alabaña, irurogei ta amarrean aspaldi igaro zan.

—Chomiñ,—deitzen diote atzekoak,—zaude puškabat, alkarrekin juango gera.

Chomiñek begiratzten du atzera eta ezagutzen ditu bere erritarak dirala, eta ichedoten die.

—Arratsalde on Jainkoak dizula—esaten diote denak batean.

—Baita zuei ere, mutillak.

—¿Kanpo alde Chomiñ, kanpo alde?

—Bai; lan chiki bat banian, or, auzoan, eta eguna igaro diat nolerebait.—¿Eta zuek errenta pagatzen? ¿Ondo artu zaituzte nagusiak?

—¿Ondo artu gaituan? ¡Arrayo-pola! ¿Ez ginduan bada ondo artuko? ¡Ez aldiogu diru-talde charra eraman! Ez du, ez, zer errenkurarik eduki. Zu, Chomiñ, orrelako lanik gabe bizi zera.

—Aizak, nik ere nere gora-berak badizkiat, eta jakiñ nai badek, zor batzuek pagatzen izandu nauk.

—¡A Chomiñ, Chomiñ! zu gora zuaz, gora, eta gu berriz urteko errenta ezin konponduaz. Orain ere ekarri dezu zuk echera erraiñ aberatsa, eta guri ez bezelako *kukurruku* jotzen dizu ollarrak.

—Bai, motell, Jainkoari eskerrak ni ondo bizi nauk, baña gogotik lan eginda. Jakizak; ni ezkondu nitzanean, Urretarenak milla dukat baña geyago zor zituan, eta uste diat, nere zor-artzekoak, orche nunbait berdiñ izango dirala; ordea, ez dezute esango Chomiñ-Urreta alperra eta jokalaria izandu danik.

—Opa dizugu, Chomiñ zarra, opa dizugu zure zori ona, eta, ¡ojala eche-jaun guztiak zu bezin prestuak eta kristau onak balirakel!

Eta batek bat, eta besteak bestea sartu ziran euren erriko karrika nagusian.

—Mutillak,—esan zien Chomiñek bere lagunai,—gaur Eguerri bezpera dek, oraindik arratsaldeko irurak dituk geyenaz, eguraldia ere ots-garbitzen ari dek, sar gaitean, bada, Martoloren trabenara; eta baldin zuen poltsak zimurtuak badaude zeren nagusiai eman diozuten azkeneko arditerañoakoarekin, Chomiñ-Urretak badik oraindik bosterrealeko zar bat, eta arren ardoa erandakoan juango gaituk bakoitza bere echera, *makallari* eta gaztaña erreak jatera eta sagardoz asetzera.

—*Biajun* daizula Chomiñ. Gaur gure sabelak aiñ gaizki eza dira ere, zeren nagusiak bazkari ona eman digun, alaz guztiaz ere, estimatuko dizugu zure borondate ona,—eta Chomiñ aurretik zala sartu ziran ardantegian.

—Kaño Martolo.

—Kaño Chomiñ-Urreta, *kompañiarekin*.

—Ekartzak pichar bat, baña urbagetik, oraindik zintzo gudek, eta gañera, gaur ez dek ardorik batayatzeko eguna.

—Ez Chomiñ, ez, gaur urak loi dijuaz eta]ñor ezin] engañatu liteke. ¿Ogirik bear dezute?

—Ez, ez diagu goserik.

—¿Zér modukoa iduritzen zaizute?

—Au bai, au ardoa dek.

—Zuen Jošepak orainche eraman ditu iru arrua; zuek baño gaizkiago norbaitek Eguerriak igaroko ditu; bazaramatzan gañera bakallau aundi bat eta bi bišigu.

—Guztiak palta egingo ditek.

—¿Asko biltzen alzerate apaltzera?

—Gizona: echean gaudek bi senar-emazte aldi eta morroi-neskameak, etorriko dituk ere Echeberriko ama-alabak, eta etzekiat gure soldadua agertuko ote dan gaztigatu zigun bezela.

—¿Martín esaten aldezu?

—Bai, Martín.

—¡A! ¡Orregatik esan dezu Echeberriko andre Mari eta Manuela apaltzen echean dituzutela! Orain ere, zu, semea eche aberatsean sartzera zoaz.

—Baditek gizon baten premia, Martolo.

—Bai, motz daude Echeberrin gizon gabe.

—Baña, gaur gure Martín ez badator, nere atsoa eta Manuela asiko dituk zizpuruz eta negarrez eta bazekiat oyek gure umore guztia galdu bear digutela.

—Oraindik ez dago zer esperantzarik galdu, zortziretan allegatzen da goitik datorren azkeneko *trena*, eta baldin an badator bederatzi terdi edo amarretarako echean dezute.

—Jainkoari nai dakiola..... kobrazak, Martolo.. .. eta gabon.

—Gabon Chomiñ, *kompañiarekin*.

—Agur, mutillak, zuek ortik eta ni emendik.

—Eskerrik asko, Chomiñ-Urreta.

—Prochu on, prochu on eta beste bat arte.

II.

URRETARENA.

Elzegoan urruti Urretarena, Chomiñen baserria, eta ala, oraindik egun argiz allegatu zan bere echera.

Andre Jošepa senarraren zai zegoan, eta sartu zan bezin laster atera ziozkan aste-egunetako soña eta oñetako legorra, esanaz: dena

bustia etorriko zera, nere Chomiñ, alda zaitez, bada, katarro zarren batek garbitu baño lenago; oraindik badago zure palta gure echean. ¿Bada Martiñen berririk?

—¿Ez alda izan kartarik?

—Ez, nere senar maitea.—Eta magalaren erzarekin asi zan legor-tzen begietara zetozkion negar-malkoak.

—¿Baña zeri negar egiten diozu emakumea? ¿Gaur gabeen bederik ez ote zerate egongo negarrikan gabe?

—¡A! neri entzun balit, buru gogor arrek, ez genduan oraiñ orrelako penarik izango. Zortzi milla erreal gora bera, or izango giñan.

—Ez bada neri kulparik egotzi—esan zion senarrak—entzun zuan makiña bat aldiz ordekoa arkituko giñiola, baña ¿zer nai dezu? berak etzuan gogorik dirutza ori guztia Gobernuak eraman zezan; eta juan bazan, or konpon bedi, bere gogoz juan zan.

—¿Zorioneko gerrak, eta zorioneko erreboluzioak!—esan zuan andre Jošepak—bizitzaren erdia, neri beintzat kendu dirate. Seme bat, or, galdu genduan azkenekoan, eta bestea nun dan eta nola dan ez dakigu Badajoztik Portugalera iges egin zuten ezkerero.

—¿Baña ez dakizu, Jošepa, andik itzuli zala eta Guadalajarako batalloyan dagoala?

—Bai, ordea ez dakigu an, beste ainbeste egin zuten edo ez.

—Zaude iñillik, emakumea, zaude iñillik, gaur negar egiteko gauba ezdata, bestela batere apaldu gabe oera nua. Ez dakizu oraindik gaur etorriko dan ere, zortziretan omen dator azkeneko *trena*, eta *estaziotik* echera ez ditu bi ordu igaroko.

—¿Gizonen onerako gaur Belenen jayo zan aurcho Jaungoikozkoak nai dezala nik emen ikustea!

—Amen—eranzun zion Chomiñek—eta sartu zan sukaldean esanaz:

—Gabon Jainkoak dizutela.

—Baita zuri ere, aita, baita berorri ere nagusi jauna,—eranzun zioten bere erraiñ Iñasi eta morroi neskameak.

—¿Su ederra daukazute?

—Egunari dagokion bezela, aita.—Eta ala zan izan ere, guri-erdi bat egur igar egongo zan erretzen. Eta atzetik zintzilika zegoan perz ori bat bakallauetz beteta, beratu zedin; suaren aurrean ikusten zan berriz marmita aundi bat, eta aza zuriak *bol bol* egiten zuten. Iñasi ari zan biñiguak garbitzen, Premiña neskamea iru tipula galant kazuela batera zeatzen bakallaua maneatzeko, eta Migel morroia gaztaña morkotsak jaulkian anega bat kabituko zuan danboliñ ba-

tera, eta echeko nagusi gaztea orduanche zetorren ukullutik kaiku bat esnerekin.

—¿Prestamen aundiak dabilltzkitzute Iñasi?

—Urtean bein izaten da gabon, aita.

—Egia: egun onek ori guztia merezi du.

—¿Martiñen berririk, aita?

—Ez, Iñasi.

—¿Ez ote zaigu agertuko?

—Izan liteke.

—Nik ez daukat esperantzarik—esan zuan andre Jošepak—eto-rtzekotan izkribatu bear zuan.

—Ama—esan zion Kristobal bere semeak—¿ez dezu bada esaten «esperanza galdu zuana inpernura juan zala?»

«Esperanzetan bizi, maite gozoa,

Noizbait kunplituko da gure plazioa»

kantatu zuan Chomiñek—eta guztiak parreari eman zioten, baña Jošepak esan zion:

—Bai, zu beti *Gibel aundi*; esan liteke Martiñez aztu zerala.

—Ori dek:—eranzun zion senarrak—nunbait nik ez det izango biotzik. Inasik, ere, bere amagiarrabak, esperanza oso galdu ez zezan esan zion:

—Nork daki, ama, ez ote zaigun oraindik gaur etorriko!

—Aparia, beintzat, luzatu amarrak arte-agindu zuan nagusi zarrak-azkeneko *trenean* badator garai ori bear du echeratzeko—eta eñeri zan aulki bat artuta suaren ondoan.

—Nere emazte maitea,—esan zion Chomiñek andre Jošepari bi golpecho sorbaldaren gañean emanaz,—ekarzu onera Martolonetik erosi dezun ortatik, barrendik eta kanpotik berotu gaitean.

Bereala jarri zion aurrean kuartilluko botilla bat, kristalezko edan-ontzi edo *baso* batekin eta zurrut bat egin ondorean esan zuan:—aspaldian ez da sartu gure errian orrelako ardorik.

—¿Eta ardiak, Migel?

—Denak bordan, jauna.

—Eraman diek naiko zaldalea? gaur oyeke ere *zelebra* dezatela gabon-gabari dagokion bezela.

—Bai jauna, bai; ez dute zaldale eta pentsu-paltarik.

Onetan zakurra zaunkaz asi zan:

—¿Zer du gure Pinfok zaunkaz?

—¿Zer izango du?—eranzun zuan Kristobalek.—Asi dira gabon zaleak kantari eta oyei zaunka egingo die.

—Ez, Pinfok badike beste zerbait. Ua, Migel zer duan zakur

orrek, eta ezarri ezak katean norbaiti ozkaren bat egin ez dezayon.

Irten zan morroya, deitu zion zakurrari eta jarri zuan katean, baña iduritu zitzayon atetik kanpora norbait zegoala eta galdetu zuan.

—¿Nor da emen? ¿eta zer nai dezute?

—Pobreak gera, eta eche-legorra nai genduke eranzun zion urteetan aurreratutako emakume batek.

—Atozte, bada, ikusi dezadan nor zeraten.

—Ordea zakurrak beldurtzen gaitu.

—Ez dizute ezer egingo, lotu det katean.

Urbilldu ziranean ikusi zuan Migelek zirala gizon ta emakume zar batzuek mutiko kaškar batekin.

Sartu zan sukaldera eta esan zuan:

—Nagusi jauna, senar-emazte beartsu batzuek, mutiko batekin daude atean, eta gaur gauerako ostatua eskatzen dute.

—Sar ditezela—eranzun zuan andre Jošepak ¿ez dakizu gure echean etzayola iñori eche-legorrik ukatzen?

Artu zuan, bada, krisellua morroyak eta argi egin zien sukalderaño.

—Jainkoak gabon on bat dizutela—esan zuten sarreran.

—Baita zuei ere,—eranzun zuten denak.

—¿Gau charra darabiltzute?

—Ez on ona,—eranzun zuan gizon zarrak.—Oraindik iru ordutik bidajea genduan aur onen aitonen echera, eta alde batetik gau olatu ta illuna, eta bestetik berriz hasa-bideak ikaratu gaitu; orregatik esan diot nere emazte Pranchikari, begira: Chomiñ-Urreta prestuaren echean emango digute gaur gabeko ostatua eta guazen arrebidea galdu eta zer gertatu baño lenago; eta ala etorri gera.

—Ederki egin dezute,—esan zion Chomiñek.

Iñoiz badata, gaur da bidezkoai ostatua emateko eguna. Entzun izan diot gure erretore jaunari, gaurko gauaz ibilli zirala Josepe Maria Belengo errian ostatu billa, eta etzala ayezaz iñor errukirik erri onetan aide asko bazituzten ere, ala juan bear izan zutela errukirik kanpora arkitzen zan estalpe batera, eta an jayo zala gure Salbatzaile Jesus—eta kendu zuan buruko chapela—Egin nai det baina kontu, ayen izenean zatoztela gure echera, eta ez bakarrik ostatu baina baita ere apalduko dezute degunetik eta gero jantziko zaizute zauria.

—Eta zuri, Chomiñ prestua,—eranzun zion Pranchikak, begiratik atik esker onezko negar malkoak zerizkiola—estalpe artan jar

zan Jaungoikoak pagatuko dizu guri egiten diguzun mesedea.

—¿Nongoak zerate?

—Aspaldi alkar ezagutu genduan, Chomiñ.

—¿Nun?

—¿Nun? ¿Ez zera oroitzen nor zan Tomas Arrola?

—¡Ai arrayea! Orainche oroitzen nauk.... bai.... bai.... Tomás Arrola.... ¡Ai lagun! ordutik onera, urte asko on ta ehar igaro dizkiagu.

—Egia, Chomiñ. Nereztat, beintzat, azkeneko oek ez dira on onak izan.

—Ordutik laster errira juango itzan.

—Bai; eta an alkar ezagututa ezkondu giñan biok. Laster ill ziran gure guraso zarrak, eta Jainkoak eman zizkigun bi seme. Bietatik bat gerran ill zitzaiñgun. Gerra bukatuta gere baserri-lanakin ainbestean bizi giñan, baña inolakoa zan gure zoria! Artzen du, gelditu zitzaiñgun seme bakarra, tipus gaizto batek eta ogeita laugarren egunean Jainkoari kontu eman zion. Gure erraiña, Oñatiko alaba, aurdun gertatu zan, baña ainbeste gau galdu eta ainbeste pena igaro ondorean aurgite gaiztoa etorri zitzayon, eta egin zuan alaba eta ama zerraldo batean obiratu ditugu.—Tomas Arrola onela mintzatzen zan bitartean Pranchikari negarra zerion, eta baita ere entzuten zeudenak arkitzen ziran oso kupiturik eta begietan malkoak ezin edukirik.

Mutlechoak batean aitonari, bestean amandreari begiratzen zien bere begi urdin ederrakin. Andre Jošepari, batez ere Tomas Arrolaren itzak biotza bi erdi egin zion, zeren oroitu zan, berari ere gerra orretan ill zitzayola bere semea.

Orain guaz, bada, Oñatira-jarrailuzuan Arrolak-bada gaztigatu digute erraiñ zanaren gurasoak, salduri ditugun ganadu eta trasteak, juan gaitezela ayetara eta zarzaroa alkarrekin igaroko degula, alkarri lagunduz eta palta diranakatik Jaungoikoari erregutuaz.

Ara Chomiñ, adiskide zarra, zerk ekarri nauben nere antziñako adiskidearen echera.

—Orrela dituk, lagun, mundu onetako gora-berak. Ez die, ez, gaizki esaten sermoigilleak gure bizitza gerra eta betiko hurruka dala, eta mundu au negarrezko ibar triste bat. Baño legortu zaitezte, eta eran zazute churrut bana eta laister aparia, maneatuko dituk. Ea, Jošepa, oñetako legor batzuek oentzat.

Andre Jošepak laster inguratu zituan artillezko galtzerdi eta alpargata batzuek Tomasentzat, eta arizkoak Pranchikarentzat. Mutikoa berriz zituan abarka-mantarrak kendurik, gelditu zan oñutsik.

Su galantaren ondoan ešerita, gertaera zarrak kontatuaz, eta emakumeak aparria prestatzen ari zirela etorri ziran bederatziterdiak.

Ordu artan sartu ziran ere Echeberriko ama-alabak.

Manuelak sartu zaneke begiratu zion andre Jošepari galdetuaz bezela Martiñengatik, baña laster ezagutu zuan etzala oraindik arren berririk.

—¿Badago gureztat lanik?—esan zuan gordeaz bere barrenean sentitzen zuan pena.

—Ez, Manuela, gaur ez daukagu beste lanik apaldu baizik, eta aulki bana arturik eseri ziran andre Jošeparen ondoan.

.....

III.

GABON ZALEAK.

—Gaur berandu datoz gabon-zaleak,—esan zuen Chomiñek.

—Ara or nun diran, aita,—eranzun zion bere seme Kristobalek.

Eta ala zan egiaz, bada mutill talde bat asi zan kantari ate kanpoan.

Bozik onena zeukanak kantatu zuan lenengo, eta besteak eranzun zioten modu onetan:

«Agur jente noblia
berri on bat dakargu;
atenzioa eduki beza
inork aditu nai badu.
Adan ta Ebak egin zuten
paradisuan pekatu,
gure neke-pena guztiak
andikan ziran gertatu.
Ikusi zuan Jesus maiteak
gizona oso galdua,
Betiko Aitak asarraturik
ichi ziola zerua.
Orduan, bada, eskatu zion
gureztat barkazioa,
gurutzetikan emangô ziola
Berak, *satispazioa*.
Eskeñi zuan etorko zala

gizona salbatutzera,
gure kulpa ta pekatuak
bere gañean artzera.

Jesus emen da Salbatzalea
munduak bear zuana.

umill ta pobre larrugorrian
datorkigu guregana.

Ez du berezi jauregirikan

mundura argitaratzeko,

estalpecho bat tellatu gabe

arkitu du jayotzeko.

Egon zaitezte kristau nereak,

egon zaitezte sosegu,

Jesus Belenen jayo da eta

pozkidaz bete bear degu.

Eche ontako nagusi

itz oek ondo ikasi;

limosna on bat ekarri beza

baldin badegu merezi.

Gabon oncho bat igaro beza,

pamili guziarekin,

beste bat arte, bagoaz orain

zure limosna onarekin.

—Ea, Inaši, jachi zazu goiko aga orretatik lukainka on bat eta emayezu gabon zale oyei, bada guri ere orrelaše eman oi ziguten oyen sasoiari.

Artu zuan, bada, Inašik lukainkarik aundiena eta eman zien ateak zeukan leyoetik, eta juan ziran kantariak irrintzi egiñaz auzoko echera.

Etzuten ondo alde egin mutillak, nun sentitu zan berriz ere atean pandero soñua, eta neskacha pillo bat asi zan kantatzen, baña soñu alegeregoan, eta oetan ere lenengo bozik ederrena zeukana. Ara, nik entzun eta gogoratzen zaizkitanak.

Belengo portalian
Maria ta José
aparria prestatzen
orain ari diré.
Nazaretik Belena
oso nekaturik,
asto baten gañean
ikusi ditut nik.

Astoa ta iria
daude portalian,
aureho bat jayotzen da
Gaubon gauerdian.
Belengo portaleko
nere andre Mari,
esan zayezu nor dan
aureho polit ori.
Laztan bat emateko
emayazu neri,
adoratu dezadan
Jainko gizon ori.
Atozte arzaichoak,
atozte Belena,
ikusiko dezute
aurrik ederrená.

.....
Jainkoak gizonentzat
biraldu duana
orrentzako daramat
bildotsik onena.
Nagusi jauna, ara,
bukatu kantuak;
berri on bana beza
gure Jaungoikoak.
Limosnaren zai gaude
kanpoko atian,
ori artuta, gero
beste bat artian.

Oei ere eman zitzayen oitura zana eta juan ziran aurrekoen bidean
panderoa joaz.

IV.

!!!MARTÍN!!! !!!MARTÍN!!!

—Bederatziterdiak dira—esan zuan Chomiñek—eman presa
oraiñche apariari, Errosario santua errezatzen degun bitartean, eta
baldin amarretako iñor agiri ez bada, apalduta, oera zarrak, eta gau-
erdiko mezatara gazteak. Au esanarekin bat belauunikatu ziran geye-

nak eta asi zuten Errosarioa; eta inolako debozioarekin! batez ere
andre Jošepak eta Manuelak etziruriten mundukoak, baizik ainge-
rucho batzuek. Manuelak zeuzkan eskuak gurutzatuta, eta *Abe-
Mari* bakoitzean jasotzen zituan bere begi beltz ederrak zerurontz,
eta esan zitekean erregu bakoitza zala biotzaren erditik irtetzen
zitzayon suspirio bat bezela, esanaz zeruko Erregiñari; nere ama-
cho maitea, oroitu zaitez Martiñez! Andre Jošepak, berriz, magala-
ren ertzarekin legortzen zituan noizik beñ begietara zetozkion ne-
gar-malkoak. Bi emakume ayek leku batean zeukaten pensamentua,
Martiñengatik erregutzen zuten.

Chomiñ, errosario aundi bat eskuetan zuala, bere buru zuriare-
kin, Aita-gure, eta *Abe-Mariak* garboso erreztatuaz zirurien Lege-
zarreko Aitalen bat.

Tomas Arrola, bere emazte eta mutillechoa, edozeñek esango
zuan santucho batzuek zirala.

Kristobal, bere emazte Inaši eta neskamea ari ziran sukalde-
lanetan; eta arzai Migel, danboliñari eragiñaz zegoan, eta noizik
beñ gaztañak egiten zituzten, *pin, pun*, zirt eta zart izugarriak.
Echeberriko andre Mari, bere alabaren ondoan belauunikaturik
zirurien pazienziaren imajiña.

Errosarioa bukatzearekin bat jarri zuan echeke-andre gazteak
maya zapi zuri batekin, onen erdian plater aundi bat, ertz batean
sei librako ogi erre-berria, eta batean ta bestean labaña, kollara
zurezkoak, ardo ta sagardoa eta dozenerdi-bat edan-ontzi krista-
lezkoak.

«Pekatori gañoak Jaunagana biurtu ditezen Aita-gurea....»

«Eche onetan palta diranakatik Aita-gurea....»

«Amabi Apostolu santuen onrarako kredoa....»

«Ama Birjiña Aranzazu-koaren alabantzarako Salbea....»

«Bedeinkatua eta alabatua izan dedilla Aldareko Sakramentu
Santua....»

Oek izan ziran Chomiñek Errosarioan esan zituan azkeneko
erreguak; eta ziñatuaz alcha ziran denak eta bakoitzak artu zuan
here aulkia ešeriaz mayaren ingurumarian.

Eltzetik atera zuan Inašik burrunzali batekin olioaza, erdian ze-
goan platera betetzerano, eta echeke nagusi zarrak sartu zuan lenen-
go bere kollara ara tartera, baña oraindik etzuan ondo bete nun asi-
zan zakurra, ez zaunkaz, baizik irrintzi edo garraši egiñaz, eta katea
ausi nayaz; esan zitekeala eze norbait ezagutu zuala, bada irrintzi
ayek ziran barrengo pozak eta atsegiñak ateratzen ziozkanak.

—¿Ezagutu al nauk, Pinto?—esan zuan norbaitek atean.

—¡¡¡Martín!!! ¡¡¡Martín!!!—deadar egin zuten denak batean sukaldean.

Andre Joſepa eta Manuela juan ziran lenengoak illunpean eta iehumustuan atera, ez dakit nork zabaldu zion, baña zabaldu orduko ama-semeak besarkatu zuten alkar esanaz:

—¡Ama!

—¡Nere seme maitea!

—¡Manuelacho kutuna!

—¡Martín!

—Esaten ziran nere biotzak emen izango zihala.

—Eta nik ere Errosario santua erreztatzean artu det esperantza sendoa gaur emen ikusiko zaitudala.

Sartu ziran sukaldean. Chomín etzan jaiki bere eserlekutik.

—¿Oraindik bizi zera, aita zarra?—esan zion semeak lastanduz.

—Bai seme, bai eta oraindik ere bizitzeko esperantza.—Eta aita-semeen begietatik irten ziran biña negar-malko galant, eta esan zuan Chomínek:—nere emazteak oraindik ez dek ordu asko esaten zirala nik biotza gogorturik neukala, eta ara nun ustez-ustegabeen negar egin dedan. Ondo zeok, bada, seme, etorri aizenean, bestela etzekiat zer gabon-gau igaro bear genduan. Or zeokan ire ama aundi ori, Ama Birjiña Doloretakoa ziruriela, eta Manuela berriez, ezpañak zimurtuta esan zitekean okasio billa zegoala negar egiteko.

—Zaude isillik, Chomín-koplas, orrelako gauzak esan gabe-eranzun zion andre Joſepak, denak parre egiten zuten bitartean.

—¿Zuek ondo zerate?—esan zion Martínek—puska bat sosegatuzanean, bere anai, koñata eta gañerakoai.

—Ondo, Martín; baña penaz geunden—eranzun zion Inašik—zupalta zihalak, eta ez genduan uste onezkero etorriko zihala.

—Ara, bada, ni emen.

—Ken itzak, ken itzak seme, praka gorri, hamarreta urdin eta buruko chano ori, bada ikusteak ere etzirak onik egiten.

Andre Joſepa eta Martín juan ziran gelara eta laster sartu ziran osteria sukaldean.

Martín, mutill liraña, egokia eta galanta zan soldadu juan zanean, baña orain ala ere, oso pinduta eta gizenago zegoan, ezpañaren gañean zeukan bizar-gorriak chit ederki ematen zion, echean lagatako soña estuegi zeukan, eta chapela, soldadu chanoa baño obeto zetorkion; batez ere Manuelak bere begi urgulluz betetakoak Martíngandik ezin alderatu zituan.

—Azi, edertu eta gizendu egiñ aiz seme, ez dek soldadutzan ezer galdu—esan zion aitak.

—Ama, zeta zuri zér iduritzen zaizu? zanolakoa dago zure Martínchu?

—Apaltzak, apaltzak gizajo orrek, onezkero premian egongo aizta.

Bereala Manuelak leku egin zion bere aldamenean, eta eseririk onen alboan asi zuten apartia.

—Urte bete badek echean egon bear uala biar ez bezela asi ez baziñaten or kanpo-alde oyetan.

—Aita, aita zuste dezu gu ala ibilli-zale giñala?

—¿Zer burutazio izan zenduten, bada, ibilli zhiñaten bezela ibiltzeko?

—¿Guk?... Geyago oroitzen giñan gu echera etortzeaz; ordea, gure nagusiak etzuten egon bear guztiz kontentu, eta ardiak bordarra bezela, ala eraman ginduzten nai zuten lekura.

—¿Eta euskaldun asko zhiñaten alkarrekin?

—Bai; bagiñan makiñachobat.

—¿Eta surik egin zenduten?

—Ez jauna; ez genduan kontrariorik ikusi ere.

—¿Zer erabilli zenduten, bada?

—Nik esango diot, aita.

—Baña jan zak, Martín—esan zion amak—gero ere izango dek denbora, neri asko gustatzen etzaizkidan kontu oyek esateko.

—Ari naiz, ama, ari naiz: eta zhiñ gozoa dagoan bakallau salsa au! ezagun da, Inaši, koziñari ona zerala.

—Gose onarentzat ez da ogi beltzik, Martín—eranzun zion Inašik.

—¿Eta sagardoa? zzer iruritzen zaik?—galdetu zion Kristobalek.

—Ederretakoa, anai; banikan gogoa, gaztelauak burla egiten dioten erari onetatik bete bat egiteko.

—Esan zak, esan zak, seme zzer gertatu zitzaizuten dalako toki oyetan?—galdetu zion aitak.

Igaro dan Agorrean kunplitu da urtea. Goiz batean, eguna zabaldu baño ordu betez lenago, isillehorik eta batere iskanbillarik gabe esnatu ginduzten sarjentoak, esanaz, jaiki eta bakoitzak bere *morral* eta armak artu eta presta gindela *marcharako*; egin genduan ziotena, eta ayen esanak aditu besterik ez genduan guk egin; ala, izan giñan estranjerira eramanak; eta estranjerian, ere, erri batetik bestera.

Guk genduan *Kompañian* Zegamako *Sarjento segundo* bat, Ibarreta zeritzana, mutill prestua, azkarra eta eskoladuna; au etzan ezertan sartu naspilla artan; bildu ginduan bada, euskaldun guztiak, eta esan zigun: mutillak; salduak arkitzen gaituk, bearrik egiten

ez badegun etziok emen ezer guretzat; neri jarraitu nai badirazute, uste diat, lana arkituko dedala; eman dezagun bada, aditzera alde guzietan euskaldun prestu eta langilleak gerala, eta ez gaituk galduko: memorial bat sartuko zioagu Espāniako Gobernuari esanaz zer gertatu zaigun eta uste diat laster itzuliko gerala *malamente* laga degun gure erreinu maitera.

Etzan euskaldun bat bakarra gelditu sarjentoaren arrazoyai ondo iritzi gabe. Gure zorionerako etorri zitzaigun ere, erri artan arkitzen zan Espāniako *bize-konsula*, eta onek, ez bakarrik billatu zigun lana, baita ere eskeñi zigun berak irichiko zigula Gobernuagandik ostera itzultzea, eta batere kastigu gabe beste batalloi batean gure serbizioa prestatzea.

Lau illabete justuak igaro genituen alde ayetan, eta oroituko zerate nola izkribatu nizuten Espāniara etorri nitzala, eta Guadalajarako batalloyan soldadu negoala.

Uste nuan baño urte bete geyayo egon bear izan det echetik kanpora, baño azkenean ere, Jaunari eskerrak, osasunarekin etorri naiz, nere guraso zarrak, nere pamili eta nere Manuelacho ikustera.

Ara emen echekoak, gure gertaerak. Dijuala nai duana soldadu, ni beintzat ondo aspertua eta asean nator soldadutzatik.

—¡Soldadua!—esan zuan andre Jošepak.—¡Amaren seme so-
bradua!

—Egia dio, ama, esaera zarrak.

Ontan apaldu zuten: amaikaterdiak ziran eta esan zuan Chomiñek: Ea; gu zarrak juango gera bakoitza bere chokora, eta zuek, berriaz, gazteak, zoazte, eta gau erdiko meza entzun zazute.

—Arrola, oa i ere oera ere emazte eta mutikoarekin; atsegin artuko diat egun oek gurekin igarotzen badituk, bada nere echean adiskide zarrentzat ez dek ogirik eta borondate onik palta.

—Milla esker, Chomiñ; Oñatiñ guri zer gertatu ote zaigun bel-
durrarekin egongo dira, eta biar goizean, lenengo meza entzunta bideari ekin bear diogu; baño eskeintzen dizut etorko naizela berriaz ere, bizi banaiz, zuek ikustera eta nere antziñako kabo purriela-
kin egun batzuek igarotzera.

—Nai dekan guztian, Arrola..... Aizak, emen ikusten ditukan bi
gazte oek laster ezkonduko dituk, eta ator ezteietara.

—Gusto aundiz. Emen izango naiz egun artan.

Manuelak azkeneko itz aek ez aditu egin zituan, eta arpegira irten zitzayozkan kolore gorriak inork ikusi ez zitzaiz, itzulita man-
teliña ipintzen asi zan. Martiñek etzuan orrelako malizirik izan: bada mundu guzia oartu zan arren arpegia geratu zala gerez
gorri bat bezela.

Juan ziran, bada, gazteak mezatara, eta zarrak, oraindik ere itz-
aspertu bat egintakoan, ondo berotu ondorean, amabiterdian
oan sartu ziran.

Urrengo urteko Gabon gabea bildu ziran Chomiñ-Urretaren
baserrira iru senar-emazte aldi. Martiñ eta Manuela ziran ezkon-
berriak eta Echeberriko nagusi-echekoandra gazteak.

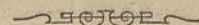
Onela jarraitzen dute oraindik ere, onraduak, prestuak, kristau
onak eta zorionekoak izanaz.

ALFONSO MARÍA ZABALA-KOAK.

GABON.¹

Et subito facta est cum Angelo multitudo
militiæ celestis laudantium Deum, et dicentium
Gloria in altissimis Deo,
et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.
Luc. II. 13, 14.

TRABAJO SEÑALADO CON **accèsit.**

.....
Illunabarrean gagoz, eldu gara bada ainbat egunean icharoniko Gabon dontsura: argia geldiro geldiro urrinduten da, zeru illunak emoten deutso gerizpe guztiari beste anz eta iduri bat: otzak izapen danari gorde erasoten deutso; isildu dira estartetako zaratak; elizako kanpaeak biaramoneko ezaugarria emon dabe, eta izeta guztiak lur barrura eruan daben legez bere indarra eta beroa, alan echa diak ateak ichita pillotu dira sukaldeko bazterrean, nun ikusi bear ditugun geure adiskide Antonio eta bere menpekoak egitera daruazen gauza guztiak ordu onetati gaberdiraño.

Kruselu batek bere argi deizuirragaz baño, surtako illunti eta abarren garrak, argituten deuskube toki aututu au, eta Mari eta Panchikarentzat lekua ichita, ingurutu dira, aita-aitaren alde baten,

(1) La Comision Directiva del Consistorio ha acordado, en consideracion á la extension de este trabajo, publicar de él el siguiente trozo, que es el que de una manera más especial se refiere al objeto que determina el tema correspondiente del programa.

ama-ama bestean eta euren onduran, Antonio, Chomin eta Juanachu, Jose eta Martin, zein dagoan oso artaga, ez diralako ipini gaztañak, besigua eta sagarrak erretan, eta *mikillaua* saltsa gorrian, bada oraindino mosua loa dauko, baña sabela gurariz orroeka.

Icharon..... dan danak laster egingo dira, diño Marik, baña lenengo, Antoniochu oeratuteko bide bat egin bear dogu. Artzen dau bada bularra emoteko, eta bitartean Josek aitari dirautso... «Aita, noiz kantauko dozuz gabon kanta pozgarriak?» —Gerochuago: ama gertau deitenean berrogei abe mariak errezau bear doguz, baña lo egin bagarik, Jesusen etorrera ospatuteko. —Ondo da, eta zama noiz gertauko da? —Laster, laster, euki pazienza puska bat.

Baña umeak luze erechirik, iru chikiak alkartuten dira, eta olgetan asi, dirauela

«Achia, mochia konelipan

Zeure semea errotan.....»

Baña joku ori laster ichi dabe danboliñaren zirrintza entzun dabenean, eta ikusi ama plater andi baten gaztañak ateraten eta danboliñ aretan sartzen. Batzuk atea uts eginda lurrera jausi dira, eta orra gure mutillok arin arin lurrekoak batzen auspean eurek erretako.

Trilla edo parrilla sutan jarri da eun sorki bategaz igordi bat eginda; atera da besigua eta orio ontzia, eta besigua echunik parrilla ganean Panchika gelditu da ollo luma bategaz plater baten orioaz busti eta erretan dagoan arraiñari emoten. Jarri da gaztaña-danboliña laratzuan, eta aita-aita dago girtenari deusala. Echeko Jaunak isildu eragiñik danari, errezetan asten da, esanagaz «Kurutzte santuaren (egiten dau Kurutzearen senalea.)»..... Neure Jesukristo Jauna.....

«Bedeinkatua jo Maria! Jaungoikoaren ama konsagraua izan ziñen ordua.... Abe Maria....» (amar bider esandakuan.)

—Bedeinkatua izan dedilla jo Maria! ume Jesus Jaungoikoaren semea argitara emon zenduan ordua.... Abe Maria.

—Bedeinkatua izan dedilla jo Maria! ume Jesus Jaungoikoaren semeari lenengo laztana emon zeutzan ordua. Abe Maria.

—Bedeinkatua izan dedilla jo Maria! ume Jesus Jaungoikoaren semeak zure bular garbi eta birjindarreti edan eban lenengoko ugatz tanta. Abe Maria.

Eta onek amaituta errosarioa; baña sasoe onetarako berotu dira gaztañak eta asi dira pun batek, andi gero pun.... besteak.... gero eta zarratuago. Simon amesetan dagoana gau aretan egin bear daben sabel beteagaz, edo erbi ondoren dabillega gaztañaren tiroak entzunda zaunka abiau da eta errezua gelditu barriro asteko. Egin

dira errezuek, burdunzali bete orio berakatz atal bi edo irugaz erretan ipin dau Marik, eta zabaldua aza lapikoa botadentso, chirchirreta andi bat eraginagaz.

Ea, maira bakocha bere tokira; gauza danak gertu dagoz: aza saldea da lenengo katill; batsuetan ateraten dana, eta aren ondoren ardao zurrut bat. Gero azak, eta inchaursaltsa, bakallaua geroago, eta piparrakaz zelan dagoan picharrari sarrichoago eragin jako ikusi aldia. Alan dozaz gogo onean, bateti eta besteti janagaz, besigua azurrak chupau arteraño, eta chirlak, eta gero sagar erreak, jo ze afaria!

Eldu diraneko sasoe onetara, herbari jarri dira, eta danak esanak baño esangure andiagaz, batak gauza bat, besteak beste bat, bateti jan, zurrutak zarratuago erabili, jarri dira temple onean eta orduan kantau bearra, orduan ipuiñak, orduan kontu zarrak, orduan zaratak, eta uluak eta bibak. Basoa jausi da bi edo iru bidar maya bedeinkatuteko, Martinchuk egin ditu milla ta bat deabrukeria, Jose mai ganera igo gurarik dago *chakoliñ eta bana banakoa* dantzan egiteko, baña oraindik urazukrea ez da atera, eta gaztaña erreak jateko dagoz.

Betor ha San Bizenteko ardao polit ori, batak zurrut, besteak zurrut, botachoari kendutse gizontasuna, baña andi urten dabe pozak, konsueloak eta aurrerako gogo indartsuak.

Onetan dagozala, mutillari gogoratu jake gabon kantak kantau bear direla, eta aitari len emoniko herbak, bete eragin gura deutsez. Aitak diño lenengo aita-aitak kantauko dituela anchinako eta bere chiki denporako kanta zarrak, eta danak berari begira direala, abiau da

Abendu santu onetan

Kristoren jaiotzia,

Alegrau bedi mundua

Ia da denporia.

Danak eranzuten dabe

Eai Maria Jose, Jose Maria

Eai Maria ta Jose.

—Beste bat..... beste bat eztarria bustita—

Josepe ta Maria

Euren Jesusegaz,

Joan ziran Belenera

Konpriuten legeagaz.

Danak

Eai Maria ta Jose, Jose ta Maria

Eai Maria ta Jose.

Or goian echechu bat,
Jo daigun atia,
Irigi baleigue
Josepe neuria.

Danak

Eai Maria ta Jose.....

Dohzella eder bat dakat

Neugaz nik aldian.

Semea dakarrela

Bere sabelian.

Eai Maria ta Jose.

—¿Zer esan dau aita-aita.....? eta aterik ezeutzen zabaldu? Ez umechoak. ¿Eta nora joan ziran? Aberre echechu bat topaueuren eta anche gaba pasau euren. ¿Gabon gaba? Bai.....—Aita (diño Martinchuk) zergaiti gurera ez dira etoli? Eta itandu nausiak, itandu chikiak, aita-aitaren kankak amaitu dira, baña gozoak mayan, eta beste ekin aldi bat eta osterre bere zurrut, kantefako ernaitasunagaz abiau dira danak kantuan, eta orduan Antonio Echeke-jaunak baso ardaoz betea eskuan dabela, eta estul bat eginda asten da

«Artuik mutill pichar bi ardao

Ator neurekin echera

Gabon gaba zelebratzera

Aita eta amaren onduan,

Ikusikok aita barreka

Ama bere chit kontentuz,

Baita neuk bere zelango tragoa

Lenengo esanda Jesus.

Eragiok mutill, eragiok mutill

Zirrin zarran zirrin zarran

Aurreko danboliñori

Gaztañak egin artian

Gaztañak egin artian

Sipli, sapla, plist, plaust..... pun....

Gabon gaba zelebratu daigun.»

Chalo errimeak eranzuten deutse kanta oneri, eta Joše saltoka dabilela aitaren herbak ikasi gurarik diño—«sipli, sapla, plist, plast, pun..... beste tragu bat eran daigun.» Dana da poza, dana da kontentua, eta kantuak aurrera diardu.

—Orain Juanachuk kantau daiela eskolan ikasitako kanta.....

—Baña erderaz dirá Ez da ardura..... Gaur erdera aituteko bestean gagoz.

—Tira Juanachu..... Kantau egizu bildur barik.

—Baña barre egingo dabe.

—Bai barre egitekoa bada. Ea, abiau zaite.

Quando llora el niño Dios

Se acercan ángeles bellos.

Para recoger las lágrimas

Y llevárselas al Cielo.

—Ondo, ondo, polita da kanta ori, baña ez dakigu zer esan gura daben. Chomiñek esango dau euskaraz.

—Bai, bai.—Ez, nik ezin neike biurtu euskarará.

—Aita, aita..... Zuk jakingo zu zer esan nai daben Juanachoren kankak.—Ondo ez bana guchi gora heran.

—Ea bada.—Ea aita-aita, kantau egizu.....—Edan lenengo..... (Edaten dau)

Gabon gaberdian da

Lurrean eguzki,

Zeruak jausi dira

Aingeru ta guzti.

—Norá aita-aita..... bada, bada..... Belenerá.....

—Nik Belenera gura dot—diño Martinchuk—Tontuori ago išilik. Bai aita, bai ama, bai guazan Belenera, baña zer da argi bi daukoz kruselu orrek..... A chocholo, sabelean sartu doanak ikusi eragiten duaz argi bi. Laster joango gaituk Belenera.....

Joše ea ik beste kanta bat.—Zein igazkoa baño besterik ez dakit.—Esan egik ba.

«Ea, ea, guazen guazen zar eta gazte guztiok, Belenera eruaten, Gabon-sari kapoiok.

«Mistela atara egizu Panchika, eta Chomiñek ekarri dituzan gabon-sariak!

Beste Jošek eskolati ekarri zituen kajak, atera eta jan, urtean bein da gabon.

Panchikak panderua jotzen dau, eta Joše dantzan esetsi bagarik dabil, Chomiñ bidean nekatu dalako dantzan egiteko gogo bagarik

dago, baño kantuan laguntzen deutse, amamak barre algada batzuk egiten ditu eta noz edo noz kantau bere bai, eta alan iragoten dabe iru edo lau ordu, zeintsuen kabuan entzuten da kanpae otsa eta zutin-duta danok, echeko Jaunak eskerrak ematen ditu esanagaz «Jaio za-nak Belenen, zeruan sartu gaitzala danok, amen» eta guztiok ze-ruan ospatutera eldu gaitzela Gabon zorioneko beti iraungo dabena.

Eleizako jotorriak ordu artan ekarten ditube soñu gozoak eta entzuten da gabeko isiltasunaren erdian. «Christus natus est nobis, venite adoremus.» Kristo jaio da guretzat, guazan, adarau daigun.» Gure Antonio, eta euren guraso eta umeak pozez beterik, euren biotzean kezkarik bage, badoaz lo egitera lurreko erregearen eta altsuaren enbidia bage, eta begiak oindiño loari emote orduan, harri-rotuten dabez, aingeruaren berba atsegintsuak: «*Gloria goienean Jaungoikoari, eta bakea lurrean borondate oneko gizonai.*»

ISIDORO RUIZ ETA ARBULO-KOAK.

JOSTIRUDITAR SAIOA.

Ikusirik ezin litekela inola ere Abenduko 26-garren gabean egin bear dan Euskal-festan itzaldiatu jostirudirako lan *Foruak defendietan eriotza* izendatzen dana, zeinua sari-aldeerarekin sinalatua izan dan, Bilgumako Aldimaitz zuzendariak erabaki du geroago arte argitaratu gabe uztea.

ENSAYO DRAMÁTICO.

Vista la imposibilidad material de que en la fiesta del 26 de Diciembre pueda ser representado el *Ensayo dramático*, cuyo lema es *Foruak defendietan eriotza*, y señalado con el *accésit* al premio correspondiente, la Comision directiva del Consistorio ha acordado aplazar su publicacion.

ÍNDICE DE LOS TRABAJOS PRESENTADOS.

CERTAMEN DE 1887.

Número de orden.	LEMA Ó TÍTULO.	TEMA Ó MATERIA.
1	Música es don divino que deleita nuestro espíritu.	Música.
2	Lezoko Gurutze Santuaren ziazaldeo kondairachoa.	Monografía.
3	Urtearen lau erak.	Poesía libre.
4	Euskalduna.	»
5	Gabon gau bat Euskal-erriko baserri batean.	Descripción de la Noche-Buena en una familia bascongada.
6	Zerbait nai egiñ euskaragatik. . .	Poesía libre.
7	Foruak defendietan eriotza	Ensayo dramático.
8	Atzo eta gaur.—Donostia-ri. . . .	Descripción de San Sebastian.
9	Aurrera	Música.
10	Malko bedeinkatuak	Leyenda.
11	Lætentur cœli, et exultet terra ante faciem Domini, quoniam venit . . .	Descripción de la Noche-Buena en una familia bascongada.
12	Euskal-erriari.	Poesía libre.
13	Ni beti euskalduna	Música.
14	Bizi bedi euskera	»
15	Erromará	»
16	Santuario del Socorro. Pobeña-Bizcaya.	Pintura.
17	Arriarte	»
18	Euskalduna	»

BILGUMA BEREZIAREN EGINTZA.

Uri ontako Euskal-itx jostaldien Bilguma, dator gaur kontu ematera, bear dan errespetoarekin, leku au onratzen duten entzule guztiai, zér nolakoa dan, aurten, izkribatzalle, pintatzalle eta musikalarien indar-neurtzeetan, Batzar-epalle bereziak erabaki duten sari-emaldia.

Irakurgai onenari eskeñitako saria, On Karmelo Echegaray-koak irabazi du, *Malko bedeinkatuak* izentzat duen irakurgai gailiki izkribatuagatik.

Donostiar argidotarren bizitzeen gañean edo Donostia zér nolako uda-lekua dan agertzen duen lanaren egillearentzat eskeñi zan *zillarrezko luma urrez estalia*, jabegabetua gelditu da. *Aldeera* eman zayo On Franzisko Lopez eta Alen jaunari, *Atzo eta gaur-Donostiari* deritzaion moldaera samur eta politaren egillea dalako.

Jabegabetua gelditu da, ere, jostiruditar saiorik onenarentzat agindutako saria. *Foruak defendietan eriotza* izendatzen danak eraman du *aldeera*, bere izkera jatorragatik, bear dan beziñ chukunki maneatua eypadago ere. On Basilio Fuentes da bere egillea.

Edozeiñ gai eta neurritan jarritako biursakintzik onenarentzat eskeñitako saria, *Urtearen lau erak* izentzat duenari eman zayo. Moldaera au dago egoki ipiñia, era batetik besterako banaitak ongi siñalatuak, eta bere egillea On Juan Ignazio Uranga jauna da. *Aldeera* irabazi du On José Artola jaunak, *Zerbait egin nai euskaragatik* azalkaitzat duten ipui ziaditsuakgatik.

Azaldeko 5-garren, 6-garren eta 8-garren gaietan egiten ziran lanik egokiyenentzat eskeñitako sariak, jabegabetuak gelditu dira.

Uri ontako elkarte *Union Artesana-k*, Onenzaro edo Gauona langille-famili batean nolakoa izaten dan itz-larri edo neurtuetan obeto agertzen zuenarentzat eskeñitako saria, eman zayo *Gabon gau bat Euskal-erriko baserri batean* deritzaion izkribu toleskabe, Euskal-oitura ederrak guztiz egoki azaltzen dituenari. Bere egillea

On Alfonso María Zabala jauna da. *Aldeera* eramán du On Isidoro Ruiz Arbulo-ko jaunak, *Gabon* izendatzen dan lan apainki moldatugatik.

Azaldeko 7-garren gaiari dagokion saria nork irabazten duen, beren denboran esango da EUSKAL-ERRIA deritzaion Errebistan.

III onen 11-an, goizeko 11-etan, izandu zan, lenez aurretik otsandetu zan bezela, 8 urtetik 12-ra bitarteko neska ta mutilen euskarazko esamíña: aurkeztu ziran amazapi, eta guztiak irakurri eta izkribatu zuten ederki gure izkuntz maitean, beren artean egiten zutela gañ-gañeko esamíña Soledad Zabala eta Atanasio Anabitate-k.

Euskal-soñu zarren gañean ipiñitako antolamendurik onenarentzat agindutako saria, jabegabetua gelditu da. *Aldeera* bat eman zayo On Migel Oñate jaunari, *Erromarà* izendatzen dan zortziko kanturakoagatik, zortziko au dagolako alosiaren legeak agintzen duten eran moldatua.

Bi chistu eta bi chirolakiñ jotzeko antolamendurik bikañenarentzat eskeñitako *nikelezko eskritontziya*, On Marzelino Basurko jaunak eramán du, *Bizi bedi euskera* azalkaitzat duen antolamendu eroso ipiñiagatik. *Aldeera* eman zayo On Leonardo Santa Isabel jaunari, *Aurrerà* deritzaion lanagatik.

La Fraternal deritzan uri ontako elkarteak eskeñitako saria, jabegabetua gelditu da.

Euskal-lurreko eleizacho famatuetatik edozeiñ baten pintura edo antzestarik onena, ura arkitzen dan mendi edo inguruenakiñ aurkeztu zuenarentzat izendatu zan *urre-zillarrezko kololcha*, jabegabetua gelditu da. *Aldeera* bat irabazi du Karmen Delmas-ek, eta beste bat Franzisko Kalisalbo-k, lan oetan arkitu dituelako Batzar epalleak doai onak, baña ez saria merezi izateko diñakoak.

Euskal-erriko oiturak ongiena azaltzen zituen antzestarentzat eskeñi zan saria, ere, jabegabetua gelditu da.

Au erabaki du, lan guztiak ikusi ondorean, Uri ontako Bilguma bereziak.

Eriotzak eramán dizkigu, igaztik onera, Bilguma au ipiñi zutenetatik bi: On José Manuel Aguirre-Miramón ta On Tadeo Ruiz Ogarrio jaunak. Biak utzi dute gure artean utsune aundia; baña sekulan baño biziago dago gure Euskal-fedea, bukatzen degularik esanaz: *Bizi bedi Euskera*.

Donostian, 1887-ko Abenduaren 23-an.

Bilguma bereziaren izenean: *Rufino Machiandiarrena*, Dianagusia.—*Antonio Arzac*, Goarpelaria.

EUSKAL-FÉSTAK DONOSTIAN.

1887.^{ko} ABENDUAREN 26.^{garren} GABERAKO.

JOSTIRUDIKO BILTOKI EDO TEATRO ZARREAN.

JUEGOS FLORALES EUSKAROS

en San Sebastian.

LA NOCHE DEL 26 DE DICIEMBRE DE 1887.

EN EL TEATRO PRINCIPAL.

DONOSTIAKO EUSKAL-ITZ-JOSTALDIEN BATZARREAK moldatu du

Eguerri bigarren gaberako

urteoroko bere sari-emaldia, era onelan:

LEMBIZIKO ZATIA.

- 1.^{ko} Minuetto deritzaion musik' ariñ moldaera, orkestan. Mozart.
- 2.^{en} IZKRIBALARI, PINTATZALLE ETA MUSIKALARIEN INDAR-NEURTZAN sariztatuak izan diran izenen deia, eta saria eraman duten izkribuen irakurtza.

BIGARREN ZATIA.

- 1.^{ko} Coros suecos, musika moldaera kantatua. J. Artola-ren itz-neurtuak Sffmamm.
- 2.^{en} GABON, Irucholotar oituren jostirudia . . . Soroa.
- 3.^{en} CAPRICHIO VASCONGADO, musika moldaera, Oñate jaunak pianoan joa. Guelbenzu.

IRUGARREN ZATIA.

- 1.^{ko} HERNANIRI, zortziko kantatua. S. Baroja-ren itz-neurtuak. Santesteban (J. A.)
- 2.^{en} KARMEN GAZTAIÑ SALTZALLIA, jostaketa kantatua. V. Iraola-ren itz-neurtuak. R. Sarriegi-ren musika.
- 3.^{en} CHISTU SOÑULARIEN BILKIDA.
- 4.^{en} ITZ-NEURLARI EDO BERSOLARIEN KANTUZKO JOLASBIDEA, Gipuzkoako bi bersolaririk onenetakoen artean.

Arratseko zortzi v' erdietan.

El CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES EUSKAROS de esta Ciudad ha
dispuesto para la noche del 26 de Diciembre la distribucion
de premios con arreglo al siguiente programa:

PRIMERA PARTE.

- 1.º Minuetto por la orquesta. Mozart.
- 2.º Proclamacion de nombres de los autores laureados en el concurso literario-artístico y lectura de las composiciones premiadas.

SEGUNDA PARTE.

- 1.º Coros suecos, por el orfeon. Letra de J. Artola Sffmamm.
- 2.º GABON, sainete de costumbres Iruchulas . . Soroa.
- 3.º CAPRICHIO VASCONGADO, ejecutado al piano por el Sr. Oñate Guelbenzu.

TERCERA PARTE.

- 1.º HERNANIRI, por el orfeon. Letra de S. Baroja Santesteban (J. A.)
- 2.º KARMEN GAZTAIÑ SALTZALLIA, intermedio lírico-cómico. Letra de V. Iraola, música de R. Sarriegui.
- 3.º CONCURSO DE TAMBORILEROS.
- 4.º SESION DE BERSOLARIS IMPROVISADORES, en el que tomarán parte dos de los mejores de Guipúzcoa.

A las ocho y media en punto.

LEKUEN BALIOA.

Goiko eta beko iruditegi-ondoko gelachoak, sarbide-gabe, amai-
kana pezeta.—Goiko eta beko gelachoak, sarbide-gabe, amarna pe-
zeta.—Goiko 11-garren eta 12-garren gelachoak, sarbide gabe, zor-
tzina pezeta.—Bigarren bizitzan iruditegi ondoko gelachoak, sarbi-
de gabe, seina pezeta.—Bigarren bizitzako gelachoak, sarbide gabe,
launa pezeta.—Jarlekuak, bina t' erdi-ña pezeta.—Bollesta aurreak,
pezeta bat et' erdi.—Ganbara edo galeri-aurreak, bostna errial.—
Bollestako eserlekuak, pezeta bana.—Gelachoetarako sarbideak, pe-
zeta bana.—Sarbideak, iruna errial.

Chartel oek salduko dira Teatro-zarrean festa egunean, goizeko
bederatzietatik.

PRECIOS DE LAS LOCALIDADES.

Proscenios bajos y principales, sin entrada, pesetas 11.—Palcos
principales y de platea, sin entrada, pesetas 10.—Palcos principales
números 11 y 12, sin entrada, pesetas 8.—Proscenios altos, sin en-
trada, pesetas 6.—Palcos segundos, sin entrada, pesetas 4.—Butaca
con entrada, pesetas 2'50.—Delantera de anfiteatro, 1'50.—Delan-
tera de galería, 1'25.—Asiento de anfiteatro, 1 peseta.—Entrada al
palco, 1 peseta.—Entrada general, 0'75.

Los billetes se expendrán en la taquilla del Teatro, desde
nueve de la mañana del Lunes 26, día de la fiesta.

EUSKAL-FESTAK DONOSTIAN

OROIMENGARRIA

Alai ontako bilguma bereziaren
erabakiz argitaratua.

JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN
SAN SEBASTIAN

MEMORIA

Publicada por acuerdo del Consistorio
de esta Ciudad.

1889.

EUSKAL-FÉSTAK DONOSTIAN.

1889.

JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN SAN SEBASTIAN.

1889.

EUSKAL-FÉSTAK DONOSTIAN.
OROIMENGARRIA,

uri onetako bilguma bereziaren erabakiz argitaratua.

1889.

JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN SAN SEBASTIAN.
MEMORIA,

publicada por acuerdo del Consistorio de esta Ciudad.

DONOSTIAN: IGNAZIO RAMON BAROJA-REN SEMEEN MOLDIZKIRAN

EUSKAL-FÉSTAK DONOSTIAN.

1889

Donostiako Euskal-itz-jostaldien Batzarreak, gure euskera eder, biursakinde, pintura eta musika gerenak alegiñ guzian gorde eta zabaltzeko bere egiñ-pideari oartuaz, erabaki du urte ontako euskal-féstak egiñ ta ospatutzea datorren Lotazill edo Abenduaren azken amartean, prestaturik ontarako ondoren agertzen diran indar neurtz eta jostagudak. Ona aurten izango diranen

AZALDEA.

IZKRIBATZALLÉEN INDAR-NEURTZEA.

Euskal-itzkuntza-jakindeak zabaltzen sayatzen diran izkribatzaileai lanbide onragarri onetan aurrera ere jarraitzeko serbituko diezten limurkaritzat, emango zaizkate ondorengo sari oek:

1.º ZILLARREZKO ERRAMU ADAR BAT, euskal irakurgai kondairarra edo gure aurrekoai aditutako kondairen bat itz-larrietan obeto ipintzen duenari. Berri eta argitaratugabea ospada, esan bear du egilleak nondik datorrena dan, edo zér dan bere lanerako aurrean iduki duen gaia.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

2.^{garren} ZILLARREZKO LUMA URREZESTALI BAT, *Donostiar argido-tarren bizitzéen gañean*, itz-neurtu edo larrietan, lanik onena aurkeztzen duenari; edo Donostia zer nolako uda-lekua dan obeto agertzen duen lanaren egilleari.

Lenbiziko gaiari dagokionez, lan au izan liteke, ala Uri ontako euren jakinduriaz, balore edo bertuteagatik berezitu izan diran seme guzien gutiste bat, nola aietako batzuen gañeko erakasde bat.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN SAN SEBASTIAN

1889

EL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES de esta Ciudad, atento á su mision de procurar por cuantos medios estén á su alcance la conservacion de la lengua bascongada, y la propagacion y el desarrollo de nuestra poesia, pintura y música peculiares, ha dispuesto la celebracion en la última decena del mes de Diciembre próximo, de las fiestas euskaras correspondientes al presente año, anunciando al efecto varios certámenes en la forma que se expresa en el siguiente

CARTEL.

CERTÁMEN LITERARIO.

Como modesta recompensa que sirva de lauro y de estímulo á los escritores que se dedican al cultivo de la literatura bascongada, se concederán los premios siguientes:

1.º UN RAMO DE LAUREL DE PLATA, al autor de la mejor leyenda histórica bascongada escrita en prosa. Si no fuese original deberá indicarse su procedencia ó el texto que se ha tenido á la vista para la traduccion ó arreglo.

Accésit.—*Diploma de honor.*

2.º UNA PLUMA DE PLATA SOBREDORADA, al autor del mejor trabajo biográfico en prosa ó verso, sobre *Easonenses ilustres*; ó de una descripcion de la Ciudad de San Sebastian como punto veraniego.

Respecto al primer punto, este estudio podrá ser, bien una galería de hijos de la Ciudad que se hayan distinguido por su saber, su valor ó sus virtudes, ó bien un estudio de uno ó varios varones beneméritos.

Accésit.—*Diploma de honor.*

3.º ^{garren} AIZKIBEL-EN EUSKAL-GAZTELANIZKO IZTEGI FAMATUAREN LIBURU EDERKIRO APAINDUTAKO BAT, itz-neurtu edo larrietan, jostiruditar saiurik onena aurkeztu duenari. Lan onek izan bearko du berriya eta argitaratubagea, bañan izan liteke jostirudiko edozein motakoa, ala trajedi, drama edo komeditarra, nola musikarekin batean egitekoa.

Lan berririk batere aurkeztuko ezpaltz, batzar-epalleak eman al izango du sari au beste izkuntzen batetik obeto itzuli edo moldatutako izkribuari, baldin onek bear diran bainande edo doain guziak biltzen baditu.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

4.º ^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, edozein gai eta neurritan jarritako biursakintza ederrenaren egilleari.

Ez dira sarizatuko, puntu ontan len bi bider sarizatuak izan diradenen moldaerak Euskal-itz-jostaldien Batzar onen aldetik.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

5.º ^{garren} ZILLARREZ APAINDUTAKO MAKILLA BAT, Euskal-lurrean egin diran eleizacho famatuetatik edozein baten gañean izkribu-kondairazko edo aditutakorik onena agertzen duenarentzat, dala itz-larri nola neurtuetan: adierazirik eziñ izango dala Ondarribiako Ama Birjiña Guadalupekoarena.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

6.º ^{garren} ZILLARREZKO LIRIO BAT, gure izkuntzan oraindik izenik ez duten asiera, lanbide, eta gauza sortu berriak adierazteko, euskaratik aterata, izkuntz onen legeak ondo gordeaz, izen berri geien ipintzen dituenari. Guchienaz aurkeztu bear dira berrogei ta amar izen berri.

Ala gauz oen izenak, nola aurkeztuko diran beste edozein dagozkatena izan bearko dute berriak, eta izkuntz onen legeak eskatzen duten erara osotoro moldatuak: konturatzen dalarik, ezen, saria emateko begiratuak zayola, ez ainbeste geienak dituen lanari, ezpada oek egokiago moldatuak dakazkienari.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

7.º ^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, euskarazko jostirudi bat ongiena aurkeztatzen duenari.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

8.º ^{garren} ZILLARREZKO MEDALLA BAT, Nafarroko Euskal-Elkar-goak eskeña, Nafarroko eskutarmak, amalaudun batean, ongiena goitalchatzen dituenarentzat.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

3.º UN EJEMPLAR DEL GRAN DICCIONARIO BASCO-CASTELLANO DE AIZKIBEL, PRIMOROSAMENTE ENCUADERNADO, al autor del mejor ensayo dramático, en prosa ó verso. La obra deberá ser original é inédita, y puede ser trágica, dramática, cómica ó lírica.

A falta de obras originales, el Jurado podrá adjudicar el premio á la mejor traduccion ó arreglo que se presente, siempre que reuna las condiciones de mérito necesarias.

Accésit.—*Diploma de honor.*

4.º UN OBJETO DE ARTE, al autor de la mejor poesía bascongada con libertad de asunto y de metro, quedando excluidos de este punto del Programa los que ántes hubiesen sido dos veces laureados en él por el Consistorio.

Accésit.—*Diploma de honor.*

5.º UN MAKILLA CON INCRUSTACIONES DE PLATA, al autor de la mejor monografía histórico-tradicional, en prosa ó verso, sobre cualquiera de los célebres santuarios erigidos en tierra euskara, excepcion hecha del de Guadalupe (Fuenterrabía).

Accésit.—*Diploma de honor.*

6.º UN LIRIO DE PLATA, para el que presente el mayor número de voces técnicas ó facultativas, creadas con arreglo á los principios de la etimología bascongada, y con raíces de esta lengua, para designar principios, objetos ó invenciones que no tengan nombre en este idioma. El minimum de voces que se exige es el de cincuenta.

Las correspondencias á estas ú otras voces que se presenten deberán ser nuevas, y ajustarse en un todo á los buenos principios científicos, entendiéndose que para la concesion del premio se tendrá en cuenta, no solo el número de ellas, sino la mayor ó menor perfeccion con que han sido formadas.

Accésit.—*Diploma de honor.*

7.º UN OBJETO DE ARTE, al que más se distinga en la representacion de una obra euskara.

Accésit.—*Diploma de honor.*

8.º UNA MEDALLA DE PLATA, ofrecida por la Asociacion Euskara de Nabarra, al autor del mejor soneto escrito en bascuence, dedicado á enaltecer ó celebrar las armas que figuran en el escudo de Nabarra.

Accésit.—*Diploma de honor.*

VIII

9. garren ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, *Union Artesana* deritzon Uri ontako elkarteak eskeñia, lengo denboretako eta gaurko eguneko pelota partiduben gañean itz-larrietan ongiena izkribatzen duenarentzat.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

10. garren SEI SARI, DIBUJATZEKO ESTUCHE EDO BESTE ORLAKO GAUZEN BATZUEK, 10.etik 15 urtera bitarteko sei mutill gazte, euskeraz ondoena irakurri eta izkribatu, ordu laurden batean, egiten dutenentzat.

OARKERAK.

1.^{ko} Indar-neurtze ontarako aukeratzen diran lan guziak izkribatu bear dira euskeraz, baña izkribatzalle bakoitzak berezitu leza-ke euskal-errietako edozein izkera mota.

2. garren Lan guziak bialduak izan bear dute korrioaren bidez paper-bilgo ziertotu edo zertifikatueta zuzende onekiñ: SR. SECRETARIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES DE SAN SEBASTIAN.

3. garren Paper bakoitzean ipiñiko da lan bakoitza, jarri berari ezagungarri bat, eta, ichia ere egongo dan beste papercho batean, ipiñiko dira izkribatzallearen izen-lonbreak, eta bere bizi-lekuaren seña barrendik, eta ezagungarri ura ber-bera kanpotik.

4. garren Izkribuak bialdu litezke, ala nai bada, iñoren izenik gabe edo izen falso-pean, baña ala bialtzen dituenak, para bearko ditu beste siñale bereziren batzuek, aren lana sariztatua izango balitz, bere egillea dala ikusi-eratzeko.

5. garren Moldaera guziak ikusiko ditu Euskal-itz-jostaldien Batzarreak eta erabakiko du zér izkribu diran saria merezi dutenak, baita ere sari-aldeera edo aipamen onragarrien diña diranak. Errebista *Euskal-Erria*-ren Zuzendariak eztu lan ontan parterik artuko.

IX

9.º UN OBJETO DE ARTE, ofrecido por la sociedad local *Union Artesana*, al autor del mejor trabajo en prosa, sobre lo que antes eran y son hoy los partidos de pelota.

Accésit.—*Diploma de honor.*

10.º SEIS PREMIOS CONSISTENTES EN ESTUCHES DE DIBUJO Ó OBJETOS ANÁLOGOS, para otros tantos jóvenes de 10 á 15 años que mejor lean y escriban en bascuence, durante un cuarto de hora.

ADVERTENCIAS.

1.ª Todos los trabajos con opción á este concurso deberán estar escritos en lengua bascongada, pudiendo cada escritor elegir libremente el dialecto que estime más oportuno.

2.ª Todos los trabajos deberán remitirse por correo en pliegos certificados, con sobre al SR. SECRETARIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES DE SAN SEBASTIAN.

3.ª Cada pliego contendrá la composición, que llevará como distintivo un lema cualquiera, y otro sobre, cerrado también, con el nombre del autor y señas de su domicilio, y el mismo lema repetido en la cubierta.

4.ª Los trabajos podrán presentarse bajo pseudónimo ó anónimo, pero en este caso deberán incluirse algunas señas para la debida justificación del autor, en el caso de que aquellos resultasen premiados.

5.ª Todas las composiciones serán examinadas por el Consistorio, que señalará las que sean acreedoras á premios, pudiendo conceder además las *mentiones honoríficas* que estime convenientes. El Director de la Revista *EUSKAL-ERRIA* no tomará parte en este examen.

6.ª Si ninguno de los trabajos presentados con opción á alguno de los premios reuniere las condiciones de mérito necesarias, se declarará desierto el concurso, reservándose el Consistorio el objeto señalado como recompensa.

7.ª Las composiciones premiadas serán impresas por cuenta del Consistorio, regalándose 10 ejemplares á cada uno de los autores premiados, y cinco á los que hubiesen obtenido accésit ó mención honorífica.

8.ª No se devolverán los manuscritos que se remitan, los cuales quedarán archivados en el expediente de su razón, y de los que podrá usar el Consistorio como estime más acertado.

9.ª El plazo para la presentación de pliegos espirará el día 1.º del mes de Noviembre á las 6 de la tarde.

10.ª Los jóvenes que aspiren á los premios señalados en el número 10.º del Programa, lo manifestarán verbalmente ó por escrito ántes de las 6 de la tarde del 10 de Diciembre á los Sres. D. Marcelino Soroa, D. Ramon Artola ó D. José Zapirain.

11.ª La distribución solemne de los premios tendrá lugar en el Teatro Principal la noche del 26 de Diciembre próximo, ó en su defecto en aquella de la misma decena que la Comisión señale. Se dará lectura á las composiciones cuya extensión lo permita, y en cuanto al ensayo dramático que pueda resultar laureado, la Comisión pondrá cuantos medios estén á su alcance para conseguir su representación.

6.^{garren} Baldin saria iristeko ustean bialtzen diran izkribuen artean ezpada arkitzen batere onetarako bear diran gauza guziak bertzen dituenik, saria geldituko da jabegabetua, eta festa oek moldatu dituen Batzarreak gordeko du egokiago deritzaion beste gauzaren baterako.

7.^{garren} Saria irichitako izkribu guziak moldizkiratuko dira Euskal-itz jostaldien Batzarrearen kontura, eta sari-irabazle bakoitzari emango zaizte 10.na moldizkira, eta 5.na aldeera edo aipamen onragarria merezi dutenai.

8.^{garren} Bialtzen diran esku-izkribuak ez dira osterá itzuliko, ezpada gordeak izango dira gis-onetako gauzen zuzenlekuan, eta Batzarreak usatu al izango du oetaz ongien deritzaion moduan.

9.^{garren} Lan guziak bialdu bear dira indar-neurtze ontarako, esan dan eran, datorren Azaroaren, 1.^{ko} egunaren arratsaldeko 6-etako.

10.^{garren} Azaldeko 10.^{garren} lumeroan eskeintzen diran sariak irichi nai dituzten mutill gazteak jakin-arazi bear diote ala, itzez edo izkribuz, Abenduaren 10.^{garren} egunaren arratsaldeko 6-etako, On Marcelino Soroa, On Ramon Artola edo On José Zapirain jaunai.

11.^{garren} Sari-emaldia egingo da ots-andiarekin Biltoki edo Teatro Zarrean Abenduaren 26.^{garren} arratsean, edo ori ezin balitz, Batzarreak berezitzen duen amarte artako gabea. Irakurriko dira sariztatuak izan diran izkribuetatik al diranak, eta jostirudirako lanari dagokionez, Batzarreak ipiniko du alegin guzia itzaldiatua izan dedin.

Musikalarien Indar-neurtzea.

Nairik ere Batzarre onek elkartu gure musika irigokia noizpaitetik onera zorionean gure izkribalarien artean jayo dan mugiera ta limurkariari, erabaki du egitea, mota edo klase onetako indar-neurtze bat eskeñiaz

1.^{ko} ZILLARREZKO LIRA BAT *Euskal-soñu zarren gañean ipiñitako* antolamendurik onenaren egilleari.

Onelako lanik aurkezten ezpalitz, ontarako izendatzen dan Batzarre hereziak eman al izango du sari au *Zortziko* edo *Euskal-soñuen gañeko burutaziorik* onenaren egilleari, adierazirik aurkezten diran moldaera guziyak izan bear dutela egiazko euskaltasunaren beteak, bai dala bere lototsagatik, bai beren otseztiazagatik edo beste edozein gauz euskaldun-musika bestien artean ezagungarri egiten duenagatik.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

2.^{garren} NIKELEZKO ESKRITONTZI BAT, San Ignazioaren Marcha zartan bi chistu ta bi chirolakin jotzeko obeto antolatzen duenari.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

3.^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, *La Fraternal* deritzon Uri ontako elkarteak eskeña, Euskal-elkarrotskirik onena azaltzen duenarentzat.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

OARKERAK.—1.^{ko} Indar-neurtze ontarako moldatzen diran lan guziak ipiñi bear dira *orkestra oso edo musika-bandarako*, eta bialdu bear dira izkribalarien indar-neurtzeko 2, 3 eta 4.^{garren} oarkeretan esan dan eran.

2.^{garren} An jarritako 5.^{garren}, EUSKAL-ERRIA-ren Zuzendariari dagokionean, 6, 8 eta 9.^{garren} oarkerak kontuan artuko dira ere indar-neurtze ontarako.

3.^{garren} Euskal-Batzarreak egingo ditu bere alegiñ guziak saritutua izaten dan lana joa izan dediñ orkestra osoarekin, Abenduaren azken amarterako berak moldatzen duen festan, pagaturik ori al dala, bear diran musika-paperean ateratzia.

Certámen Musical.

Deseando el Consistorio asociar la música popular al movimiento literario euskaro, felizmente iniciado de algun tiempo á esta parte, ha acordado abrir un certámen especial de composiciones de esta clase, y ofrecer

1.º UNA LIRA DE PLATA, al autor de la mejor *Fantasia sobre aires baseongados*.

A falta de dicho trabajo, el Jurado especial que oportunamente se designará para el exámen de estas composiciones, podrá adjudicar dicho premio al autor del mejor *zortziko ó capricho* que se presente, bien entendido que en todas las obras debe resplandecer un carácter genuinamente euskaro, ya sea por el ritmo, los diseños melódicos ó por cualquiera otro de los rasgos que integran y determinan la fisonomía especial de la música baseongada.

Accésit.—*Diploma de honor.*

2.º UNA ESCRIBANÍA DE NÍKEL, al autor del mejor arreglo hecho para dos silbos y dos silbetes sobre la tradicional Marcha de San Ignacio.

Accésit.—*Diploma de honor.*

3.º UN OBJETO DE ARTE, ofrecido por la sociedad local *La Fraternal*, al autor de la mejor *Sinfonía ó overtura de carácter baseongado*.

Accésit.—*Diploma de honor.*

ADVERTENCIAS.—1.ª Todas las obras que se presenten con opción á este concurso deberán estar dispuestas en *partitura para orquesta ó banda*; y deberán presentarse ó remitirse en la forma que se determina en las advertencias 2.ª, 3.ª y 4.ª del certámen literario.

2.ª Se aplicarán asimismo á este concurso las advertencias 5.ª en lo que se refiere al Director de la EUSKAL-ERRIA, 6.ª, 8.ª y 9.ª expresadas para los aspirantes á dicho certámen.

3.ª El Consistorio gestionará para que la composición que resulte premiada sea ejecutada á toda orquesta en la función que dicho Instituto dispone para la última decena de Diciembre y costeará en tal caso la copia necesaria de papeles.

Antzslari edo pintatzalléen indar-neurtzea.

1.^{ko} URRE-ZILLARREZKO KOLOLCHA BAT Euskal-erriko eleizacho famatuetatik edozein baten pintura edo antzestarik onena, ura arkitzen dan mendi edo inguruenakiñ, aurkeztan duenarentzat; berezitzen dirala Ondarribiako Ama Birjiña Guadalupe-koarena eta Gaztelugachekeko San Juan.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

2.^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, *San Juan-go Arbolaren* bedeinkazio anziñatarra Donostian, pintura edo antzestabatean obeto agertzen duenari. Jakiñeraztenda badirala antzirudiak.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

OARKERAK.—1.^{ko} Aurkeztan diran antzesta edo pintura guziak itzuliko zaizkate beren egilleai, gelditzen zaiola Batzarreari beren erantz edo irudierak ateratzeko eskubidea.

2.^{garren} Antzesta edo pinturak bialdu bear dira datorren Abenduaren 1.^{ko} egunaren arratsaldeko 6-etako.

CHISTU-SOÑULARIEN BILKIDA.

Abenduaren 26.^{garren} gaubean, edo egun artan ezin balitz, Batzarreak berezitzen duen ill orren beraren azken amarteko beste batean, egingo da ere Donostiko Teatro Zarrean chistu soñularien bilkida bat, emanik

EUSKAL-CHISTU BOILDER EDO ERRAZTUN ZILLARREZKODUN BAT,

aurkeztan diraden soñularien artetik batzar-epalleak onena arkitzen duenari, adierazirik ez dala sariztatuko len bi bider sariztatua izan danik Euskal-itz-jostaldien Batzar onen aldetik.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

OARKERAK.—1.^{ko} Indar-neurtze ontan parte artu nai duten chistu soñulariak etorri bear dute bakoitza bere atabalariarekiñ, eta joko dituzte chistuan batzar-epalleak agintzen diezten soñu-zarrak fun-tuna eta atabalaren laguntzarekiñ.

CONCURSO PICTÓRICO.

1.º UNA PALETITA DE ORO Y PLATA, al autor del mejor cuadro al óleo ó acuarela que represente, fielmente, cualquiera de los célebres santuarios erigidos en tierra euskara, con el paisaje que le cerque; se exceptúan el de Guadalupe (Fuenterrabía) y el de San Juan de Gaztelugache (Bizcaya).

Accésit.—*Diploma de honor.*

2.º UN OBJETO DE ARTE, al autor del mejor cuadro al óleo ó acuarela que represente el acto tradicional de la bendición del *Arbol de San Juan* en San Sebastian. Se advierte que existen fotografías.

Accésit.—*Diploma de honor.*

ADVERTENCIAS.—1.ª Los cuadros ó composiciones pictóricas que se presenten se devolverán á sus autores, reservándose el Consistorio el derecho de reproducirlos.

2.ª El plazo para la presentación de dichos trabajos espirará el día 1.º del mes de Diciembre á las 6 de la tarde.

CONCURSO DE TAMBORILEROS.

La noche del 26 de Diciembre, ó en su defecto en aquella de la misma decena que la Comision señale, se celebrará tambien en el Teatro Principal de esta Ciudad un concurso especial de tamborileros, concediéndose como

PREMIO: Una bascatibia con anillas de plata,

al que el jurado respectivo califique en primer término de entre los aspirantes, excluyéndose á los que ántes hubiesen sido premiados dos veces por el Consistorio.

Accésit.—*Diploma de honor.*

ADVERTENCIAS.—1.ª Los tamborileros que aspiren al premio deberán presentarse en union con el tambor ó *atabalero* correspondiente y ejecutarán los trozos que el Jurado designe con acompañamiento de *atabal* y tamboril.

2.^{garren} Indar-neurtze au egingo da batzar-epalle berezi baten aurrean, eta onek erabakiko du chistularietatik zéin dan saria merezi duena, eman al izanik gañera ondo irizten zaizkan *Bitezarrak*, aipamen onoretsu onen diñ arkitzen dituenai.

3.^{garren} Batzar-epallearen esku uzten da ikustea atabalarien artetik bat edo beste sariztatzeko diñ ote dan, bere abillidadeagatik, eta ori dala, zér alogera edo sari eman bear zaion.

4.^{garren} Indar-neurtze ontan parte artu nai dutenak jakin-arazi bear diote ala, itzez edo izkribuz, On Marcelino Soroa, On Ramon Artola edo On José Zapiñain jaunai, Abenduaren 10.^{garren} egunaren arratsaldeko 6-etako.

BERSOLARIEN JOLASBIDEA.

Azkenengo, esan bezela berezitzen dan gaubean egingo da, len esantako Biltoki edo Teatro Zarrean, Euskal-erriko bersolarien bilkida eta jostaguda bat.

Artan parte artu nai duten bersolariak jakin-arazi bear diote ala, itzez edo izkribuz, chistu-soñularientzat jarri diran egun eta orduren barruan, esana gelditzen dan batzar bereziko jaunetako edozeini.

Jaun oek autatu edo siñalatuko dituzte, artaratzen diran guzien artetik, jolas-bide ontarako bear diran bi bersolariak, eta batzarreak emango diezte lan onengatik berrogei pezeta bakoitzari.

Donostian, 1889.^{garren} urteko Uztaren 15-ean.

BATZARREAREN IZENEAN:

Manuel Sorostidi,
Dianagusia.

Antonio Arzac,
Goarpelaria.

2.ª Un Jurado especial presidirá el acto y calificará los ejercicios, pudiendo conceder además del premio señalado las menciones honoríficas que estime justas, y que consistirán en un *Diploma* á favor de cada uno de los agraciados.

3.ª Queda á la discrecion del Jurado el apreciar, en cada caso, si hay méritos para recompensar, y en qué forma, la habilidad de que pudieran dar muestras los *atabaleros* que acompañen á los tamboileros ejecutantes.

4.ª Los aspirantes deberán dirigir sus peticiones verbalmente ó por escrito, ántes de las 6 de la tarde del dia 10 de Diciembre próximo, á los Sres. D. Marcelino Soroa, D. Ramon Artola ó D. José Zapiñain.

SESION DE BERSOLARIS.

En la misma noche designada se celebrará, por último, en el indicado Teatro, una sesion de improvisadores populares en lengua bascongada.

Los *bersolaris* que deseen tomar parte en dicho acto lo harán saber así por escrito ó verbalmente, dentro del dia y hora señalados para los tamborileros, á cualquiera de los señores miembros de la sub-Comision especial indicada.

Esta sub-Comision designará de entre los aspirantes los dos improvisadores que deban terciar en la sesion, cada uno de los cuales recibirá una retribucion fija de cuarenta pesetas.

San Sebastian 15 de Julio de 1889.

POR EL CONSISTORIO:

El Presidente,
Manuel Sorostidi.

El Secretario,
Antonio Arzac.

LEZOKO SANTO KRISTOREN ELEIZACHOA.

(ON KARLOS URIARTE JAUNARI)

LEYENDA PREMIADA CON UN ramo de laurel de plata.

I.

Ez det uste elizacho famatuagorik ote dan Gipúzkoa guztian Lezoko Kristorena baño: antziñatikan berak dauka alako gauz aundi bat beregan, non ez dan izango kristaurikan gure artian, Joan ta etorri bat egiñ ez diyonik.

Bein batian an gertatzen zana obiagoa zan ikusteko esateko baño. Ordu ezkerro gelditu zitzaidan alako oroitz bat nere barrenan, oraindik etzaitana banatu iñoiz nere gogotikan.

Neguko igande bat zan, bañan egiten zuben egualdiyagatik, ez zirudien onlako eguna zanik.

Goiz artan eguzkiak ez zuben erakusten iñondik bere errañurikan, odoiak beren urdintasun alayaren orde agertzen ziran guztiz illunak noizian beingo chimisten argitasunak gorriturik oso; eguna ikaragarria azaltzen zan.

Ontan bederatziterdiyak jotzen zituben eleizak, asiyera emanik meza nausirako ezkill soñubak, aiziaren indarrak banatubaz aben otsa.

¡Nork daki nondik aditzen zuten!

Eguna ikaragarria zijoan, penaz beterik bazterrak eta aiziak eramane nayan bezela inguru danak.

Ni negoen eleizako atian, meza nausiya asi-zai; nere ondoan ikusten nuben gizon bat; jazten zuben chamarra gorriya sar samarra, gerriko churi-urdiñ zirpillatuba eta belaunerañoko onetako sendoak, berak zarra ematen zuben, makurra urtien meriyoz, bañan arpegi ederra agertzen zitzayon, garrondo aldetikan jechiyaz ille zuri-zuria.

Etzan dudarik; arrantzalia zan edo izandua.

Aiton arrek, zerbait zekarren gogoan eta zekarren gauza aundiya.

Ni negoen beregana abiyatu nayan, zerbait galdetzeko asmoan, bañan barrenak esaten ziran ezetz.

Egualdiyak etzuben onera ematen inondik, ezkillak jo ta jo jendia bildu nayan mezarako, bazetorren alderatzen; bañan ni ez negoen nere onetan, gizon arri zér zuen galde artian, zergatik igartzen niyon pena andiren bat; gizon arrek zerbait nai zuben, nonbaitetikan etorri zan eleiza artara, lan aundi nekusuakiñ, eta nere gogo guztiyak ematen ziran berarekiñ izketa bat egiteko; jarri nintzan bada zerbait esateko asmoan, bañan gertatzen dana bati zerbait gogoan sartzen zayonean, zalla izatea artatik ateratzia, eta neri ori pasatzen zitzaidan galdetu naiagatik, galarazi ez nuben nai gizon arren pentsamentuba, eta onla neguela meza nausiya astentzan eta jendia sartu zan barrena; aitona ere bai, choko batian belaunikaturik nekez

II.

Meza ondoren atera nintzan eleizatik kaupora, zeruba azaltzen zan urdintsu itsaso aldetik; atertu zuben, egualdiya bere onetara etorritik.

Alako batean urruti-samarrera begiratzen det eta zér izango zan nere ikus-gaya, non ikusten detan gizon pilla bat alderatuaz Lezo aldera; bat batean abiyatu nintzan ayen bidera, jakiteko asmoan zér otezan, eta, ikusten ditut arrantzaleak zetoze, guztiyak onutsik eta geyenak erdi jantziyak. Beriala igarri noan zér zan, ala ikusirik: ¡Promesa bat!

—¡Zér dakartzute mutillak! oju egin niyoten indarrez, lenbailen jakiteko asmoan ayen gertaera.

—¡A! jauna!—alderatu zitzaidan ayetako bat eranzunaz—Guaz, gure Santo Kristo Lezokoaren atietara, lenbailen allegatu naiean. ¡Berari eskerrak ematera biotz guztitik, ¡bai!

—Eta jakin aleike zuben gertaera?—ostera esan nion.

—Bai jauna, bai: orra bada, gaur goizian egun-sentia baño lenago, ateratzen giñan treñeroko lagun guztiak geren ontzian Pasaitikan, gure erriya, arrantzará!; oraindik etzuben zentzurikan egunak argitzeko, bañan izar banaka batzuben diz-dizatzen zuten zeruban, eta abiyatu giñan itsaso barrenara, umore onian, arraunian gogor egiñaz, lenago alderatzeko asmoan bertaratu bear genduben lekura.

Asten gera sariak botatzen, eta asi bagiñan asi giñan, senti genuben alako aise motel bat ollaska banaka batzubenkiñ, baña gauza piska arreatatikan ez genuben uste okerragorik eta *aguanta* egin genduben bertan, zergatik esan gendubena, onenbeste bidean etorri ezkerro ez biurtu nai echera esku utsik eta ¡Kristoren pasiyo pasiyo!

—Zaude, zaude piska bat—esan nion ikusirik guztiz larritzen zala:—lenbizi artu zagun churrutacho bana, zure gorputzeko otzikara ori ateratzen ote degun.—Ez jauna, ez:—segiran eranzun ziran.

—Lenbiziko dakagun asmoa da, Santo Kristoren-gana bertaratzia, zergatikan Arren-gatik nere aita zar bakarra, ez da gelditu gaur semerikan gabe...!

Au esanaz barrendik atera zitzayon antsi batek galaazi zion itza egitia.

—Beraz guztiz gaizki ibilliak izandu zerate?

—¡Gaizki!—eranzun ziran bat batean, arri-arriturikan—lenbiz; zirudien aize motela jarri zan arroturik puskatu nayan ontzia, bagak berriz asi ziran mendi zuriak ziruritela, odoiak ere beren zaparrarekiñ guztia estalirikan eta an ikusiko du gizona estu eta larri; inondik aditzen ez, inondik laguntzik gabe, treñeroa ol koškor baten gisa, gu berriz non nai toletetan edo killan, alkar ez giñala ikusten, noizian bein azaldubaz chimist zorrotzen argi tartean, ¡a! ura pena! jo zér samiña! Galdurik arkitzen giñan, ni bertatik jarri nintzan ondo Jaungoikoarekiñ, bañan gauza gogorra gelditzen zitzaidan gogoan.—Ikusirik gizon arren negarra eta guztizko nekea galdetu nion, aurreko bat laztanduko banuben bezela.—¡Zér zenakazun gogoan bada, zér?

—¡Zér? Nere Aita!

—Ez datorkit itzik gogora adiarazitzeko zér atsekabea eragiñ-azo ziran nere gorputzean itz samur arrek eta bitarte batean isill-isillik arkitu giñan.

—Andik puška batera,—abiyatu zan gizona esanaz, arritasun

batetik ateratzen geranian bezela,—indarrak laja ginduzten baka-
rrik, dar-dar gorputz guztia genekagun otzarekiñ, eriotza gure gain
zetorren eta zér izango zan gure atsegiña, jo Jaungoiko maitea!
non egiten du egualdiyak jira eta bat batean *kalma!*..... jiratu
genuben ontzia alde onera, sartubaz barrenen, ez dakit nola, (nun-
bait Jaunak laguntzen zigun), zergatik bestela gu inola ez giñan
gauza! Eta ala, ala, ikusi genduben lagun danok alkar bizirik
geundela eta orduban ez dakit poza edo pena sentitzen genuben,
zergatik konturik ez genekagun. Andik denbora labur batean zer
izango zan gure bigarren atsegiña, non sentitzen degun Lezoko
Santo Kristo-ren eleizako ezkill soñuba doi doian, bañan beriala
igarri genuben meza nagusikoa zala, eta ordubanchen belaunikatu
giñan gure Jaungoikoari eskerrak emanaz, promesa egiñaz, lenbi-
ziko lurra jotzen genuben lekutikan juango giñala denok geunden
bezela Bere onai muñ egitera....

—Eta dana galdurik, noski, norbaitek ekarri zaituzte legorrera.—

—Bai, jauna, bai—eranzun ziran zerbait erneturikan—bapore
batek ekarri gaitu Pasairano.—

Ordurako alderatu giñan danok, arrantzaleak ta ni eleizako ate-
atietaraño, eta ordubanchen ere irtetzen zan barrendik, len ikusi
nuben aiton chamar gorriduna, arrašta-arraštaka. Eta nere arran-
tzalea guztiz larritasun aundiarekiñ, bat batean laztandu zuben bere
besoetan, sekulako-atsegiñ gozoarekiñ.

¡Aita-semeak ziran!

FRANZISKO LOPEZ ETA ALEN.

IZIAR.

Ave maris stella.

LEYENDA PREMIADA CON *accésit*.

I

¡Zér toki alaya, polita, charmangarriya dan, Iziar-ko eleiza sona-
tuba dagon lokuba!

Anduz-mendiko aldapa lasayian alchatzenda eleizacho-au, esta-
lirik bere atzia Lizarretako mendi tontorrek, zeñak zabaltzen dituan
bere aurrian bi beso luze bezela, laztandubaz beren ayetan Kanta-
briako itsaso zabal neurrigabea.

Andik ikustenda itsaso aunditasunez bete au elortzen bere oñe-
tara; batzuetan kolera aundiyan arrotasunez beterik, alchatzen
ditubela odoyetaraño olatu aundi afarrez bordatuak, lertzeko azke-
nik deadar aundiarekiñ arroka gogorren kontra; bestietan umilta-
sunez beterik chirrištutzen leun leuna here oñeko ondar urreztatuan,
iltzeko laster išil-išilla barkaziyua eskatubaz.

Eta itsaso ontan urrekintzan arrifiñak egoten diran moduban,
ikusten dira lekuban lekuban chalupa polit zapi churiyakiñ apain-
duak. ¡Ayetan dabilitza Euskal-erriko arrantzale animosuk, itsas-
gizon famatuak!

Geldi-geldiya dagonian-itsaso au eta eguzkiyak goi-goitikan bere
urrezko ille dizdizariak išpillu batian bezela ikusten dituean,

orduban gizon ayek alaitasunez beterik beren farrezko arpegiyekin egortzen dute ariyo bat biotz-biotzetik.

Gabian berriz illargiyak zillarreztatzen dituenen ur denak, ez zayote inola ere aztuko beren betiko agurra.

Eta odoyak beren kopeta beltzak antzestatzen dituztenean, itsaso zakar arrunkaz betean, eta aize gogorrek zatitu bitartian chalupa ariñ ayek, estuasun aundiyenian arkiturikan, otoitz bat egiten dute leku ontara begira, libra ditezen len-bai-len tranze estu artatikan.

¿Zér arkitzen da bada leku onetan?

Emen dago Zeru eta lurreko Erregiña bere deiya ederrenetako batekin ezagutzen dana.

Itsasoko izarra.

Maris stella.

II.

Noizdikan, eta nola dagon leku ontan itsasoko Izarra deitzen diogun Birjiña maitagarri-au esango det orain itz guchitan.

Denbora artan orain Iziar deitzen diogun lekuban, ez ziran arkitzen baserri banaka batzuek besterik, zabalduak artaldeko arkumien gisa, mendiko gora bera guztietan.

Neskacha gazte bat, birtutez betea eta toki artako jende guztiak maitatzen zutena bere ontasunaz, zijuan egun batez orain eleiza dagon toki artan; eta ¿zér ez zan izango arren arritasuna billatu zubenian ez bat eta ez bi, arantza batzuen gañian arrosa eder baten gisan, Birjiña Maria-ren imajiña bat guztiz ederra, zubelarik bere eskuetan zoragarritzko Ume eder bat!

Zér esan ez zekiyela gelditu zan lendarizian, bañan noizbait ere galdetu zion errespetu aundiarekin zéin zan eta zér-nai zuben.

Orduban irikirik Imajin-arrek bere ezpain chit garbiyak erantzun zion:

«Ni naiz aingeru guztien Erregiña, ni naiz Birjiña Mariya; eta nere borondatia da, emen nere Semechuarekin zuben artian egotia; ortarako nai nuke zubek toki ontan Eleizacho bat egitia. Konta zayezu bada zure erritarrak nere errege au, egin dediyen nik desio detan-bezela.»

Izanagatik erritarrak chit konfianza aundiya neskach-ontan, aia zan azaldegarria onek kontatzen zutena, non etziyoten chiniñtu lendarizikoan, eta Aldazabal kondairazaleak diyo, nai izandu zutela guztiyak beren begiz ikusi.

Juan ziran bada, eta ez bakarrik ikusi zuten neskachak esan zuben Imajiña eder ura, baizik askok entzun zituzten bere abo doatutik len esantako itz berak.

Orduban bear asi ziran kunplitzen Birjiña-ren errege doaintia; bañan nola agertutako lekua zan desberdina, pensatu zuten beste lur zuzenagoko batean, Zabaleta izena zuenean, egitia.

Asi ziran bada eramaten ara, arri, zura eta gañerako gauzak bañan ¿zér gauza arrigarriya! urrengo goizian arkitu - zituzten agertze doaintia izan zan lekuan.

Zér esan ez zekitela gelditu ziran au ikusterakoan. Eraman zituzten berriz ere beren gauzak eta berriz biurtu ziran lengo lekura, bañan nola izan zitekien! Ezin zuten asmatu eta azkenik ipiñi zituzten lagun batzuek kontu egin zezaten gabaz.

Orduban ikusi-zuten ageriki nola zerutik jeñten ziran aingeru ehuri, lumazko ego politdunak, zeñek beren esku doaintietan biurtzen zituzten arri eta egurrak agertutako tokira. Birjiñak esan zuben an naizubela Eleiza, eta egin bearda bere borondatia.

Anchen egin zuten eleizacho polit bat, eta an izan zuben bere lenbiziko tronua itsasoko Izar doayez beteak.

Bañan euskaldunak zioten maitasunarentzat ez zan asko eleiza ura, eta egin zuten aguro beste bat aundiyagoa eta apainduagoa; eta azkenik milla eta irureungarren urtian, doainkiro gaurko egunian ikusten deguna.

Ango aldare nagusiyan dago gure Ama kupidakor au eta bein bakarrik atera izandu da andik: Deba-ko erriyan izanik eritasun aundi bat eramán zuten ara lau apaizen artian, eta kalietan sartu orduko alde egin zuben doakabetasun izugarri arrek.

III.

¿Nork egin zuben Imajiña charmant-au? Esaera da, aingeruen lana dala, eta egiazki esan liteke. Inork ez daki zerekin egiña dan; arpegiya du belch antzekoa, eta aia ondo egiña da, non zoratzen du begiratziak eguzki eder artara. Buruban du kóru bat erregeen erara, eta len esan dan bezela, eskuetan Ume chit polit bat.

¿Nóiz agertu zan? Eziñ esan liteke, zergatik kondairak ez dute segurantzi aundirik ematen, bañan jakiña da, oso denbora asko dala, eta esan liteke zazpireun eta amalaugarren urterako agertua zala. Ordutikan izan diote naitasun aundi au euskaldunak, eta Bir-

jiña kupidati-onek egin dizkate mesede asko eta aundiyak, emen eziñ kontalitezken moduban bukatu biar bada izkribu au.

Denbora batian, gerrako ontziyak here aurrian pasatzian, gelditurik egiten ziyoten beren agurmena sutunpa edo kañonazuak botatuaz, bañan gaurko egunian pasatzen dira kasorik egin gabe.

Alare gure euskaldunak, dirala arrantzale, dirala nekazariyak, denak, guztiyak, ez dira beñere pasako (ez dute biar ere) sutunpak baño geyago balio duen agurra egin gabe.

Nik ere ayekiñ batian egiten diot nere lan au bukatzian:

¡Agur Iziarko Birjiña maitea!

¡Agur Itsasoko Izarra!

¡Ave Maris Stella!

TORIBIO ALZAGA.

ZIRI-BIURSAK.

(Antonio Arzac nere adiskide maiteari donkhituak)

AZALKAYA: Euskaldun zarra—gizona zera—
eginik farra—guazen aurrera.

EPÍGRAMAS PREMIADOS CON UN objeto de arte.

I.

OSASUNAREN BILLA.

Baño-eche batian
serbitzalleari
kejatubaz kontatzen
mintsu bat zan ari
zifuben iñtillubak
sendagiñarekiñ,
arrek agintzen zizkan
milla gauzarekiñ.

—Jaiki goiz, beriala
pichar bat ur artu,
bi orduban ibilli
ta bañuban sartu.
Gora ta bera jira,
gero herriz urak....—

—28—

orduban esan ziyon
echeko mutillak:

—Bai, jauna, bai, artzeko
dioten guztiya,
beardu batek izan
osasun aundiya.

II.

AFAITATZALLE AZKARRA.

Afaitatzalle batek
pasatzen baizuben
ain denbora luzia
bizarra ebakitzen,
nun jenderik geiena
aspertuba zegon,
ta bein aserreturik
Pellok esan ziyon:
—Masail batian kentzen
nazun bitartian
jarraietan! azten zait
bizarra bestian.

III.

BI CHORI.

Churru-zale batzubek,
alperrak izanik,
erriz erri zebiltzan,
inork arrazoirik
eman gabe zein ziran,
t' arturikan kontu
alkatiak, orduban
zioten galdetu:

—Tira, gaur bizi zera?
—Ez det echerikan.
—Echerik ez? eta zu?
—Ni, goiko bizitzan.

—29—

IV.

ARRITURIK.

Baztandik Donostira
Markos zan etorri,
itsasua beñere
ez zuhena ikusi.
Iruchulotar batek
lagundurik arri,
zubiyaren erdiyan
zioten alkarri:

—Ori urez! ez dek an,
ez, gauza makala!

—T' ori gaña bakarrik
ikusten dekala.

V.

ZURKERIZ.

Zur bat minnez zeguan,
eta galdeturik
sendagiñ zein zan, diyo:

—Ez det sendagiñik.
Auzoko Bruno mintsu
dagola jakiñik,
arrek artzen dubena
artzen det ere nik.

VI.

IŠTURINGO BAÑUBAK.

—Bañan, gizona, nola
zatozen echerak
jzer planta! zuzenduko
sekulan etzera.

—30—

—Bañan emakumia,
da gauza jakiña;
ortako ni bezela
zuaz Išturiña.
Eran zazu nik aña,
t' ikusiko degu
ni onela banator
nola zatozen zu.

VII.

JOLAS CHIKI BAT.

Neska zar bat zituben
asberapenetan
mutill gazte batekin
ari zan izketan:
—Ezer ez da munduban
ezkongai bezela.
—Ta ¿denbora asko alda
ezkongai zaudela?

VIII.

AITA SEMEAK.

Konsejubak ematen
sagar tratalari
bat azken ordubetan
zegon semeari.
Esanik beste gauza
batzuben artian,
sagarduare nola
egin litekian.
—Sagarduen gañian
beazute jakiñ
egiñ litekelare,
bai, sagarrarekin.

—31—

IX.

GALDEA ETA ERANZUERA.

—¿Zergatik da gaziya
ur itsasokua?
—Zergatikan barrenen
dagon bakallua.

X.

JOSE DURDUREN ATERAKERIYA.

Bulla ta zalapartak
jendien artian
izugarriyak ziran
taberna batian.
An bertan Jose Durdu
egonik afaltzen
ler egiñ bearrian
ojuka esan zuben:
—Mutillak, zaute isillik,
zuben bullarekin
zer jaten ari naizen
eziñ diat jakiñ.

XI.

NAGUSIYA TA LAGUNA.

—¿Zer degu?
—Bada ezerez,
maizter Batistekin
orainchen ditut emen
itz batzubek egiñ.
—Baserritar maizterrak,
errentak atzera
izaten dituzte, ta
negarrak aurrera.

XII.

AMA ALABAK.

—Ama zer da aingeruba?
—Neškarik onena
zeruban ibiltzeko
egak ditubena.

—Aingerubak badira
orduban ugari,
zergatik atzo bertan
gure neskachari
esaten zion aitak
aingeruba dala;
egatuko du?

—Orişen
bai, ta beriala.

XIII.

MUTILL AZKARRAK.

Ofiziyo bat Lukaş
ikastera joan zan,
ta beriala zion
nagusiyak esan:

—Ondo da, bañan ez dek,
izanikan laister,
sei illabete arte
irabaziko ezer.

—Orduban, emendikan
sei illabetera,
etorriko naiz, jauna,
pozikan onera.

XIV.

SENAR EMAZTEAK.

—¿Gabeke amabiyetan
inguratzen zera?

¿gizona! ¿nola zatoz
orren goiz echera?

—¿Orra bada! zer naizu?
garai ontan ez da
taberna bat gelditzen
irikirik eta....

XV.

¿AITZEN?

—Illia moztu nai det
kazka motz jarririk,
ez gero tiratzeko
maisubak illetik.

XVI

CHANTONEN BOINA.

Choch herritik zijoan
balantzaka Chanton,
eta lurrera boina
erori zitzayon.
Aserretu nayian
izketan asi zan,
bere boina şarrari
gogoz esanikan:

—¿Or ago? bai, ¿or ago
utzirik jabia?
¿nai ukek, alperra, nik

—34—

oraiñ alchatzia?
Bañan ezat alchako,
zergatik alchatzen
asi ezkeru, ni nak
orduban erortzen.
Eta i bezela ni
banitz eroriko,
beñepin eninukek
lurretik alchako.
Eta beiraturikan
boinari ziarka,
eche aldera joan zan
beti balantzaka.

XVII.

KORAPILLUA.

—¿Nagusiya echian da?
—¿Zer nai zuben esan?
—Kontu bat nekarren ta....
—Donostira joan zan.
—Orra bada diruba
bear niyon eman....
—Bañan gaur etorri da
goizian andikan.

XVIII.

¿GOSIAK?

Berekiñ bazkaltzera
Blaş zuben eraman
zur batek, ta gosiak
ura gelditu zan.
Eta galdeturikan
kafia nai zuben,

—35—

Blašek eranzun ziyon
enbido botatzen:

—Oraiñ ez jauna, baizik
bazkaldu ta gero;
kafia nik artzen det
beti jan ezkeru.

XIX.

TALUAK.

Aita batek zituben
bi seme mendiyen
ikazkintzan zeudenak
udaren erdiyan,
irukirikan biyak
echolan berekiñ
taluk egiteko
zaku bana iriñ.
Egun batian aita
mendi gora joan zan,
semaik ikusteko
zuben zori onan.
Eta biyetatik bat
egonik urruti,
asi ziran ojuka
esaten alkarri:

—Anai, aita etorri dek
ta ¿zeñen zakutik
taluk aitarentzat
jartzia nai dek ik?

—Aiziaren otsakiñ
ez diat aitzen nik,
bañan egiñ-i-zazkik
taluk iretik.

—36—

XX.

¡ARRAZOI ONA!

Gašparrek oranikan
ardua gogotik,
berriketan asi zan
berocho jarririk.

—Ardu' onek ura du.

—Urik ez, barkatu.

—Bai jauna, zergatikan
naizen mariatu.

Eta beti urekiñ
gertatzen zait ori;
itsasuan bakarrik
mariatzen naiz ni.

XXI.

AUR KONTUA.

Bi mutill baserritar
beñ ikusirikan
Kasinoko torriak
zeuden esanikan:

—¡A zer lanak zituzten
emango ekartziak!

—Bai motell, egiya dek,
eta zutik jartziak?

XXII.

AFAITATZALLEAREN ZAKURRA.

—Neri bizarra kentzen
nazun bitartean,
beti beira zakur au
dago bazterrean.

—37—

—Aragi-zale da, ta
nola nailuken jan,
egoten da pusken bat
erortzen ote dan.

XXIII.

KAYIAN.

—Ontzi bat ikusi det
nik gaur ateratzen
gogotik mariñelak
sokari tiratzen.
Ameriketaraño
joanikan orlašen
¿badirala bidian
mariñelak zartzen?

XXIV.

DOLORES-EN ERANZUERA.

—¿Nola gaude Dolores?

—Emen gabiltz jauna;
ta herorrek zer diyo?

—Degula osasuna.

Bada jakindu nuben
illabete dala,
zu edo zure aizpa
Pasayan ill zala.

—Ni ez nitzan ill, jauna,
baizik aizpa Mari,
bai, bañan gaizkiyago
egondu nitzan ni.

—38—

XXV.

ARDUARI KONTU.

—¡Emakume gaiñoat
¿zergatikan, esan,
kofre diruba jarri
dezu sotarrañan?

—Bada segurubago
gordetziatik an.

—Bai, ta dagon bezela
arduare bertan
¿ez dakizu ikusirik
beteta botillez
ostu litzaztekela
dirubaren ordezt?

XXVI.

¿ZERTAKO?

Dendatik atera zan
nekazari Premiñ
beso azpiyan zuben
guardasolarekin.
Eudiya asten zubela
chur-chur ikusirik,
kalian zuben esan
oso penaturik:

—Orainchen erosi det
guardasol berriya,
t' alperrikan galtzeko
asten zait eudiya.

XXVII.

AZUKRIA TA GATZA.

—Aita, gauza chiki bat
nai nuke nik jakiñ.

—39—

—Eranzuteko egingo
diat bada alegiñ.

—Egiten dala gatza
ur gaziya-rekiñ....

—Ori dek.

—T' azukria?

—Mutill, gezarekiñ.

XXVIII.

ERRENTAREN ALDE.

Barbero gaiño batek
nagusi zur bati
zor ziyon eche errentaz
anega bat gari.
Arren echera, bada,
nagusiya joan zan,
eta biyak zituzten
itz abechek esan:

—Eraman bear zaitut
juezen aurrera.

—Ezer ez det t' alperrik
ara joango gera.

—¿Alperrik, ta neria
kobratu nik eziñ?
orduban ateratu
nazkitzu bi agiñ.

XXIX.

BI LAGUNAK.

—Mutill, nik bazekiat
ondo zer aizen i,
beldurrik izan gabe
munduban ezeri.

—Izandu diat, bada,

—40—

beti gauza bati.

—¿Beldurra?

—Bai, beldurra;
bota berriyari.

XXX.

GAZTAREN BEGIYAK.

—Gazta bat bear det nik
ona ta merkia,
gañera izan derilla
zulorik gabia.
Zergatik lengua zan
aiñ zuloz betia,
zulotan bazubela
pisuben erdia.

XXXI.

ECHEKOANDREARI.

Arranderitik nator,
arriturik nago,
arranderi guztiyan
arrairik ez dago.
Bi dontzella bakarrik,
eziñ guchiyago,
arranderiyan etzan
batere geyago.

XXXII.

¿NUN DA?

—¿Nagusiya echian da?
—¿Echian? ez jauna.
—¿Ta noiz etorriko da?
—Ez dakigu bada:

—41—

zergatik nagusiyak
guri digunian
esaten esateko
ez dagola echian,
arkitzen gera beti
eziñ jakiñian
echera nundik ta noiz
etorri leikian.

XXXIII.

¡CHIKIYA ZAN GERO!

Ogiyarekiñ Koşme
burutuba dago
geruago ta dala
ogi chikiyago.
Goizian etorri zan
ogi saltzallia
beti bezela goiz, ta
jo zuben atia.
Orduban ziyon Koşmek
eranzun oyetik:
—ogiya sartu zazu
giltzaren chulotik.

XXXIV.

SAL-EROSTUNAK.

—¿Zenbat kapoi pare au?
—Amabost pezeta.
—¿Amabost? izketako
ez daukagu beta.
—Ikutsi bitza ondo.
—Bai, bai; ¡zér kaşkarrak!
ariñegiyak, abek
dira kapoi arrak.

—42—

—Amalau pezetetan
gez ditu eraman nai?
utziko dizkat bada.
—¿Utzi? nik ere bai.

XXXV.

ESKUBAN ARRANTZA.

Kanabelak luzatu,
kordelak atera,
Kai-*arriban* dijoaz
arrantzan astera,
Bernabé Tripazabal
eta José Mari
bi lagunak, itz abek
esanik alkarri:
—Aizak, ¿ekarri aldek
bear dan guztiya?
—Bai, bai, lukainkarekiñ
tortilla t' ogiya;
gaztare badiagu.
—Ori dek ¿t' ardua?
—Baita, danik onena,
Gorren dendakua;
bañan amubak aztu.
—¿Ta zer dik Bernabé?
gosalduko diagu
amurikan gabe.

XXXVI.

ARRANDUNAK.

Bi arrandun kayian,
neska zar bat eta
ezkondu beste batek
zuten erriyeta.
—Aizan, ortik ken ari.
—¿Kendu? ¡bai oriñen!

—43—

juste ortan nion ni
izanikan aurren!
—Gezurra den petralla.
—¡A lotsa gabial!
neska zarra biauken
izan arrayia.
—Lotsa guchiyago den
arrai gorriyori....
—¡Ja jai! ¿aitzen dezute?
¡arra! gorriya ni!
Arrai gorriya izanik
alare ni saldu,
ta saldu gabe lupi
eder au gelditu.

XXXVII.

BETE BETIA.

Moškor bat zijoala
egiñik balantzak,
pareta baten kontra
jo ziyon gorputzak.
Orduban esan zuben:
—¡abek arrayiak!
emen ez dik baliyo
gero bulkatziak....

XXXVIII.

DAMACHUAK.

—Esaten diyot bada
nik dama Kiteri;
oraingo gazteriyak
lengua ez diruri.
Orainchen ogei urte
kalian alayak

—44—

atzetik dozenaka
nituben galayak.
Bañan gaurko egunian
aiñ da jende zera.....
ez dakit, ez da etortzen
bat aldamenara.

MARZELINO SOROA.

—45—

ZIRI-BIURSAK.

ARKI-BIDEA.

	Pág.		Pág.
I. Osasunaren billa	27	XX. ¡Arrazoi ona!	36
II. Afaitatzalle azkarra	28	XXI. Aur kontua.	»
III. Bi chori	»	XXII. Afaitatzallearen zakurra »	
IV. Arriturik	29	XXIII. Kayian	37
V. Zurkeriz	»	XXIV. Doloreſen eranzuera	»
VI. Iſturingo bañubak	»	XXV. Arduari kontu	38
VII. Jolas chiki bat.	30	XXVI. ¿Zertako?	»
VIII. Aita semeak.	»	XXVII. Azukria ta gatza.	»
IX. Galdea eta eranzuera.	31	XXVIII. Errentaren alde	39
X. Jose Durdu-ren aterakeriya »		XXIX. Bi lagunak	»
XI. Nagusiya ta laguna	»	XXX. Gaztaren begiyak	40
XII. Ama alabak	32	XXXI. Echekoandreari	»
XIII. Mutill azkarrak	»	XXXII. ¿Nun da?.	»
XIV. Senar emazteak	33	XXXIII. ¡Chikiya zan gero.	41
XV. ¿Aitzen?	»	XXXIV. Sal-erostunak.	»
XVI. Chantonen boina.	»	XXXV. Eskuban arrantza	42
XVII. Korapillua	34	XXXVI. Arrandunak	»
XVIII. ¿Gosiak?	»	XXXVII. Bete betia	43
XIX. Taluak	35	XXXVIII. Damachuak.	»

NAFARROARI.

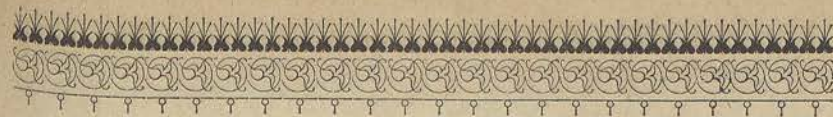
SONETO PREMIADO CON UNA medalla de plata.

Armetan daukazkitzun kate sendóak
Ez dira inor lotzeko zuk or jarriyak:
Dira mairu⁽¹⁾ gogorrai kendutakoak,
Libre bizi zitezen kristau erriyak:
Orregatik Nabas-en zure besóak,
Beti indartsúak, beti garailariyak,
Ziran sekula baño gogorragóak,
Ziran mairuentzako chimist sutiya....
¿Nola aztu egun artan, denak azkarrak,
Lagun zirala Nafar ta Bizkaitarrak,
Lagun Gipuzkoakoak eta Arabarrak?...
Denak anaiyak... ¿Denen biotz nobléak
Sutzen zituen ¡aurrera! esateak!
¿Ez gera izango beti elkar maiteak?

KARMELO ECHEGARAY-KOAK.

(1) Mairuak—Los moros.

NAFARROKO EZKUTUAREN AURREAN.

SONETO PREMIADO CON **accésit.**

Begira naukazu arriturikan
Gaur zure ezkutu leyal ortara,
¡Or! ikusten da ¡or! biotz nafarra
Etsayak ikaratu nairikan:
Bañan gogorra izana gantikan
Azaltzen danian etsai zakarra,
Onian zerade alako aurra
Dontsu-dontsua, amaren gandikan.
Zaude, bada, zaude orrela zutik
Banaditzazun ¡bail! gizaldietan,
Zure oroitzak antziñ-antziñatik;
Zergatik erriak daudezenean
Ezkutu doai dunakiñ jantzirik,
Ez dira arkiko iñoiz mendean.

FRANZISKO LOPEZ ETA ALEN.

IPUI BERRIYAK.

AZALKAYA: Maite zagun Euskera.

FÁBULAS SEÑALADAS CON **mention honorífica.**

ARBOL SENDOA ETA ARGALA.

Arbol aundi sendo bat
bizirotentia,
zeguen adarrez eta
orriyez betia;
inguruan zituben
bizirot argalak,
orreatikan zeuzkan
berekin ark galak;
ari begira jartzen
zan jende guziya,
esanaz: «ederra da;
begiragarriya;»
berak ere bazeukan
jaun-naya berekin,
esanik: «ez dit neri
ajolik deus-gatik,

—52—

ni menderatzerako
aize ta eudiyak,
lurreratuko ditu
emengo guziyak;
zergatik dauden miak
eta ezer-ezak,
ichura charrekuak
galtzen chit errezak;
itza abek esatez
bukatu baño len,
ara aize ta egualdi
char bat non datorren;
argalak okerturik
an iraun zuten,
baña aundiya zuben
zañetatik eten.

.....

Gizon artian ere
au baita gertatzen,
argala deus ezdala
zaigu iduritzen;
eta gaitz char bat bada
noiz edo beñ sortzen,
izenbait medar libratu
ta gizen da illtzen!

ARRATOIA.

Kucha baten azpiyan
chulo chiki bat zan;
arratoi langille bat
sartu zan azkar an;
esanaz: «léku auşe
naiz chikiya izan,
laister aundituko det
lenguaren gisa».

—53—

Nola laister umiak
egingo ditutan,
chiki gaişoak nola
utziko ditut an?
Ez, kabituko gera
toki berri ontan,
lekua egingo det
laister urraketan.

Esan ta egiñ, bertan
asi zan urratzen,
gerora bear zuben
lekua aunditzen;
ainbeste zion bada
lurrari kendutzen,
zeñaz kucha asi zan
pişka bat mugitzen.

Ontan an sortu dira
amar enbat umé,
batzubek arrak eta
beste zenbait emé;
kucha mugitu dute
noski uste gabe,
jerori da ta bertan
denak ill-dirade!

.....

Arratoiaren gisa
joatian lanera,
begiratu dezagun
inguru danera;
ezdediyan gertatu
gurekiñ au bera,
uste gabian zerbait
erori gañera.

ERARIYA ETA GIZONA.

Erariyari ziyon
gizon batek esan
ia gorputzarentzat
zér nolakua zan.
Eranzun ziyon: «Ni naiz
chit gustagarriya,
edozeñi kendutzen
diyot egarriya;
miñtsuak ere noiz nai
ditut nik sendatzen,
aul šamar asko ere
badakit piškortzen;
pobriak zenbait aldiz
ditut pozkidatzen,
denari on egitez
ez naiz ni aspertzen.»
Orduan aiñ ederra
baldin bazera zu,
nere sabel ontara
sartu bear dezu.
Klak..., ara baso bat
pasa zintzurrian,
eta.... heste bi zuzen
aren ondorian;
andik puntura berriz
lengo modura, *sost*,
azkar pasa zituben
heste lau edo host;
baña geicho izanik
aren barrenian,
asi zan nabarbentzen
bere indarrian;
bista joan zitzayon ta
oso zan choratu,
igizagaišoa! bestek
zuben echeratu.

.....

Izanagatik oso
ona erariya,
kontuz bearda artu
berari neurriya;
bear baño geyago
erate ezkerro,
jakiña da gauz onik
ez dala espero.

EGAZTIYAK.

Egazti asko ziran
arkitzen baratzen,
batzubek muntuan, ta
bestiak belartzen;
batek esaten zuben:
«Beldurrik gabe gu,
egon gindezkek lasai
ni jarko nak buru;
dakizuten bezela
ni nauk indartsua,
bildurrikan gabeko
chit panparroitsua;
iñor balitz onera
kanpotik sartuko,
neregandik ederrak
lizkikek artuko.»
Ala denak seguru
beldurrikan gabe,
zeuden, jarri zalako
indartsua jabe,
bañan uste gabian
arkitzen zirala,
ikusi zuten ara
norbait zetorrela;
zakur gazte bat zan au
eistari batena,
zerbaiten usayian

—56—

ara zijoana;
guztiyak asi ziran
ikusirik ura,
alde egiten andik
al-zuten lekura;
eta dakizute zein
joan zan azkarrena?
indartsu, panparroia
bildurtzen etzana:

.....

Zakur saunkalariyak
kozkik ez bein-ere,
gizon mingaiñ aundiyak
alatsu dirade;
azaldutzen diranak
beti aundiyenak,
ayek izaten-dira
ikaratiyenak.

JOSÉ ARTOLA ETA ELIZECHEA.

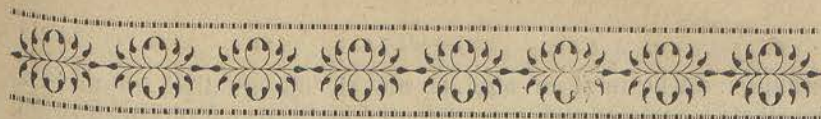

—57—

ÍNDICE DE LOS TRABAJOS PRESENTADOS.

CERTAMEN DE 1889.

Número de orden	LEMA Ó TÍTULO	TEMA Ó MATERIA
1	Nafarroko ezkutuauren aurrean. .	Soneto.
2	{Erdaldunak... erdaldun!	(Devuelto por no reunir las
	{Euskalak... euskera!	condiciones del programa)
3	Euskaldun zarra—gizona zera— egiñik farra—guazen aurrera. .	Poesía libre.
4	Ezpata zorrotza	» »
5	Chiyua	» »
6	Lezoko Santo Kristoren eleizachoa	Leyenda.
7	{Nere lengusu bati aditutako kon- tu bat	»
8	Maite zagun euskera.	Poesía libre.
9	Donostiako seme argidotarra. .	Easonenses ilustres.
10	Indiyanuak	Ensayo dramático.
11	Nafarroari	Soneto.
12	Iziar	Leyenda.
13	{Alaba	(Devuelto por no reunir las
		condiciones del programa)
14	Aita San Ignazioaren marcha . .	(Id. id. id.)
15	Baldin nai badezute	(Id. id. id.)
16	Lezoko Gurutzea	Pintura.

BILGUMA BEREZIAREN EGINTZA.

Uri ontako Euskal-itz jostaldien Bilguma dator gaur kontu ematera, bear dan errespetoarekiñ, leku an onratzen duten entzule guztiai, zér nolakoa dan, aurtan, izkribatzalle, pintatzalle eta musikalarien indar-neurtzeetan, Batzar-epalle bereziak erabaki duten sari-emaldia.

Irakurgai onenari eskeñitako *saria*, On Franzisko Lopez eta Alen jaunari eman zaio, «Lezoko Santo Kristoren eleizachoa» deritzaiona gatik, zeñña dan izkera ederrean ta eroso antolatua. *Aldeera* irabazi du On Toribio Alzaga jaunak «Iziar» izendatzen dan, arretaz egintako pollita gatik.

Edozeñ gai ta neurritan jarritako biursakintzik onenarentzat eskeñitako *saria* irabazi du On Marzelino Soroa jaunak «Euskaldun zarra—gizona zera—eginik farra—guazen aurrera» azalkaitzat due-la, aurkeztu duen *siri-biursa* zorrotz eta gañ-gañeko saillaren egillea dalako. *Aipamen onragarri* bat eman zaio On José Artola eta Elizechea jaunari «Maite zagun euskera» azalkaitzat duten *ipui* alaiak gatik.

Nafarroako Euskal-Elkargoak amalaudunik onenarentzat agindutako *saria* eraman du On Karmelo Echegaray-koak «Nafarroari» izenzat duena gatik; *aldeera* On Franzisko Lopez eta Alen jaunak «Nafarroko ezkutuauren aurrean» azalkaitzat duenaren egillea dalako. Gai oni dago tionez, esantako bi moldaerak dira estimagarriak, bakoitza bere mallan.

Ill onen 15-ean, goizeko amaiketan, izandu zan, lenez aurretik otsandetu zan bezela, 15 urtetik berako neška-muñillen euskarazko

—60—

esamiña: aurkeztu ziran ogei ta amabi, eta guztiak irakurri eta izkribatu zuten ederki gure izkuntz maitean, beren artean egiñik esamiñ guztiz ona Alberto Garaizabal, Armando Larzabal, Ramon Telleria eta Juan Larrarte-k.

Pintatzalleen indar-neurtzean *saria* irabazi du On Manuel Ramos Artal jaunak «Lezoko Gurutzea» izenzat duen lan fiñ eta Lezoko eleizachoa bere inguruakiñ dan-dan bezela agertzen duena gatik.

Gañerako *sariak* jabegabetuak gelditu dira.

Au erabaki du, lan guztiak ikusi ondorean, Uri ontako Bilguma bereziak. *Bizi bedi Euskera.*

Donostian, 1889-ko Abenduaren 17-an.

Bilguma bereziaren izenean: **Manuel Gorostidi**, *Dianagusia*.—
Antonio Arzác, *Goarpelaria*.

EUSKAL-FÉSTAK DONOSTIAN.

1889.^{ko} Abenduaren 26.^{garren} gaberaho.

JOSTIRUDIKO BILTOKI EDO TEATRO ZARREAN.

JUEGOS FLORALES EUSKAROS

EN SAN SEBASTIAN.

La noche del 26 de Diciembre de 1889.

EN EL TEATRO PRINCIPAL.

Donostiako Euskal-itz-jostaldien Batzarreak

MOLDATU DU EGUERRI BIGARREN GABERAKO URTEOROKO BERE

SARI-EMALDIA, ERA-ONETAN:

LENBIZIKO ZATIA.

- 1.^{ko} Euskal-musika moldaera, orkestan.
- 2.^{en} **Izkribalari eta pintatzalleen indar-neurtzan** sariztatuak izan diran izenen deia, eta saria eraman duten izkribuen irakurtza.

BIGARREN ZATIA.

- 1.^{ko} **Ardita beti ardit**, jostiruditar moldaera, egintza batian. (Gaztelanitik moldatua, eta saritua) V. IRAOLA.
- 2.^{en} **¡Lapurrak! ¡Lapurrak!**, euskal-jostirudia, egintza batian. (Saritua). M. SOROA.

IRUGARREN ZATIA.

- 1.^{ko} Iruchulotar usariyuen jostaketa, fest'ontan J. Artola-k esateko antolatua V. IRAOLA.
- 2.^{en} **Chistu soñularien bilkida**.
- 3.^{en} **Itz-neurlari edo bersolarien kantuzko jolasbidea**, Gipuzkoako bi bersolaririk onenetakoen artean.

Arratseko zortzietan.

El Consistorio de Juegos florales euskaros

DE ESTA CIUDAD HA DISPUESTO PARA LA NOCHE DEL 26 DE DICIEMBRE

LA DISTRIBUCION DE PREMIOS CON ARREGLO AL SIGUIENTE PROGRAMA:

PRIMERA PARTE.

- 1.º Fantasía sobre aires bascongados, por la orquesta.
- 2.º Proclamacion de nombres de los autores laureados en el concurso literario-artístico y lectura de las composiciones premiadas.

SEGUNDA PARTE.

- 1.º **Ardita beti ardit**, pieza cómica en un acto. (Arreglada del castellano y premiada) V. IRAOLA.
- 2.º **¡Lapurrak! ¡Lapurrak!**, comedia euskara en un acto. (Premiada) M. SOROA.

TERCERA PARTE.

- 1.º Monólogo de costumbres iruchulas, escrito expresamente para la funcion de hoy, y que será dicho por J. Artola V. IRAOLA.
- 2.º **Concurso de tamborileros**.
- 3.º **Sesion de bersolaris improvisadores**, en la que tomarán parte dos de los mejores de Guipúzcoa.

A las ocho en punto.

LEKUEN BALIOA.

Goiko eta beko iruditegi-ondoko gelachoak, sarbide-gabe, amai-kana pezeta.—Goiko eta beko gelachoak, sarbide-gabe, amarna pezeta.—Goiko 11-garren eta 12-garren gelachoak, sarbide-gabe, zortzina pezeta.—Bigarren bizitzan iruditegi ondoko gelachoak, sarbide-gabe, seina pezeta.—Bigarren bizitzako gelachoak, sarbide-gabe, launa pezeta.—Jarlekuak, bina t' erdi-ña pezeta.—Bollesta aurreak, pezeta bat et' erdi.—Ganbara edo galeri-aurreak, bostna errial.—Bollestako eserlekuak, pezeta bana.—Gelachoetarako sarbideak, pezeta bana.—Sarbideak, iruna errial.

Chartel oek salduko dira Teatro-zarrear festa egunean, goizeko bederatzietatik aurrera.

PRECIOS DE LAS LOCALIDADES.

Proscenios bajos y principales, sin entrada, pesetas 11.—Palcos principales y de platea, sin entrada, pesetas 10.—Palcos principales números 11 y 12, sin entrada, pesetas 8.—Proscenios altos, sin entrada, pesetas 6.—Palcos segundos, sin entrada, pesetas 4.—Butaca con entrada, pesetas 2,50.—Delantera de anfiteatro, 1,50.—Delantera de galería, 1,25.—Asiento de anfiteatro, 1 peseta.—Entrada de palco, 1 peseta.—Entrada general, 0,75.

Los billetes se expendrán en la taquilla del Teatro, desde las nueve de la mañana del Juéves 26, día de la fiesta.

EUSKAL-FESTAK DONOSTIAN

OROIMENGARRIA

URI ONTAKO BILGUMA BEREZIAREN ERABAKIZ ARGITARATUA

AÑO

1894

JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN SAN SEBASTIAN

MEMORIA

PUBLICADA POR ACUERDO DEL CONSISTORIO
DE ESTA CIUDAD

Imprenta y litografía de V. IRAOLA.

EUSKAL-FÉSTAK DONOSTIAN

1894-

Juegos florales euskaros en San Sebastián.

1894

EUSKAL-FÉSTAK DONOSTIAN

OROIMENGARRIA

URI ONETAKO BILGUMA BEREZIAREN ERABAKIZ ARGITARATUA

1894

Juegos florales euskaros en San Sebastián

MEMORIA

PUBLICADA POR ACUERDO DEL CONSISTORIO DE ESTA CIUDAD

DONOSTIAN:

VICTORIANO IRAOLA-REN MOLDIZKIDAN

EUSKAL-FÉSTAK DONOSTIAN.

1894.

Donostiako Euskal-itz-jostaldien Batzarreak, gure euskera eder, biursakinde, pintura eta musika geroak alegiñ guzian gorde eta zabaltzeko bere egiñ-pideari oartuaz, erabaki du urte ontako euskal-féstak egitea, prestaturik ontarako ondoren agertzen diran indar-neurtz eta jostagudak. Ona aurtan izango diranen

AZALDEA.

IZKRIBATZALLÉEN INDAR-NEURTZEA.

Euskal-izkuntza-jakindeak zabaltzen sayatzen diran izkribatzalleai lanbide onragarri onetan aurrera ere jarraitzeko serbituko diezten limurkaritzat, emango zaizkate ondorengo sari-oek:

1.^{ko} ZILLARREZKO ERRAMU ADAR BAT, euskal-irakurgai kon-dairarra edo gure aurrekoai aditutako kondairen bat itz-larrietan obeto ipintzen duenari. Berri eta argitaratugabea ezpada, esan bear du egilleak nondik datorrena dan, edo zér dan bere lanerako aurrean iduki duen gaia.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

2.^{garren} ZILLARREZKO LUMA URREZESTALI BAT, *Donostiar argi-dotarren bizitzéen gañean*, itz-neurtu edo-larrietan, lanik onena aurkeztan duenari; edo Donostia zer nolako uda-lekua dan obeto agertzen duen lanaren egilleari.

Lenbiziko gaiari dagokionez, lan au izan liteke ala Uri ontako euren jakinduriaz, balore edo birtuteagatik berezitu izan diran seme guzien gutiste bat, nola aietako batzuen gañeko erakasde bat.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN SAN SEBASTIAN

1894.

El CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES de esta Ciudad, atento á su misión de procurar por cuantos medios estén á su alcance la conservación de la lengua bascongada, y la propagación y el desarrollo de nuestra poesía, pintura y música peculiares, ha dispuesto la celebración de las fiestas euskaras correspondientes al presente año, anunciando al efecto varios certámenes en la forma que se expresa en el siguiente

CARTEL.

CERTÁMEN LITERARIO.

Como modesta recompensa que sirva de lauro y de estímulo á los escritores que se dedican al cultivo de la literatura bascongada, se concederán los premios siguientes:

1.º UN RAMO DE LAUREL DE PLATA, al autor de la mejor leyenda histórica bascongada escrita en prosa. Si no fuese original deberá indicarse su procedencia ó el texto que se haya tenido á la vista para la traducción ó arreglo.

Accésit.—*Diploma de honor.*

2.º UNA PLUMA DE PLATA SOBREDORADA, al autor del mejor trabajo biográfico en prosa ó verso, sobre *Easonenses ilustres*, ó de una descripción de la Ciudad de San Sebastián como punto veraniego.

Respecto al primer punto, este estudio podrá ser, bien una galería de hijos de la Ciudad que se hayan distinguido por su saber, su valor ó sus virtudes, ó bien un estudio de uno ó varios varones beneméritos.

Accésit.—*Diploma de honor.*

VI

3. garren ZILLARREZ APAINDUTAKO MAKILLA BAT, itz-neurtu edo larrietan, jostiruditar saiorik onena aurkezten duenari. Lan onek izan bearko du berriya eta argitaratugabea, bañan izan liteke jostirudiko edozein motakoa, ala trajedi, drama edo komeditarra, nola musikarekin batean egitekoa.

Lan berririk batere aurkeztuko ezpaltiz, batzar-epalleak eman al izango du sari au beste izkuntzen batetik obeto itzuli edo moldatutako izkribuari, baldin onek bear diran bainande edo doain guziak biltzen baditu.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

4. garren AIZKIBEL-EN EUSKAL-GAZTELANIZKO IZTEGI FAMATUAREN LIBURU EDERKIRO APAINDUTAKO BAT, gure izkuntzan oraindik izenik ez duten asiera, lanbide, eta gauza sortu berriak adierazteko, euskaratik aterata, izkuntz onen legeak ondo gordeaz, izen berri geien ipintzen dituenari. Guchinaz aurkeztu bear dira berrogei ta amar izen berri.

Ala gauz oen izenak, nola aurkeztuko diran beste edozein dagozkatenak izan bearko dute berriak, eta izkuntz onen legeak eskatzen duten erara osotoro moldatuak: konturatzan dalarik, ezen, saria emateko begiratu zayola, ez ainbeste geienak dituen lanari, ezpada oek egokiako moldatuak dakazkienari.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

5. garren ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, edozein gai eta neurritan jarritako biursakintza ederrenaren egilleari.

Ez dira sariztatuko, puntu ontan len bi bider sariztatutak izan diradenen moldaerak Euskal-itz-jostaldien Batzar onen aldetik.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

6. garren ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, euskarazko jostirudi bat ongiena aurkeztatzen duenari.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

7. garren ZILLAREZKO MEDALLA BAT, Nafarroko Euskal-Elkar goak eskeñia, lengo denboretako Euskal-erriko burni-olak zer ta nolakoak ziran, itz larri edo neurtuetan obeto agertzen duenarentzat.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

8. garren URREZKO MEDALLA BAT, Bilboko Euskal-Erria elkar teak eskeñia, lanik onena aurkezten duenari gai onen gaitan.

VII

3.º UN MAKILLA CON INCRUSTACIONES DE PLATA, al autor del mejor ensayo dramático, en prosa ó verso. La obra deberá ser original é inédita, y puede ser trágica, dramática, cómica ó lírica.

A falta de obras originales, el Jurado podrá adjudicar el premio á la mejor traducción ó arreglo que se presente, siempre que reuna las condiciones de mérito necesarias.

Accésit.—*Diploma de honor.*

4.º UN EJEMPLAR DEL GRAN DICCIONARIO BASCO-CASTELLANO DE AIZKIBEL PRIMOROSAMENTE ENCUADERNADO, para el que presente el mayor número de voces técnicas ó facultativas, creadas con arreglo á los principios de la etimología bascongada, y con raíces de esta lengua, para designar principios, objetos ó invenciones que no tengan nombre en este idioma. El mínimun de voces que se exige es el de cincuenta.

Las correspondencias á estas ú otras voces que se presenten deberán ser nuevas, y ajustarse en un todo á los buenos principios científicos, entendiéndose que para la concesión del premio se tendrá en cuenta, no sólo el número de ellas, sino la mayor ó menor perfección con que han sido formadas.

Accésit.—*Diploma de honor.*

5.º UN OBJETO DE ARTE, al autor de la mejor poesía bascongada con libertad de asunto y de metro, quedando excluidos de este punto del Programa, los que antes hubiesen sido dos veces laureados en él por el Consistorio.

Accésit.—*Diploma de honor.*

6.º UN OBJETO DE ARTE, al que más se distinga en la representación de una obra euskara.

Accésit.—*Diploma de honor.*

7.º UNA MEDALLA DE PLATA, ofrecida por la Asociación Euskara de Nabarra, al autor de la mejor descripción, en prosa ó verso, sobre lo que eran las antiguas ferrerías del país euskaro.

Accésit.—*Diploma de honor.*

8.º UNA MEDALLA DE ORO, ofrecida por la sociedad Euskal-Erria de Bilbao, al autor del mejor trabajo sobre el tema: "For-

VIII

"Euskal-nafarrak zer moduz bateratu litezken, beren eskubideetaz osoro jabetutzeko."

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

9.^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, *La Fraternal* deritzon Uri ontako elkarteak eskeñia, gure Donosti zarreko kaleak gaur dituzten duenarentzat, dala itzlarri nola neurtuetan: adierazirik eziñ izango dala Ondarribiako Ama Birjiña Guadalupe-koarena, Aranzazu-koarena eta Ujué-koa.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

10.^{garren} ZILLARREZKO LIRIO BAT, *Centro Católico* deritzon Uri ontako elkarteak eskeñia, Euskal-lurrean egin diran eleizacho famatuetatik edozein baten gañean, izkribu-kondairazko edo aditutakorik onena agertzen duenarentzat, dala itzlarri nola neurtuetan: adierazirik eziñ izango dala Ondarribiako Ama Birjiña Guadalupe-koarena, Aranzazu-koarena eta Ujué-koa.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

11.^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO GAUZ ADIERATZI BAT, Errebista *Euskal-Erria*-ren Zuzendariak eskeñia, biursakintzik onena aurkeztzen duenari, Okendo-ko On Antonio itsas-umantari donkitua.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

12.^{garren} SEI SARI, DIBUJATZEKO ESTUCHE EDO BESTE ORLAKO GAUZEN BATZUEK, 10.^{tik} 15 urtera bitarteko sei neska edo mutil, euskeraz ondoena irakurri eta izkribatu, ordu laurden batean, egiten dutenentzat.

O A R K E R A K.

1.^{ko} Indar-neurtze ontarako aukeratzen diran lan guziak izkribatu bear dira euskeraz, baña izkribatzalle bakoitzak berezitu lezake euskal-errietako edozein izkera mota. Bilboko *Euskal-Erria* elkarteak sinalatzen duen gaya, izkribatu liteke gaztelaniaz, eta egin bear da gaurko eguneko partidu-iritzietaz kanpora.

2.^{garren} Lan guziaz bialduak izan bear dute korrioaren bidez paper-bilgo ziertotu edo zertifikatuetan zuzende onekiñ: SR. SECRETARIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES DE SAN SEBASTIAN.

3.^{garren} Paper bakoitzean ipiñiko da lan bakoitza, jarririk berari ezagugarri bat, eta, ichia ere egongo dan beste paper

IX

ma de organizarse los basco-nabarro, para alcanzar la reintegración de sus derechos, constituyendo una agrupación común."

Accésit.—*Diploma de honor.*

9.º UN OBJETO DE ARTE, ofrecido por la sociedad local *La Fraternal*, al autor del mejor trabajo en prosa, en el que se especifique, con datos de alguna autenticidad, el origen de los nombres que llevan hoy las calles de la parte vieja de esta Ciudad.

Accésit.—*Diploma de honor.*

10.º UN LIRIO DE PLATA, ofrecido por la sociedad local *Centro Católico*, al autor de la mejor monografía histórico-tradicional en prosa ó verso, sobre cualquiera de los célebres santuarios erigidos en tierra euskara, excepción hecha de los de Guadalupe (Fuenterria), Aranzazu y Ujué.

Accésit.—*Diploma de honor.*

11.º UN OBJETO DE ARTE, ALEGÓRICO, ofrecido por el Director de la Revista *Euskal-Erria*, al autor de la mejor poesía dedicada al almirante D. Antonio de Oquendo.

Accésit.—*Diploma de honor.*

12.º SEIS PREMIOS CONSISTENTES EN ESTUCHES DE DIBUJO Ó OBJETOS ANALÓGOS, para otros tantos jóvenes de ambos sexos, de 10 á 15 años, que mejor lean y escriban en bascuence, durante un cuarto de hora.

ADVERTENCIAS.

1.ª Todos los trabajos con opción á este concurso deberán estar escritos en lengua bascongada, pudiendo cada escritor elegir libremente el dialecto que estime más oportuno. Se exceptúa el tema de la sociedad *Euskal-Erria* de Bilbao, que podrá ser tratado en castellano, y deberá serlo con exclusión de los actuales partidos políticos.

2.ª Todos los trabajos deberán remitirse por correo en pliegos certificados, con sobre al SR. SECRETARIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES DE SAN SEBASTIAN.

3.ª Cada pliego contendrá la composición, que llevará como distintivo un lema cualquiera, y otro sobre, cerrado también,

X

cho batean, ipiñiko dira izkribatzallearen izen-lonbreak, eta bere bizi-lekuaren señaik barrendik, eta ezagungarri ura ber-bera kanpotik.

4.^{garren} Izkribuak bialdu litezke, ala nai bada, iñoren izenik gabe edo izen falso-pean, baña ala bialtzen dituenak, jarri bearko ditu beste siñale bereziren batzuek aren lana sariztatua izango balitz, bere egillea dala ikusi-erazotzeko.

5.^{garren} Moldaera guziak ikusiko ditu Euskal-itz-jostaldien Batzarreak eta erabakiko du zér izkribu diran saria merezi dutenak, baita ere sari-aldeera edo aipamen onragarrien diña diranak.

6.^{garren} Baldin saria iristeko ustean bialtzen diran izkribuen artean ezpada arkitzen batere onetarako bear diran gauza guziak betetzen dituenik, saria geldituko da jabegabetua, eta festa oek moldatu dituen Batzarreak gordeko du egokiago deritzaion beste gauzaren baterako.

7.^{garren} Saria irichitako izkribu guziak moldizkiratuko dira Euskal-itz-jostaldien Batzarrearen kontura, eta sari-irabazle bakoitzari emango zaizte 10.na moldizkira, eta 5.na aldeera edo aipamen onragarria merezi dutenai.

8.^{garren} Bialtzen diran esku-izkribuak ez dira osteria itzuliko, ezpada gordeak izango dira gis onetako gauzen zuzenlekuan, eta Batzarreak usatu al izango du oetaz ongien deritzaion moduan. Bilboko *Euskal-Erria* elkarteak saritutako lana, geldituko da elkartearentzat, zeñak, ondo badeizkio, moldizkirazoko duen jendeai emanaz.

9.^{garren} Lan guziak bialdu bear dira indar-neurtze ontarako, esan dan eran, datorren Aboztuaren 1.^{ko} egunaren arratsaldeko 6-etako.

10.^{garren} Azaldeko 12.^{garren} lumeroan eskeiñtzen diran sariak irichi nai ditutzen neska eta mutill gazteak jakiñ-erazo bear diote ala, itzez edo izkribuz, Aboztuaren 1.^{ko} egunaren arratsaldeko 6-etako, On Marcelino Soroa, On Ramón Artola edo On José Zapirain jaunai.

11.^{garren} Sari-emaldia egingo da ots-aundiarekiñ, muga onez jakiñerazoko dan bezela. Irakurriko dira sariztatua izan diran izkribuetatik al diranak, eta jostirudirako lanari dagokionez, Batzarreak ipiñiko du alegiñ guzia itzaldiatua izan dediñ.

XI

con el nombre del autor y señas de su domicilio, y el mismo lema repetido en la cubierta.

4.ª Los trabajos podrán presentarse bajo pseudónimo ó anónimo, pero en este caso deberán incluirse algunas señas para la debida justificación del autor, en el caso de que aquellos resultasen premiados.

5.ª Todas las composiciones serán examinadas por el Consistorio, que señalará las que sean acreedoras á premios, pudiendo conceder además las *mentiones honoríficas* que estime convenientes.

6.ª Si ninguno de los trabajos presentados con opción á alguno de los premios reuniere las condiciones de mérito necesarias, se declarará desierto el concurso, reservándose el Consistorio el objeto señalado como recompensa.

7.ª Las composiciones premiadas serán impresas por cuenta del Consistorio, regalándose 10 ejemplares á cada uno de los autores premiados, y cinco á los que hubiesen obtenido accésit ó mención honorífica.

8.ª No se devolverán los manuscritos que se remitan, los cuales quedarán archivados en el expediente de su razón, y de los que podrá usar el Consistorio como estime más acertado. El original premiado por la sociedad *Euskal-Erria* de Bilbao, será de la propiedad de dicha sociedad, la cual, si lo cree oportuno, acordará la impresión del mismo, repartiéndolo gratuitamente.

9.ª El plazo para la presentación de pliegos espirará el día 1.º de Agosto, á las seis de la tarde.

10.ª Los jóvenes que aspiren á los premios señalados en el número 12.º del Programa, lo manifestarán verbalmente ó por escrito antes de las seis de la tarde del 1.º de Agosto á los señores D. Marcelino Soroa, D. Ramón Artola ó D. José Zapirain.

11.ª La distribución solemne de los premios tendrá lugar, según se anunciará oportunamente. Se dará lectura á las composiciones cuya extensión lo permita, y en cuanto al ensayo dramático que pueda resultar laureado, La Comisión pondrá cuantos medios estén á su alcance para conseguir su representación.

Musikalarien indar-neurtzea.

Nairik ere Batzarre onek elkartu gure musika irigokia noiz-paitetik onera zorionean gure izkribalarien artean jayo dan mugiera ta limurkariari, erabaki du egitea, mota edo klase onetako indart-neurtze bat eskeñiaz.

1.^{ko} ZILLARREZKO LIRA BAT. *Euskal-soñu zarren gañean ipini-tako antolamendurik onenaren egilleari.*

Onelako lanik aurkeztan ezpálitz, ontarako izendatzen dan Batzarre bereziak eman al izango du sari au *Zortziko* edo *Euskal-soñuen gañeko burutaziorik* onenaren egilliari, adierazirik aurkeztan diran moldaera guziyak izan bear dutela egiazko euskaltasunez beteak, bai dala bere lototsagatik, bai beren otseztziyagatik edo beste edozein gauz euskaldun-musika bestien artean ezagun-garri egiten duenagatik.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

2.^{garren} NIKELEZKO ESKRITONTZI BAT, *Euskal-kanta zarietako bat bi chistu ta bi chirolakiñ jotzeko obeto antolatzen duenari.*

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

3.^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, *Unión Artesana* deritzon Uri ontako elkarteak eskeñia, euskal-ipui kanta berri baten egilliarentzat edo egillientzat.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

OARKERAK.—1.^{ko} Indart-neurtze onen lenbiziko sarirako moldatzen diran lan guziak ipini bear dira *orkesta oso* edo *musika bandarako*, eta bialdu bear dira izkribalarien indar-neurtzeko 2.ª eta 4.^{garren} oarkeretan esan dan eran.

2.^{garren} An jarritako 6, 8 eta 9.^{garren} oarkerak kontuan artu ko dira ere indar-neurtze ontarako.

3.^{garren} Euskal-Batzarreak egingo ditu bere alegiñ guziak sariztatua izaten dan lana joa izan dediñ orkesta osoarekin, berak moldatzen duen festan, pagaturik ori ala dala, bear diran musika-papereen ateratzia.

Certámen Musical

Deseando el Consistorio asociar la música popular al movimiento literario euskaro, felizmente iniciado de algun tiempo á esta parte, ha acordado abrir un certámen especial de composiciones de esta clase, y ofrecer

1.º UNA LIRA DE PLATA, al autor de la mejor *Fantasia sobre aires bascongados*.

A falta de dicho trabajo, el Jurado especial que oportunamente se designará para el exámen de estas composiciones, podrá adjudicar dicho premio al autor del mejor *Zortziko* ó *Capricho* que se presente, bien entendido que en todas las obras ha de resplandecer un carácter genuinamente euskaro, ya sea por el ritmo, los diseños melódicos ó por cualquiera otro de los rasgos que integran y determinan la fisonomía especial de la música bascongada.

Accesit.—*Diploma de honor.*

2.º UNA ESCRIBANIA DE NIKEL, al autor del mejor arreglo hecho para dos silbos y dos silbotes sobre un aire popular bascongado.

Accesit.—*Diploma de honor.*

3.º UN OBJETO DE ARTE, ofrecido por la sociedad local *Unión Artesana*, al autor ó autores de una nueva ópera bascongada.

Accesit.—*Diploma de honor.*

ADVERTENCIAS.—1.ª Todas las obras que se presenten con opción al primer premio de este concurso deberán estar dispuestas en *partitura para orquesta ó banda*; y deberán presentarse ó remitirse en la forma que se determina en las advertencias 2.ª, 3.ª y 4.ª del certámen literario.

2.ª Se aplicarán asimismo á este concurso las advertencias 6.ª, 8.ª y 9.ª expresadas para los aspirantes á dicho certámen.

3.ª El Consistorio gestionará para que la composición que resulte premiada sea ejecutada á toda orquesta en la función que dicho Instituto dispone, y costeará en tal caso la copia necesaria de papeles.

ANTZESLARI EDO PINTATZALLÉEN INDAR-NEURTZEA

1.^{ko} URRE-ZILLARREZKO KOLOLCHA BAT, Euskal-erriko eleiza-cho famatuetatik edozein baten pintura edo antzestarik onena, ura arkitzen dan mendi edo inguruenakiñ, aurkezten duenarentzat; berezitzen dirala Ondarrabiko Ama Birjina Guadalupe-koarena, Gaztelugacheko San Juan-ena (Bizkayan), Gurutze Santu Lezo-koarena eta San Elias-ena (Oñatin).

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

2.^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, *San Juan-go Arbolaren* bedeinkazio anziñatarra Donostian, pintura edo antzesta batean obeto agertzen duenari. Jakiñeraztenda badirala antzirudiak.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

3.^{garren} ARTEZ EDO MANORO EGINTAKO ZERBAIT GAUZA, Euskal-erriko oiturak obeto agertzen dituenari pintura edo antzesta batean.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

OARKERAK.—1.^{ko} Aurkezten diran antzesta edo pintura guztiak itzuliko zaizkate beren egilleai, gelditzen zaiola Batzarreari beren erantz edo irudierak ateratzeko eskubidea.

2.^{garren} Antzesta edo pinturak bialdu bear dira datorren Abotzuaren 1.^{ko} egunaren arratsaldeko 6-etako.

CHISTU-SOÑULARIEN BILKIDA

Izango da ere chistu-soñularien bilkida bat, emanik

EUSKAL-CHISTU BOILDER EDO ERRAZTUN ZILLARREZDOKUN BAT

aurkezten diraden soñularien artetik batzar-epalleak onena arkitzen duenari, adierazirik ez dala sariztatuko len bi bider sariztatua izan danik Euskal-itz-jostaldien Batzar onen aldetik.

Aldeera.—*Bitezar onoretsu bat.*

CONCURSO PICTÓRICO.

1.º UNA PALETITA DE ORO Y PLATA, al autor del mejor cuadro al óleo ó acuarela que represente, fielmente, cualquiera de los célebres santuarios erigidos en tierra euskara, con el paisaje que le cerque; se exceptúan el de Guadalupe (Fuenterrabía), el de San Juan de Gaztelugache (Bizcaya), el del Santo Cristo de Lezo y el de San Elias (Oñate).

Accésit.—*Diploma de honor.*

2.º UN OBJETO DE ARTE, al autor del mejor cuadro al óleo ó acuarela que represente el acto tradicional de la bendición del *Arbol de San Juan* en San Sebastián. Se advierte que existen fotografías.

Accésit.—*Diploma de honor.*

3.º UN OBJETO DE ARTE, al autor del mejor cuadro al óleo ó acuarela que represente costumbres del país euskaro.

Accésit.—*Diploma de honor.*

ADVERTENCIAS.—1.ª Los cuadros ó composiciones pictóricas que se presenten se devolverán á sus autores, reservándose el Consistorio el derecho de reproducirlos.

2.ª El plazo para la presentación de dichos trabajos espirará el día 1.º de Agosto, á las 6 de la tarde.

CONCURSO DE TAMBORILEROS.

Se celebrará también un concurso especial de tamborileros, concediéndose como

PREMIO: Una bascatibia con anillas de plata,

al que el jurado respectivo califique en primer término de entre los aspirantes, excluyéndose á los que antes hubiesen sido premiados dos veces por el Consistorio.

Accésit.—*Diploma de honor.*

XVI

ÓARKERAK.—1.^{ko} Indar-neurtze ontan parte artu nai duten chistu-soñulariak etorri bear dute bakoitza bere atabalariarekin, eta joko dituzte chistuan batzar-epalleak agintzen diezten soñuzarrak thun-thuna eta alabaren laguntzarekin.

2.^{garren} Indar-neurtze au egingo da batzar-epalle berezi baten aurrean, eta onek erabakiko du chistularietatik zein dan saria merezi duena, eman al izanik gañera ondo irizten zaizkan *Bitezarrek*, aipamen onoretsu onen diñ arkitzen dituenai.

3.^{garren} Batzar-epallearen esku uzten da ikustea atabalarien artetik bat edo beste sariztatzeko diñ ote dan, bere abillidadeagatik, eta ori dala, zér alogera edo sari eman bear zaion.

4.^{garren} Indar-neurtze ontan parte artu nai dutenak jakin-erazo bear diote ala, itzez edo izkribuz, On Marzelino Soroa, On Ramón Artola edo On José Zapirain jaunai, Aboztuaren 1.^{ko} egunaren arratsaldeko 6-etako.

BERSOLARIEN JOLASBIDEA

Azkenengo, egingo da Euskal-erriko bersolarien bilkida eta jostaguda bat.

Donostian, 1894.^{garren} urteko Mayatzaren 1-ean.

BATZARREAREN IZENEAN:

Alfredo Laffitte,

Dianagusia.

Antonio Arzac,

Goarpelaria.

XVII

ADVERTENCIAS.—1.ª Los tamborileros que aspiren al premio deberán presentarse en unión con el tambor ó *atabalero* correspondiente y ejecutarán los trozos que el Jurado designe con acompañamiento de *atabal* y tamboril.

2.ª Un Jurado especial presidirá el acto y calificará los ejercicios, pudiendo conceder además del premio señalado las menciones honoríficas que estime justas, y que consistirán en un *Diploma* á favor de cada uno de los agraciados.

3.ª Queda á la discreción del Jurado el apreciar, en cada caso, si hay méritos para recompensar, y en qué forma, la habilidad de que pudieran dar muestra los *atabaleros* que acompañen á los tamborileros ejecutantes.

4.ª Los aspirantes deberán dirigir sus peticiones verbalmente ó por escrito, antes de las 6 de la tarde del día 1.º de Agosto á los Sres. D. Marcelino Soroa, D. Ramón Artola ó D. José Zapirain.

SESIÓN DE BERSOLARIS.

Se celebrará, por último, una sesión de improvisadores populares en lengua bascongada.

San Sebastián, 1.º de Mayo de 1894.

POR EL CONSISTORIO:

El Presidente,

Alfredo Laffitte.

El Secretario,

Antonio Arzac.

DONOSTIYÁ

USHUA

Composición premiada con UNA PLUMA DE PLATA SOBREDORADA.

Nola gizon guztiyak
chit aundiyak diran
eta oso chikiyak
denbora berian,
batek asko pentsatu
eta ondorian,
igartzen diyo nola
gauz asko lurrian,
ainbeste itsasuan
ala legorrian,
egonagatik anbat
gugangik urrian,
Jaungoikoak daduzkan
betiko gordian.

Argatik dago chutik
betiko galdera:
“Zergatikan da gauz au,
beste ori zer da?”
Iñoiz erantzuteko
izaten da era,
gizona irichi da
zerbait jakitera,
illunpetatik gauza

—20—

asko du atera;
bañan jakintsunetan
geyena dan bera
erortzen da maizena
galde egitera:
“Zergatikan da gauz au,
beste ori zer da?”

Ishiltzen diranian
gizon jakintsunak
izketan asten gera
guchi dakigunak:
ayentzat bire asko
daude chit illunak
estrapozoz betiak
eta trabadunak;
guretzat berriz denak
lirain ta legunak,
gafiera geren ustez
oso ezagunak;
ez bestek erakutsi
izan dizkigunak
edo ikasbiretik
datorkizkigunak,
baizikan ametsetan
sortzen zaizkigunak.

Naiz farra egiñ iñoiz
aditzen digunak
beti izango dira
guretzat lagunak.

Argatik, galdetzian:
—Donostiya zer da?
—Ikusten da lenago
diyotan bezela
jakintsu aundi denak
ishilik daudela,
edo geyenaz ere
mintzatzen dutela
lan ori erabaki
eziñ ditekela;
ametsgilliak berriz
kolpian, berela,
bere erantzuera
ematen dubela,

—21—

esanaz:—Donostiya?
Kantauriko Perla;
—ta beste izen asko
errezki orrela,
chit ondo datozenak
jartzen ditubela.
Nork ukatu doaya
berez datorrela!

Naspillaturik beren
pisuz eta neurriz
mundu guztiya bete
nai dutenak egiz
bete oi dutena da
kopeta izerdiz
gauzak ezagutzeko
arreta geyegiz.
Nik agurtutzen ditut
begiramen aundiz
naiz beraz parra egiñ
gure umekeriz.
Or konpon ditezela
beren jakinduriz...

Neretzat Donostiya
ara zer dan berriz:

Uso bat biraldua
Noe-ren Arkatik
iñon legorrik bazan
jakitiagatik;
pishti leyal gashua
altzuben lekutik
izpi bat chinchilika
zubela mokatik,
aditzera emanaz
argiro gogotik
azaltzen ari zala
lurra ujalpetik,
biurtu zan atzera
urditza artatik,
lokabetuaz denak
zeukaten dudatik.

Putzuan emanikan
len ainbeste jira,

uso ona biraldu
zutenak urdira,
noizbait irichi ziran
Ararat-mendira
"lenbizi egokitu
zan legortegira.."

Noé buruzariyak
irtenik erdira
ta eskerrak emanaz
Zerurá begira
itza bireztu zuben
bere familira
esanaz:—Sem ta Jaffet
egun etorri da
ta Jaunak aginduak
egiñ bear dira;
zeron emazteakiñ
biyak urrutira
joan bear dezute
bizitza berrira;
Kan ta bere andrea
nerekiñ baitira;
ait'amak zarrak gaude
ta izan kupira,
ez lotsikan biraldu
gure aurpegira.

Orañ bendizioa
ar zazute, tira.
—Eta agindu zuben
beste alderdira:
—Pisti denak bijoaz
alduten tokira.

Aiñ leyal legor billa
joan zan egaztiya
ekarririk birpiztu
zituben izpiya
pishti denak bezela
izan zan utziya;
bañan argitasunez
nola zan jantziya,
aurrera eramanik
bere iritziya,
laster igaro zuben
legordi guztiya.

Oroitutzen zan leku

on bat ikusiya
eta bera izanik
chit egalariya,
alderdi artara zan
bezela abiya
topatzera goguan
zedukan tokiya.

Irichi zubenian
berriz Kantauriya
emenché autu zuben
beretzat kabiya.

Etziñ zan eta ez da
geroztik jaikiya;
begira non daguan
gashua jachiya:
"len usua zan eta
oraiñ Donostiya.."

Burua ageri da
gaztelu orretan;
korputza Donostiko
eche ederretan
ta isatsa Loyola—
ko erriberetan;
eskuiko egua
Ategorriyetan
eta ezkerrekua
Antiguan bertan
edo alde artara
dauden birietan.

Beste pishti batzuek
egope onetan
ikusten dira iñoiz
uda-egunetan
beren lumak bustiyaz
Konchako oletan
pozkidaz dabilatzala
jostatzen uretan...

Sartu gabe kondaira
luzeaguetan
orra nere iritziz
Donostiya zer dan.

PEDRO M.ª OTAÑO-K.

BERBA BARRIAK

Trabajo señalado con MENCIÓN HONORÍFICA

Gausa barriak agertzen diranean,
berbakuntza guztietan biardira
berba barriak arek gochedatu teko.

Ez dakit oin baño len inok ipiñidituzan berba onek, baña dana
dala bialtzendodas: askito izangoda neuretzat aurkabideak bat
edo bat ontzat artzenbadau.

ERDERAS

- 1 Heliografía
- 2 Heliografo
- 3 Heliográfico
- 4 Aeromotor
- 5 Aerostato
- 6 Anenómetro
- 7 Acronauta
- 8 Acrostación

BERBA BARRIAK

Argidairziazaldea
Argidairziazalkaria
Argidairziazaltarra
Aizeanibillgillea
Aizkontzia
Aizindarneurtaria
Aizugarotzalea
Aizugarotzea

ERAZTEA

Argidaira-ziazaldu
Argidair-ziaraldu-karia.
Argidair-ziazaldu-tarra
Aizean-ibilli-egif-tzalea
Aizerako-ontzia
Aizearen-indarra-neurtu-aria
Aizetan-ugarotu-tzalea
Aizetan-ugarotu-tea

Ausa oha izangolitzake Aizugarotzalea eta Aizugarotzea esan biarrean
Aizarotzalea eta Aizarotzea esatea: goyetan ez da ur artean egoten baña
bai aire artean, izaro bat ur artean besela. Onela jarri eskero, lelengoaren
era ztea.

ERDERAS	BERBA BARRIAK	ERAZTEA
da		Aizetan-izaro-tu-tzallee
eta bigarrenarena		Aizetan-izaro-tu tea
9 Amenoscopia	Aizoartaria	Aizea--oartu-aria; bete entzu-tenda.
"Beleta", baña berba onek erdera dirudi.		
10 Cuentahilos	Arikontaria	Aria-kontatu-aria
11 Fotografía (arte)	Arziamartea	Argiarekin-ziamartu-tea
12 Fotografiar	Arziamartu	Argiarekin-ziamartu
13 Fotografía (local)	Arziamartegia	Argia-ziamartu-tegia
14 Fotógrafo	Arziamartzallee	Argia-ziamartu-tzallee
15 Fotográfico	Arziamartarra	Argia-ziamartu-tarra
16 Retrato fotográfico	Arziamarterantz	Argia-ziamartu-erantz
17 Pecera (de salón)	Arrainkayola	Arraia-kayola
18 Laringoscopia	Asbideikuskaya	Aisea-bidea-ikusi-kaya
19 Acordeón	Atzolauspua	Atzola-aspua
20 Dermatología	Azaleragimdea	Azala-eragundea
21 Dermatografía	Azalezaltzea	Azala-ziazaldu-tea
22 Diabetes	Azokregarneria	Azokrea-garnua-eria
23 Jesoftalmia	Begilegortasuna	Begia-legortu-tauma
24 Aislador (en aparatos)	Berezigillea	Berezi-egin-tzallee
25 Hermafrodita	Biarmagea	Bi-amagea (Armagea = Sexo = Arra-emea-era)
		Bi-iboilkaya
26 Biciclo	Biboilkaya	Bi-iboilkaya-chu-a
27 Bicicleta	Biboilkachua	Bikaia-alde-egin-tzallee
28 Desnatadora	Bikainaldegillea	Burpilla-gidatu-aria
29 Carril (rail)	Burpillgidaria	
30 Encarrilar (en el ferro-carril)	Burpillgidatu	Burpilla-gidatu
31 Descarrilar (en el ferro-carril)	Burpillgidagetu	Burpilla-gidagetu
32 Higrómetro	Bustironeurtaria	Bustiro-neurtu-aria
33 Dengue (enfermedad)	Ebaineria	Ebaindea-eria
34 Heliofotómetro	Eguzargineurtaria	Eguzkia-argia-neurtu-aria
35 Perheliómetro	Eguzberoneurtaria	Eguzkia-beroa-neurtu-aria
36 Helioscopio	Eguzkoartaria	Eguzkia-oartu-karia
37 Biscopio	Eriotzesagugillea	Eriotza-esagutu-egin-tzallee
38 Erizo de mar.	Eskimarra: esatendeutze aldean eta bardiñ gosagei berbetan andraren lotzariari. Gipuzkoan ez dot entzun itztegian izangodan.	Mermeo, Mundaka, Elanchobe berba ori eta ez dakit inungo
39 Galactómetro	Esnenastesagugillea	Esnea--nastea--esagutu--egin-tzallee
40 Atrofia	Galorbagera	Galordea-baga-era
41 Atrofiar	Galorbagetu	Galordea-baga-era-tu
42 Acetómetro	Garratzneurtaria	Garratza-neurtu-aria
43 Paracaidas	Geldijatzikaria	Geldiro-jatzi-karia
44 Hipsometría	Goyendaneurtzea	Goyenda-neurtu-tea

ERDERAS	BERBA BARRIAK	ERAZTEA
45 Butirómetro	Gurineurtaria	Guria-neurtu-karia
46 Eléctrico	Chimistarra	Chimista-tarra
47 Pararrayos	Chimistgidaria	Chimista-gidatu-karia
48 Electricidad (ciencia)	Chimistjakiera	Chimista-jakin-era
49 Electricidad (fluido)	Chimistubilla	Chimista-ubilla
50 Acumulador eléctrico.	Chimistubillbatzallee	Chimista-ubilla-batu-tzallee
51 Dinamo eléctrico.	Chimistubillgillea	Chimista-ubilla-egin-tzallee
52 Goniómetro	Chokeneurtaria	Chokerkia-neurtu-aria
53 Cicloscopio	Iboilneurtaria	Iboilla-neurtu-karia
54 Dinamógrafo	Indaradikaria	Indarra-adirakitu-aria
55 Dinamómetro	Indarneurtaria	Indarra-neurtu-aria
56 Hélice (propulsor en los vapores)	Ingurubillaldegillea	Ingurubilla-alde-egin-tzallee
57 Triciclo	Iruiboilkaya	Iru-iboilkaya
58 Lexicógrafo	Itzbatzallee	Itza-batu-tzallee
59 Lexicografía	Itzbatzea	Itzak-batu-tea
60 Craneología	Kaskeralgundea	Kaskoa-eragundea
61 Craneoscopia	Kaskobilleosaria	Kaskoa-billersi-karia
62 Craneografía	Kaskoziazaldea	Kaskoa-ziazaldu-tea
63 Gasómetro	Kemeneurtaria	Kemea-neurtu-aria
64 Coprolito	Koretzarria	Korotza-aria
65 Xilocordeón	Lastolotsakinda	Lastoa-ola-otsakinda
66 Armónica (cris-talófono)	Leyotsakinda	Leyarra-otsakinda
67 Aerómetro	Likurpisagarria	Likurra-pisatu-garria
68 Generador (de vapor)	Lurrungillea	Lurruna-egin-tzallee
69 Velódromo	Oñiboilarindeta	Oñagas-iboildu-arindeta
70 Pedal (en el velocípedo)	Oñiboitkaria	Oñagas-iboildu-karia
71 Marchar en velocípedo	Oñiboildu	Oñagas-iboildu
72 Velocípedo	Oñiboilkaya	Oñagas-iboilla-kaya
73 Velocipédico	Oñiboiltarra	Oñagas-iboilla-tarra
74 Tandem (velocípedo)	Oñiboilkaraskoa	Oñagas-iboildu-karia asko
75 Velocipedista	Oñiboiltzalea	Oñagas-iboildu-tzalea
76 Elayómetro	Oliozenbataria	Olio-zenbat-aria
77 Gastronomía	Onjanjakintza	Ona-jan-jakin-tzea
78 Batómetro	Osineurtaria	Osina-neurtu-aria
79 Fonógrafo	Otsagordaria	Otsa-gorde-aria
80 Fonográfico	Otsagortarra	Otsa-gorde-tarra
81 Podómetro	Pausukontaria	Pausoa-kontatu-aria
82 Gastritis	Sabelberoiza	Sabela-beroiza
83 Gastroenteritis	Sabelesteberoiza	Sabela-estea-beroiza
84 Abdomenoscopia	Sabelbilleosaria	Sabela-billersi-aria
85 Coscotomo	Sayetzaballea	Sayetza-ebaki-tzallee
86 Cuentagotas	Tantakontaria	Tanta-kontatu-aria
87 Micrófono	Urrichentzunkaria	Urricho-entzun-karia

ERDERAS

- 88 Telegrafía
- 89 Telegrama
- 90 Telégrafo
- 91 Telegráfico
- 92 Telegrafista
- 93 Escafandra
- 94 Teléfono
- 95 Telefónico
- 96 Telemetro
- 97 Telemétrico
- 98 Hipodromo
- 99 Dinamita
- 100 Pantógrafo
- 101 Actinómetro
- 102 Antología

BERBA BARRIAK

- Urritzkiribikintza
- Urritzkiribitua
- Urritzkirikitaria
- Urritzkiribitarra
- Urritzkiribitzallea
- Urpelarjantzia
- Urrotgillea
- Urrotstarra
- Urruneurtaria
- Urruneurtarra
- Zaldarindeta
- Zartagilindartsua
- Ziamartidurikaria
- Ziargineurtaria
- Ziadilora

ERAZTEA

- Urrun-itzkiribitu-ekin-tza
- Urrun-itzkiribitua
- Urrun-itzkibiriti-aria
- Urrun-itzkiritu-tarra
- Urrun-itzkiribitu-izallea
- Ura-pean-laneko-jantzia
- Urrun-otsa-egin-izallea
- Urrun-otsa tarra
- Urrun-neurtu-aria
- Urrun-neurtu-tarra
- Zaldia-arindeta
- Zartatu-gillea-indartsua
- Ziamartea-irudieratu-karia
- Ziargia-neurtu-aria
- Ziadia-lorea

RAFAEL MURGA TA MUGARTEGI-K.

¡ZER PAKEA!

Composición premiada con UN OBJETO DE ARTE.

“Qué descansada vida
La del que huye el mundanal ruido.,,
(FR. LUIS DE LEON.)

¡Non da baster sokoa,
Bart ames eindakoa,
Munduko diar (1) ta garrasirik aiture gabe
An egoteko pake-pakean ondo gizona?
¡A! Ta ¡zer gauza ona
(Urizalentzat erri andiak aparte utzirik)
Dan egotea bakartadean isill-isillik,
Pozez begira mendi-zelaien alaitasuna,
Lorez ta orriz nola jantziak
Dauden arbolak, ta zeñ garbiak
Mur-mur gozoan beti dabiltzan erreka-choak!...

¡Emen dagon pakea!
Gaztaña arbola baten azpian nago jarririk,
Bere kerizpe maitagarriaz inguraturik:

(1) Contracción de *diadar*.

Ara non dagon nik opa nuan bakartadea.
Dakust, or beian, ibar zabala
Arto ta gariz eder jantzia,
Aurrean daukat baso itzala
Aritz arbolaz oso betia,
Nagon lekuan, gaztañadia;
Berachoago, inchaup-pagoak;
Belar berdean, marrubi gorri gozo gozoak
Aldemenean, sagarren lorak;
Chori kantariz beteta arbolak;
Lore pollitak nere inguruan,
T'intza biribill beren kolkuan.

¡Manea (1) baño Sortitza (2) dala zenbat ohea!

¡Eta nola ez, gizonak egin badu manea?

Eta sortitzak ¡Jauna ber-bera badu Egillea!

Gauza guzia dakust paketsu, isill osoan...

Bakarrik dautzut arbisk (3) burrunba nere alboan,

Aise biguna jostakaria arbol ostroan,

Ta zinzerri bat *dilin dolonga* urrutichoan.

Errayetatik sentitzen da emen bizitz'berria,

Biotza samur, adiñ argia,

Arima-ariman damorri bigun maitagarria

Ta jaungoikoa bedeintatzeko modu obia.

Munduko diar ta garrañirik ezdet entzuten...

Pake osoan bizi liteke emen gizona.

¡A! Ta ¡zer gauza ona

(Urizalenzat erri andiak aparte utzirik)

Dan egotea bakartadean isill-isillik,

Pozez begira mendi-zelaien alaitasuna,

Lorez ta orriz nola jantziak

Dauden arbolak, ta zen garbiak

Mur-mur gozoan beti dabilzan errekañoak!

DOMINGO AGIRRE-KOAK.

- (1) El arte.
(2) Naturaleza.
(3) Arbiska-Insecto.
(4) Adina-Entendimiento.

ZIRI-BIURSAK

(Antonio Arraó nere adiskide maiteari donkituak)

Colección de epigramas que ha obtenido ACCÉSIT.

AZALKAYA

Euskal zalea-izanda izango
ta aldetana nik-pozik emango.

¡Au planta!

I.

Soñeko berriyekiñ
dama sar Sotera
maja, maja janzita
joan zan bazkaltzera,
bañan irauli zuben
neskachak platera
ta zopa bota zion
soñeko gañera.

Erriyetan asi zan
aserre betian
dam' achua ikusirik

—32—

koipia soñian,
neskachak esan ziyon
kalmatu nayian:
—Bego, zopa geyago
bada sukaldian.

II.

Gizon argiya.

—Erakutsi dizkitzut
jikara guztiyak
eta zuretzat dute
denak aitzakiyak.
—Orra? badaki jauna?
da nik nainukena
ez orla, beste aldera
kirtena dubena.

III.

Jira bira.

—Zeri beiratzen diyok?
—Or dijuan orri
balantzaz noiz edo noiz
ankaz gora erori.
Eta konturatzen nak
nire igandian
etorriko naizela
orrenchen antzian.

IV.

Maisuari.

—Jauna, guk nai genduke
naiz nekazariak
izanik, ikastia
letretan semiak.
¿Zenbat dira?

—Ogei ta bost.

—Guretzat geiegi,
sei edo zazpirekiñ
izango ditu aski.

V.

Antzekuak.

—¿Goierriarra zera?
—Bai jauna, orain ta len.

—33—

—¿Eta zenbat denbora
daramazu emen?
—Amar urte batzuek.
—Ta goierriarrak
kontuzkoak izanda
diru zail samarrak
ez dezu poltsik egiñ?
—¡A jauna! nolatan?
nere nagusiyare
goierriarra izan!

VI.

Amarra.

—¿Errezatzen dek asko?
—Bai, bai, Jose Mari,
t'ezkondu nitzanetik
maizago nak ari.
—Ta ¿zer eskatzen diok
gure Jaungoikoari?
—Mutill, pazienziya,
pazienziya ugari.

VII.

¿Zeiñ ote zan!

—Gaizki niok, bai gaizki,
ikusten nak iltzen
ta esantzak lapurreta
¿zeñek egiñzuben?
Ez izan beldurrikan,
iya ilnak, len bailen
esan zak.
—Bai, ta gero
¿baldiñ ez bada iltzen?

VIII.

Arrazoizko eranzuera.

—Aizak i ¿zer daramak
orren tapatuban?
—Ori bai dala galde
mangrino-chachuba.
Au zer dan jakitia
baldiñ nai banikek
ez onela, ageriyen
eramango nitek.

—34—

IX.

Zerbait badiozu.

—¿Partiduen bat oteda?
bada dator gogoz
jendea alde ontara
beterik animoz.
Gizon oiek guztiak
norapait badijoz
duben ichuraz, edo
nunbaitetik datoz.

X.

Kontuzkoa.

Tira, guazemak beste
chiki bat eranik.
—Danik chikiyenare
aundiya nitek nik.
Echez aldatu gaituk
ta ez diat oraindik
tamañan ezagutzen
an dan eskallerik.

XI.

Alperrikako ura.

Donostian artian
izan gabe bat len,
ikusirik kaliak
udaran freskatzen;
—¿Emen ura?—arriturik
asi zan esaten:
¡A zer astakeria!
landatu badute
arri tarte abetan
¿zer espero dute?

XII.

¡Noizkua ote zan!

—Aizazu ustela dago
langost'au.
—¿Ustela?
—Eziñ eta geiago,
progratu Mikela.
—Bañan Donostiyatik

—35—

gaur bertan goiz goizez
etorri da.

—Etorriko
zan orduban oñez.

XIII.

¡Perrekiñ!

Bañan nere manduen
perrak? noizko mutill
egongo dituk?

—Bada,
ayekinchén nabill.

XIV.

Pello-ren eranzuera.

Kosmek famatu nairik
zekarren ardua
esan ziyon Pellori
arturik garbua.

—Botilla ardua onechek
ogei urte ditu.

—Bada ogei urterentzat
¿ez dek asko aunditu!

XV.

Goibeltz.

—Bañan jauna, bedorri
ez alda ikaratzen
dagon egualdiyekin
kalera ateratzen?
—Ara bada andre Klara,
nire klarua naiz
eta ala esango diyot
ateratzen banaiz
dala, nai detalako
geyago eudi loya
emen t'ez emaztien
echeko turmoya.

XVI.

Gosiak.

Gizon oso zur batek
nolapait beñepiñ,
bazkaltzeko bazuben

—36—

lagun bat berekiñ.
Gosiak gelditurik
bazkari arrekiñ
alkarrekiñ zituzten
itz abechek egiñ:
—Barkatu bearnazu
gaurkuen gantikan
ez badizut diñako
bazkari bat eman.
Bañan beste batian
izango ez da ezertan
utsik? noiz naiko dezu
berriz?

—Orain bertan.

XVII.

Emakume lodiya.

—Laister goratuko da
Maria? esan Mauro.
—Bai bai, bedorri sartzen
dan beziñ aguro.

XVIII.

Gaitz erdi.

—Esaten dubenian
erbait astakeri
nere semiak, pozez
gelditutzen naiz ni.
Zergatik pensatzen det
urañen bezela
mandokeri aundi bat
esan lezakela.

XIX.

¿Asmatu aldeak?

—Barkub'ori barrena
ziatok, bestela
kanpora zia.

—Mutill!

jez aiz i motela!
Batera edo bestera
¿asmatuko ote dek?

—Oil ez dek orren errez,
or gelditu leikek.

—37—

XX.

Mandatuba.

Itsasoan jasotzen
sare bat zeudela
iduriturik pisu
aundiya zubela
kristaben bat otezan
larriturikan, bat
jarri zuten kontuban
alkatiarentzat.
Eta zihoanian
alkatiengana
ikusirikan zer zan
an agertu zana,
deitu t'esan ziyoten:
—Aizak, ez dek ala,
esan alkatiari....
—¿Zer?

—Asto bat dala.

XXI.

Ibilkariya.

—Mutill, ibildu nak ni
Amerika aldian,
Afrikan eta beste
mundu muturrian.
Orla gelditu gabe
bai ogei urtian,
ta pusilla nubela
beti bizkarrian.
¿Zer iduritzen zaik, e?
—Bada lagun zarra,
nekatuba iruriko
dekala bizkarra.

XXII.

Barberochuari.

—Zerbait erremediyo
bear det nik jauna,
zergatik motel samar
daukat osasuna,
katarrua danian....
—¿Zer, andre Krispula?

—38—

—Bada ¿zer egiten da?
—¿Zer egiñ? eztula.

XXIII.

¡Zer alibiyua!

Dama bat zegoala
ikaraz ikusten
sube aundiya, ziyon,
kozk egingo zuben.
—Ez du kozkik egingo,
(eranzunik batek)
Ameriketakuak
dira sube abek.
Ez deriyela izan
orren beldurtiya,
abek osorik dutē
tragatzen jakiya.

XXIV.

¡A zer erostuna!

Zumarragan Batista
zebillen ferian
asto bat edo beste
erosi nayian.
Jardunian asirik
zer ta nolaz, egiñ
zituben itz batzubek
tratalariekiñ.
—Ez bada merkiago
ez ger-a konpontzen.
—Bañan gizona ¿ez dezu
aurrian ikusten?
Asto mandua añako
galanta ta azkarra,
ibilkaria eta
ez batere zarra.
Gaber diz aterata
Amezketarako
sartuko zera onekiñ
bai iruretako.
—Etzait komeni bada;
goizeko iruretan
¡gizona! ¿zer egingo
det nik Amezketan?

MARZELINO SOROA LASA-K.

BETI, BETI EUSKALDUN

Composición señalada con MENCIÓN HONORÍFICA.

Azalkaya:

“Biotzean gurutza
Eskuan bandera,
Esan lotsarik gabe
Euskaldunak gera.”

IPARRAGUIRRE.

Euskaldun gera eta
Beti nai degu izan,
Zergatikan euskaldun
Jayo ta azi geran;
Euskaldunak gerala
Beldur gabe esan,
Eta euskara gatik
Gure odola eman.

Gure euskara maitia
Beñere ez galtzeko,
Eta Euskal-errian
Beti itzegiteko,
Itzegin zagun bada
Ta onla ez da galduko,
Munduben azken arte
Ez da ez aztuko.

—40—

Gernikan dago aritza
Euskaldun denena,
Eta gure biotzen
Gauzarik maitena;
Aritz chit santu onen
Aundia da omena,
Au gordetze agatik
Egiñ zagun lana.

Gernikan aritz ori
Beti da alchako,
Zergatik ez diogun
Erortzen lagako;
Naiz arbola santuba
Balitz eroriko,
Gure odolarekin
Genduke alchatuko.

Euskaldun danak bada
Elkartu gaitezen,
Ea gure errian
Degun guk pensatzen;
Guk au fedearakin
Badegu egiten,
Jaun aundiak zerutik
Digu bai laguntzen.

Itzegin zagun denok
Beti, beti euskara,
Ez laga gure izkuntza
Maitia, atzera;
"Biotzean gurutza /
Eskuban bandera,
Esan lotsarik gabe
Euskaldunak gera.,

BONIFAZIO ECHEGARAY-KOAK.

IPUIYA EDO KONTUA

Composición señalada con MENCIÓN HONORÍFICA

I.

Abenduaren ogeita bostan
bada aurreko urtian,
kontu kontari egondu giñan
oso triste sukaldian;
chiki ta aundi zar eta gazte
denak suen bazterrian,
gure aitonak au esan zuen
bere itzkuntza maitian.

II.

Eunda bost urte omendirade
Bergaran gertatu zala,
esan biar det gure aitonak
orduan esan bezala;
danok negarrez egondu giñan
bera itzketan aizala,
negargarriya da izan ere
baldin gerta bazan ala.

III.

Gau erdiyan kanpanak *dan dan*
jendia chit arriturik,
zer ote dan erri guziya
oso bildurrak jarririk;
eliza ondo ikusirikan

—42—

barrenan bazan jenderik,
kontuan ere ipiñi ziran
alkate jaunak esanik.

IV.

Eliza ondo ikusirikan
iñor bazan barrenian,
betiko gisan utsik lajata
kontuan bai jarri ziran;
amabiyak ishildutzia
besterik egiñ etziran,
mezako deiya laster jozuan
jendia sartu zediyen.

V.

Iru gabian nabaiturikan
kanpanak alashen jotzen
erriko jende guziya zegon
bere buruaz nekatzen;
zer otezan eziñ asmatu
etzan erresha asmatzen,
Zerengatigan aiziak orla
ezdun kanpanik ibiltzen.

VI.

Alkate jaunak agindurikan
erriyan jo da bandua,
bi gizon gogor biar dirala
artu dezaten kontua;
aushen entzunik laster joantziran
jakitiarren lekua,
eliz barrenen gau baterako
jartzeko dala asmua.

VII.

Eliz barrenan illuntzerako
kontuan zituzten jarri,
zer gertatutzen otezan anchen
jakitiarren chit ongi;
bi gazte ziran buruz azkarrak
etziranak ez bildurti,
oso aurrerá apaizetako,
apaiz ziradenak aurki.

—43—

VIII.

Jan piska bat bai berekin ere
gaberako omentzuten,
zortziyetako zaleturikan
asi omentziran jaten;
janda gerora denbora luze
ala gertatu etzaiyen,
alki gañian biyak musian
gogor jardun omentzuten.

IX.

Amar orduak arizirala
ango erlejuan jotzen,
batek besteri ala omendiyo
ezalaiz ikaratutzen?
bi ordu falta dituk eta
ni asiya nak bildurtzen
leku charrian gaur jarri gaituk
beste batera bai guazen.

X.

Amar orduak ishildu dituk
¡Jesus! aushenda bildurra,
gu zertako etorri gera
gaur orrelako lekura;
guazen emendik piska bat gora
oso toki segurura,
lagun maitia lagundu nazu
zatozkit nere ondora.

XI.

Goiyartatikan ikusiko da
emendik baño obeki,
lagun maitia esaten dizut
arras nagola bildurti;
i ezalaz ikaratutzen
emen giotzik chit gaizki,
koro gañera guazen aguro
ik naiyaoko dek noski.

XII.

Koro gañian biyak zeudela
amaika orduak jodute,
lagun maitia amaikak dituk

—44—

falta zaiguk ordu bete;
emen ere gaizki giotzik
bian obeto geundezke,
zuretzat goiyak naiz ala biak
guziyak zerbait badute.

XIII.

Bera jechita nora joango ta
konfesatzeko lekura,
ta an bildurak dardar aindian
Jesus arrenchen tristura:
aushen det lana nere laguna
zatozkit nere ondora,
zerbait nitzala uste nun bañan
utsa jaiyo naiz mundura.

XIV.

Amabiyaren tankakuakin
losa arribat alchada;
arren barrendik eskeletua
ezur utsik aterada;
ura ikusirik bildurtiyarren
arren barrengo ikara,
bañan bestia bildurrik gabe
berai joantzaiyo bertara.

XV.

Eskeletua beti bezela
joanda sokai tiratzera,
kanpana juaz jende danari
meza adiyazitzera;
arren kontuan zegon mutilla
berriz meza laguntzera,
zerengatikan apaizetako
jarriya baizan aurrera.

XVI.

Biar bezela meza emanik
mutilla bere ondoren,
sakristirañon lagundu diyo
zeindan jakitutziarren;
gure apaiza eskeletuen
ichuran egonik arren,
biyak itzketan jardunziraden
elkarri zerbait esaten.

—45—

XVII.

Eskeletuak galdetu diyo
ñolatan zera etorri?
alkate jaunak bialdurikan
orra esan diyot garbi;
orain nik ere galdetzen diyot
ia zeindan bai beorri,
ni naiz bada apaiz shareho bat
ez naiz gezurretan ari.

XVIII.

Bein edo bein zuk entzun aldezu
Bergaran José apaiza
kaska zuri bat naiko zarchua
eziñ ibilli zana aisa;
aitu bakarrik ezautu ere
baita lagundu eliza,
gisarajua chit gizon ona,
emana bai zenbait meza.

XIX.

Ni naiz urashen orra egiya
ez det gezurrik esaten,
laugarren gaba dizut gaurkua
meza detala ematen;
zerengatikan zuk ezdakizu
ezda erresha asmatzen,
zerengatikan esango dizut
danak jakindu dezaten.

XX.

Ogeita amar mezaren dirua
aurretik dizut artua,
meza guziyak bukatu arte
auda nere pekatua;
purgatoiyan emenchen nago
oso ezur biyurtua,
meza guziyak bukatutzian
neretzako da zera.

XXI.

Alkate jaunai esan zaiyo zu
elizan zerdan gertatzen,
On José apaiza Bergarakua

ia ezautzen altzuen;
baita gañera erri guziyan
asi dedilla zabaltzen,
gau erdiyan bai nola meza bat
On Jose-k duen ematen.

XXII.

Meza guziyak bukatu arte
gabero naiz aterako,
meza guziyak ogei t'amar dira
danak ditut bukatuko;
andik aurrera ez naiz geiyago
losatikan azalduko,
Zerengatikan Jaunak zerura
berak diraden deituko.

XXIII.

Itz obechek bukatutikan
joandezu bere lekura,
biyararte berai esanik
anchen sartu da zulora;
bada orduan mutill bizkorra
beste lagunen ondora,
bañan laguna etzan ageri
gerora bai azalduda.

XXIV.

Kontu kontari biyak zeudela
etorrída goiz aldia,
seiyak alashen izango ziran
iriki dute atia;
elchuen gisa berriz an zegon
jakitiarren jendia,
danen aurretik edo lenbizi
ikustentzan alkatia.

XXV.

Alkate jaunak eramanditu
biyak artuta berekin,
erriko echian sartu dirade
bañan neke aundiyakin;
jende guziya beren atzetik
zerbait nai zutela jakin,
bada alare gelditu dira
danak len zakitenakin.

XXVI.

Elizan gertazan bezela bai
mutillak ziyoten esan,
alkate jauna aiye esanaz
oso konten gelditu zan;
bada orduan alkate jaunak
legez egiten dan gisan,
erri guziyan bandua juaz
berialashen jakintzan.

XXVII.

Bandua edo ala pregoiya
ala aitu zan zabaltzen,
Joshé apaiza Bergarakua
gabian zala azaltzen;
iñork mezarik entzun nai badu
libre zuela lajatzen,
meza guziyak bukatu arte
jendiak entzun dezaten.

XXVIII.

Esan bezela ate guziyak
zabalik zeuden elizan,
jendia ere bai mezetara
oso erruz etorrizan;
amabigarren tangakuakin
gure apaiza azalduzan,
sokai tiraka mezako deiyan
beti bezela aitu zan.

XXIX.

Lege onian meza emanik
osterá bere tokira,
meza laguntzen mutill gaztia
oso chincho ibillida;
ura ikusirik ango jendiak
chit alai gelditu dira
meza entzunik gabero orla
asko echeratu dira.

XXX.

Ogeita amar aldiz azalduzan
bere mezak esatera,
ogeita amarrak bukatutikan

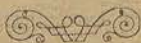
—48—

etzan geiyago atera;
bitarte ortan beti jendia
joantzan meza entzutera,
purgatoyotik gure apaiza
gero aingeru tartera.

XXXI.

Abenduaren ogeita bostan
ipui triste au entzunik
denok negarrez egondu giñan
malkochoak idorturik;
gure aitonak ama euskera
arren ongi mintzaturik,
gaur ere bada bere semiak
ez daukate chit azturik.

KAYETANO SANCHEZ-EK.

Nere Lur Gurtua-ri.

Composición premiada con MENCIÓN HONORÍFICA

Euskal Biursari Bikaiñ On Pedro M.ª Otaño-ri.

Urruti nago bañan aztutzen
Ez naiz iñoiz zuregatik,
Zeiñ egon litekien begira
Naiz chulo chiki batetik;
Zureganako pentsamentua
Ezin det kendu burutik,
Beti maitatzen zaitutalako
Biyotz nerean erditik.

Emen arki naiz ez dakit nola
Etorri nitzan onera,
Biur albanei joango nitzake
Berielasen orrera;
Ortaratutzen banaiz desio
Detan bezela osterá,
Ez naiz ni joango penaz malkorik
Zu utzirik isurtzera.

—50—

Oso gaztetan utzi zindutan
Orain nago zarturikan,
Zenbat eta zarrago geyago
Oroitzen naiz zugatikan,
Bañan oraindik ez det pentsatzen
Ikusi gabetanikan,
Jaunan laguntza izaten badet
Geldituko naizenikan.

Nere biyotzak izan lezaken
Damu ta penik geyena,
Litzake galtzen ikusitzia
Lur nere maite goyena;
Gañerakuan utziya daukat
Jaunaren eskura dena,
Naieraz nere etorkizuna
Izan dediyen zuzena.

Nere seaska pare gabia
Euskaldunaren kabiya,
Zure semeak barrun ortara
Dute maitasun guztiya:
Beti ospatsu izandu zera
Eta kondairaz aundiya,
Doakundeaz beterik zaude
Izanik garailariya.

O! zenbat egin oi zuten gure
Aitonak danagatikan,
Ikusirikan bekaiztiyak
Asko gaitz egin nairikan:
Bañan nola ayek uzten etzuten
Beren bide zuzenikan,
Beti laguntza izaten zuten
Gure Jaunarengandikan.

Ez iñoiz utzi anai maiteak
Ayen biderik okertzen,
Bestela zalla izango dala

—51—

Uste det berriz zuzentzen;
Badakizute erreza dala
Okerturikan erortzen,
Nola dan zalla indarrik gabe
Erortzen dana alchatzen.

Elkarturikan bizi zaitezte
Danari kontu egiñaz,
Arkitu gabe etsai artean
Bururik alcha eziñaz:
Segi zazute beti aurrera
Barrundik datorren griñaz,
Oroiturikan arbol onari
Zarrez sortutako miñaz.

FELIPE KASAL OTEGI-K.

EUSKAL ERRIA

Composición señalada con MENCIÓN HONORÍFICA

"Audite insulæ; et attendite populi de longe: Non tamen
extincta est lux mea; mea semper gloria vivet.,,

Airea: Pello Joshepe.

Ikusten det nik, Euskal-Erria
Sarri doayez apaiña,
Goraturikan eunki bateko
Estali zuben burtiña.
Euskalduna naiz, ta g'nork sendatu
Nork bada, nik dedan miña,
Ikusirikan oso banaita
Gure Euskal-Erri fiña?

¡Zer gozatsua dan gure Erria!
An dago mendi aundiya,
Isill isillik onen azpitik
Dijoa ibai garbiya;
Nekazariyak achurkatua
Dauka bere lur guztiya,
Ortik atera dezan beretzat
Ta besterentzat biziya.

Eche churiyak alde danetan
Nekazariyak lanean,
Guztiya dago oso alaiya

Eta gu denak pakean;
Ara berriz or, aritz pollit bat
Mendi tontorren aurean,
chori gasuak or du kabiya
aritzen adar batean.

Egun guztiyan aitzen da oyen
Zoragarritzko kantua,
Ta eguerdiyan onekin batez
Kanpaya baten orrua;
Nekazariya orain burutsik
Angelus-en errezua
Esaten dago, jechirik umill
Lurrera bere burua.

Eskatzen dago, Jaun-goikoari
Eguneroko ogia,
Bera bakarrik da doatsua,
Aundi ta zoragarria,
Chikitandikan ikasi zuben
Bere urrezko legia,
Ta ezagutzen zein dan lurreko
Eta zeruko Jabia.

Ara an berriz andre liraiñ bat
Oso ederra, oñ-utsik,
Bere illetik bi motots eder
Dauzka atzera chinchillik
Tratuba bere buruan artu
Eta dijoa bakarrik
Erri batera, ori saltzera
Bere baserri churitik.

Erriyan bada aitzen da gozo
Chistu-soñuaren-otsa
Neska ta mutill dantzian dabilta
¡au da erriko jolasa!
Abe Mariya jotzen da eta
Gure Jaunari otoitza
Egiten zayo biyotzetikan
¡Orain den-dena da utsa!

Begira nago arrats illunan
Mendiyen beste aldera
Isill-isillik dago guztiya;

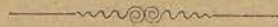
Arrantzalia kayera,
Dijoa bada sarturik umill
Saskiyakin chalupera,
An itsasuan eguneroko
Ogiya dezan atera.

An irrutiyan mendi aundiyak
Egiten dute marrua;
Sutan ai dira nere anayak
Garaitu nayan diabrua;
Ez dute nai ez, beren lurrean
Ikusi inondik lausua,
Joateko beti bide artatik
Onek nun duben pausua.

Euskal-Erriko semea beti
Izan da alimotsua
Osoro balio-bagetu dezan
Diabruaren musua;
Eskuan ernai bere ezpata
Biyotzian Jaun-goikua,
Ez dedin aztu ez, sekuletan
Gernikako aritz santua.

Esango du bai Euskal-Erriyak
Berriro: ¡Mundu guztiya
Aitu! ¡Ez da oraindikan itzali
Nere biziko argiya;
Atozte eta, ikusirikan
Nere balio aundiya,
Esan zazute,—ezin da inolaz
Atera zuri biziya!

RAMON INZAGARAY-KOAK.

OLAK

Trabajo señalado con MENCIÓN HONORÍFICA

Olak izan ziran denbora batean
euskal-erriko lanendiko aberastasuna
eta baietatueben bere biritegile-
ren ondasuna.

Neure jakintza laburrak laukaitar ekintza eta menasta gause-
tan, eta beste alde batetik euskal jokoaren beakarriak ez deuste
baimenduten zeamenak jakindero esaten ez da ona zan edo ez
bazan burdiña urtu eta lanegintzako gure errian zan astura; ez
dot bada auspu, tobera eta beste enparagorik aitatuko esanzarako
biarturo biardanean, baño, baña esangododana izangoda aldayan
euskera garbienean, esagutu erainda zer zan, azgarrikoa, biar
egiteko modua eta nekezalearen bardindea.

Erakusi gure berbetaren naskea, bere ugaritasuna eta gorde
bizirik erriko gausaren oroitzza izan biar da aurbakideaden gogi-
bendu ba: gausa orretarra zuzentzena neure itzkribatze ederga-
tu au.

Sartueratzat ori esanda asinaitean.

Izate beti arretzatubak aukeratu ebanean gure erri au, ikuste-
ko polita eta udarako naikaria bada, bere giro epelagaitik, ez ona
landagorako bere mendi latz eta ibarrerren zabalera chikia gaitik,
emaentzasan, aren ordean, baso orritzubak eta alde guztzetarik
erreka balio andikoak, ez etorri ugaria dabelako ez bada asko
diralako.

Bere mendi buru eta alboetan ipiñizituzan zenbatetzu marmol
eta nabarri ach gostatsumatzuak eta menasta bersake meatz aber-
ratzak. Onen artean irazagugarrienak dira Bizkaiko Triano men-
diko burdiñ meatzak, urrutikoren anchinaeratik esagututendira-
nak eta seintzuk gaitik Plinio Erromako kondairaleak esateeban
aif ugariak zirala ze ez ziriala eguno agortuko.

Lur onen ganean ereñisitusan gizon ekingotuzaleak, biargiñak eta biarrerako bere barrenean gordetandaben burdiña lako gogorak, sortis koi erikikoak eta euroren eginduretan iraunpen-dunak.

Bere biztanlearen doien oneri eskerrak, erri au elduzan danok esagutu deutzagun ondasuna eukitera eta aukertuleiteke beste dierriko aldirien modelentzat.

Onako gizonentzat esiñ gelditu leiteken desprestatura euroren meatzen balioa eta neguko illak, nai eta ez kanpoko biarrak gelditzendiran, artatze zituben duikinde oneri eta bere biarrean jarduteeben.

Lelengo aldian izan zan duikinde guztiz antzik gabea eta urgitutentzan mea erode chikitan urtutza eurorentza, usubearrak egiteko, baña meak ongarrিতেকো ekirauak obetanduzitubesa-nean, ikasieben euroren erreketako uramildeak gayonduten erabilltaritzat eta orduban egin zituben olak eta zabaldueben mundutik euroren banernearen merkarigoa onek beti izanda onesbe-datubak.

Burdiñ egite onetarik bejeistu ziran beste duikinde batzuk; euroren artean izan zan irazagugarria eta zabaldusan lelengo Beljikan eta gero Asturiasen suarma egintza, giputz ekinartariak erondeak ara eramanda. Ondiño egiten dira guztiz garma onak Eibar eta Plasenzian, zerbait Ermuan. Beste lanera baten biar asko egitenda Ochandio, Ubidea, Aramayona, Eskoriaza, Arecha-baleta eta Mondragonen perra, ultze eta sarralla morrullu egin-tzan.

Gichi gora bera jakiteko nolako andia izatera elduzan euskal-errian duikinde au, aski da ikustea zenbat ola izanziran eta euro-ren banerneak. (1)

Urteak.	Aldiriak.	Zenbat ola.	Banerne kintalak.
1535	Naparroa.	26	16.000
1861	Gipuzkoa.	29 (87 urlankay)	22.746
1813	Araba.	15	9.000
1784	Bizcaya.	141	90.000

Guztitan. 137.746
edo gaztelako eun librako kintaletan. 213.706,30 seintrak
azkeengo denboran zaldut ziran zenbatean balioeben 256.447,56 errial.

Ikusidaigun orain olak zer ziran. Edoseiñ errekoedo uramilde

(1) Lelengo iru erresketako barriak emandeustes On Rafael Gaztelu Iruñako orkautubak Yangüas eta Mirandaren liburutik artuta, On Juan Logendio Estensoro Gipuzkoa-ko mikelereen agintariak, On Eliodoro Ramirez Olano, Arabako Erkauteko gorpelak eta On Anastasio Goiri Bizkaiko Erkauteko gordairuzanak Iturrizarren Bizkaiko kondairatik artuta. Baner-neren barriak dira, Gipuzkoakoak Logendio jaunak emonak, besteak neuk Andonaegi olak ledanbatueren ganera kontubak eginda.

bat pxeatatu leikenean jaikiziran lurraren jaubeagaitik olak eta euren ondoan; uraren indar guztia etontzeko, errotak.

Bata eta besteari kontu egiteko, ze ba zekien norberak ikusi-ta biarra geitutendala, egieben eurentzat eche bizitza.

Onela ola dan leku geyenetan ikustendira iru ekida: ola, erro-ta eta olajaunaren echea.

Ola izaten zan ekida aurkatez bat ogetaamarbat kana luze alboguztietatik zitubana. Barrutik egoan ormabatekin erdibituta. Eidi batean ziran sartzera, ikatzgela, gizategia, gizonen lo gela edo isilluba eta zertegi bat. Beste erdia bere zan erdibituta; al-derdi batean egosan sutegi edo arragoia, chungurrea, gabia eta au erabillteko tikiño edo burpill urlan kaya.

Beste aldean ausputegia eta beste zertegi bat, nun pisatuta gero eta zaldut arte gordetanzan egitenzan burdiña.

Baziran ola banakabatzuk burpill bi eta sutegi bi zitubesanak baña geyenak ziran burpill bakardunak.

Olan ziran gausarik lenendikoak ziran Tikino edo Burpill urlankaya, Gabia eta Sutegia.

Urlankaya zan burpill bat, seiñ da besagak luzetuta balenkaz bezela olchubatzukin bollesituba: olchu onek ziran tikiñak eta origaitik esatenjakon tikiñoia.

Burpill au egoan olako orman ardatz batekin katigatu ta, bere ganera jaustensan ura uagas chinboaren atiska edekiten zanean; jira eginda, tikiñak ikututeeben gabia eta jirako indarrakin jaso-teebe. Tikiñ bakocho iragotenzanean emateeben gabiak kolpe bat.

Gabia zan burdiñesko mallo andia; bazitusan zortzi edo amar kintal. Bere kirtena izatenzan abe andibat, pagoa edo arecha, lurrean zartuta egosan zutoieren artean katigatuta. Kirten onen buru batean egoan malloa tinkatuta, beste buruban egiteeben ikutuba tikiñoiaren tikiñak. Malloaren azpi azpian zan chungurrea.

Sutegia zan mea urtuteko laba. Au egitensan beti lurrean olako ormabaten ondoan baña ormari ikutu gabe. Egitenzan zulo aukartez bat: bustitasuna kentzeko ipiñtensan ondoan arlosa, onen ganean lau edo sei atz inguru zepa zeetuba eta arlosa barri-ro au estaltzeko Azkenengo arlosa au egoan apur bat zakondotu.

Ol orma ondoan egitenzan beste ormacho bat eta oneri bere aurea estaltzenjakon, tobera zulora arte, tobera plancha esatenja-kuen burdiña batzukin bata bestearen ganean tolastuta: andik gora bustiñarekin.

Onen eskumatara, berari begira gariala, ekidatutensan cho-koskian beste ormacho bat, arri eta kare utzagas, kanabete ingu-ru luzeerakoa lurraren ondoan, goitik laburchuagoa. Beronen on-

dotik eta lelengo esanaren aurrean egitenzan burdiñ okertuekin orma utztaizin bat, utzuna barruko alderutz ebala.

Zuloaren laugarren alboa saratutuzan gora bera egiteko erara jartzenzan arlosa edo burdiñ chapa zabal batekin. Alde au loka istea zan andik urteera emateko zepageyari. Aldeoneri esatenjakon biarzuloa.

Ziarzulo eta lelengo aitatuako ormachoaren ertzetik sartzenzan sutegira, bere utzunaren goyenda erdirutz, tobera edo auspu musturra.

Sutegiak ez eban ketoki ez lutsa biderik eta kasiak urtuteeban tellatuban orretarako prestatuta egoan zulo batetik.

Auspuak ziran ausputegian: arek bere urak erabilliten zituzan.

Ola eche alde zera zan jakinda esandaigun zelan biar egitenzan, zenbat ziran lanariak edo ola gizonak eta euroren izanak, ze oñ eskero ia astudira, zer jateeben eta euroren eta olajaunari duikinde onek emateutzen irabastea. Onek ziran gure erriko biar egiteko ganoraren gausa argarrikoak eta origaitik ustedot oroitu biar dirala.

Urril eta Azaroillean egitenzan ikatz eta zukois zuzkidura olajaunaren basoetarik ekarrira eta naikua ez bazan beste batzuri erosita, baita ekartenzan egingo ziran barnenetarako biarzan mea, urtebatetik besterako berba eginda egosan lanariak kontuba aterata.

Orrek lanariak ziran burpill bakardun oletan:

Itzel bat (Naparroan eta bere inguruban esateutzen Arotza) au zan olako artezaria. Bere zereglia zan arragoia, ateratzen lagundu, eraman gabi azpira eta aren kolpe eta eskuban eukan malukeaz lagunduta ijestu edo irundu.

Urtzalle bi: onek, euroren izanak esatendaben leges, ziran mea urtuteebenak. Itzelari lagunduteutzen burdiña irunduten.

Gatz emalle bi: bat zan bertiraungoa eta bestea eraldietarako. Onen bearra zan mea chikitu eta arragoera eraman, chinboaren atiska edegi, gichi edo asko (nola esateutzen itzelak, biarrean jarduteebanean) gabia geldika edo urriñ erabilteko, eta, orren ganera bere ardura zan baskariak prestatutea eta agertzen ziran gogadiak egitea.

Baskaria zan beti bada lapiko koipatzu bat, zezin urdayas edo gantzagas egiña, ona jateko, eta ogia. Edaritzat ura; nosbaitean ardoa.

Azaroaren azkenengo egunetan erostenzan zezin-idi bat, ogeta lau erralde inguruko, ill eta arkaitutuzan eta bialtzenjakosan, doachos, solomoa eta guntzunak olajaunari, señek eramateutzazan gizonari emateutzen iru pesetako saria. Denbora onetan erosten ziran anega bi gatz, anega bat eta erdi baba eta gantza. Zezin-idiaren kostuba izatenzan milla errial inguru, babak irurogeta lau

errial anega eta gatzak emeretzi: gantza ez dakit zenbat zan baña bere kostuba berrogeta amar errial. Gero esangodot nundik artu-dodasan barri onek.

Ekilenok aramastutean etortenzan Abendubaren lelengo eguna; mea ordurako erreta egoan, alogereko gizonak gaitik eta olagizonak euroren kapelazar, orkatillara eltzeneziran kirrusko alondarak eta orpoan sartubako zapatak jantzita aztenziran biarrean Mayetzaren azkenegia.

Biarra gelditzenzan zapatuko gaberdian domeka gabera arte.

Burdiñ giña jardute ebeneko irebasia izatenzan: itzelak errial bi egiteeben kintal bakocha gaitik eta atzenean seireun eta berrogei errialeko saria: urtzalleak errial bi kintalean eta eun eta irurogeiko saria. Gatz emalleak: bertiraungoak iru errial egunean eta berrogei saria, besteak iru errial biarzan, eta, bata eta bestearen jatekoa izatenzan olajaunaren kontura. Itzelak eta urtzalleak baldika pagatuteeben jateebena.

Machuretan biar egiteebanean irebasteeben itzelak eta urtzalleak zortzi errial egunean: gatz emalleak sei.

Ledanbatuteeben burdiña iru orkoi banaitan senetarik bireri esateutzen erderasko izenakin *palanquilla* eta *pluncha*, besteari atalak.

Zapatu arratzaldetan pisantzenziran asteko banerreak; obraeraeldikaskoa olajaun eta itzel-urtzallerentzat zergaitik lelengoak jakiteeban zer eukan zaldetea eta bigarrenak euroren irebasia. Orkoi bakocha pisatutuzan bestearekin nastatugabe.

Ez zan oardeitzalle gichierna pisatzeko moduba. Pisagarri gichi izatenzituben eta origaitik eraman biareben kontu etzaikidatu bat pisaldi bakochean ze bata ematen baeban kintal bi eta malukearen pisuba, urrengoak zituzan kintal bi orrikak gichiago eta besteak iru eta orrikak baña malloa gichiago. Obraera au zanean, eta bardiñ erosleri emoteko pisatzenzanean, olajaunak menekiatutenzituzan ardo eta ogiarekin olagizonak zeintzuk eramateeben kontu biargiroa barnenetu eta zaldubaren ganera, eta itzkiribietan ez jakinda isentetan zitubezan euroren kontubak zotzchubaten kanibetagas ostalluak eginda eta orrela egiteeben mutadi danok diszistalzeeben bat.

Irrurindarra zan olak gabas egiteeban ardorea gure erreKaren konka estubak argitutenzituezanean euroren ate eta orma zuloe-tarik igesteeban argidair gorriskagas, zeñek noisik beñlean ikusi erateeban gatz emallea, bere alondara andia jantzita, urtuteebanean me zumeska baten eske, eta gure mendiaren isillera artaus-ten gabieren gelditubako otskin milla bider oyarzunak barristauk.

Ez zan irrurindar gichiago olaren barruba, dana suak argituta eta onen ondoan zutunuk arragoia beatztuten chandas egoan urtzallea, alboko gelan beste urtzalle eta itzelak lo egiteeben artean ardurarik egingabe uramildako ots gorrariari.

Esiñ leiteken leku aretan berbarik egin, ez zan ezer entzuten, baña biargiñak aii eginda egosan zarata aretara ze urtzaellak, esagututeebanean arragoa prest zala, egiteeban chistu eta bertatik etortenziran lo egosanak atera eta gabi neurkaisa ibilli erainda ledanbatutera. Gesi onetan argidaira zan andiagoo, toki dana chinportas betetanzan eta gizon guztiak biarrean jardunda emateutzen olari bi kolpe arzulo baten antza.

Au zan kuadro miragarri bat, aldika ondiño gauloratuba andrak gorulara batzenziranean, eta merezileukana euskaldun antzeskin batek berekin bere antzeskayak katigututzea.

Lenaria zan bear egiteko astura eta gichi zitubesan burdiñ-lankayak (orrika, mallo, burdiñ-aga, kaiku, galbae eta besteren bat) baña elarte gichi izan arren euroren indar eta duias ezkuztatuteeben agoia lumaskoa balitz leges eta gabiaren kolpe bakochean jira eginda emateutzen naieban orkoia eta irundubak eukanean bearzan luzera, sei oñ inguru, ipintzeeben bere ganean, ertzes jarrita, mallukea eta gabiak jota egitenzan epaia.

Onela eta urte bat besteagas eltzenziran eraldean seireun kintal ekidatutera.

Kontubak ondo ateratzeko jakin biarda oletako kintala ez zala Gaztelako eun librakoa ez bada eun eta berrogeta amabost libako kintal zarra. (1)

Ikusi daigusan orain desziskute eta irabasiak.

DESZISKUTEAK	ERRIALAK.
Mea. 2.000 kintal 3 3/4 errial bakocha olondoan	7.500
Ikatz. Seiña zorroko 1.000 burdi 35 errial bakocha, arere	35.000
Mukurak. 60 burdi, 40 errial bakocha, arere.	2.400
Machurak	3.000
Itzel-Urtzalleak kintal bakochean eukenagaitik	3.600
Alogerak	670
Sariak	
Zeriñ-idia, ardoa, gatzemallaren jana eta beste	1.040
kastu chikiak	1.824
	55.034

ZISKUTETUBA

Burdiña: olan zalduta, 600 kintal, bata bestiagas 120	
errial bakocha	72.000
Irabasia.	16.966
Orretarik kentzenbadogus ola eta bere aldamenekoaren errentagaitik	3.000
Gelditzenda irabaste garbitzat	13.966

(1) On Eliodoro Ramirez Olano, Arabakogorpelak, esaten deust Llaudio eta Aramayon zala usaurra kintal zarra eta beste erriguztietan Gaztelakoa.

Orra zer ziran gure olak.

Kontakida au da Andonaegi olako (Berriatu-Bizkaya) 1857, 1858, 1859 eta 1860 garren urtetako kontubaren erdiska, baña lenago, oraingo burdiñ-ola andiak arriikatzaikiñ dabiltzasanak ez ziranean, kontrestalgorik gabe, irebasiak izan biar ziran andiagook.

Barri geyago emateko esarrikodot zapatu eta beste pisu egunetan edan zan ardoaren kostuba eta zegan erostenzan.

Zapatuetan edana kostatu zan irureun eta larogeta amar errial, beste egunetakoa larogei; guztitan laureun eta irurogeta amar eta zaldutenzan berrogei laukon pichera.

RAFAEL MURGA TA MUGARTEGI-K.

IZIAR-KO

AMA-REN KONDAIRA LABURTSHOA

Monografía premiada con UN LIRIO DE PLATA

I.

ARRENDEA

Iziar mendiko nere Ama maitea: Zure kondaira gozo, eder, gogoangarria, ta zuk egin dituzun mirari aomen andiko-ak ezti-
ra gaur bear bezela esagutzen zure Gipuzkoa-ko erri noble ta
malso an. Ara, bada, zergatik, aspalditsoetan ordoitzen daukaten
nere lumatso kaskarra arturik, asten naizan zure izen bedeinkatu
maitagarria zabaltze-ko asmoetan, astuta dauden agerpen ta zure
bitartez eginda-ko gertaera mirariz-ko batzuek nolabait argitara
emanaz.

Beti izan naiz, o nere Ama, mintzoera-gabea, argi gutsikoa ta
moldakaitza; eta gaur, astiroago egin bear nuan lanerako egun
gutsi dauzkatanean, iñoiz baño moldakaitzago izan bearko det,
zuk laguntzen ezpadirazu. Argi ta lagun zadazu, bada; zerren
orrela bakarrik gerta leiteke, nere lantsoa, egokia izango ezpada
ere, ganora on ta oniritzikoa izatea, borondaterik obenarekiñ
egina dan bezela.

Nere gañ artu dedan lanbidea zure gauza dan eskeroan, zугan
jartzen det nere esperanza.

Ez dezadazula galdu erazi.

II.

IZIAR-KO ERRIA

Ez naiz itzen jaiotzak ikasten zalea, ta ez tet nai sartu Iziar-en izena nondik datorren azterrentzera: batzuek diote *Izar-etik* duala jatorria, beste batzuek *Itxaso-ziar-etik*: an jakitea naikoa da guretzat. — Eztegu ere ikusiko *Vardulia*-tarrak iduki zuen azkenengo lurra Iziar-bazan edo ezpazan; ezta ere *Trizio Tuboriko*-ren uria bada edo ezpada. Gauza abek oso illunak billatzen ditut, eta beaberta (1) luzeak bearko ginduzke zerbait argitaratzeko, edo bear bada, len baño illuntasun ta ezta-baida andiagoak utzit-zeko, batzuetan gerta oi dan bezela.

Ziur dakigun gauza da, Iziar lenago-ko denboretan *Errege-Mendi* deitua, (2) euskaldunen artean antziñenetako erri bat dala, Deba, Mendaro ta Arrua-ren gurasua, etse purube argitsu askoren jabea, umant ugarien jaiotokia. (3) Iziar dago jarrita Anduz mendiaren onetan, Deba-tik Zumaya-rako errege bidearen aldapa-ko goien-goienean, ifar-alde-tik menderatua daukan kantauria-ko itxasoari begira Matsitsako-tik asita Igerpuntara-ñokoo zabalera guzian. Gaur, Iziar, Deba-ren barrutiko etsadi bat baño ezta dauzka ogeitamar enbat etse eleiz inguruan, berreun edo geiago baserri, lau apaiz jaun (apaiz-artzaia ta iru laguntzalle), alkate-ordezko bat, osagille (4) berezia ta onen laguntari bat.

Au da gaur-ko Iziar, noizbaiteko denboretan Zeruetako-Errege-ñak bere jarrilekutzat aukeratu zuan tokia, mendi aldea, Arra-ten Aranzazu-n eta beste Euskal-Erriko leku batzuetan aukeratu zuan bezela, egiazko euskaldunak ta errugabeko jenteak mendi aldean bizitzen ziralako noski; itsas-aurrea, arrantzale tristen atsegiñ ta argi-nagusia izan nai zualako bear bada. Orregatik euskal erruezak ta kantauria-ko arranzaleak maita izan dute ainbateraño beuren Iziarko Ama, eta Iziar-ko Amak erakutsi du nai-ko aldiz seme oyentzat duan maitasun estalparia.

(1) Exámen. (2) Mont-Real.

(3) Ikusi lezake gauza aben gañean D. Pedro José Aldazabalen liburua, Iruñan. Martiñ José-ren moldiztegián, 1767-ko urtean.

(4) Médico.

III.

ELEIZA

Selgas-en esafi antzera, gizonen etseak dianagusituko balitu bezela, beste Iziar-ko etseak baño goragochoago jasotzen da garaibe ta andientsua Maria Santaren jauregia. Zeruetako gure Errege-ña toki onetan agertu zanetik irugarren edo laugarren egiñal-dikua izan bear-du: kanpotik kare-arri lau duz egiña da jira guz-tian; dorre gabea, bada tsimistak bota zuan, lenengo 1718-ko aben-duaren 22-an, eta berriz 1728-ko Burullaren 22-an. Otoigope (1) bakarra du: luzeran neurtakindako 105 on dauzka eta 51 zabale-ran. Orain artian iduki duan erretablo edo antzela oso balio andi-koa ta chit ondo egiña zan: beragatik *Vargas Ponce* jaunak Ma-drid-ko lagun bati egindako eskutitz batean, onela esaten zion: (2) "Billatu nuan, bada, (Iziarren) altare bat ia godoetarren gisa-koa, zati edo gorputz tsikitso askorekiñ; eta zati edo gorputz bakoitzean, barrualdera ta kanpoalderontz egindako nisoak, ba-randeste antzeko metolakiñ sostengatuta: itz batean, apaindasi-ma (3) gisa-tik Maneak (4) altsatzen edo aurreratzen jun ziran. Baña baita ere esagutu nuan kana bete baño asitsugoko (*erretablo* *gura*) eragostzenduen irudi geigieta egokitasun andia, ziamartea, doide (5) tsukuna toles erabakiak, etc., etc., alatan non (*esan* *genzakean*) Juan Araoz gurea otollogille ohea zala etsegillea ba-ño. Batez ere Mariaren zerura igoerako otallua chit da atal Ona. (Etzera zu tsarra). Altara onen balioa izkribatu nizan, eta orain izkribatzen det pintatu ta urretutzea millata irureun dukaten-ba-ñatu izan zitzaiola Diego Araoz, bestearen anaiari zeñek zegiñ zuan 1531-ko urtean; eta urrengoan oraindik biak bizi ziran. Onaño erretablua-rena."

"Ez nuan jakin nork egin zuan eleiza, goian ipiñi dedan urte-tik ononzkoa da, eta erretablo au lenagoko eleizarentzat egiña, bada aurrealdeko zatiño bat bakarrik arrapatzen du. Gaur alde-koa otoigopebatekoa da, eta liburuak (6) esaten dituan neurriak dauzka.

(1) Nave.

(2) D. Karmelo Echegaray-koak Diputazio jaunaren aginduz izkriba-ta duan Oroimengarrian izendatzen du-Donostian-1893.

(3) Onela deitzen dio Larramendik erdaldunak *plateresco* esaten dioten egite-gisari.

(4) Las Artes.

(5) Proporción.

(6) Aldazal-enak.

"Arti da ona eskui aldeko Jesuitena esaten zayon kapilla bat, ten, bi kana baño luzeago-ko eunean pintatuta dagon Santa Katalina bat. Vargas-ek eztu jakiñ zeñen eskuak egiña dan, eta eskualdi bat azote emango lieke karez uriztatu duenai, kapilla tsuritzean. Aserraldi bat ematen diot ikusta edo bizitazalea bantz bezela: geldi ditela apaiz-artzaya adierazia; eta naikoa da iziar-entzat."

Vargas Ponze-k onela tsistetsu ta alaikiro ziazaltzen zuan erretablo ederra, nolatan eztakigula su artu, ta erre zan erdi aldean naikuacho, orain bi urte dala; baño su garra-ren indar guziak makaldu ziran Ama Birjiñaren onetan, ta etzioten ikutu bat egin Zerirko Erregiñaren irudi bedinkatuari. Iziarko eleiz-batzarrean antzola ura berrieta tzeko darabiltzan asmoetan eztakit zer erabaki-ko duen, zar berritzea, edo oso berria egitea: nolana ere, badakit gaian gizon jakintsuen eskuetan darabillela, ta ajola onean erabaki-ko duela bear dan araua.

Vargas-ek izendatu-tako Santa Katalina-ren pintura, iñoi arduragabe-kare tantoz betea egon bada ere, gaurdaño beintzat naikua ondo iraua du, eta oraindik iraukorra dagola deritzot. Nik billatzen dedan gauza mingarria da, argi ohea dagon toki batean ez egotea pintura ikusgarri ura; baño au beste eleiza askotan billatzen degun falta da, eta ez beti eleiz-gizonak mane-ezjakinak diralako. Iñoi gerta oi da, eleiz-artzaya mane-zalea askarra ta argitsua izan arren, edo onelako famili kapilla baten jabe dalako, edo errietako milla ipui ta esan-mesanak-gatik, eleiz-artzaya nai lukeana ezin egitea. Eztakit ezer, baño ori gertatu leike iziar-en-ere.

Sakristia zabal ederra eta Ama Birjiñaren ganbaratso ontzu egindako bat altaranagusi atzean daude. Sakristi orretan ikusi ditut 1885ko jente-billaran eleiz onetara ekarritako estandarteak, eta pinturatso bi: bata Aldazabal jaun batek egiña, (ezlakit Maria Iziarko-ren egillea dan edo ez) non agertzen dan egillea bera Ama Santaren onetan erregu antzean: bestea da don Juan José Echaniz-ek egiña esan dan 1885-eko jentien batu aldirako. Orduan Iziarren egin ziran jostaldietan aldaera eraman zuan pinturatso onek.

Onenbeste-rekiñ utzi genezake esagututzat gaur Iziar-ek daukan eleiza.

¡Eta lenagokuak? Lenagokuen berri gutsi dakigu. Nere usko artean erabili dituban liburu ta paper-zarretan eztet gauza esan-garri-rik billatu, au ezpada: Lenengo-ko eleiza tsikitsoa zala. Iziar-en orduan bizi zan jentia-entzat añaikoa: gerora, Astigarribia ta Elorriaga-ko lenen-lenengo eleizen ondoetan bizi zan jentea Iziar-ko Andre Maria ren ingurura batu zanean, eleiz andiago bat egin zala, erria anditu zan bezela; eta geroago oraindik, erria za-

baldu zanean geiago, eleiz andiago ta eder bat jaso zala berriz. Jakiña da gure Euskal-Errian eztirala gure aitonak batere ajolatsua izan egiten zituen gauzak izkribatzeko, eta orregatikan gaur gure begiruneak ezin du urrutietan ikusi bear lukean argitasunarekiñ.

IV.

AGERTUERA

Luzaro-ko gizaldietan, eakida askoetan aotik aora datorren kontaera zarrak, onela dio izan zala Mariaren agertuera. Iziar-ko mendi onetan erririk zan baño askozaz lenagotikan, toki onetan baserri bat edo beste eta berak oso sakabanatuak ziran denboretan, zijoan baserri bateko neskatsa gazte birtutetsu bat gaur eleiza altsatzen dan lekutik aurrera, ikusi zuanean, oso arriturikan, Andre tsit eder bat, umetso maitagarri batekiñ, argi zerutar diztiariz inguratua, sasi tartean arantza beltz baten gafean zegola. Oso mirarituia gelditu zan neskats ura, baño misterio ura argitze-ko zeukan gogoak indar emanik, aurreratu zan gauza ura obeto ikustera eta bere begien aurrean zeukana egia edo gezurra zan jakiteagatik, kurutze Santuaren señailea eginda, galdetu zion Andre eder ari: *Zeñ zera, eta zer nai dezu?* Orduan, Maria Santaren irudiak, bere ezañ tsit garbiak erekirik, orantzun zituan itz abek: *Ni naiz Maria, Aingeruen Erregina, ta nere borondatea da jaso dezadazuela eleiza bat toki onetan, nun gusto dedan egotea ta anbaldua (1) izatea nere semearekin batera.* Eta beriala agindu zion neskats arrijuan zedilla ikusi zuan gauzaren albistea ematera, eta sinisterazo zezala Mariaren ontasun maitagarriak nai zuala toki artan eleiza egitea bere serbitza edo menekia-rako.

Neskats doez betetako ura aldendu zan toki zorioneko artatik Mariaganako amodioz urtua, bere agindu gozoa betetzeko asmoetan; baño asko kosta zitzaion gaisoari ikusi zuan miraria sinisterrazitzea. Iñork etzuan nai sinistatu lenengoan neskats arren esana: etzan gutsiagorako, gauza berria zan, gauza miragarrikoa, ta bestetik, kondairari kentzen zion indarra emakume gazte ura errueza, tolesgabea ta argigutsikoa izateak. Jenteak pentsantzen zuen baserri ume arren begitanzio-ren bat izango zuala, edo, zerbait ikusi bazuan, etzuala adituko bear zan bezela; baño añ gogor, añ biziró ta segurantzean esaten zuan bere kondaira eze, bere be-

(1) Venerada.

giekin zer zan ikusteagatik, asi ziran Maria-ren agertuerako toki santuruntz, neskatza albiste emantzallaren laguntzan. Eldu ziran-ean, ikusi zuen egia zala kontatu zuan miraria, bada an zegoan Jaungoikoaren Amaren Iruri eder bat, umetso maitagarria besuetan zuala, sasi tartean, arantza baten gañean. Orduan, batzuket diote, Mariaren irudiak itz egin zuala, esanaz, nola zan bere borondatea leku artan bertan eleiza bat egitea bere begirunerako.

Ikaraturik ta konort bage bezela gelditu ziran jenteak ikusi zuen gauza arrigarriarekin. Beren zenzunera etorri ziranean, auspezturikan dendanak zeru ta lurreko Erregiñaren aurrean, eman ziozkaten milla brotzeko esker beren mendian era oitzake (1) artan agertu zalako, ta biurtu ziran gero bak oitza bere etsera Jaungoiko Altsua bedeinkatzen zuela, ta Maria Santaren borondatea betetzeko asmo bizi ta egiazkoetan.

Eztet nai itz bat bakarra geiago ipiñi nere aldetik kondaira gozotsu oni: desloratu egingo nuke. Gauzarik aundiensuenak esan oi dira errestasen gaitz batean, ta or eramaten due betegiaren sigillua.

V.

MIRARIK (2)

Asko dira Andra Maria Iziar-koaren bitartez egin diran mirari izugarrikoak.

Lenengoa da Iziar-en bertan gertatu zana Ama Santaren Irudi bedeinkatua agertuta berialaseñ, Jaungoikoa-ren Ama Santa agertu izan dan beste toki askotan bezela. Iziartarrak, tsit pozturik Zeruetaiko Erregiña beuren lurrean agertu zalako, maneatu ziran lasterka andian, Ama Maria-rentzat eleiza tsukun bat jasotzeko; baña ikusirik agertoki ura desegoki ta desberdintsoa zala, erabaki zuen, gorago, Zabaleta deritzaion tokian, sasoi baten S. Bartoloméren eleizacho zan lekuan eleiz berria egitea.

Asi ziran lanean, batu zituen beurak nai zuen toki artara, arri, ol, kare ta beste bear ziran ekai guziak; baña usterik gutsién zuen goiz batean, ikusi zuen, oso arriturik, beuren lan guzia desegin

(1) Oi-zake—Oitu-zake—Desusado.

(2) Ezin nezake eskatu ta eztet eskatzen, emen ipiñiko ditudan mirari-entzat gizonaren esanak merezi duan baño siñiste geiago. Batzuek aotik aora etorriak dira, geienak Aldazabal jaunaren liburutik arteen ditut: danak, uste det. Eleizak azterrendu ta erabaki gabeak izango dirala. Jarria gelditzen da, bada, nere gogorpea*

* Protesta.

zuala norbaitek, bada Zabaletako landara eramán zituen arri, ol ta kareak Ama Birjiña agertu zan tokira jetsiak zeuden.

Langille fedetsu ayek pentsatu zuen gauza oker ura erritarren baten egitada biurria zala, ta berriz, pazienza arturik, jaso zituen ekai guziak Zabaleta-ko landara. Alperrikako lana, bada laster agertu ziran berriro ager-tokira aldatuak.

Etzuen orrenbesterekin siñistatu Iziartarrak Ama Birjiñaren egitada zala ekaien alderatzea; etzuten uste inortara ere, zerutarren gauza zanik. Ikusi zituenean bidean gurdi gurrillak egindako utsuneak, berriz gizon biurri-ren baten egintada zalako pentsamentuan indarturik, irugarren aldiz igo zitutzen ekai danak Zabaletara; baña irugarren aldiz izan ziran jetsiak lengo tokira.

Oraindik ere etziran konturatu: gurdi gurrillen utsuneak an zeuden, lenengoak bezela, eta aztarna orrek gogortzen zituan eginkizun artan setatsarreko gizonenbat zebillelako ustean. Artu zituen, bada, ekai guziak, ta eramán zituen Jaugarrenean! beurak eleiza egin nai zuen lekura, Zabaletara; baña jakin zedin beñ nortzuk zebiltzan aldrabeskeri artan, erabaki zuen gizon gorde-lari batzuk ipintzia, gabaz, bear ziran tokietan. Jarri ziran, bada, ajola andian, gordetzalle asko, zeintzuek ikusi zuen beuren begiekin, Zeruetaiko aingeru lirain batzuek, gorputzdunak izan balira bezela, beuren eskuetan artuta eramaten zuela lengo tokira, langilleak Zabaletako landak inguratu zuen ekai guzia; nondikan noizbaiten ere, esagutu zuen ziartu Iziarko jenteak zer zan Zeruetaiko Erregiñaren borondatea. Kontaera zarrak dio, gañera, gau artako gordetzalle ikusmifi ta beste jente buru gogorrekoak, kastingatuak izan zirala Jaungoikoa-ren ziorrarekin.

Onela diote aitona zarrak beuren aitonen aotik entzunda; onela izkribatu zuan Aita Pralle Karmentar José Jesús Maria ta Arakistain goak; onela, azkenez, esaten du D. Pedro José Aldazabal-koak; eta au da Andra Maria tsit Santa Iziar-koak agertu berrian lenengo egin zuan miraria.

Gerora izan diranak, antziñetatik esaten denez, ezin kontala dira, ta beuren agergarri asko esagutu ziran Iziar-ko eleiza lenengo-koetan. Aita Arakistain goian izendatuak aditu omen zion D. Maurizio Bizente Anziondo Gipuzkuan tsit esaguna zan zaldun bati (1) bazirala onelako señaie asko Iziarko eleizan, ta kendu izan zirala eleiz-dorrea bi bidar berriztatzean.

Aita orrek berorrek izkribatu zuan lenengo eta Aita orrengandik artuta Aldazabal-ek gero, gaur diran egunetan ere agure zarrak antondoan illobatsoai kontatzen dizten mirarietako bat: onela da, Gizontso galdu gutiziz beterik zegoan batek pentsatu zuan bein Iziar-ko eleizan zegoan zillar gauza arrapatzea. Onetako, orten

(1) Aldazabal, pág. 130.

zuan gau batean etsetik ta juan zan Iziar-ko eleiz ingurura; baña an galdu zan, ta egiñalak egiñ arren, ezin izan zuan billatu eleizako sarrera, ta gau guzia neketan alperrik galduta gero, biurtu bear izan zuan goizalderontz bere etsera. Erten zuan bigarren gaubean ere lengo ekai edo intenziuarekin baña lenengo gabeko ibilli alperrikakoak egin da, juanzan berriz bere etsera. Ori berori gertatu zitzayon irugarren gaubean. Esan genezake Ama errukiorta Santak galtzen zuala bideetan gizon dollor ura, bukatu etzediñ bere burubide añ gaistoa.

Baña etzan gizontso makur ura zuzentzen orrenbesterekin etzuan nai ikusi bere zeruko Ama-ren eskua zebillela, añ ondo esagutzen zuan bidea ez billatzean. Erten zuan lapur lotsagabeak langarren gaubean ere; zeruak utzi zuan libre, bide zuzenetara deiez kantsatu balitz bezela, billatu zuan lapurrak eleiz atia, sartu zuan eleizan, ostu zituan zillar gauza danak, erden zuan eleizatik, eta bazijoan bideetatik ziar bere iritziz oso seguruan. Ibilli zuan legua asko gau artan (ala uste zuan beintzat lapurrak) baña jo zer naigabea beretzat! urrengo goitzean billatua izan zuan eleiz ondoan bertan ezin ibillita lotuta balitz bezela gauza lapurtuak eskuetan zituala. Artu zuten justiziako gizonak beren kontura, autortu zuan bere pekatua lapurrak, ta urkatu zuen gaur ere *urkamendi* esaten zayon mendian. (1)

Modu onetan kontatzen dira beste milla mirari Iziar-ko Amaren bitartez egiñak; Iziar ta Deba-ko erriak gaiso eldetsuetatik (2) libratzeak, Zumaya, Arrua, Zestua, Azkoiti, Azpeiti, Ezkioga, Billafranka, Goyaz, Alza, Motriko, Alzola, Eibar, Bergara, Durango, Abadiano ta beste erri askotako gaisa era askoetakoak osatzeak; itsas gizon urrutietan arrantzan zebiltzanak ekaitz gogorronen artean galtzeko zorian zeudela libratzeak Iziar-ko Amari agindea egin ondorean, eta beste onelako asko. Ezin nezake nik danak emen izendatu, baña ezin nezake ere utzi mirari-rik arrigarrien batzuk esan gabe.

Ara bat. Aita Pralle José Jesus Maria ta Arakistain-goaren aurrean autortu zuan José Zigarren-ek berak aditu ziela gertatu zitzaion gizon biyai (bata Debarra, bestea Azkoitikoa) esaten, nola izanik biak preso artuak fede gabekuen artean, zeudela oso gaizki dorre altu batian, katigatuta. Egun batian, biak tsit atsekabez beteak ta larri zeudela, oroitu zuan Debarra Iziar-ko Irudi miraritsuarekin, pistu zuan bere fedea ta dei egin zion arima arimatik onela: "*Birjiña tshit Santa Iziar-koa, jez ote dezu aginduko ni pre-*

(1) Mirari onek iaakurgai ipuizko bat dirudi, bana nik uste det kontatera egiazkoa dala ta ez ipuia, bada gizon zintzo, argitsu ta men andikuak esana ta izkribatua da.

(2) Epidémicos.

sondegi onetatik libratzea? Eta jo miraria! gizon arrek, itz oyek esatean, ikusi zuan bere burua kate gabe ta oso askatua. Gertaera izugarri onekin bete ziran esperanzaz lagun biak, ta ala, askatua gelditu zanak erregutu zion besteari lagundu zezaiola an goian ikusten zuen leio batera igotzen, andikan bera saltatu zediñ. Besteak esaten zion gauza ura periltsua ta arriskatua zala, baña ainfeste erregu egiñ zioskan Azkoitiarra-ri, ainfeste bidar esaten zuan Debarra Iziar-ko Ama Birjiñak lagunduko ziela eze, bigundu zuan Azkoitiarra ere ta lagundu zion besteari, zeñ, Iziar-ko Amari deiezka, saltatu zuan leiotik bera amiltza bildurgarri batera, non arkitu zuan batere miñik gabe Andra Maria Iziar-koa bedein-katzen. Presondegian gelditu zana ere indartu zuan beriala, saltatu zuan bestiaren gisa, ta gelditu zuan batere eritasun gabe. Eta gero biak, Ama Birjiñaren laguntasuna oso agirian esagutzen zuela, billatu zuen kristauen lurrera etortzeko bidea, ta Euskal-Errira eldu ziranean, juan ziran lenengo, etsetara baño len, Iziar-era, Zerueta-ko Erregiña bigun ta errukiorri ongi merezi zituan esker ugari ta biotzekoak ematera.

Miraritsuagoa da oraindik Iziar-en antziñetatik esaten dan beste gertaera au: Iziar-tar bat zegoan Afrika-tarren artean preso, guziz gogor burniz lotua, ainfbestaraño eze, iltzeko etzuan asko falta. Oroitu zuan beñ baten urrengo egunean izango zala Iziar-en arteoro egiten zuan Andra Maria-ren festa ederra. Orduan, Ama Mariari zion maitasunean pistuta alde batetik, ta bestetik espirituko laguntasun gabe fedegabekoen artean iltzeko bildurrez, jaso zuan bere biotza Iziar-ko Birjiña gana, ta erregutu zion, bere bondatea bazan, ekarri zezala kristauen lurrera, eriotza on bat iduki zezan. Erregu au eginda beriala gelditu zuan lotan, ta ezna-tu zanean, billatu zuan bere burua Iziar-ko eleizaren atarian. Dionez, gizon dosku ori, gertaera orretatik gero, iru egunean bakarrik bizi izan zuan, ta utzi zuan bere arima Jaungoikaren eskuetan pake Santa opagarri batean.

Gertaera abezaz gañera Aldazabal-ek dakazki beste asko: (1) nola Motriko, Getaria ta Oriotar batzuek Mairuen eskuetatik libratuak izan ziran Iziar-ko Amaren bitartez nola *Juan Perez de Alos-ek* izan zuan Ama onen laguntza Afrikan preso zegoalarik; (2) nola Kantauriako itsasoen menderatu zuen euskaldunak etsai asko-zas indar geiago-koa; nola perill askoetatik atera ziran ondo Kantauriako ontzi gerrariak; ta beste onelako asko.

Nik emen aitatuak naikoa ta geiegi dira argiró erakusteko Andra Maria Iziar-koak zenbaretañoko eskubidia daukan zeruetan, ta

(1) 170 garren orri-alde ta urrengoetan.

(2) Jaun onen gertaera beran bizi zuan artean izkribatu zuan A. Arakistain jaunak.

zenbeterañoeko errukia lurrian dabilzan bere deboziozko seme maitientzat.

VI.

JAIERA (1)

Izanik añ andi ta neurrigabeak Andra Maria Iziar-koak bere semien artian zabaldu dituan mesediak, oso da sinisterraza berari jente askok erri ta erbestekoak denbora guzietan izan dioten jaiera edo debozioa.

Antziñenetakoa da. Garibay-k, Deba-ren gañean itz egiten duanean onela esaten du: (2) Debako barrutian, *sortalderontz, daga* Iziar-ko Eleiza debozioz-koa itshas aurrean, eta itshas gizonak, beren ontzietatik Eleiz undientsu ta debozioz-ko au ikusteratzean, jaierra apartekoakñ ta alaitasun andian egiten dituen sutunpagurra ta biotzeko debozioaren beste agergarri batzuek, erregutzen diotela Birjiña Jaungoikoa-ren Amari.

Jakiña da, gañera Franziatik Iziar-eraño etortzen zirala erromeri-zale asko doanki edo limosna ngariekñ, Deba ta Iziarren gordetzen diran paperetan izkribatuta dagon bezela; baita ere, nonnaiko jenteak, legoa askoetatik ekartzen zituztela aurtso jayoberriak, Iziar-en batiatuak izan zitezen; Gipuzkoa, Bizkaia ta Franzia-ko errietatik ekartzen zituztela lurraen ereiñ bear zituzten aleak Iziar-ko eleizan bedeinkatzera; eta gizon andi ta argitsu asko, eleiz gizonetatik asita gerralarien buru ziranak arte, etortzen zirala Erregiña oni laguntasun ta indarra eskatzera. Eleiz onetan izan diran gizon askoren izenak dakizkigu, bada izkribaturik daude, baña ez dakizkigu danenak. Nork daki falta diranen artean bada Elkano-ren izena! Nork daki, Aldazabal jaunak murgonez esaten duan bezela, Elkano umanta, eleiz onetan, Andra Maria Iziar-koaren urraen indartu bazan mundu zabalarri jira-bira emateko! Eztet uste dala gauza sinisgaitza izanik Elkano kristan ona, ta Getariarra.

Baña ezdezagun gure gaia-tik erten. Ama onen debozio-an birlatzen degu, geien ta aurrenengo beti izan dirala gure itsas gizon prestuak. Oso lenagoko denboretatik zan Iziar-ko eleizan Mariñelen Anaikidago (3) bat: añ lenago-ko denboretatik eze, 1448

(1) Devoción.

(2) Gastel-Erriko kondaira-ren 15 garren liburu ta 10 garren buruan.

(3) Cofradía.

garrengo urtean, Anai-kidago onetakoak, esaten zioten Gastel-Erriko Errege Juan II garrenari antziñetatik beren guraso ta lenendariak izan zuela Iziar-ko eleizan anaikidago edo ballera egiteko bitarra. Nondikan ateratzen dan kontu, *kofradi* ori Debako erria sortu baño lenago izan zezakeala, bada erri onek 1343-tik du bere jatorri edo asiera. Amaikida onetako festa nagusia egiten zan Ama Birjiña-ren Zerura Igoera-ko jaitik urrengo igande ta astelenean, ta festa ortara batzen ziran, Bizkaiko ta Franzia-ko portuetatik jente ugari ta fede berokoak. Iziar-tarrak jasotzen zuen urteoro, festa orretako, eleiz aurre-ko plazan, arbola andi bat lorez bete, ta arbola au erosten zuen mariñelak eun erriat zillarrezkotan, esanaz, zorionekoa izaten zala arbola ura zarabillen ontzia.

Baña Ama Iziar-koaren debozio-ko lenengo mallan i'sas gizonak billatzen baditugu ere, etziran berak bakarrik Iziar-ko Amaren semiak. Onontzago-ko denboretan, 1743-an, sortu zan beste Anaikidago bat, *Cofradía del Tesoro de N.ª S.ª de Iziar* erderaz izendatzen zuena. Izkribatzen nagoan mai gañean dankat *kofradi* berri onetako liburua, ta bertan ikusten ditut daudela izendatuta, ez bakarrik Iziar-tarrak, ez bakarrik Deba, Motriko, Zumaya, Zarauz, Pasai ta Donostiarrak, baita ere Askizu, Zestua, Arrua, Azkoiti, Azpeiti, Aizarna, Eibar, Elgoibar, Anzuola, Bergara, Alzola, Mendaro, Andoain, Beasain, Billafranka, Berriatua, Berriz, Mallabi, Durango, Naparroa ta Obiedo-rañoeko jentia.

Iziar-ko eleizan izan ditu, gañera, beste eleiza batzuek bezela, beti beren Amaren ondoan bizi nai zuen emakume batzuek, *Soror*-ren izenarekin esagutzen ziran serbitzariak. Aurrerago gauzarik garbiro ezpadakit ere, badakit 1743-an Ana Albizuri, Emerenziana Zinkunegi, Maria Josefa Gainza ta Maria Jesús Areizaga-koak egin zituela arande (1) bat, bizitza Santu bat eramateko Jaungoiko gure Jauna ta bere Ama tsit Santa serbituaz. Onela irakurri det gorago esan dedan Anaikidago-ko liburuan. (2)

Ez dezala iñork pensatu lenagoko denboretan zirala Iziar-era-

(1) Reglamento.

(2) Aldazabal jaunak dio, 1504 garrengo urtean nai izan zuela komentatu bat ipiñi Deba-ko barrutian A. S. Francis koren semeak, ta onetaraka eskatu zuela Iziar-ko eleiza, beren ongille D. Juan Perez Liama-ko tz D.ª Maria Ibañez Sasiola-koaren bitartez; baña eskari ura etzala aurretak artua izan, etzuelako utzi nai beren eleiza maitea, ez erriak ta ezta ero eleiz gizonak; eta orduan S. Francis-ko tarren Ongille esan ditugunak, jaso zuela Sasiola-ko komentua. Gertaldi onen gañean gausacho batzuk esateko gogua badaukat baña ezditut esango: bakarrik naidet garbiro jarri, Sasiola-ko komentua egin zuan jauna etzala izendatzen Juan Perez Liama-ko, ezpada ze Juan Perez Linoka-ko, Ondarro-an dagon S. Inazioaren Amaren jayotecheko semea. *

* Ikusi lezake A. Henao, Tolosan egindan meldizkira bertian, 47-go orrian.

ko debozio guziak, baña gaur, fedean aihbeste epeltasun dagon egunetan, astuta bizi dala Iziarko Ama. ¡A! ez; ez naiz ni zarra oraindik, ta nik ere nere etsetsoan ikasi nuan umetatik Ama onen-ganako maitasun ta debozioa, ta orduan ikusi nituan lenengo Euskal-Errian añ zabal zebiltzan Andra Maria Iziar-koaren irudiak, paperetan, bronzetan ta zillarrean nolabait moldatuta. (1) Gerora berriz, nere erritik kanpora ibilli naizanean, nere ibilleretako erri askotan ikusi ditut irudi oyek, ta baita ere mugona izan det erri oyetan, Andra Maria Iziar-koarentzat gordetzen zan esker ta maitasuna ezagutzeko. Zenbat bidar, gañera, billatu izan ditut Euskal-Erriko bideetan, Iziar alderontz zijoazela, euskaldun gar-bien usaia zaramen aldra doetsuak, jaiegunetako jantziekin chukun apainduta, kandelatsoa eskuan ta biotzetan fede bizia zutela noski, Zerueta Erreginari mesedo bat eskatzera, edo artutako meseakgatik eskerrak emateko asmoetan!

Azkenez, Ama Birjiña Iziar-koari, gaurdan egunean ere gordetzen zayon jaiara edo debozioa ezagutzeko, naikoa da guziok ikusi degun 1885-eko euskaldun fede berokuen maitasunezko bidego (2) edo batuera. Orduan, beren errietako apaiz-artzaiak aurretik zituela, inguratu ziran Iziar-en zortzimilla-renbat euskaldun, nekeari gañ eginda oñez gaeenak, urrutietatik, gabeko ta goizaldeko orduetan; Ama Santaren irudi bedeinkatua lepotik bera agirian jantzita erri guziaz ejenplu osasungarria emanaz; seda ta urrezko bandera ederrak alderatuaz; festa orretarako izkribatu ziran kantu gozoeiñ euskal-mendietako oyarzunak esnatzen ziztuztela Ama maitea bedeinkatzeko. Orduan, Obispo jaunarekiñ batera, etorri ziran Iziar-era Araba-ko jenteak, ta Bizkai-koak, aldra andietan Gipuzkoa-ko mugarrietatik barrura zetoztela, ematen zuen, errien sarreran, beren ibillerako arrazoi ta albistea, kantu gozo batean esanaz:

“Amagana-ko amodiunak
Isioturik garuaz.”

Mugaldi onetan batu ziran Iziar-en bioliñ soñulari-rik onenak, kantatzallerik garbi ta egokitsuenak, euskal-iztunik ederrenak; mugaldi onetan neurtu zituen beren indarrak Ama Iziar-koaren onran, izkribatzalleak, pintatzalleak, musika-zaleak; ta, azkenez, zabaldu ziran aomen andian, ta moldizkiratu ziran Euskal-Erriko paperetan Iziar-en egin ziran jai eder ta ekusgarriak.

Uste det agertua gelditzen dala, itsas gizonak ta leortarrak, euskaldunak ta arrotzak, gizon andiak umil ta tsikitsoak bezela,

(1) 1885-eko Jende-billera-rako Tolosan egin ziran eskapularioak, Paris-en medallak. Eskapularioak eztaikit zenbat ziran, milla asko; baña geia go eskatu ziran oraindik ontzu.

(2) Peregrinación.

sasoi, toki ta denbora guzietan, maitatu, bedeinkatu, ta amatzat ta zaintzalletzat iduki izan duela Andra Maria Iziar-koa. *

VII

ERLIKI TA BARKAMENAK

Deba leñargiko seme argidotarrak arduratsuak ziran, sasoi batean, santu andien erliki benegarriekiñ aberastzeko beuren gozko Iziar-ko eleiza entzute andikoa.—*Juan de Lastur*, Flandes-en Españatar gerralarien dirugordetzalla zanak, biraldu zuan 1580-garrenge urtean, Iziar-ko eleizarako, Amaika milla Ponzel edo Birjiñetako buru bat osoa. (1) Baita ere Ama Birjiña tsit Santaren buruko iru ille, Jesus iltzan kurutze santuaren zati bat, S. Andres-en buruko puzka bat, S. Blas Martiria-ren azur atal batzuek, eta beste onelako erliki edo ondenen asko.

Aita Pedro Agirre, S. Inazioaren semeak, 1607-garren urtean eman zituan Iziarrerako, Aita Juan Bautista Pacheko-k Erromatik erakarri zituan erliki abek: Kalisto Santu Martiria-ren sayetz azur bat, S. Primo Martiria-ren bernazaki bat, Santa Luzia Martiria-ren azur bat, beste bat S. Paterno Martiria-rena, beste bat S. Inazio Martiria-rena; ta gañera S. Leon, S. Alifax, S. Jazinto, S. Pio, Santa Liberata, S. Balerio ta S. Antonino Martiria-renak. Beste batzuek ere bai, baña zeñ Santuenak diran ezta jakiñ izan.

Erliki guzi aben egiazalleak (2) Iziar-en gordetzen dira, ta nere aurrian daukat izkribatzen nagon unetso onetan.

Aita Agirrek eskeñitako erliki abartzat Aita Santu Klemente VIII-garrenak eman zituan, 15 urtekiko, Barkamen Osuak, ta irabazten ziran S. Juan egunean, Santu Guzien-ea, Kurutze Santua billatu zan egunean ta S. Joseren-ea, *Príncipe Katolikuen* pakerako, Fedetsaigoak sustrayetarik kentzeko, ta Eleiza Ama Santaren goyanderako Iziar-ko eleizan erregututa. Baita ere, *konfesatu* ta *komunio* santua artuta gero, eleiza onetan esan dan bezela erregutzen zan bakoitzean, 100 urteko Barkamenak, eta *konfesatu* edo autortu gabe ta Komunio Santua artu gabe egiten bazan erregua, 10 urteko Barkamenak.

Barkamen abek berriztatu zituan Benedikto XIV-garrenak.

(1) Beste bat biraldu zuan Deba-ko eleizarako.
(2) Auténticas.

Gañera, Malaga-ko Apezpiku edo Obispo-Kardenal Molina jaunak eman zituan 1742-an, esan diran erikiak gurtutzen zituen guzientzat, pekatu eriozkoan zeudenak-gatik erregutuz, 100 eguneko barkazioak;—D. Juan Bautista Barni, Aita Santua-ren Españarako Mandatariak, urte ortan bertan, 40 egunekoak; D. Franzisko Iñazio Añoa ta Busto-ko, Zaragoza-ko Arzobispoak, beste 40 egunekoak; ta D. Gaspar Miranda, Iruña edo Pamplona-ko Obispoak beste 40 egunekoak.

Jaun abek berak eman zituen ere Ama Birjiña Iziar-koaren edo bere irudien aurrean *Agur Maria* bat edo bi ta *Salve* bat edo bi errezatzen zituenentzat 220 eguneko parkazio; eta, azkenez, itsasotikan Ama bedeinkatu oni sutunpagurra egiñ, edo *Agur Maria* edo *Salve* bat errezatzen zuenentzat, 180 eguneko parkazio.

Abek izan dira Iziar-ko eleizan edo Iziar-ko Birjiñaren irudi aurrean edozeñek irabazteko modura emandako espiritu-ko aberastasun ugariak, zeintzuen paper siñigarri guziak nere begiakik ikusi ditudan.

Beste aberastasun batzuek badira Gregorio XV ta Benedikto XIV-garrenak eta Panplonako Obispo Miranda jaunak, eleiz onetako Anaikidetara-ko askozaz ugariago emanak, baña ez ditut emen ipiñten danen irabazgarriak eztiralako.

VIII

ONDASUNIK ANDIENA

Esan ditudan aberaztasun guziak baño gauza aberatzagoa, ondasun guzien ondasuna, euskal-mendietako lora eder bere egitade miragarritzkoen usai gozoak alderdi guzietara zabaltu ditutana, Kantauria itsasoko altiste (1) baliozkoa, arrantzalien Izar argitsua, Aingeruen Erregiña, Jaungoikoa-ren Ama: ori da Iziar-engoan ondasunik andiena.

Berari eskatzen diot lagun ta argi daidala nere pausu guzietan. Amen.

DOMINGO AGIRRE-KOAK.

(1) Perla.

BONANZA

ITZ-NEURTUETAN BERE KONDAIRACHO BAT

Monografia que ha obtenido ACCÉSIT

(ON JOSÉ BASILIO SEGUROLA JAUNARI)

O Crux, ave, spes única.
(E crucis hym.)

Itsas zabaletako
Izar gidariya
Bonanza-ko kurutze
Santu maitatiya,
Laburcho bada ere
Zure istoriya
Kanta dezadan eman
Zadazu graziya.

Ez nua lorezko itz
Ederren ondolik
Zu nere Eros-lea (1)
Apaintzeagatik;
Gauza guchi dezaket
Ta ura nondik naitik
Gogorako dirazu,
Ala uste det nik.

Zure izen ederrak
Enganatu banau
Lenago eskasa ta
Ederki jarri nau.

O Bonanza, Bonanza!
Zuria da asmo au,
Ta onroso balekitzu
Indartzazu berau.

Gauz bat zer dan ikusten
Asten bada edo-ziñ,
Non daguen ere nai
Izaten du jakiñ:
Ta au gabe ezpalu
Batek ondo egiñ,
Bestiak gustorikan
Berriz artu eziñ.

Jaizkibel sart-aldeko (2) (3)
Eguzki-alde choko
Giriz batian Eliz
Gaiñ-churi bat dago,
Ta Plazatik piska bat
Kanal-alderago
Nola dagon kalia
Dago ta ezdago.

Bonanza, dago bada
Oyarzun-kayaren (4)
Lezoi egiten duen (5)
Pasai San Juan-en:
Orra mugak, ta oraiñ
Aurrera guazen
Gurutze-tegiyan choill
Sartutzen geraden.

Nola dan Gurutze au
Pasaya-n arkitzen,
Egiyaz ez da erras
Aztarnak billatzen,
Neri, argi esain det,
Zait iruditutzen
Gorroto-gauzen batek
Biar ote duen.

Istoriyak diyote
Ereje gaistuak
Bota oi zituztela
Imajiñ santuak;

Makiñabat badira
Ayek erayuak
Gure eskuetara
Nolazpait bilduak.

Aitakoren bat zeran,
Daukagu ustia
¡O Bonanza-ko gure
Chit Kristo maitia!
Gaistoak itsasora
Gorrotoz botia
Ta onak idorrera
Gogoz ateria.

Nola nai, dakiguna
Ez da besterika
Zu Pasai-tar zerala,
Chit aspalditika.
¡O Zeruko Jainkua,
Bedeinka, bedeinka,
Zuk orrenbest nai guri...
Esan, zergatika?

Bonanza-ren argirik
Ez dago bestela,
Parrokiyarenez bat
Egiten dutela;
Zeren leen Parrokiya
Zeguen bezela
Zegon Bonanza ori
Kapilla zuela.

San Juan de la Ribera, (6)
Lezoren pekua,
Zan Pasaya-n milla ta
Laureun aldekoa.
Ba, Uzt bost eun berrogei
Eta amaseikua
Izan zan biyak beres
Ziradenekua.

Bonanza-k ikusi du
Leengo paretetan
Bere seme Eskorza-k
Azores-ko uretan

—82—

Kendutako bandera,
¡Ai zer Katazketan!
Orchen pil-pil egiñez
Jostatzen aizetan.

Oraingo Parrokiya au
Egiñ zan artian,
Milla seireun da amalau
Urte bitartian,
Eliza egondu zan
Lenengo tokian;
Au da, orain Bonanza
Dagon orubian.

Bonanza-ren izate
Bere kontuzkua,
Emendikan asten da;
Ausen da puntua,
Parrokiya berriya
Egiñ zanekua,
Bada, ordutikan da,
Bereš geratua.

Jendiak Bonanza-ri
Zekiyon arretá,
Zan parte, neretzako,
San Juan utzi ta,
Izentzat ipiñtzeko,
Baña bertatika;
Aita Bonanza-rendik
Bonanza-ko Eliza.

Bonanza-ren izena
Dijua igotzen
Nola erriya ere
Dijuan alchatzen,
Zergatikan ziyoten
Alkarri laguntzen
Ta ongi-gillerik ez du
Jainkuak utzitzen.

Ez degu jua biarrik
Ikusteko, zeren
Onen chiki ta biar
Arkitzen geraden:

—83—

Non da gure ustia?
¡Ai! galdu genuen,
Zeren bere oñean
Urgundu giñaden.

¡A nere itsas-gizonak!
¡Non dira lengoak
Gaurkoak bezelañen
Aik ere emengoak,
Treboso iragoaz
Itsas bagatsoak
Garaitzen zituztenak
Mendebal ta egoak?

Kristok ez du egiten
Gaur miraririka!
Zeñi egiñ, ezpadu
Inork federika?
Etzayola igartu
Bere eskurika
Erakus-ko du, bero
Eskatu bekizka.

Bonanza-ren izena
Itsaso ta ligor
Alde guztietara
Zabaldu zan pizkor,
Sarri bere oñetan
Ikusi ziran or
Auspestutzen, ez dakit
Baño zeñ eta nor.

Orduko etorriya
Erregaluena,
Gaso sendatu eta
Galdu safoena.
Orduan zan Bonanza,
¡O! zure aomena
Berriz noiz etorko da?
Noiz izain da urrena?

Zarra geratakoan
Bonanza-ren Eliz,
Etzatorkiyon ondo
Bestez beste aundiz:

—84—

Bere beria ber du
Aipatutzen zan maiz,
Ai egiten ezpalitz
Esaten beziñ gaitz.

Orregatikan ere
Alkar arturikan
Pasaya-tar zar ayek
Ta beroturikan,
Guztiyak esan zuten
Ao batetikan,
"Egiñ egiñ biar du
Berri beritikan."

Milla zazpireunda
Ogeita emezortziya,
Ta Eriyeroko illak
Ogei eta biya,
Bildurik Konsejuan
Jaun-degi guziya
Gaiza au gelditu
Zan erabakiya.

Alkatetza zedukan
Esku ordukoa
Zan Don Juan Bautista
Arizabalo-koa.
Gizon griña asmotso
Ta ekiñ aundikoa,
Progak ugari dira
Ala zalakoa.

Joseph de Zuaznabar,
Juntak aututua,
Oyarzungo semia
Zan arkitetua,
Bonanza onen Eliz
Ariñ ta jasua,
Da onen esku-planoz
Egiñetakua.

Planu oik Azkoiti-ko
Lizarditar Josek
Ikusi, ta egitia
Artu zuten bestek;

—85—

Bi Donostia-r eta
Pasaya-tar batek,
Sarobe, Insaaurandiaga
Eta Labayen-ek.

Iru argiñ aditu
Oyek paret lana.
Milla duro ta erdiyan
Artu zuten dana;
Zimenduak, agatik
Ziran erri-lana,
Ta billtzia ondar-kare
Guziyan bear zana.

Naiz diruz urri egon
Obra dago esaten,
Gogo beruak zenbat
Eragiñ dezaken.
Argin itza iru urte
Ta erdi arteko zen,
Ta arotzak ere noski
Ordurako an zuten.

Asi ta bost urtera,
Mayatzeko illa
Ogeita amarrean zan,
Eta jende pilla
Konsejuan baturik
Aukera zedilla
Esan zan aldare-obraz
Igeltz chit abilla.

Aldare naguziya
Donostia-r onek
Egiñetakoa da,
Ta altar maya, zefiek
Orren gauza pikaña?
Nere ustez, bestek,
Pedro Ignazio Loizardi,
Zeritzayon batek.

Bakarrikan burura
Datorkidana da
Aldaria ori dala
Kostatako gauza,

—86—

Zergatik, aundizere
Aundi asko bada
Politez merkiago
Ateria ezta.

Basilika onek dauzkan
Kanpozko metruak
Dira, luze ogei ta
Amar eskaschuak,
Zabal berriz, amabi
Aisa iraguak
¡Amaika Eliz badaude
Guchiyago kuak!

Altura ere ez du
Biziro makala,
Ogeiren bat metrotik
Deritzat juain dala
Beraz balegoke poz
Pasaya leyala
Alde ontatik zerbait
Egiña daukala.

Sartu ta, ate-arte
Polit baten urren,
Lan aundiko erraja bat
Da sarri ikusten;
Au irago ta, herriz
Alkate-alkiz leen
Lekua, andre jendia
Non moduz jartzen den.

Ezkillaturre bidez
Beren sarrerakiñ,
Bi koru-re badauzka
Ate banarekiñ,
Bekua, gizonentzat
Bere alkiyakiñ;
Goya da benaz koru
Bere ots-gayekiñ.

Sarpide ezkerretik
Daduka atia
Erakusten duena
Ezkillatortria,

—87—

Batere inonguen
Inbidi bagia,
Ezkillatsoñulari biz
Ederki betia.

Emengo lan-tegiya
Ari zan orduan,
Eliza naguziyan
Kristo egondutan.
Aldare bat jarri ta
Modu erosuan
Ebanjeliyo aldeko
Pareta chokuan.

Imajiña santuak
Lau on osatzeko,
Ontza ta erdi eskascho
Dauzka neretzako:
Ez da bada aziya
Orla esateko
Baña naikua gauza
Polit batentzako.

Pekataritaitia
Esazu egiya,
Gaiztoakgatik illa
Onen irudiya
Onen arpegi samur
Goso ta argiya
Ikusi ta alzerade
Zu pekatariya!

Ez dediken gauza da
Inolako moduz,
Zeren orlako musu
Naiti ori kontuz
Ikusiko bazenu
Etzenuke damuz
Negar baizik egingo
Zere utsen erruz.

¡Oi ori arpegiya!
Esan eziñ dena
Benetan Gurutzian
Illan On arena.

—88—

Iñori alaigarri
Zayo aren pena
Ta beretzat artzendu
Bestek duen dena.

Bonanza-ren ondra ta
Erri ondragarri,
Aditu det, baño ez
Iñon irakurri,
Apropos zutekela
Aita Larramendi
Erekitze-sermoya (7)
Egitera ekarri.

Juan dan Buru-illaren
Ogei ta iruan
Ziraden eun urte
Ayuntamentuan,
On Gillisasti Jaunak
Nola esan zuan,
Kristan ónen limosnak
Zeuzkala eskuan.

Eta Mayordomua
Izanikan ongi
Zitzayola gauza bat
Egitia iritzi:
Lezo-koaren gisa
Albo-aldare bi
Bonanza-ko Eliza
Atsegiña oni.

Agustin de Elola-k
Egiñak dirade
Aldarecho biya oik;
Eta eztirade,
Paperak diytenez,
Añi garesti ere,
Bada millana peztan
Itz-egiñak daude.

Gauzen gerta-bide ta
Gauza gertatuak
Dira istoriyaren
Ikusitzekuak;

—89—

Bonanza-k ere bere
Gertaerachuak
Baitu oroipentzako
Bere bizikuak.

Bonanza-ko Elizan
Konsejuaren chikiz,
Erri-junta egiñ da
Guchi-nez bi aldiz;
Bein Eliz-gauza batez
Ta bestian berriz.....
Datorren bersochoak
Diyo, onen urriz.

Bederatzi zituen
Apirill urtsuak,
Ogei gure eunki
Guazenekuak,
Lenengo alkatia
Konstituziyuak
Bonanza-k emana du
Ta ez konsejuak.

Bonanza-ren aundiya
Zenbatekua dan,
Emendik atera ta
Iduki kontuan;
Parrokiyak zenbatez
Ichi izan ber duan
Bonanza-k beti egiñ du
Parrokitza orduan.

Lenago ez izanik
Gaur adiña laño,
Pasaya-n egon ziran
Zazpi apaiztaraiño,
Ta Kristo-ren kultua
Igozan goraño
Meza ere egunero
Kantatutzeraiño.

Gezurra dirudi, bai,
Baña, da egia.
Iñork gezurtitzeko
Bildurrik gabia.

—90—

Non da, non da Pasaya?
Non arrantzalia,
Zuk lenago zenuen
Kristoren zalia?

Ez altzera itsasoan
Orañ premiyatzen?
Ondo izan nairika
Ezaltzaitzu egiten?
Ezaltzaitzu eska-berrik
Buruña etortzen?
Ez dakit, ba, ez dakit
Ze ari zeraden.

Begiratu zayezu
Bonanza-ko Elizan
Nola dauden zintzillik
Paretetatikan,
Eskopeta-kulata
Iltze batetikan
Eta kalabrotiak
Berriz bestetikan.

Zabiltza geyago-re
Ta orra or aurrian
Lau pintura beñepiñ
Zintzillik iltzian,
Ontzi salbatuenak
Ur eriyotzian;
An, urruti batzuek,
Bestiak aldian.

Nola deritza onako
Ezur luze lori
Bi ertzetatik ortzak
Daduzkan oneri?
Zer da orrako beste
Zankochoa ori?...
¡O Kristoren indarrak!
Aomenak zuei.

Bonanza-ri deitu ta
korbea "Minerva,"
Azkenen lagundu bat
Zala oroipen da.

—91—

¡O gure aita ona!
Geroztik onera,
Isill dagon zenbaiten
Lagun izan zera.

Bonanza-ren ondasun
Ta izan aberatsak,
Nola irago diran
Denbora traketsak
Galdu ziran guziyak,
Geyenez kiratsak
Dirade orainguak,
¡Kirats ayen autsak.

Prantzestian berian,
Paperetan dago,
Amar milla errialen
Zillar ta geyago
Kendu ziyotela, ta,
Geroz ta leenago...
¡Al deus ere ez dakit,
Kontuan ez nago.

Bonanza-ko egun-jayak,
Aldan beziñ eder
Gurutze egun biyak
Urtian bi bider:
Pikañak egiteko
Arkitzen bada ber
Alegiña egifiakiñ
Eziñ esan ezer.

Garizuman, ta Urriko
Errosariya,
Abendura ekarriya
Zergatik eskua
Badaukan Erroma-tik
Irichitakua,
Urtietan emenchen
Esaten dijua.

Bisigutara juaten
Diraden ayena,
Ta deritzo mez oni
Arrantzaliña,

—92—

Da, bertan, daukalarik
Betiko baimena,
Eliz-egun goizetan
Goiz eman daikena.

Oneratutzen dira
Zenbait prozesiyo,
San Markos, Korpus Kristi
eta Konzeziyo...
¡Zertako denak jarri
Baldiñ ezpadiyo
Iñori-re ordia
Ori misteriyo?

Bonanza-k ere bere
Bederatzi-urrena
Du Burubili Gurutzez
Egiten duena,
Ta Mayatze-ko lorez
Au da bost-garrena
Emengo Eliz-puntziyo
Nabarmeneuena.

Zer palta zait geyago
Dena esateko,
Leen geyegi esan badet
Labur egoteko?
¡O Jesus! zure onran
Ta animak ontzeko
Dediñ lancho au artu,
Tori, zuretzako.

Jaunak orrenbeste nai
Ta guk onen guchi,
Gauz au iñondik ere ez
Deritzat egoki:
Ez da nonai Bonanza
Izatea irichi,
Maita dezagun beraz
Ta ez geit-iritzi. (8)

Gure bear denetan
Eska dezayogun
Bere amodiyuak
Dekigula lgaun;

—93—

Eskariyak diyote
Zenbat nai diyogun,
Pena-aringarri zaizka,
Ta eska dekiyogun.

“¡Arrantzaliarena
Beziñ ederrikan
Ez du Jainkoak egiñ
beste biotzikan...!” (9)
Esan da eta, beraz,
Esan, zergatikan
Besterik ez bezela
Guriak etzaizkan!

¡O itsaso apartsu
Arro ta zakarra
Nola nai illtzen dezun
Kemen gañ ta azkarra!
Egiñ, bai itsas-tarrak
Zu bakar bakarra,
Zaitzaten beren beso
Erremu ta indarra.

Arkitzen diranean
Itsas zabaletan
Ur ta aiziak artuak,
Edo arroketan,
Ikusi zaitzatela
Peligro ayetan
Nola gisarajoen
Laguntzalle zeran.

Echera urbiltzean
Kontatu dezaten
Zure laguntzak nola
Libratu dituen,
Ta aditzen duten denak
Irakiñ dezaten
Zure ustean eta
Maitatu zaitzaten.

Zabaldy, bai zabaldy
Eguzki ederra,
Zure errañu oye
Itsaso aldera.

Echetikan joanak
Datozen atzera
Beren familiyei
Ogiya sortzera.

¡O Bonanza-ko Jauna!
Zure arpegiya
Gorde etzaiguzula,
Ez, Jainko aundiya:
Zurea izan bedi
Pasaya-ko erriya,
Batez ere zaduzkan
San Juan egiya.

Begira zar ta gazte
Ezkundu ta alargun;
Ara zenbat ezkon-gai
Aurrian dauzkitzun.
Salba zazu Pasaya,
Egiyezu lagun,
Salba zazu Pasaya
Gloriya zaitzagun.

*
* *

AGER-GARRIYAK.—NOTAS

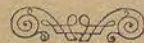
(1) Redentor.—(2) Esan nai du *aitz-gibel-a* edo *gibel-ekoa*=cerro de detrás. Zeren *aitz*, cerro, peñón, cordillera, monte, da, ta, *gibel* berriz "tras, trasero, postrero, extremo final." *Aitz-gibel*=cerro, *extremo*. Y, ez dute guztiyak esaten, ta esan ta ere Franzes-en *h* esateko au-petako bat besterik ez da.—(3) De entrar se lado, poniente.—(4) Oyarzun-koi, Oyarzun-portu esan det eta ez naz atzera-tzen. Donostiya-k ziyon aldi batian, portu au arena zala; ta gañera, ez da bat bakarra diyona antziñako *Oiarso*, Donostiya-ri deitu zit-zayola.—Ondarrabiyak ere esan zuen ari zegokiyola, ta beste aldetik, oraindik aztutako gauza ez da *Oiarso civitas* Ondarrabiya-ri dagokiyola esan izandua izatea. Oyarzun-darrak berriz, beti tenk egiñ izandu dute, eche-jabe setosnak au neria da esan ta beti be-riari eusten diyon bezela: agertzen danez, argi gero, bere Erriko-echeko paper-tegiyan dauden ageri, ala izkribuzko nola moldezkotuetan. Ta *Oiarso*-tik Oyarzun esatera ez deritzat aín gauza senti-kaitza, nola etzaitadan ere egiten, *Oiarzo-zarra*, Oyarzun gaztia-

goaren toki jabia dala. Ta onetarako iritzizko ziar-prueba da, *Oiarso* dala *Oian-tso*=eminencioso lugar, altos frecuentes: ta goi asko dituenak nola oi dituen ere ez bee guchi, emendik, berriz, naiz, orlako gauzik buruan gabe, baño ederki, erderaz ipiñietako izen-goitiyan deitzen zayo Valle... Ta oni, erderaz alde batetik ta euskeraz bestetik, esaten zayo: "los extremos se tocan."

Gañera, begiyetan euki biar da, antziñeko Oiarzun-kai ez dala gaurko Pasayako portna deritzayona. Onen aldian askotaz ere aundiyagua zan leengo zarra. *Errera* aldetik, burni-bidearen zu-bi-ondoraño alderatzeko etzuen esateko trabarik. *Molinao*-n, ontzi galant-samarrak naiz izan, airoso asko egoten ziran, oraiñ Petro-leo-tegiya dagon lekutsoraño juan ta. Ta Oyarzun-alderonz be-rriz, Oreteta, leen Oyarzun-en zanian, guztiyak dakizkite Errente-riya-ko kalia, nontso dauden (Pekin)=Pekingo euntegiyak, emenchen zan oraindik ere oso oso aztu ez dan, ta oroipen-berri-garri, pozik ala ere, emen apatzen dedan *Azken-portu*=final del puerto. Arrazoya: Esan diran mugetan, portua norena da? Donos-tiyarena? Oyarzun-Oreteta-rena? Pasaya-rentzat ezer geratzen ba-zan, onekiñ ta guzti Ondarrabiya-rena? Naiz bakoitzarena, naiz iruena... *asiyeran* nola nai ere, Oyarzun-kai.—(5) Dique, muelle.—(6) Lenengo Premi-Eliz edo Parrokiyaren izena.—(7) Sermón inaugural.—(8) Parecer demasiado.—(9) "Maricho," pág. 17.

MIGEL ANTONIO IÑARRA-K.

A. M. D. G.

LOREAK

ON ANTONIO OKENDO=RI

BERE TALLUNTZA-REN AURREAN

Composición que ha obtenido ACCÉSIT

Landarechoa lurpetikan dan
bezela gora azaltzen,
zure talluntzan jartzeak digu
biyotza pozez alchatzen;
lorecho batek usai gozua
duben bezela banatzen,
joan da kondaira eder zuria
dena munduan zabaltzen.

Zail da gugandik zure egite
on ayek zerbait aztutzen,
ain zalla nola itsas ur dena
makill batekin nastutzen;
etsai zurea zenduenean
era bat zugan artutzen,
ziñan aurrera bekokiz illun
jarririk zuzen sartutzen.

—98—

Orri artetik gora agertzen
dan lorearen moduan,
agertu zifan gora, iduki
zaitzagun beti goguan;
gabeko intzak gozatzen dūben
bezela lurra soruan,
Euskal-erriyak goza zinduen
ongirot bere kolkuan.

Zori-oneko zure jayotza
izan zan itsas ertzean,
ibil zindezen sari jasoaz
gudatzzen ontzi beltzean;
ñola du gañez egiten esne
su gañeknuak pertzean?
ala berean zifan gañezten
guda soñua lertzean.

Choriyak nola eramaten du
dezaken dena kabira,
bere umeak jatez ornirik
irten ditezen argira?
gisa berean zedorrek jaso
eta ekarriyak dira,
lore illezkor onoretsuak
zedorren jayot-errira.

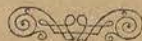
Zedorri ondo izerdituaz
zifaden ornitu lorez,
itsasuetan irabazirik
argi zitzazun legorrez;
lore oriyek ematen duten
aunditasuna kolorez,
izan zan zure disdirasuna
ager zezazun onorez.

Badiruri gaur pisturik arki
zerala emen berriró,
zure onore irabaziyak
erakutsirik argiro;
zure egite guztiyak daude
liburuetan garbiro,
argatikan da gaur Donostiya
arkitzen oso aundiro.

—99—

Donostiyak gaur agertzen ditu
argira gala gordeak,
denbora joanak erakarririk
onore aundi zureak;
baratz on batek izan ditzaken
bañan askotzaz obeak
dirade zure gudatze onak
sortu zituen loreak.

JUAN IGNAZIO URANGA-K.

—48—
nab gortara urte garroiti
gortara urte garroiti
gortara urte garroiti
gortara urte garroiti
gortara urte garroiti
gortara urte garroiti
gortara urte garroiti

gortara urte garroiti

On Antonio Okendo-ri

Composición señalada con MENCIÓN HONORIFICA

Milla eta bost-eun, irurogeita,
ama zazpi garren urtean,
Antonio Okendo, jaio omentzan,
Donostiako urian;
Zurriolatik, agertutzen dan,
baserri polit batian,
aurkez-aurke, begiratuta,
an dago arbol artian.

Orren bizitza, irakurri det,
iru edo lau liburutan,
alabantza, beste gauzarik,
ez diote jartzen denetan;
beti arki zan, peligro aundiyak
izango ziran tokietan,
bildur-bagea, balerosoa,
ibilli gabe gordetan.

Asko bider, holandatarrak,
orrek zituen garaitu,
orregatikan, Okendo zuten,
Almirantea izendatu;
gonbate frankotan, arkitu arren,
beñere etzuten bentzutu,
argatikanen, orren izenak,
denak zituen bildurtu.

—102—

¿Zer bildurra, ote zioten,
Antonio-ri ber'etsayak,
aurrean ikusi, orduko artzen,
zituanean ikarak?
oraiñ esango dedan gauz'onek
garbi asko dio berak,
orren igesi, edo bildurrez,
ibiltzen zirala denak.

Okendo azabra, bakarrarekin,
itsasoan zan arkitu,
ta ontzidi bat, holandesena,
ere antzan suertatu;
ontzidi arrek, agudo zuen,
Okendo-na ingurutu,
denan artean, ere etzuten,
Antonio-na apresatu.

Holandes ontzidiaren, buruzagia,
isantzan akusatua,
zergatikanen, idukirikan,
Okendo-n azabra, ingurutua,
etzuen ondarazi, edo bestela,
artu ontziya apresatua,
isanikanen, Antonio-n azabra,
bakarra eta ondatua.

Holandatarran, buruzagiak,
erantzutendu egiya,
Okendo zala, itsasoetan,
guziz ikaragarriya;
Españiako, ontzidia ta,
Antonio agintariya,
Ontzidi ura, izango zala,
beti garaitez-garriya.

Brasil-en ere, holandesakin,
gonbate aundi batean,
gudondarlea, gelditu izantzan,
denak autsi ta ondorean;
aiñ beakurtua, zan bere izena,
itsasokoen artean,
"Kantabriyako umanta," deitzen
zioten abo betean.

—103—

Gonbate ortan, Antonio-n ontzian,
bada omentzan gelditu,
berrogei t'amar, libra, atera eta,
zituena, bai, pisatu;
holandesari, amabi bandera,
ere zizkaten arrapatu,
gonbate artatik, gure erabea-k,
gaizki ziran ateratu.

Oroiturik, askotan zala,
itsasoan arki estu,
Ama Birjiña, Arantzazukoaz,
etzan, ez, Okendo aztu;
bala eta, bandera ayek,
arri zizkan doañeztu,
askok bezela, gure Okendo-k,
fede faltarikan ez du.

Ondarrabiyan, kulparik gabe,
preso zuten ori artu,
bañan agudo, Antonio zan,
presondegitik libratu;
bitartez-koari, beñere eziñ,
kulparikanen topatu,
orregatikan, libertadean,
bereala zuten lajatu.

Marmora izena, zuen erri bat,
ingurutua egonik,
Antonio Okendo, agudo joantzan,
bere jendeak arturik;
moruak ura, ikusi orduko,
igesi joan ziran andik,
Marmoratarrak, utzi zituen,
oso kontentuz beterik.

Beste milla, gonbatetan ere,
Antonio zan arkitu,
bere etsayak, beñ bakarrian,
ere etzuten bentzutu;
Gipuzkoako, probintzi eder au,
artaz nola bada aztu,
bere azafakiñ, baldin bazuen,
orrenbeste goitalchatu?

* * * * *
Milla seireunta berrogeigarrenurtia,
ortan zaigu allegatu,
Antonio aundiyak, bere bizia,
Koruña-n digu lajatu;
illtzeko ezgai, arretan zenbat,
pena zituben pasatu,
jaiotz-lurra, ikusi gabe,
sekulako ezkutatu?...

Donostiaren, izena orrela,
zabaldu duen gizonari,
zorra ori nola, ez arrek pagatu,
bere seme aundi orri?
argatik bere echeari begira
talluntza bat dute jarri,
denbora berean ikusiko gu
itsaso zabal eder ori.

Donostiako uria-n dute
jaso bere oroipenean,
talluntz polit bat Zurriolako
pasealeku ederrean,
laster andikan pasatu eta
Antonio ikustean,
zer atsegiña ta poza degu
sentituko barrenean?

Talluntza orren desestalgoa
da aurtengo Agorrian,
festa aundiyak izango dira
orregatik Donostian;
obarría bat jarriko dute
Okendo-n jaio-echian,

zer onorea eche zaiertzat
jarritzian paretian!...

Munduan zituenak etsai guziyak
oso aisa menderatzen,

dez ote zakien infernuko etsayak
igual berean garaitzen?
bai baldinbetan, biotzetik diot,
Antonio-ri desiatzen,
arki dedilla Jaungoikoaren
glori guztiyak gozatzen.

A Z A L D E A

Berso char abek oso gustora,
aitu naiz izkribatzen,
gizon aundi bat onratutziaz,
beñere ez da bat aspertzen;
gaztia naiz ta, ez da milagro,
detala gaizki kantatzen,
argatik diot, biotzetikan,
guztiyari nik eskatzen;
egin dezatela, bada fabore,
oker denak barkatzia,
sayatuko naiz, beste batian,
obeto izkribatzia;
gauzarik onena, orretarako,
da gaztia alaitzia,
ta ez betiko, lenengo alditik,
oso desanparatzia.

ENRIKE ELIZECHEA ARRIETA-K.

BILGUMA BEREZIAREN EGINTZA.

Uri ontako Euskal-itz jostaldien Bilguma dator gaur kontu ematera, bear dan errespetoarekiñ, leku au onratzen duten entzute guztiai, zér nolakoa dan, aurtan, izkribatzalle eta musikalarien indar neurtzeetan, batzar epalle bereziak erabaki duten sari-emaldia.

Oroimengarri ontan, banaka jarririk argitaratzen diran lan guziakgatik, irabazi dituzte *sariyak, aldearak eta aipamen onragarriyak*: On Pedro Maria Otaño, Domingo Agirre, Marzelino So-roa, Migel Antonio Iñarra, Juan Ignazio Uranga, Rafael Murga, Bonifazio Echegaray, Kayetano Sanchez, Felipe Kasal, Ramon Iuzagaray eta Enrike Elizechea jaunak, euskal-izkribatzalleen artean.

Bilbaoko *Euskal-Erria* Elkartek eskeñitako *sariya* eraman du "Euskaria para los euskaros," izendatzen dan lanak, bere egillia izanik On Pedro Maria Merladet eta Lazgoitia. Gañera eman ditu Elkartek ark: bigarren *sariya* "Vis unita fortior," azalkaitzat duenari; bere egillia On Juan P. Esteban Chavarria. Eta irugarren *sariya* "Laurak bat," ezagungarritzat daukanari; bere egillia On José Maria Salaberria eta Ipenza. Iru lan abek argitaratuko ditu laster Elkartek ark berak, bere aldetik, azaldean agindu zuen bezela.

Musikalarien artean *sariyak, aldearak eta aipamen onragarriya* irabazi dituzte On Kandido Buenechea, Leonardo Santa Isabel, Romualdo Gochikoa, Juan José Belaustegi eta Eusebio Basurko jaunak, "Laurak-bat," "Asiera," "Guernikako Arbola," "Urrechu," eta "Aurreku," izendatzen diran lanak-gatik.

Joan dan urtean etzan egiñ euskal-fest'au, Errebista *Euskal-Errian* aditzera eman ziran arrazoyak-gatik.

Orain bi urte *Jostirudiko sariya* irabazi zuen Mariano Arnao jaunak.

III onen 9-an, goizeko amaiketari, izandu zan, lenez aurretik

—110—

adierazi zan bezela, 15 urtetik berako neska-mutillen euskarazko esamifia: erruz etorri ziran, irakurri ta izkribaturik guztiz ondo gure Euskera zar maitagarriyan, egiñik ederkiena Modesta Arangoa, Berra (Pedro ta José) eta Usandizaga (Karlos ta Bizente) anáyak.

Bukatzerakoan, Batzarreak donkitzen dio oroitz bat bere lagun maite On Manuel Antonio Antia, Urrietako Erretore jaun, aurtan ill danari.

Gu ill ta gero ere ¡Bizi bedi Euskera!

Donostian, 1894-ko Abenduaren 15-ean.

Bilguma bereziaren izenean: ALFREDO LAFFITTE, *Diamagusia*.—
ANTONIO ARZAC, *Goarpelaria*.

EUSKAL-FESTAK DONOSTIAN

1894-ko Abenduaren 21-garren gaberako

Jostirudiko biltoki edo Teatro zarrean

JUEGOS FLORALES EUSKAROS

EN SAN SEBASTIAN

La noche del 21 de Diciembre de 1894

EN EL TEATRO PRINCIPAL

DONOSTIAKO EUSKAL-ITZ-JOSTALDIEN BATZARREAK

MOLDATU DU ABENDUAREN 21-GARREN GABERAKO URTEOROKO BERE

SARI-EMALDIA, ERA-ONETAN:

LENBIZIKO ZATIA

- 1—ko Euskal soñu zarrak, orkestan.
- 2—en Izkribalari eta musikararien indar neurtzan sariztatuak izan diran izenen deya, eta sariya eramán duten izkribuen irakurtza.

BIGARREN ZATIA

- 1—ko Laurak bat, zortziko (saritua) orkestan. . . . K. BUENECHEA
- 2—en Pulpuba, bakarriketa (saritua). . . . V. IRAOLA
- 3—en Abek ishtillubak, komediya egintza batian. . . M. SOROA
- 4—en Maricho; biursatea, bere egilliak irakurria. . . A. ARZAC
- 5—en Praishku, bakarriketa. . . . J. ARTOLA

IRUGARREN ZATIA

- 1—ko Chistu soñularien bilkida.
- 2—en Itz-neurlari edo bersolarien kantuzko jolas-bidea Gipuzkoako onenetakoen artean.

Arratseko zortzietan

EL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES EUSKAROS DE ESTA CIUDAD

HA DISPUESTO PARA LA NOCHE DEL 21 DE DICIEMBRE

LA DISTRIBUCIÓN DE PREMIOS, CON ARREGLO AL SIGUIENTE PROGRAMA:

PRIMERA PARTE

- 1.º Aires bascongados, por la orquesta.
- 2.º Proclamación de nombres de los autores laureados en el concurso literario-artístico y lectura de las composiciones premiadas.

SEGUNDA PARTE

- 1.º Laurak bat, zortziko (premiado) por la orquesta. . . K. BUENECHEA
- 2.º Pulpuba, monólogo (premiado). . . . V. IRAOLA
- 3.º Abek ishtillubak, comedia en un acto. . . . M. SOROA
- 4.º Maricho, poema leído por su autor. . . . A. ARZAC
- 5.º Praishku, monólogo. . . . J. ARTOLA

TERCERA PARTE

- 1.º Concurso de tamborileros.
- 2.º Sesión de bersolaris improvisadores, entre los mejores de Guipúzcoa.

A las ocho en punto

LEKUEN BALIOA

Goiko eta beko iruditegi-ondoko gelachoak, sarbide gabe, amalauna pezeta.—Goiko eta beko gelachoak, sarbide gabe, amalauna pezeta.—Goiko 11 eta 12-garren gelachoak, sarbide gabe, amalauna pezeta.—Bigarren bizitzan iruditegi ondoko gelachoak, sarbide gabe; zortzina pezeta.—Bigarren bizitzako gelachoak, sarbidegabe, seina pezeta.—Jarlekuak, iruna pezeta.—Bollesta aurreak, bina pezeta.—Ganbara edo galeri-aurreak, bostna errial. Bollesta-ko eserlekuak, lenbiziko errenkada, seina errial. ta Bigarren irugarrena, bostna errial.—Gelachoetarako sarbideak, pezeta bana.—Sarbideak, iruna errial.

Chartel oek salduko dira Teatro-zarrean festa egunean, goizeko bederatzietatik aurrera.

PRECIOS DE LAS LOCALIDADES

Proscenios bajos y principales, sin entrada, pesetas 14.—Palcos principales y de platea, sin entrada, pesetas 13.—Palcos principales números 11 y 12, oin entrada, pesetas 10.—Proscenios altos sin entrada, pesetas 8.—Palcos segundos, sin entrada, pesetas 6.—Butaca con entrada, pesetas 3.—Delantera de Anfiteatro, pesetas 2.—Delantera de galeria, 1,25.—Asientos de anfiteatro: 1.ª fila, 1,50; 2.ª y 3.ª fila, 1,25.—Entrada de palco, 1 peseta.—Entrada general, 0,75.

Los billetes se expenderán en la taquilla del Teatro, desde las nueve de la mañana del viernes 21, día de la fiesta.

EUSKAL FESTAK
ZESTUAN

Goimengarria

Año 1898

URONTAKO BILGUMA
BEREZIAREN
ERABAKIZ ARGITARATUA

JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN CESTONA

MEMORIA

PUBLICADA POR ACUERDO DEL CONSISTORIO DE ESTA CIUDAD

EUSKAL-FÉSTAK ZESTUA-N

1898

Juegos florales euskaros en Cestona

1898

EUSKAL-FÉSTAK ZESTUA-N

Oroimengarria

URI ONETAKO BILGUMA BEREZIAREN ERABAKIZ ARGITARATUA

1898

Juegos florales euskaros en Cestona

MEMORIA

PUBLICADA POR ACUERDO DEL CONSISTORIO DE ESTA CIUDAD

Donostian

VICTORIANO IRAOLA-REN MOLDIZKIDAN

EUSKAL-FÉSTAK ZESTUA-N

1898

(EUSKAL-FÉSTEN XVII. garren URTEA)

Donostiako Euskal-itz-jostaldien Batzarreak, gure euskara eder, itzkribu eta musika jatorriztik ditugunak alegiñ guztian gorde eta zabaltzeko egiñ-pideari be-ti leyal, argitaratzen du, Gipuzkoako Diputazio chit goituaren erabakiari jarrai-turik, eta bere baimenarekiñ, aurtengo udan Zestua-n egiñ bear diran Euskal-fés-ten azaldea, prestatuak ontarako ondoren agertzen diran indar-neurtz eta josta-gudak.

AZALDEA

IZKRIBATZALLÉEN INDAR-NEURTZEA

Euskal-izkuntza jakindeak zabaltzen sayatzen diran izkribatzalleai, lanbide onragarri onetan aurrera ere jarraitzeko limurkaritzat, emango zaizkate ondo-rengo sari oek:

1.º EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA edo diploma, euskarazko itz-larri eta Gipuzkoako izkeran lanik onena aurkeztzen duenari, agerturik gure Fueroen Batzar edo Junta oroigarrien sustrai eta kondaira eta ayetan izaten ziran festena.

2.º garren LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, euskarazko itzlarri eta edozeiñ probintziko izkeran egintako lanik onenari, adierazten dirala, gar-biro, Zestua-ko gloriya kondairarrak eta bertako seme argidortarren doayak.

3.º garren LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, edozeiñ neurri eta euskal-izkera motan jarritako itz-neurtu edo berso moldaera ederrenaren egilleari, nekazariyen bizimodua kantatzen duela.

ALDEERA *Berrogei ta amar pezeta eta bitezarra.*

4.º garren LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, Gipuzkoako euskal-izkeran, Zestua-ko ur sendagarrien kondaira agertzen duela, izkribatuta-ko liburuchorik onenari.

5.º garren EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, Aizarna-ko Santa En-grazia ermitaren kondaira, itz-larri ta Gipuzkoako euskal-izkeran obeto egiten duenari,

— 5 —

6.º garren EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, jostiruditar moldaerik onena, itz-neurtu edo larrietan eta Gipuzkoako euskal-izkeran egiten duenari, ga-ya izan litekela ala negargarri nola pozgarri motakoa.

ALDEERA. *Berrogei ta amar pezeta eta bitezarra.*

7.º garren DIBUJATZEKO KAJACHO EDO GIS ONTAKO BESTE SARI BATZUEK, orlu laurden batean euskaraz ongiyena irakurri eta izkribatzen duten neška eta mutilentzat.

MUSIKALARIEN INDAR-NEURTZEA

1.º LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, lau gizonak batean kantatzeko moldaerarik onenari, jatorrizko euskaltasun eta besteren antzik-eza dituela.

2.º garren IRUROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, danboliñ-banda oso-ako egokiena antolatua aurkeztzen dan zortzikorik onenari. Banda osoak izan bear ditu bi chistu-danboliñ, chistu-lodi bat eta atabala.

3.º garren IRUROGEI PEZETAKO SARI BAT, zortziko ori ongiyena jotzen duen danboliñ-banda osoari.

BERSOLARIEN JOLASBIDEA

Egingo da Euskal-erriko bersolarien bilkida eta jostaguda bat, emanik LAROGEI PEZETA, erdira, bi onenai, au da *berrogei pezeta* bakoitzari.

OARKERAK

1.º Indar-neurtze oetarako aukeratzen diran lan guziak bialduak izan bear ante korrioaren bidez paper bilgo ziertotu edo zertifikatuetan, zuzende onekiñ: SEÑOR SECRETARIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES EUSKAROS= SAN SEBASTIÁN.

2.º garren Lan guziak bialdu bear dira indar-neurtze oetarako, esan dan eran, datorren Garagarrillaren 1.º egunerako.

3.º garren Lan bakoitzak ekarriko du barrenen paper-bilgo ichi bat, ipiñirik bertan izkribatzallearen izen eta izengaña edo lonbrea, non bizi dan agertzen duela.

4.º garren Moldaera guziak esamiatuko ditu Euskal-itz jostaldien Batzarreak eta sarituak izaten diran izkirazkoetatik batzuek moldizkiratuko dira ostu bana-keetan, beren egilleai ogeina emanik.

5.º garren Sarituak izaten diran izkirazko moldaera guziak ipiñiko dira Batzar-rearen urteoroko Oroimengarrian, jostirudirakoaz kanpora, batzuek emanik beren egilleai, Diputazio chit goitu eta beste batzarreai bezela.

6.º garren Batzarrearen goarpelariak irakurriko ditu moldaeren erabakida eta agintzari dagokion jolas-aldi bat.

7.º garren Irakurriko dira sarituak izaten diran izkribuetatik ortarako luziegi ez diranak.

8.º garren Emango zaizkate sari, bitezar eta ostu moldizkiratuak, oek jasotzera aurkeztzen diran egilleai.

Donostian, 1898-ko Marchoaren 16-ean.

Batzarrearen izenean:

ALFREDO LAFFITE,
Dianagusia.

ANTONIO ARZAC,
Goarpelaria.

(Diputazio chit goituaren Bilguma-ri aurkeztua, Marchoaren 24-ean).

FIESTAS EUSKARAS EN CESTONA

1898

(AÑO XVII DE LA CELEBRACIÓN DE ESTOS CERTÁMENES)

El Consistorio de Juegos florales euskaros, atento á su misión de velar por la conservación de la lengua bascongada y la propagación y el desarrollo de nuestra literatura y música peculiares, ha dispuesto, siguiendo el acuerdo de la Exma. Diputación provincial de que las fiestas euskaras correspondientes al presente año se celebren en Cestona, formular al efecto los certámenes que aparecen á continuación:

PROGRAMA

Certamen Literario

Como modesta recompensa que sirva de lauro y de estímulo á los escritores que se dedican al cultivo de la literatura bascongada, se concederán los premios siguientes:

1.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor trabajo en prosa euskara y dialecto guipuzcoano, sobre la institución de las Juntas forales y fiestas que se celebraban en ellas.

2.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor trabajo en prosa euskara y dialecto guipuzcoano, sobre las glorias históricas de Cestona y méritos de sus hijos ilustres.

3.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor de la mejor composición poética, escrita en cualquiera de los dialectos del idioma euskaro, con libertad de extensión y de metro, y dedicada á cantar la vida del labrador.

ACCESIT.—CINCUENTA PESETAS Y DIPLOMA.

— 7 —

4.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor folletito, escrito en dialecto guipuzcoano, haciendo historia de las aguas medicinales de Cestona.

5.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA al autor de la mejor monografía, en prosa y dialecto guipuzcoano, acerca de la ermita de Santa Engracia, de Aizarna.

6.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA al autor de la mejor obra dramática en prosa ó verso y dialecto guipuzcoano, pudiendo ser de género serio ó festivo.

ACCESIT.—CINCUENTA PESETAS Y DIPLOMA.

7.º Varios premios consistentes en ESTUCHES DE DIBUJO Ó OBJETOS ANALOGOS para los niños y niñas que mejor lean y escriban en bascuence, durante un cuarto de hora.

CONCURSO MUSICAL

1.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor coro á cuatro voces de hombre, que se distinga por su originalidad y acentuado carácter euskaro.

2.º Un premio de SESENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor *zortziko* escrito expresamente para ser ejecutado por una banda completa de tamborileros, compuesta de dos silbos, silbote y atabal.

3.º Un premio de SESENTA PESETAS á la banda completa de tamborileros que mejor ejecute dicho *zortziko*.

SESIÓN DE BERSOLARIS

Se celebrará una sesión de improvisadores populares en lengua euskara, adjudicándose ochenta pesetas, por mitad, á cada uno de los dos que más se distinguen.

ADVERTENCIAS

1.ª Todos los trabajos con opción á estos concursos deberán remitirse por correo, en pliegos certificados, con sobre al Sr. Secretario del Consistorio de Juegos florales euskaros.—SAN SEBASTIÁN.

2.ª El plazo para la presentación de los trabajos espirará el día 1.º de Junio.

3.ª Todo trabajo contendrá un sobre cerrado con el nombre del autor y señas de su domicilio.

4.ª Todas las composiciones serán examinadas por el Consistorio, y algunas de las literarias que resulten premiadas serán impresas en hojas sueltas, regalándose veinte ejemplares de cada una á sus autores.

5.ª Todas las composiciones literarias premiadas se incluirán en la Memoria anual del Consistorio, á excepción de la obra dramática, regalándose ejemplares á sus autores y á la Exma. Diputación y otras corporaciones.

6.ª El Secretario del Consistorio dará lectura del acta y á un discurso alusivo al acto que se celebre.

7.ª Se leerán las composiciones premiadas, cuya extensión lo permita.

8.ª Se hará entrega de los premios, diplomas é impresos expresados, á los autores que se presenten á recogerlos.

San Sebastián, 16 de Marzo de 1898.

Por el Consistorio:

El Presidente,

ALFREDO LAFFITTE.

El Secretario,

ANTONIO ARZÁC.

(Presentado á la Excm. Comisión provincial en sesión de 24 de Marzo)

1898

Euskal-itz jostaldien Batzarrea

(Euskal-fésten XVII-garren urtea)

GIPUZKOAKO LEGE-ZARRAK ETA OEN BATZARREAK

(Eun pezetako sariya eta bitezarra Zestua-n irabazitako moldaera)

Sorterrien oroitzak zer maitetasun aundiak senti-arazten dituan!!
Zer gauza naigarria eta pozkidaz osatu bear dubena gipuzkoatarren
biotza, dan jardun bat egitea Lege-Zarraren gañean, ez banatuak dau-
delako gure atzoko izatearen asmoak jex! baizik oen merioz ekartzera
guazelako Lege-Zarraren eta beren Batzarreen gañeko asiera-arras-
toak, kondaira eta erriaren sentiera, zoriontasun eta beste zenbait
alaitasun gogoangarri....

Eta zer da? Non topauko da orrenbeste atsegiñen sustraya?

Zein da? Nor da? Zein dira? Nor dira euskaldunari sortu edo ipiñi
zizkana Lege bedeinkatu oyek?

Zer garaitan, zer denboretan gogoratu zitzairen lendabiziko aldiz gi-
puzkoatarrai biltzea anaitasun oso osoan Ekargo-Batzarreetan...?

A! Guraso maitagarrien oroimena, urteak eta urteak igaro arren,
beti geren gogoan mantentzen degu.

Aiton-amandreak ezagutu ditugu; oen urrengokoen oroitzak badi-
tugu; oen lengoenak baita zerbait ere, eta ala ala gauzak urrutira no-
la diran banatzen gure begietatik, azkenerako galdurik, ala gure lenbi-
ziko sortu giñaden jatorra galtzen da, banaturikan sustraia, ezin gar-
biro asmaturik gure jakinduri laburrean.

Ori da, bada, gertatzen dana gure Lege-Zarraren sustraia jakiñ nai
deguncan.

Gure Fueroak eta oen Batzarreak aiañ dira zarrak, aiañ dira antzi-
ñakoak, aiañ dira gogera-gabeko denboretakoak, non jakiñ nayein be-
ren sort-jatorra gertatzin da, gertatzen dana geren aurreneteko giza-
diakin eta urrutitik begiratzen diogun antzean onelako edo alako
zenbait gauzai.

Gure Lege-Zarraren jayotza ez da chit erresa adiaraztea, denbora batetik aurrera, bañan bai arrastoak, eta arrasto ayen merioz baita bildu izan leike beren gañeko zerbait berri.

Kondairazale argidotar guziak itz batean daude ez dala argirik arkitzen pistuko dubenik illunpean arkitzen dan kondairaren zati ori, au da nola Batzarreak izan ziran Gipuzkoan Elkartek ¹ jarri ziran arte-raño.

Jeronimo Zurilak uste du gipuzkoatarrak ekarri zituztela berentzat Sobrarbeko Legeak: eta mondragoitar Garibai-ek dio:—Nafarroako errege Sancho zazpi-garren denboretan Gipuzkoak Jakako fueroak bereganatu zituela *zirako guztiz onak*.

Eta au ezda chinist ezgarria, izanik, ziran bezela ain goititiak Lege ayek, garay ayetako kondairagilleak diotenez.

Guztiz artuleike zuzentzat Gipuzkoatarren Lege-Zarraren arrasto jator ori, zergatik zion gañera Donostiko Konsejuan zan eskutitz batetik, XV garren eunkian itzkribatua izan zana «batero okerkeririk bazan Gipuzkoako Legeetan, ikusteko agiriak Jakako fueroan».

Gipuzkoako probintzia Kastillako erregegan batu zanetik, lenda-biziko itz-bidea agertzen dana da Enrike bigarrenaren bigaldu bat, non diyon «bere aita Alfonso XI-garrenaren garayan jarriak zirala Gipuzkoan Elkartek».

Azturik arkitzen da zer urtetan sortu zan Elkartek ura, bañan ala ere, jakitera etorri da, 1360-garren urtean Elkarteko alkateak zirala Martin Garzia Markinakoa eta Martin Lopez Yarzakoa.

Nola bai ziran geroztik okertasun, zaputskerik eta zenbait ezin ikusi Aide Nagusien merioz, eta ori igarririk len esandako Enrike bigarrenak, onek agindu zuen Elkartek berritzea, antolatzea beste eratan, eta artako baimendatu zuen errege aldeko alkate on Garzia Perez, eta onek orduko Elkartearen Lege liburuai ipini zizkan zati berriak.

Errege on Juan lenbizikoak, beste eskutitz batean Burgostik 1379-garren urtean, ontzat eman zituen Lege berritu ayek.

Gipuzkoak geroz eta ikusien indarrez, igarri zuen uts-aldi enbat azaltzen zala bere Legeetan, eta Fueroak jartzeko zuzen, fin eta egoki, erabaki zuen Probintziak Batzarrean biltzea Getariako eleizan, oraindik zutik dagon eleizan bertan, jende ernearen gogoko guztiz yayoan.

Eta Batzar-aldi ura da kondairak gogoan dakartzkienetan antzine-netako bat, eta gogoangarriena.

On Gonzalo Moro, Enrike irugarrenaren aldeko gizon chit ernaya zan, eta berari eman zitzaion baimena, berekin batian biltzekoa Getariako eleizan Gipuzkoako Elkartea.

Orduan Legeak berdindu ziran denbora arri komeni zitzaion gisa, eta erria atseginduzan oarkera guztiz on chit naigarriayekin.

Nola gizona, gizona dan ezkeroztik, beti elkarren artean zaputskeriak izan dituan, leku guztietan eta garai denetan, ala bada izan zi-

(1) Hermandad.

ran Gipuzkoan aen arteko okertasunak, naiago genitukinak urratu kondairatikan, garai batez orduan gertatu ziran atsekabeak.

Onaz eta Ganboatarrak arteko zitalkeriak zorrotz eta bizi mantentzen ziran gipuzkoatar lurtean, eta planta artan ikusirik errege Enrike lau-garrenak eta nairik gogo onenekin ondo-ondotik desegin orduko ayen arteko errabiak, errege berbera etorri zan Gipuzkoara, segiran urratu-rik bata-bestearen gazteluak eta eche-sendoak, desegifnik gañera echo-lak eta gerrarien estalpe guziak.

Etorri artan, errege arrek ikusi zituan Getariako eleizan Batzarreak erabaki izan zituen Legeak, eta guztiak irakurri ondoren, erregeak berriz ipini zizkan Gipuzkoako Lege ayek egun ta berrogei ta zazpi zati geyago, ez gaizki zeudelako on Gonzalo Moro jaunaren dianagusi pean egin ziranak, baizik oroimen ori nai ziolako ipini errege berak Gipuzkoako probintziari.

Berriro etorri zan errege Enrike laugarrena bertara, Konsejuetako Legeak antolatza, eta artarako sinlatu zituen on Fernan Gonzalez Toledo eta on Diego Lopez Zamora, baita on Juanes Garzia Santo Domingo ta on Pedro Alfonso Baldibieso, izendatuak izan ziranak Ondarrabiako uritik 1463-garren urteko Mayatzean.

Ostera Bildu zan Batzarrea Mondragoin zati berriak Legean ipintzeko.

1469 eta 1470 urte garren bitartean antolatu ziran berriro beste Lege errenkara batzuek, aitortuak izan ziranak erregearen gandikan, bialdurikan aen gañeko paper agirikoa Okanatikian.

Ostera Batzarre sonatua izan zan Basarteko Andre Mariren eleizan. Erregearen izenean bigaldua izan zan Juanes Sepulveda eta Batzar artan jarri zitzaizkaten Legeari beste zatiak. Errege Katolikuak baimendu zituzten, geroz, lege ayek 1482-garren urtean, eta berriz ontzat aitortuak izandu ziran ona Juana gandik, eta baita urrena bere seme Karlos enperadorearen gatikan 1519-garren urtean.

Berriz Batzarre sekulako famatsua bildu zan Tolosan 1585-garren urtian.

Bestelako denborak nola etorri bai ziran, Gipuzkoako probintziak, urte jaunaren merioz, utsaldia arkitzen zuen bere gobernu izatean, eta zorion batez arkibide bat topatzeko, bildu zan Batzarrea Tolosan. Bertan elkartu ziran chit argidotar Gomez de la Puerta korrejidorea, alkateak, diputaduak eta jaun eche jauregiko Armendia eta jaun Zarauz Eizmenditarra, eta danak batean bildu ta egin zuten Batzarrea, non anchen ipinitu zituzten Lege errenkara berriak, denbora ayek bear zituzten bezelakoak.

On Migel Aranburu gizon jakinduri bikañeko ernai eta jendearen arteko naigarriak, 1692-garren urtean egin zuen Lege Zarraren biltze-rra: liburu batean elkartu zituen lege guziak, eta lan eder au moldizki-ratu zan Gipuzkoan bertan.

Ain zuzenkiro egindako lan ori, osoro naitasunakin artu zan erri

guztien gandik, eta Aranburu jaunaren lan au argitaratzeko, errege Karlos bigarrenak eman zuen bear zan baimena chit goitia. 1758-garren urtean liburu aitortu arri osatu zitzaizkan beste lege aldiak geroz sortu eta biar ziranak.

Butzarreak.—Zenbat eta zenbait esan bilduleiteko gauz ontaz; bañan geyegi batean ekarriko balirake, ez litzake batere gaitza izango gure asmotik urrutira lan au luzatzea, eta ondo pentsatu ondoren, erabaki det, liraiñcho samar, nasturik gabe, aditzera ematea, denak jakiteko antzean, aundiak eta chikiak, nola ta zer ziran Batzarre euskaldunak.

Orain gure eunkian Batzarreak biltzen ziran urtean bein eta oek izaten ziran Seguran, Azpeitian, Zarautzen, Billafrankan, Azkoitian, Zumayan, Ondarrabian, Bergaran, Mutrikun, Tolosan, Mondragoin, Donostian, Ernanin, Elgoibarren, Deban, Errenterian, Getarian eta Zestuan.

Batzarre garaia igarria izaten zan Gipuzkoa guzian.

Ziran tokian zirala Batzarreak, an biltzen ziran Probintziako gizon erneenak, bai! baña jauregiatako echeko-jaun dotorienak baserriko nekazaritar nausien parean. Batzarre ayetan ez zan ez aundi ez chikirik; danak bat, danak anayak, danak gutarrak, guziak euskaldunak.

Biltzen ziran alkate jaun guziak beren konsejuetako goarpelarien laguntzan, iruiskingo gapelak buruan zituztela eta chamarra luse beltz apainduakin.

Amabost egun irauten zuten Batzarreak, eta oen lenbiziko egunean egiten zan meza nagusiaren aurretik prozesio eder bat; prozesio errenkadan abiyatzen ziran *junteroak*, *korrejidore*, *diputadu*, *prokuradore* eta besteak, sarturik eleizera danboliñak joaz San Ignazio ibilkeraren ots soñu doaigarrian.

Ama Birjiña eta San Ignazioaren antzezkoak apainduak egoten ziran argi errenkadakin.

Meza nagusia buka ondorean, erriko atari-plazan egiten zan eskudantza yayoa, Batzarreko galai argidotarrak ateria, eta dantzara jeisten ziran echadi aundietako emakume goituak.

Al.... gogoratze utsak, orduko gure Probintziaren zoriontasuna, oroitz oyek barren gerean berritzen ditugunian, negarra azaltzen da gipuzkoatarren begietara...!!

Ostatu guziak betetzen ziran jendez, ezkillen otsak adiarazirik eragiten zuten oiarzunetan, Probintziako pake santu naigarri ura.

Esan bezela, amabost egun errenkada biltzen zan Batzarrea, erriko Konseju echean, eta zentzuak eta biotza baturik, gogo eta asmo egizkoakiñ, erabakitzen ziran Probintzian gertatzen ziran gorabera guziak.

Diputazioaren egontza izaten zan iru urtetik iru urtera Donostian, Tolosan, Azpeitian eta Azkoitian; ala bizitzen zan Euskaldun jendea.

Bai! Oyek ziran gure Lege-zarrak, gure Fueroak, oyek gure Batzarre bedekatuak. Eska zayogun Jaungoikuari biurtu ditzala beren

jaioerrira:

«eta biotzetikan
eskatu ezker
Arbola bizikoda
orain eta gero.»

Euskadunak! Euskaldunak! Ez sinistu ez dirala etorriko gure Lege Zar naigarriak ja!! zergatik ori sentituko bagenduke, ez giñake geren gurasoen jatorrikoak izango: bañan ez! euskalduna! ez zaude uste ortan!

Mintza zaitezte denok gure itzkuntzan, gure biotzeko euskaran eta..... ¡¡bai!! Jaun aundiak biurtuko dizkigu gure Lege Zar maite-tsuak!!

FRANZISKO LÓPEZ ALÉN.

NEKAZARIYEN BIZIMODUA

Eun pezetako sari bat eta bitezarra Zestua-n irabazitako moldaera.

Ikusirikan zenbait uri-tar
nola gaur dan egunean
ardura gabe jolasten diran
osoro modu charrean;
ikusirikan doakabeak!
orrela dabiltzanean,
beren poz eta zabarkeriaz
etsai abillen mendea;
gañera berriz beste geiago
arkiturik emen bea
gure oitura lengo zar aiek
era bat utzi naiyea,
au egitea baltz bezela
denorentzat mesedean,.....
ez dakit, jene,!! biotz gasua
sarturik ala min-pean
zenbateraño sufritzen dagon
su ta garrezko labea,
aundiyagorik inolaz euki
ez nezake barrenean.

Askotan une zital oriek
nabarbentzen diranean,
ain chiki eta narrak izanik
ustez gallen daudenean,
nekazariak farra ta burla
egiten diotenean
esanaz oiek bizi dirala
jakite moch illunean,
ez dute nunbait asko pentsatzen

gaur berak dauden lurrean
gure aitonak nola ziraden
zorion eta pakean
ansitasunez elkarturikan
sayatzen beti lanean,
une soill batzuk izan ez gedin
gero etorkizunean.

Eta, zer, & alda gauz obegorik
emen geraden artean
denok maitaro bizitutzia
baño Jaunaren legean.....?

—«Neke-izerdiz irabaziko
dezu gaurtandik ogia;
Paradisotik bazijoazke
mundutar pekataria.»

—Au da minpenaz Jaunak Adan-i
emandako lazeria,
t'au da geroztik igaro bear
degun bizitza larria.

Orrongatikan baserritarrak
daukaten alaipiria
oroiturikan gerorako onez
daryola izerdia,
beste uri-tar askona baño
anbat liteke obia,
zeren dirubaz iduki arren
onek bere pozaldia,
aundigoa da nekazariyak
iristen duben saria,
lasaitasuna, gozakiroa,
atsedena ta irria;
jaiotz-erriko choko maitean
arkitutzen du guzia;
iya zeruan aingeru batek
lezaken egoitz eztia;
garraztasunik batere gabe
legun daroma bizia,
dearrik ez ta entzunaz beti
—animen ordigarria—
basoko eta mendi-zelaiak
burrunba geldi, geldia,
izketa goño franko dakarren
iparcho jostalaria.

Gisa orretan uste baño len
atzendurikan astia,
denak oitura emen izanik
mezacho bat entzutia,
¡a, zein pozkiro mendi-mutilla,
¡zein bizkor edo trebia
laister bidetik eliz aldera
jeisten dan fedez betia....!

Eta ¡nork ez du beian ikusi
aiton zar bersolaria
kolkoan gañez erakutsirik
atorra churi churia,
bere kopeta bezin zimurra
t'au bezelañen garbia....?

¡Nork ez du senti errayetatik
bizirot chit on aundia
oroiturikan ez dala galdu
euskaldunen jatorria....?
Argatik orain opa detana
izanik alaigarria,
Alsubenari eskatzen diot
muñetan irazekia;
argatik orain ezpanaiz ere
doaidun koblakaria
kantatu nai det nola bizi dan
emengo nekazaria.....

¡Atoz neregana, ¡atoz Erato,
¡atoz lenbailen Kastalia,
nik zu zeraden iturri ortan
kendu nai det egarria!

Egun sentian ezkillak zintzo
banaturikan doñua,
ots bigun eta samurgarria,
deritz amoriyosua,
Jaun-Egilleaz gogoratzen da
nekazari doatsua.

Gau isillian egiñik ala
sosegu aundizko lua,
doi doi begiak zabaldutzean
arkiturik atsendua

Jaungoikoari bigaltzen dio
lenbiziko erregua.

Idikitzen du leyatilla ta
urdiña dago zerua,
ekaitz lañorik batere gabe
oso alai, paketsua
mendi-gizona begiratzen dan
auski edo ispillua.

Inguruban du zerukoaren
ifar asnas lurrintsua,
errekachoen mur mur leguna
chori nabar jostallua,
eta gañera poztutzen duan
ukullu beien errua.

Atsegin aundiz orla beterik
lanera zuzen dijua,
iñoiz auzoko lagun denari
emanaz agur-øjua,
iñoiz mendiak oyartu dezan
zortziko zarren kantua.

Lanean gogoz jarraiturikan
lur zallak bere frutua
gorputzarentzat eman deioke
ta animaren sosegua,
alterkeriaz irichi ezin
lezaken tontor altua.

Ala zeruban asten danetik
sortzen argi errañua
egoardiyan ez eta jo arte
ezkillak otoitz ordua
alegiñian ari da beti
baserritar indartsua.

Izerdi tantoz orniturikan
landa-zerabe arrua (1)
¡al ¡zer pozkidaz begiratzen dun
gerora chukun landua!
euskaldunentzat ariñak dira
achur ta golde pisua.

Orrengatikan berak darama
ain bizitza erosua,
orrengatikan eche-ganbara
ta orrengatik ukullua
daude jankayaz ura betia,
au berriz ain azundua. (2)

Mundu-tarraren bide chigorra
berez dalarik estua,
leiza zuloaz, arantzaz eta
osifnez inguratua,
nekazariyak errezago du
igarotzeko modua.

Eztu beñere trakezkeriaz
pauso bat eman galdua,
ez det ikusi jolas charretan
oraindik nabarbendua;
¡mendi-tar ona, ¡zu zera beti
Aitor en seme dontsua!

Apainduriyak ezkutatzera
dijoanian mundua
geldi.... geldiro bere oñetan
utzirik koroi sutua,
lantegitikan echeratzen da
nekazari sufritua.

Illunabarrez bildurik anche

(1) Materia laborable

(2) Llena de ganados

senire talde osua
amona simel ume zalea
t' aiton burusoll prestua....
¡urañen da, bai, zoriona ta
ura bildera santua!

¡O, ¡zein oparo arkitzen duan
arek lana ordaindua
sentirik samur ezpain tartian,
sentirik ain eztitsua,
sukaldechoan bere zai dauzkan
maite bakoitzen musua!

Aitonarekin jolastutzen da
mutiko ernai sendua,
ondoren daude seme galantak
t' amona sar bat... ¡gajua!
¡loo, ¡kantatubaz egin-erazten
aurrari amets goñua.....

Mai umill baten aldamenean
artzen du gero lekua
lasai gorputza iduki dezan
ondo gozakirotua;
zillar-ontzirik ez dago maian
baño bai aritz-kaikua.

Afal onduan errezaturik
anima gorontz jasua
euskal erriyan oi dan bezela
fedez errosariyua,
lotaratzen da nekazariya
oroiturik... ¡Jaungoikua!..

Isiltzen dira gabaz murmurak
¡an dago baserrichua,
errek-aldeko baster batian
zerutatik amildua
ain poliki non dirudiela
lurrunkaz dagon usua!

—
Orla goizetik arratseraño
une gaiztorik eratu gabe
orla bizi da nekazaria
gaurko mundutik urriñ, aparte;
bekaiztasuna, ondamura ta
gorroto charra nunnai dalare,
euskaldunaren biotz garbian
ez dira sartzen, ezta beñere;
ontasunezko bakardadean
denaren gañez Jauna du maite.

—
¿Zertako dira urizaleen
etsaitasuna t' arazo griña?
¿Zer dira bada, zer oien pozak
ondoren senti badute miña...?
Inoiz ezdauka baserritarrak
nai duben onik irichi eziña,
astuna izanik nekean karga
iduri zaio legez ariña;
jonen gorputza burniya da ta
kolkoa berriz urre fin fiña!

—
Begiraturik nola dabiltzan
gizon geienak betiko arian
argaltasunez iya seindurik,
iskanbilla ta zorakerian,
ta ikusirikan berriz maitaro
nola geraden Euskal-errian.....
gogoratzen zait lur au ote dan,
eraso beltza datorrenian,
Noe zanaren ontziya bera
mundu ontako ujol tartian.

—
¿Zergatik ori...? Menditar ona
zeren arki dan oso gaindua,
ez dagolako zenbait bezela
arrokeriaz ichumendua:
Jaunagaz bere biotza eta
gorontz jasorik pentsamentua
isill isillik or egoten da
kezkarik ez dun ongilletua...
Bedeinkatua izan derilla

nekazariyen bizimodua!

EMETERIO ARRESE

NEKAZARIYA

Larogei pezetako sari bat eta bitezarra Zestua-n irabazitako moldaera

Bostortzaz edo aitzurraldiaz
nekazalea mendean dago,
zefiek otordu eskasa ondo
irabazitzen dutela nago;
doakabeak dirade orain;
doakabeak ziran lenago,
bildoch goseak belar samurra
arkitutzean, beziñ nayago
dute nekea, ala kupira
merezi dute zerbait goyago.

Mendaren gisa gaitzik gabeak
dirade beren usariyuak,
izpirik ere gorroto gabe
egiyazkuak pentsamentuak;
biyotz paketsu goza betea,
neurrigabeko sentimentuak,
lur gozakaitza arro eziñik
beti nekeak azpiratuak....
jeztakit nola ibar negarti
ontan ez diran mirarituak!

— 23 —

Likurta nola jayotzen zayon
krabeliñ eder apainduari,
prestutasuna, umilkeriya
ala jayotzen zaye berari;
alperkeriyaz ezdiyo uzten
naiz logabetu, egiteari,
irudi dana ugaritzea,
zelayan ero basoan ari,
amoriyua bidez gordeaz
fedez elizan batuzanari.

Bigunki eta guztiz maitaro
nola goitutzen diran ur meak,
ala animan utsirudiak
goitutzen ditu bere semeak;
pozalditsuak diradelako;
diradelako azken gabeak;
loraz jazten dan udaberriya
baña goyago goza beteak
aztu aziyaz basoetako
nekazariyen aitzur nekeak.

Erriyan diran gozaldetikan
alderagiña, seme lurtarra,
zelai baratzak ugaritzeko
batzen du beti duen indarra;
edertutzen da inchaur, gaztaña;
sagar, udare, ginga goiztarra,
apain jantzi du ta chukunkiro
beraren jayot-eche sar sarra....
eche-jabeak opa lezake
onla landutzen duen maiztarra.

Kejarik gabe menderatua (1)
bere betiko nekeko lanaz,
eguzki sutsu t' elur lumaren
otz heroizak maiz eramana;
damu gaberik esperantzaren
asnaz eztitsu onak eranaz:
besabez lurra muturkatzen du
nagitasunez jira emanaz,
noizik bein bere uztartuari
sosegu aundiz «aida» esanaz.

Utzirik arrats bakar illuna
baso, chara ta zelai kontuan,
nekazariya allegatzen da
bere baserri jayotakuan;
emazte obe-gabeak gero
afarichua prestatakuan,
ipintzen dira mai chiki baten
jiran guziyak poza gozuau,
errezo onak lenaz eginda
gero jateko pake santuan.

Epeltzen ditu egur igarren
suak, sukalde choko chuluak,
ezditu artzen aur maitagarri
pocholo musu gorriyak luak;
amak sartuaz esne gafiadun
nasi gabea zopa taluak,
kalderiñatik ondo beteaz
beren zurezko erretilluak,
zer gozoz artzen dituzten zeren
diraden ango erregaluak!

(1) Resignado

Illobachuak alki ñabarran
ala oituak diran bezela,
aitonen kontu Jaungoikozkuak
fedez entzuten isil daudela;
diranetatik chikichuena
belaun gañean berak duela,
arreta biziz zorrotz begiyak
aitonen gana daukazkitela,
arren pozgarri bigaldutako
aingeruhoak diruritela.

Animaraño ziñez sarturik
kontuho samur aitonarenak,
jaikitzen dira alkichotikan
arreta aundiz lenaz zeudenak;
gurutzetu ta muiñtzen dituzte
esku aiton ta gurasoenak,
Jaungoikoaren lege santuak
ain sustraituak daukazkitenak,
gabonak fedez gero emanda
lotaratutzen dirade denak.

II

Bero sutsuak kupira gabe
kiskaldu nairik arto gariya,
ezdu galdutzen esperantzikan
naiz dena egon negargarriya;
mirarik gabe entzuten zayo
«iruki zagun fede biziya
berak ematen digu legorra,
berak emango digu euriya».....
bere eskuan uztendu dena
zergatikan dan Jaungoikotiya.

Orrengatikan odei beltzetik
kanporatzian chimist su-garrak,

barazki dena purrukatuaz
euri zapar ta kazkarabarrak;
chit fede biziz diyo dirala
beldurgarrikoko ekaitz indarrak;
«geren gaztiguz Jaunak bigaltzen
dizkigun galmen eta negarrak,
geradelako esker gabeak;
geradelako Luzifertarrak.»

Ikusitzen da goza eziñik;
penaz betea gizarajua,
artadi denak zatitu eta
negu oroitzak ikaratua;
baña batetan betustetu (2) ta
eskasa dala bere frutua,
trukatutzen da alegeria
lengoko pena samín estua,
eta biyotzez kantatutzen du
Euskal-erriko kanta santua.

Ala aberats, bear dalarik
goititutzen da bere ustea,
orren meriyo lur eder artan
arkitutzen da gozoz betea;
zelai, basoak, borda, mendiyak
gabemandik du bizi tristea,
jauregi oder galaya beziñ
maiteago du jayot-echea,
zeren an bertan arkitzen duen
poz gozaldia eta pakea.

Gustatzen zaizka aritz tantayak;
gustatzen zaizka mendi goitsuak,
bere ofera iriztan jaisten
diran ur garbi ta paketsuak;
erramupeko soso belcharen
kantu goiztarrak ta eztitsuak,
belardiyetan janaritutzen
artalde churi pozgarritsuak,
eta guziyak zaitzen dituen
artzai gaztien chiruliruak.

Egunsentiya baño lenago
jai egunean lege antziñaz,
mendiyan bera meza aitzera
leyal jaisten da, pauso ariñaz;
eliz agintza askidatzean (3)
arkitutzen da aín atsegiñaz,
topatzen duen lagun leonari
kontu luzeak buka eziñaz,
uste gabeko gosari-chiki
merke samar bat bidez egiñaz.

Meza eguna ez beste danak
achurkitza ta lur lanak dira,
egun berriyen argiya baño
lenaz atayan emanaz jira;
zelai, charatik baso beltzera,
andik goitzen da noiz nai mendira
ezta irizten bein benik ere,
ezta irizten bein baserrira,
eguzki oder urreztatua
sartzen dan arte itsas azpira.

Ordu eder au alderatzean
Euskal-erriko nekazariya,
maiterik gauza guziyaren gaiñ
sentitzen duen fede biziya,
ateratzen du buruko boina
auzpez jartzen da gizon sutiya,
belaunikatzen du lur berean
chit dēboziyož belaun eskuya....
dorre beltzean asi dalako
jotzen tristero Abe-Mariya.

Itaitutzen du paoch, belarra
achurtzen ditu sendo lur-beak,
landan, saroyan, baratz, alorran,
eztu lekurik, ez lokabeak;
esker gaiztoko uri bearrak
bigaltzen dizka atsekabeak
urritu gabe diralarikan
ontasunaren bere jabeak,
diralarikan nekazariyen
egite denak azkengabeak.

Miñgarri eta guztiz neketsu
igarotzen du nekez eguna,
kupira gabe miñgarriyago
izutzen duen arrats illuna;
baña izanik ibarrik ibar
egite dana aunditasuna,
nola dan beti goyenekua
jatorrez duen anaitasuna,
saritutzeko eztu faltako
Jaungoikoaren laguntasuna.

VICTORIANO IRAOLA

NEKAZARITZA

Berrogei ta amar pezetako aldeera eta bitezarra Zestua-n irabazitako moldaera.

Munduban asko sufritu biar
badu gizonak lanketan,
nekazaritza da gogorreña
nere iritziz, denetan,
egualdi char-on, aize, kazkabar,
astegun eta jayetan,
eliz kontubak egiñ ezker
beti, oitura onetan,
sosegurikan ezdute artzen
iñolaz ere ezertan,
ez badira ari jaiki orduko
soto ta ukullubetan,
baratza, soro, malkor, sagasti,
larre, baso ta charetan,
legorrarekiñ zelayan, ekiñ
achurtzan edo laiketan,
busti aldiyan, orritzen berriz
legorpe estaliyetan,
aitortu naidet errukigarri
bizi dirala neketan,
urtiak legež jarrita dauzkan
bere lau era oyetan,
gure Aitor-en pare gabeko
Euskal itz neurritubetan.

Udara berriya-n.

Nabaitzerako egun sentiyak
ekaitza estaltzen dubela,
nekazariya leyuan dago,
erantzirikan chapela,
ermitachoko ezkill zaitzen
zifiatutzeko berela,
an errezuak egiñ ondoren
jaistenda lajarik gela,
beko ukulluko ganadubari
miatutzera ganbela,
aldaturikan belar gozua
ta azpiyetan orbela,
pozez juango da pipa erriaz
edo chistuka bestela,
jorraiketara, bidian oñak
intz guriya artzen dutela,
gorputza atsegiñ ornitu nairik
lurriña balu bezela
mendisketako lore ta mendak
usaya dariyotela.

Udara-n.

Ganadubak goiz uztarriturik
sallak urratzen dijua,
itaurrian dubela mutill
koskor, girai zintzua,
bera atzetik goldiarekiñ,
jaida!, egiñaz ojua,
akullubaren dantzaz, zuzentzen
diyo beyari pausua,
zelaya irauli-arren urrena
jartzendu karramarrua,
gero sokilla chikitutzeko
pasarik sokor mazua,
arriarekiñ lurra uztendu
gainkiro maniatua,
ezda gelditzen, naiz gallaz egon
eguzki kiskal gaistua,
munto-zuluan itzalpez dauka
aplakatzeko berua,
zotalez ondo tapaturikan
charruan pitar freskua.

Udara azkenia-n.

Soruan segaz ebakitako
beratzen dauden belarrak,
zelayetako pagochak eta
allorbe ondu samarrak,
eskobarian arrunt bildurik
kendutzen dizka zakarrak,
eche aurrian gero jartzeko
meta gallortsu ederrak,
leka sartzeko bai prestu ere
estalpe eta ganbarak,
gari, baba ta artoz beterik
kucha ta belaki zarrak,
agayetatik trabes zintzilik
baburrin erba igarrak,
lasto tartian kontuz oritzen
udare eta sagarrak,
charetatikan gurdiz karrio
arbazta lodi-miarrak
orga bikañez kargatzeraño
atari-zoko baztararak.

Neguba-n.

Elementa char ikaragarritz,
euri jariyo lañuba,
turmoi-chimistak goitik orruaz
burrundarazko chistuba,
nekazariya kezkarik gabe
dago echian sartuba,
alki senduan isiririkan
bera-antzik makurtuba,
saskira aletzen lokocharekiñ
eskuko arto buruba,
elur aiziak ebaki biar,
nun nai jeletan putzuba,
arturik soka, itari, sarde,
bizkar gañetik zakuba,
basotik giroz ekarrikodu
ote jornada pisuba,
ganadubari janarazteko
askan trabezas chetuba,

INDICE

de los trabajos literarios y musicales presentados

Certámenes de 1898

Número según orden de recibo	LEMA ó TÍTULO	Tema ó materia
1	Nekazariyen bizimodua.	3.º
2	Nekazariyen bizimodua.	3.º
3	Ballerako apaiza.	6.º
4	Nekazalea.	3.º
5	Ariyo nere diruba.	6.º
6	Nekazariya.	3.º
7	Nekazaritza.	3.º
8	Eztillargi.	Música
9	Iziar.	Música
10	Nekazariya.	3.º
11	Urkabe.	Música
12	Zazpiak Bat.	Música
13 ^a	Laurak Bat.	Música
13 ^b	Laurak Bat.	Música
14	Legorreko arrantzalia.	6.º
15	Irurak Bat.	Música
16	Gipuzkoako Lege zarrak eta oen Batzarreak.	1.º
17	Malko bat.	Música
18	Euskal-erriko festa.	Música
19	Euskal-Féstak.	Música
20	Burutasun bat.	Música

EUSKAL FÉSTAK ZUMARRAGA-N

OROTMENGARITA

URONTAKO

BILGUMA BEREZIAREN
ERABAKIZ ARGITARATUA

JUEGOS FLORALES EUSKAROS EN ZUMARRAGA

Memoria

Publicada por acuerdo del Consistorio de esta Ciudad.

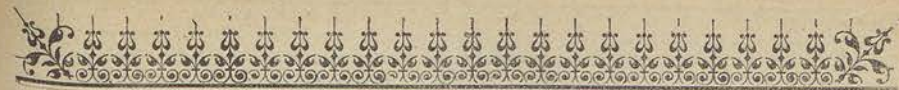
Y. TRADU

EUSKAL-FÉSTAK SUMARRAGA-N

1899

Juegos florales euskaros en Zumarraga

Euskal-Féstak

ZUMARRAGA-N

1899

FIESTAS EUSKARAS

en Zumarraga

1899

Donostian

VICTORIANO IRAOLA-REN MOLDIZKIDAN

EUSKAL-FÉSTAK ZUMARRAGA-N

1899

(EUSKAL-FÉSTEN XVIII. garren URTEA)

Donostiako Euskal-itz jostaldien Batzarreok, gure euskara eder, itz-kribu eta musika jatorriztik dituguak alegiñ guztian gorde eta zabal-tzeko egiñ-pideari beti leyal, argitaratzen du, Gipuzkoako Diputazio chit goituaren erabakiari jarraiturik, eta bere baimenarekiñ, aurtan Zumarraga-n egiñ bear diran Euskal-fésten azaldea, prestaturik onta-rako ondoren agertzen diran indar-neurtz eta jostagudak.

AZALDEA

IZKRIBATZALLÉEN INDAR-NEURTZEA

Euskal-izkuntza jakindeak zabaltzen sayatzen diran izkribatzallea lanbide onragarri onetan aurrera ere jarraitzeko limurkaritzat, emango zaizkate ondorengo sari oek:

1.º LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, euskarazko itzlarri eta edozeiñ probintziko izkeran egintako lanik onenari, adierazten dira-la, garbiro, Zumarraga-ko gloriya kondairarrak eta bertako seme argi-dortarren doayak.

2.º garren LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, edozeiñ gai, neu-ri eta euskal-izkera motan jarritako itz-neurtu edo berso moldaera ederrenaren egilleari.

ALDEERA. *Berrogei ta amar pezeta eta bitezarra.*

3.º garren BERROGEI TA AMAR PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, 15-tik 30 urtera bitarteko euskal-irakurlerik onenari, Gipuzkoako izkeran eta Batzar-epalleak siñalatuko dion beste batean, ala itz-larri edo neurtu-etan.

ALDEERA. *Ogei ta amar pezeta eta bitezarra.*

4.º garren EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, Zumarraga-ko premi-leiza izan zan Ama Birjiña Antiguako ermitaren kondaira, itz-larri ta Gipuzkoako euskal-izkeran obeto egiten duenari.

5.º garren EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, jostiruditar moldaerik onena, itz-neurtu edo larrietan eta Gipuzkoako euskal-izkeran egiten duenari, gaya izan litekela ala negargarri nola pozgarri motakoa.

ALDEERA. *Berrogei ta amar pezeta eta bitezarra.*

6.º garren DIBUJATZEKO KAJACHO EDO GIS ONTAKO BESTE SARI BATZUEK, ordu laurden batean euskaraz ongiyena irakurri eta izkribatzen duten neska eta mutillentzat.

MUSIKALARIEN INDAR-NEURTZEA

1.º EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, lau gizonen batean kan-tatzeko moldaerarik onenari, jatorrizko euskaltasun eta besteren antzik-eza dituela.

2.º garren LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, danboliñ-banda osorako egokiena antolatua aurkeztan dan zortzikorik jatorrena danari bere otseztietan. Banda osoak izan bear ditu bi chistu-danboliñ, chistu-lodi bat eta atabala.

3.º garren EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, zortziko ori ongiyena jotzen duen danboliñ-banda osoari.

ALDEERA. *Irurogei pezeta eta bitezarra.*

BERSOLARIEN JOLASBIDEA

Egingo da Euskal-erriko bersolarien bilkida eta jostaguda bat, emanik LAROGEI PEZETA, erdira, bi onenai, au da *berrogei pezeta* bakoitzari.

OARKERAK

1.º Indar-neurtze oetarako aukeratzen diran lan guziak bialduak izan bear du-te korrioaren bidez paper bilgo ziertotu edo zertifikatuetan, zuzende onekiñ: SEÑOR SECRETARIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES EUKAROS.—SAN SEBASTIÁN.

2.º garren Lan guziak bialdu bear dira indar-neurtze oetarako, esan dan eran, datorren Abuztuaren 15-erako.

3.º garren Lan bakoitzak ekarriko du barrenen paper-bilgo ichi bat, ipiñirik ber-tan izkribatzallearen izen eta izegañia edo lonbrea, non bizi dan agertzen duela.

4.º garren Musikalarien lanak esamiñatuko dituen Batzar-epallea egingo dute iru maisu euskaldun jakintsu ezagutuak, eta bere erabakidaren kontra alchatzeko ez da eskubiderik izango, ala nola izango ez dan ere izkribatzalléen artean.

5.º garren Indar-neurtze ontan aurkezteko prestatu nai duten danboliñ banda osoai emango zaie saritua izaten dan zortzikoaren paper-irudia aurrez bear dan denborarekiñ, Batzar-epalleak argitu dezan batere dudarik izango balute.

6.º garren Izkirazko moldaera guziak esamiñatuko ditu Euskal-itz-jostaldien Batzarreak eta sarituak izaten diranetatik batzuek moldizkiratuko dira osto ba-naketan, beren egilleai ogeina emanik.

7.º garren Sarituak izaten diran izkirazko moldaera guziak ipiñiko dira Batza-rrearen urteoroko Oroimengarrian, jostiru dirakoaz kanpora, batzuek emanik beren egilleai, Diputazio chit goitu eta beste batzarreai bezela.

8.º garren Batzarrearen goarpelariak irakurriko du moldaeren erabakida sari-emaldiko otsandigoan.

9.º garren Irakurriko dira sarituak izaten diran izkribuetatik ortarako luziegi ez diranak.

10.º garren Emango zaizkate sari, bitezar eta osto moldizkiratuak, oek jasotze-ra aurkeztan diran egilleai.

Donostian, 1899-ko Garagarillaren 21-ean.

Batzarrearen izenean:

ALFREDO LAFFITTE,
Dianagusia.

ANTONIO ARZÁC,
Goarpelaria.

(Diputazio chit goituaren Bilguma-ri aurkeztua, Garagarillaren 26-ean).

FIESTAS EUSKARAS EN ZUMARRAGA

1899

(AÑO XVIII DE LA CELEBRACIÓN DE ESTOS CERTÁMENES)

El Consistorio de Juegos florales euskaros, atento á su misión de velar por la conservación de la lengua bascongada y la propagación y el desarrollo de nuestra literatura y música peculiares, ha dispuesto, siguiendo el acuerdo de la Excm. Diputación provincial de que las fiestas euskaras correspondientes al presente año se celebren en Zumarraga, formular al efecto los certámenes que aparecen á continuación:

PROGRAMA CERTAMEN LITERARIO

Como modesta recompensa que sirva de lauro y de estímulo á los escritores que se dedican al cultivo de la literatura bascongada, se concederán los premios siguientes:

1.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor trabajo en prosa euskara y dialecto guipuzcuano, sobre las glorias históricas de Zumarraga y méritos de sus hijos ilustres.

2.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor de la mejor composición poética, escrita en cualquiera de los dialectos del idioma euskaro, con libertad de asunto, metro y extensión.

ACCESIT. *Cincuenta pesetas y diploma.*

3.º Un premio de CINCUENTA PESETAS Y DIPLOMA al lector de 15 á 30 años de edad, que mejor exprese ó interprete la lengua bascongada, en prosa ó verso, tanto en el dialecto guipuzcoano como en otro que le señalará el Jurado.

ACCESIT. *Treinta pesetas y diploma.*

4.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA al autor de la mejor monografía, en prosa y dialecto guipuzcoano, acerca de la primitiva parroquia de Zumarraga, conocida hoy con el nombre de ermita de Nuestra Señora de la Antigua.

5.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA al autor de la mejor obra dramática en prosa ó verso y dialecto guipuzcoano, pudiendo ser de género serio ó festivo.

ACCESIT. *Cincuenta pesetas y diploma.*

— 7 —

6.º Varios premios consistentes en ESTUCHES DE DIBUJO Ú OBJETOS ANÁLOGOS para los niños y niñas que mejor lean y escriban en bascuence, durante un cuarto de hora.

CONCURSO MUSICAL

1.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor coro á cuatro voces de hombre, que se distinga por su originalidad y acentuado carácter euskaro.

2.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor *zortziko* genuinamente euskalduna en sus diseños melódicos, escrito para ser ejecutado por una banda completa de tamborileros, compuesta de dos silbos con *tun tun*, silbote y atabal.

3.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA á la banda completa de tamborileros que mejor ejecute dicho *zortziko*.

ACCESIT. *Sesenta pesetas y diploma.*

SESIÓN DE BERSOLARIS

Se celebrará una sesión de improvisadores populares en lengua euskara, adjudicándose OCHENTA PESETAS, por mitad, á cada uno de los dos que más se distingan.

ADVERTENCIAS

1.ª Todos los trabajos con opción á estos concursos deberán remitirse por correo, en pliegos certificados, con sobre al SR. SECRETARIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES EUSKAROS.—SAN SEBASTIÁN.

2.ª El plazo para la presentación de los trabajos espirará el día 15 de Agosto.

3.ª Todo trabajo contendrá un sobre cerrado con el nombre del autor y señas de su domicilio.

4.ª El Jurado que ha de juzgar los trabajos musicales estará formado por tres maestros bascongados de reconocida competencia, y su fallo será inapelable, así como el del Consistorio respecto á los trabajos literarios.

5.ª A las bandas completas de tamborileros que se inscriban para presentarse al concurso, se les facilitará la copia de la obra premiada, con la suficiente antelación para que el Jurado pueda aclarar cualquier duda que se les ofrezca.

6.ª Todas las composiciones literarias serán examinadas por el Consistorio, y algunas de las que resulten premiadas serán impresas en hojas sueltas, regalándose veinte ejemplares de cada una á sus autores.

7.ª Todas las composiciones literarias premiadas se incluirán en la Memoria anual del Consistorio, á excepción de la obra dramática, regalándose ejemplares á sus autores y á la Excm. Diputación y otras corporaciones.

8.ª El secretario del Consistorio dará lectura del acta en la solemne distribución de premios que se celebre.

9.º Se leerán las composiciones premiadas, cuya extensión lo permita.

10.º Se hará entrega de los premios, diplomas e impresos expresados, á los autores que se presenten á recogerlos.
San Sebastián, 21 de Junio de 1899.

Por el Consistorio:

El Presidente,

ALFREDO LAFFITTE.

El Secretario,

ANTONIO ARZAC.

(Presentado á la Excm. Comisión provincial en sesión de 26 de Junio).

AMA BATEN NEGARRA

Larogei pezetako sari bat eta bitezarra Zumarraga-n irabazitako moldaera.

¡Izar laztana! ¡ume ederra!
biyotz noreko oroitz tristea,
nere atsegiñ zoragarriya,
begiyetako argi nerea!
Asnas laguntza indarazute,
arkitutzen naiz penaz beten,
gau soseguzko isillan ere
eztet billatzen gozo pakea.
Sasilarretik leiza ertzera
itzulirikan, bakardadea
arkitu nai det, baña izuaz
presaz uzten det bakar bidea.
¡Non dira nere amets gozoak,
utsirudiak, nere ustea,
non da kolkuen erdi erdiyan
gordetzen nuben izar lorea,
biyotzetikan kargak kendu ta
uzten zirana gozabetea?
¡Zer urrutira igesi diran!
odoi pisuak dauzka gordea;
itzali zaizkit zorion danak,
iltzan ezkerore nere maitea.
¡Ordu illunak, ordu samiñak!
dena tristura, dena nekea,
zorigaistuak kupira gabe
mendea naukan doakabea.
¡Zerengatikan zure amaren
besuetatik nere umea
iges joan zera, zu izanikan

bere penaren sendatzallea?
¡Zu zifian arbol osto azpiko
chori chikiyen esnatzallea,
arrats illuna bultzatu eta
egun berriyen argitzallea
eta emanaz laztan gozoak
zure amaren choratzailea!

¡Saroi berdeko landare gazte
gelditzen dana ibar tristean,
itsatsitzeko ezbaldu badu
laguntzallerik jayo lurrean,
arkituko da ikaratua
eta bakarrik bere bidean!

¡A! galdu zaitut beti betiko
naizindutana begiz aurrean....
zure jostallu politak ere
gelan nai dute egon gordean.

Zabaltzen ditut begi oriyak
zabaltzen ditut leku danean
zerengatikan gorde nai zaitut
emenchen beti, magal nerean
emateko bat, bi, zazpi laztan
arpegi churi fin ederrean,
nola ematen nizekizun milla
besuan artzen zindudanean,
borratu gabe damazkizunak
or zure masall atsegiñean.

¡A! iltzerade, ¡bai iltzerade,
ama utzirik bakardadean
zure kontuan egoten zana
gozoz egunaz, pozaz gaubean.

Zu zifian nere asnas eztiya,
zu zifian nere aldamenean
eguzki berri dizdizariya,
jaikitzen zana pozaz goizean
banatutzero alaitasuna
zure amaren biyotz aulean!

¡Gaur naigabeak menderatuta
senti det pena chit barrenean
amari agur bat egiti gabe
magaletik joan zeradenean,
aztutzen extan azken agurra

izarrak galtzen diradenean!

Begira nola eguzkiyare
azaldutzen dan illun illuna,
begira nola gogo gaberik
argitutzen dan triste eguna;
choriyak ere isilik daude
galdurik lengo ¡ai! poztasuna,
saroi berdean ezta ikusten
bere lengoko alaitasuna,
lorategiyan ezta zabaltzen
usaigozozko likurtasuna,
ezta pasatzen osto tartetik
laztantzen zuen aize biguna,
iturri chiki pill pill lariya
atsegindurik uzten ziguna.

Tristerik dago baserrichoan
len jostatzen zan ume chukuna,
zelai zabalak, mendi tantayak
galdurik beren edertasuna,
guziya dago igar, legorra
guziyan dago eritasuna,
eraman ziran ezkerotzikan
Jaunak kolkoko kutun kutuna.

Negar malkotan oroitutzen naiz
bere andare polit chikiyaz,
gona kizkurtu urdin urdina,
zapatachuak, mantal churiyaz;
seaskachoan laztandu eta
chit amoriyoz kontuz utziyaz,
ille ugari urreztatua
bildurik bere esku chikiyaz,
kantatzen ziyon lo lo gaisuak
chit chukun chukun ¡ai! estaliyaz
—esanaz— ya ya emango dizut
asten bazera negar autsiyaz.

¡Eztet entzungo bere izchoa
asma eziñik doi doi esana,
eziñ autsiyaz gaisoak farrez
adierazo azten zirana;
ezda gordeko *kirik* egiñaz
korri-chikiyan pozturik dana
bule deituaz ate chokotik
isil gordetzen ¡ail zitzaidana,
gero magalan loak artuta
maitatzen nuen amets laztana.

Choko chokuan bilduta dago
ari egiten festak zizkana,
gonachotikan tiratutzera
nere aingeru polita gana
chakur chikiya *kau kau* egiñaz
jostatutzera etortzen zana.

Oroitzak milla berritzen dizkit
nere doaiyak, nere usuak,
pozgarriyabek dauzkat aurrean
guziyak berak utzitakuak.

Emen *papella*, libru chikiya,
gurutzechua, ta or santuak,
silla polita, bere basua
amona Piak emandakuak.

Gona, gorontza, talma, mantala,
zapata chiki, galtzerdichuak,
or errenkaran danak chinchilik
berak jarriyak, berak jasuak.

¡Beregatikan galdetzen naute
diruditela ikaratuak
ta nik erantzun orde, zerura
diyot jasorik nagi besuak,
—¡Jauna! zergatik eman zeniran
ateratzeko zure eskuak!.....

Umezurtz pobre jabegabeak
otzak ikaraz eta mintsuak,
limosna billa deituko dute
ate onduan *kas kas* gaisuak;
ematen zizkan ogi koskorrak,
ematen zizkan laztan musuak
bere far-irri maitagarriyan
zeruratu zan aingeruchuak.

¿Zer dira pena mingarriyago?
¿zer dirade zer, aundiyaguak?
dira pechuak jaso eziñak,
dira biyotza urratzekuak.

¡Bukatu dira ordu ederrak!
menderatu nau antsi estuak,
berri onaren mandatariyak
gelditu zaizkit ezereztuak....

¡Baña alare esperantz onak
chukatzen dizkit negar malkuak,
samintasunak kanporatuta
neregantzeko indar galduak,
zeru altutik lagunduko dit
aingeru eder biyotzekuak.

VICTORIANO IRAOLA.

ENADAEN ELKARTASUN MAITATIYA

Berrogei ta amar pezetako aldeera eta bitezarra Zumarraga-n irabazitako moldaen

Beti bezela etorri dira
chori bi tellatupera,
uda-berriko beren langintzak
argiro erakustera;
ez dakit diran biyak berriyak
bañan len ere lan bera,
egiñ oi dute zurpe orretan
pozkiroz egiñik kera,
erakarririk aize laguntzak
chit urrutitik onera.

¡Zer ederra dan oyen egite
lantze guztizko garbiya,
zer ederra dan eche bizitzaz
egiten duten kabiya!
uda berriyan egun sentiko
eguzkiyaren argiya,
dute berenzat langintzarako
pozaren osagarriya,
dana nagitsu bizi diranen
ispillu lotsagarriya.

Lendabiziko ur billa dira
joaten bi chori gaisuak,
diradelako biyak piyak

—15—

ta egintzako maisuak;
ikusgarriyak dira oriyen
kabigintzako lanchuak,
izanagatik egite denak
irudiz zerbait zaillehuak,
mokoz dituzte moldatzen zakar
zurpe artara jasuak.

Urez bustirik jarritzen dute
kabi tokiya osoro,
egintza ontan sayatzen dira
atseginez ta gozoro;
badirurite jira biraka
dabiltzan bi pisti choro,
dituztelarik goitik ikusten
muntegi ta zenbait soro
non pozkirotzat arki dituzten
belar ta lurra oparo.

Beren gogozko zurpe aurrian
egiñik laucho bat jira,
diyo emiak arrari, zuaz
len izan geran tokira;
denak eraman ez badituzte
kabi gai onak an dira,
bada besteak zure aurretik
ara irichi balira,
an inguruan beste gai leku
zabal ederrak badira.

Zai egongo naiz, zuaz aguro
nere laguncho maitia,
agindu denak zintzo egiñaz
zuzen ibilli zaitia;
onde dakizu toki charretan
ibilli eta sartzia,
dala nor berak bide zuzena
usterik gabe galtzia,

eta maitaroz bizi diranen
biyotz ederra saltzia.

Etzaitezela idurikortu
ni azkar etorriko naiz,
zure arr onek egingo ditu
zugañ ager aldiyak maiz,
baldin bidian chorakeriyan
jostatzen gelditzen banaiz,
lagun artetik desegitia
nola izaten baitan gaitz,
ez ikaratu, egingo ditut
zure aginduak garaiz.

Ontzi bearrik ez dute oyek
dena dabilte mokuan,
eta kabiya egiten dute
tellatupeko chokuan;
egun batzuek igarorikan
gogozko lantze gozuan,
arkitzen dira biyak pozaren
izate eder osuan,
umalditzeko eche bizitza
bukatzen duten orduan.

Arraultzarekin daguenian
emiak arrari diyo,
etzaitezela aldendu, bañan
gabaz ez nigana iyo;
ondo dakizu oztutzen kabi
oni utziko baniyo,
gure langintza denak ezere
ez lutekela baliyo,
zeren ez naizen ezertarako
emendik mugitzez fiyo.

Egunaz berriz ager aldiyak
nigan egiñ zaizkidatzu,
aldezun jankai guztiya neri
ekarri bear dirazu;
nere aginte guztiya ondo
gaur egiten badirazu,
zureganako nere biyotza
egongo da naikidatzu;
lagun maitia, arren! neregan
arreta dena izazu.

Zure aginduz igaroko det
or berañago gaba,
zaituko zaitut gogor egiñaz
okerrik gertatzen bada;
baldiñ agertzen bada inguru
ontara arranotzarra
deituko diyet lagun guztiyai
ez naiz izango bakarra:
au erantzunaz gelditutzen da
lotan enadacho arra.

Lo aldichua egiñ ondoren
emeak diyo arrari,
beti bezela pozez beterik
jardun zaitia kantari;
gero berriro jarrai zayozu
eguneroko lanari,
ekar zadazu nere maitia
neretzat diña janari;
bereis gaitian zatozen arte
agur egiñaz elkarri.

Bi enadacho abek dirade
gizonarentzat lan giyak;
aurrez ikusi degu lagunduz
bizitzen dirala biyak;
erakusgarritz artu gintzake

geranak zerbait utziyak,
chori gaisuen maitasuua ta
lagungarrizko neurriyak,
geon mesedez ikus gaitian
ispillu ontan guztiyak.

JUAN IGNACIO URANGA

AMA ETA SEMECHOA

Arzetako aldeera eta bitezarra Zumarraga-n irabazitako moldaera

¡Nere aingeru zoragarriya!
¡nere maitecho laztana!
par-irri oyek egiti zazkitzu
zoratu dediyen ama
zori onian sortu zinduben
Jaungoiko onak nigana,
alaitutzero nere barrena
len penatua zegoana;
otoitz erregu denak ordaintzat
eskeintzen ditut Argana,
¡Nere biyotzen erditik dira
ontzat artu bitza Janna!

Zu zera lore guziyen lore
ederragorik eztana,
zeruko izar urrezko printzaz
orniturikan zaudena,
zu zera argi dizdizariya
berdizikan eztubena;
zu zera nere atsegingarri
ontasunen eskumena (1)
nik zuregatik egingo nuke
esan eziti litekena,
zuregatikan emango nuke
nere odol tanto dena;

(1) Manajo

zu zera nere poz emalia
magalian zaukatana,
esan zaidazu nere Josecho
esan nai zendukeana,
ni naiz amacho; zure itz ona
entzuteko zai nagoena!

¿Ez aldirazu antzik ematen
aingerurik ederrena,
zerala nere errayotako
puskarikan maitiena?
¿Ez aldakizu zuri begira
eziñ aspertuz dagoena
dala zuretzat mundu ontako
senda belarrik onena?
¿Ez dezu igartzen ezti guriya
bularrikan gozuena
dala nik zuri amoriyoaz
gaur ematen dizutana?
¿Ez dezu igartzen barrenen poza
jostatzen dabilkitana
zuretzat dala, ala berian
arnas-ere daukatana?
Irri parcho bat len bezelase
egiñ zazu amagana,
inozentziko begiratu
egiñik, ¡nere ochana!
masall pocho, marrubiaren
antzeko koloreduna,
eziñ esan dan ain baitekua
guriya eta leguna,
zu zera nere lastangarriya
argi bide ta laguna;
zu maitatutzez asper eziñik
igarotzen det eguna,
zu zera nere alengrantziya
zu pozez jartzen nazuna
zu zera nere penak kentzalle
zu nere gozotasuna,
zu zera bizi luzagarriya
zu bai maitecho kuthuna,
zu zera biyotz piztugarriya
tristura kentzen dezuna,
¡dontsu neria! zu zera emengo
nere aberastasuna,
zu zera, nere amoriyua

indartutzen dirazuna,
zu zera nere gozakariya
zu bai nere osasuna,
itz batian, zu zera gošoro
zoraturik naukazuna.

¿Zer, parrez zaudel? ¡ori ederkil!
esan zazu bildoch ona,
zure abotik aspaldi ontan
entzuteko zai nagona,
ea Josecho, esan aguro
miñgaiñ punthan daukazuna
nere biyotzan sartu dediyen
betiko zorotasuna,
kopetachoa musu gozo bat
ematen dizut, tori... ma...a
eta aurchoaak euskal izkeran
diyo lenbiziko.. Am...a

¿Zer da Josecho, esan, zer dezu!
¿zerk zaitu orla tristetzen?
len bezelako alaitasunaz
ez dirazu begiratzen,
zure begiyan lanbrotasuna
bezela zazu azaltzen,
izerdi otza kopetachora
ari zazu ateratzen,
mami guriyak badirudite
asi dirala maskaltzen,
¡A! Jesus ona, nere aurrari
zerbait char zayo gertatzen.

¿Zer dezu bada zoragarriya
nondikan dezu sentitzen?
¿ez nazazula naigabiakiñ
jarri barrena zulatzen!
¿Non dezu pu-pu izar neria
esan zaidazu orainchen,
¿ez dezu ikusten zure amacho
nola daguan emenchen?
¿ez negar egiñ orrela bada
alaitu berialasen

titi gozoa emango dizut
aingeru ona zuriñen!
¿Ez aldirazu antzik ematen
nolatan nagon sufritzen,
len bezelako far-irriarik
ez detalako entzuten?
¿ez dezu ikusten biyotza penaz
beterik zaitala jartzen,
ta naigabiak gero ta indar
geyago dubela artzen?
¿nolatan zaizu zuri arnasa
len bañan geigo estutzen?
¿zerengatikan etzera bada
len len bezela poztutzen?
¿zerk malko miñak begiyetatik
dizkitzu isuri-azten?
¿zergatik bular gozo ederra
nai ezikan dezu uzten?
¿Arantzazuko ama maitea
zuri dizut erregutzen,
biyotz biyotzez zure laguntza
mesedez dizut eskatzen,
ea zerutik zure grazi bat
onera dezun bigaltzen,
nere aingeru kotaru ausen
ote dirazun sendatzen,
¿arren ta arren naigabe denak
oni diyozkatzun kentzen
eta lenago zan bezelako
poztasunera biurtzen.

—
¿Ama, diyozu? ¿ori ederki!
esan berriro orlasen
zure itz gozo paregabia
entzutez ez naiz aspertzzen,
—¿Zer orain farraz alaiturikan,
dirazu *ama* esaten?
berriz ta berriz esan Josecho
obeto entzun dezaten;
nere barrendik naigabe denak
asi dirade aldentzen,
eztakit poza geyegirekin
nola ez naizen zoratzen,

au gozotasun pare gabia
detan barrenan nabaitzen!
biyotz eriya lertu nayian
len zitzaitana arkitzen,
zori onaren indarrarekin
asi zait oso lasaitzen.
¿Nolatan ez naiz poztuko, aurra
ikusirikan argitzen
izerdi eta lanbro lengoak
ari bazaizka aldentzen?
¿nolatan ez naiz ni *babatuko*
neronek badet ikusten
nola dabillon sendaturikan
magalachoan jostatzen?
¡ama titia...ama titia!
¿pozez dirazu eskatzen?
tori maitia, tori maitia,
ausen nuben desiatzen.
Birjiña ama, otoitz guziyak
zugana ditut eskeiñtzen,
zeruetatik dakizulako
lurrekoari laguntzen.

JOSÉ ARTOLA.

LEGAZPI-REN TALLUNTZA-REN oñean

Aipamen onragarriya Zumarraga-n irabazitako moldaera

Azalkaya:
O! lengo gudariak!
Bedeinkatuak beti ta beti.

¡Au naigabea biyotz barrendik
Gaur neri datorkidana!.....
Nere begiak malkoz beterik
Urbildutzen naiz zugana;
Dardarizuak menderatuta
Daukat orain biyotz dana,
Esan nai eta eziñ esanik
Badaukat, bai, naiko lana,
¡Ai ez balitz aia penagarria
Nik esan nai dizuana!.....

Antziña egin zenduzen lanak
Osoro miragarriyak,
Ta orregaitik saritu zaitu
Legazpi, Euskal-erriyak;
Zuk menderatu zenduzen lurrak
Leno baziran alayak
Ta len guziak odol batekin
Arki baziran anayak.....
Gaur daude zure ugarte-etan
Etsai ikaragarriyak!.....

Badirurizu talluntz ortatik
Gaur zaudezela begira,
Gure sort-erri maite-maitea

Galdu dun etsaitegira;
Ayen indarren neur-zaleak
Zurekin izan balira,
Garaitu eta eman zenduzen
Berriz munduari jira.....
Ta etzan orain, ez, aterako
Lotsa zure arpegira!.....

Zein gorputzetan arkitutzen da
Leno zuk zendubeñ griña?
Ta zeñek diyo sort-erriari
Zure amoriyo fiña?.....
Pentsatu utsak gaur egiten dit
Neri biyotzeko miña;
Guda char ori galdu baño len
Zu pistu izan baziña.....
Ez genduben guk bururatuko
Gaur degun aztu eziña.

Gizon fiñenak mundutik joaten
Dirala iñoiz..... egiya!
Ta, zu izanik denbora ayetan
Españi gertuen giya,
Bazenekizu len osasunez
Arkitzen zana josiya
Sendagin faltan orain dagola
Biziya galdurik iya.....
Talluntza ori utzita laister
Onuntz ziñake abiya!.....

Albarezake zure baliyo
Aundiya, ondo pregoitu.....
Bañan, nolatan ni bezelako
Eskasak, nolatan goitu?
Bai, beste asko jakinsubaren
Alboak baldin banitu.....
Zu bezelako beste bi gizon
Guk gaur izan bagenitu,
Fintasunakin jardun ozkero,
Munduak ezin garaitu.

Zure inguru guzietan gaur
Arkiturik poztasuna,
Ta gaur izanik oroitz eguna
Zuri ospatzen zaizuna;
Oraindikan zu, entzuten zaude
Ur-besteko oyarzuna.....
Festakin batez orain etortzen
Zaizu andik beazuna.....
Nork ez daki gaur, zure denboran
Zuk biyotz ona zenduna?....

Gaurko, zenbatek esan otedu
Pozez biyotzen erdiyan:
Ara, gaur dira Euskaldun festak
Migel zanaren erriyan;
Oranchen dala denbora guchi
Talluntza oroigarriyan
Para ziguten, bere ezpata
Zinzillik dula gerriyan.....
Ta jende dana ari begira
Orain bere atariyan.

Zenbat gizonek gaur esango du:
«Zeinda gero zaldun ori?
Orain berela guda batera
Dijuala badiruri»
Ori da inoiz mesede asko
Egüña Españiyari;
Oraingo guda-talde guzien
Izan bazan agindari,
Sort-erri onek etzun izango
Gaur duben aña miseri!....

Ez dizut geyo penik eman nai
Banua, agur egüñaz;
Kantu char abek jarri dizkitzut
Oso amoriyo fiñaz;
Orregatikan inguratu naiz
Biyotz, biyotzeko griñaz,
Pena dedala agurtutzen naiz
Geyago ezin egüñaz,
Bañan pozkiroz artu itzatzu
Zergatik diraden ziñaz.

RAMÓN GELBENZU-K.

ARBOLAK

Ipuia

Aipamen onragarriya Zumarraga-n irabazitako moldaera.

Lurrak eman bitza landare
frutu emalleak. Jenesisen
1.^{ko} Kap.^{an} 11.^{en} ber.^{an}

Igandea zan, eguraldiak
Zeukan arpegi ederra,
Eguzkiak chit alaia zuen
Goizetik egiñ irteera,
Geratu gabe mendi gañean
Zijoan goruntz aurrera;
Eta ni berriz aldapan bera
Jechiaz kale aldera,
Lendabiziko meza al bazan
Elizan iriehitza,
Nai nuelako albait lasterren
Biurtutzea echera.

Meza aituta beste erregu
Batzuek egindakoa,
Echera eldu nintzanerako
Gosaria prest zegoan;
Ura jatean pipa beteta
Ketutzen banierduan,
Eta bertatik gogorazio
Au sortu zatan buruan,
Enuelako iya aspaldi
Jirarik egin basuan,
Gure arbolai bear niela
Ikusi bat eñ orduan.

Gora ta bera nekatutzean
Aritz zar baten azpian
Etzan nitzan ta adar me baten
Chori bat jartzen zat goyan;
Loak bertatik eldu zidan ta
Ametz bat orduterdian
Egiñaz anche egondu nitzan
Pozez atsegin aundian;
Edo obeki esate arren
Egondu nintzan glorian,
Alako orduterdirik ez det
Gozatu nere bizian.

Egazitcho ark bota zituen
Neurtitzak gerok bezela,
Gure aldean baña leunkiro
Aingeru baten antzera,
Eta euskaraz nola ark esan
Egin zituen gañera,
Iritzi zatan ikribatuta
Euskaldun-festa batera
Aurkeztutzea, eta dakazkit
Lendabiziko onera,
Eta orra or nola zan kantu
Choricho polit arena.

„Choria naiz ta kantatutzeko
„Etorria naiz mundura,
„Eta kantari albait onena
„Gaur nuke izan nik gura,
„Kantatutzea dalako chori
„Guztien egikizuna,
„Kantatutzea dalako ere
„Gure atsegintasuna;
„Atzo loreak kantuan jaso
„Nik banituen zerura,
„Gaurko kantuan goratu nai det
„Arbolen aunditasuna.

„Arbolak gatik gauza aundiak
„Egin litezke kantatu,
„Bere gañean zergatik asko

„Arkitzen dan zer aitortu;
„Paradisuan lenbiziko ta
„Gero Golgotan oartu
„Egin ezkeror nori etzayo
„Barrua egiten samurtu?
„Eta azkenez Euskalerrian
„Gernikan zanaz gertatu,
„Nola ez dira emengotarrak
„Arbolaz eingo oroitu?

„Ernetzen diran landarietan
„Geyen dira arbolak azten,
„Itzalik geyen ere au gatik
„Oyechek dute botatzen;
„Ta ikusirik goza dezaten
„Dena gizonai eskeintzen,
„Ta ikusirik ainbeste tantai
„Iya odehyai ukitzen,
„Eta azkenez ikusirikan
„Goyak ta biak apaintzen,
„Auek dituzten ontasunakin
„Nor ez da miraritutzen?

„Itzik ez dute, baña begira
„Oyen onbide aundia,
„Egilleari berdetasunaz
„Diote ematen gloria;
„Baita oi dute adierazi
„Gizona dela chikia,
„Aurreratuaz gaur dijoala
„Chit bada ere egia,
„Zeren irichi eztan egingo
„Beraren jakinduria,
„Egiteraño iñoiz ostoz bat
„Naiz izan gauza chikia.

„Baita arbolak agertzen dute
„Zurrunbilloen artean,
„Traupenaren doaia ere
„Gizon askoren aldean;
„Zer da gertatzen bada gizonaz
„Sarri askotan lurrean,

„Aize gaiztoak andik emendik
„Ekiten diotenean?
„Arbolak irme iraunagatik
„Lendabiziko oñean,
„Zeinbat bider da bestea jausten
„Errez etsayen mendean!

„Argatik Jaunak gere arbolai
„Leyaltasun ain ederra
„Saristatzeko biraltzen die
„Iparririk eztitsuena,
„Bere asnasa me legunean
„Zer poza ostochuena!
„Ari dirala jostatzen denak
„Gazteak jayan bezela,
„Eta gizona arkitutzean
„Zu orain zauden antzera,
„Atsegingarri ez da benetan
„Soñu isill jotzen dutena?

„Laztantzen ditu Arbolaginak
„Bere arbolak munduan,
„Euriarekin ezeturikan
„Egoki zayen orduan;
„Nola guraso onak dituen
„Beti umeak goguan,
„Arek zerutik zaitutzen ditu
„Udan bezela neguan;
„Orregatikan irauten dute
„Matusalenen moduan,
„Askok bizirik gizaldietan
„Jayo ziraden lekuan.

„Maite zazute bai euskaldunak
„Landare danen errege,
„Berak egiten dizutelako
„Ezin konta ala mesede;
„Zeinbat ekida arbolarekin
„Egin dan ezdakizute?
„Zeinbaten frutak gosez daudenai
„Sabelak egiten bete?
„Askoren suster eta loreak

„Miñak senda albadituzte?
„Arbolen etsait menturaz iñor
„Munduan izan liteke?

„Bai, antziñako zuen aitonak
„Arbola zuten maitetzen,
„Arret aundi bat idukirikan
„Geituaz joan zitezen;
„Eta euskaldun lege zar batek
„Argatik zuen agintzen,
„Jartzeko beti landareak bi
„Zuaitz bat bazan botatzen;
„Arbolarekin ondasun asko
„Zituztelako iristen.
„Lan gichirekin aberasteko
„Zer arrazoia zeukaten!

„Eta azkenez Gernikan ere
„Dezute Aritz gaztea,
„Aita igartu baño len jarri
„Ein zutelako semea;
„Egin zazute alegin bada
„Gordetzen zarren legea;
„Gurasoa ill baño lenago
„Jarri ordeko berea,
„Izandu dedin Euskalerrria
„Oitura onen jabea,
„Arbolarekin zalako izan
„Doatsueraz betea.

„Orregatikan nik Gernikako
„Arbolan daukat kabia,
„Zeren jatorriz naizen euskaldun
„Chori bat garbi garbia;
„Banaiz ere ni egazti gisa
„Arbolen maitelaria,
„Gernikakoan batez ere det
„Nere atsegintegia,
„Dakarrelako eunkietako
„Aitak bezela bizia,
„Itzalpetzeko gogoarekin
„Bere Euskaldun erria.”

Oriek dira amets artan nik
Entzun nituen bertsuak,
Ezti eztitan an nindukala
Ipar aizecho gozuak,
Ukitu gabe eguzkiaren
Erraño zorrotz mintsuak;
Baña esnatu ninduenan
Mistoaz erlabioak,
Berealase pipa sututa
Ausartu entzunikuak,
Egin nituen buruan oso
Geratu arte sartuak.

Jarrai dezagun anai maiteak
Euskaldun zarren bidean,
Bi berri jarri arbola zar bat
Bere oñetik kentzean;
Jarrai dezagun baita zintzoro
Beti aitonon fedean,
Iraunik zuti, zaill ta gogorki
Zurrunbilloen artean;
Iraupenaren sariarekin
Arbola irmien antzean,
Goza dezagun ipar gozoa
Negu beltz onen atzean.

FELIPE ARRESE BEITIA-K.

Zumarraga-ko erri baita ere bere seme ospatsuben kondaira eta doaiak

AZALKAYA: *Omnia et semper pro patria*

Larogei pezetako sari bat eta bitezarra Zumarraga-n irabaztako moldaera

(ON JUSTO ARTIZ JAUNARI DONKITUA)

Orañ bi edo iru urte dirala jechi zan Zumarragako burni bideko estazioan aitona buru zuri bat, luzea bera, bizarra elurra baño zuria-gua jeisten zitzaiola gerriraño.

¿Zer erritako estazioa da au? galdetu zuan.

¿Au? Zumarragakoa eranzun zion batek.

Arriturik gelditu zan gizakume ura eranzuera au aditutzian, bada etzion antzik ematen bere jaiot erriari nonlik urrundetu zan chikia zalarik.

Eta egiaz, orañ ogei urte ezkerotzik ikusi ez duanak ez luke sinistatuko erri onek egiñ duan gantioa. Dena dago apaindurik erri aundietako gisara: dauzka plaza aundi ta zabala arruztaiak dituala iru aldeetatik ta erdian bere seme goituaren talluntza egokia. Kale guztiak edo beintzat geienak dauzkate erriko seme ospatsuben izenak ta azkenengo urtetan ekidatu diradenak esan liteke buru batez daudela ziamartuta, aiiñ zuzen eta berdiñ daude egiñak.

Oraindik denpora guchi dala egiñ dute ondo bearrezko ume eskola, bi gorputz aldikoa, ederra eta galanta. Eliza du berriz iñongoaren enbidiarik ez duana, Birjiñaren zerurako jasoera zorionekoa-ri donkitua. Dauzka eliza onek balio aundiko gauzak. Igaro dan urtean aurkeztu dituzte San Juan de Luzko edo Donibaneko azaldea urrezko kaliz bat guztiz lan aundikoa, baita ere zillarrezko gurutze baliosua.

Erritik gora guazela, Ormaiztegi aldera argitzen da ezkerreko esku aldetik arroztegia, toki alaiian, Domingo Aranburukoak orañ 216 urte ondekidatua eta aronzago Eizagako edo Eitzako echadia, surreko den-

poretan Antigua deritzaion Eleizachoa premileiza zan garaian, onen erri edo kalea izandakoa. Dauka echadi onek eleizacho bat San Gregoriori donkitua, baiña jendiak santu onentzat daukan jaiararako chit eskasa ta pobria.

Lenagoko kondairak beste iru eleizachoren izenak oroitzen dituzte Zumarragako barrutian, bata San Kristobali donkitua, bestia Ama Birjiña errukizkoari ta irugarrena Santa Engraziari. Lenengoa dago baiña; azkenengo onen berririk berriz iñork ezdaki ezta ere Ama Birjiña errukizkoaren eleizachoren gañian. Bakar bakarrik ziur dakiguna da, oraiñ arategia dagon lekuan zegoala oraiñdik urte asko ezbala (60 bat) beste eleizacho bat Aita San Antoniori donkitua ta orregatik jostatzen dute danboliñ soñu ta su-berriakiñ santu onen egun bezperan lenagoko eleizachoren oroitzatza.

Alderdiak dirade chit alaiak; bere alboan dauka Billarrealko erria ta onen gañ gañian kerizpe gozoa egiñaz Irimo mendia ta beste aldetik Beloki deritzaiona. Erri bi oek aiti daude urrean ze, ezer eztakiñ batek erri batetzat artuko lituzke, bada bakar bakarrik bereizten ditu Urola ibaiak. Berez erreka onek ur guchi eramane oi du, baiña izan da denpora igo duana amar amabi neurtoski. Bere alboko eche pareta baten irakor ten dirade itz oek:

“20 de Mayo de 1801-Subió el río hasta aquí”

ta kana bat gorasegoan:

“Junio de 1742-Subió el río..... (estalirik dago)

No se ha visto ni oído.”

Oraiñ idukiko ditu 1.800 biztanle ta izandu da eche purube askoren jabia (1). Orregatik ikusten dirade baserri eche gañ gañekoak beren echarmak sarrerako paretan dituztela lenagoko jaunditasuna aitortuaz.

Burni bidea egiñ ezkerotzik asko aurreratu dute duikinde ta merkatarigoak (2). Dauzka orraze, atabal, dunbaba egintza (3) baita ere burninza-kintza. Pathar-egintza (4) esanagatik Zumarragan dagoala, ez emen baizik Billarrealko barrutian dago.

Ustedet bada onenbestez agerturik gelditzen dala uri onen oraiñgo izatea. Aurrera agertuko degu bere kondaira, berezituaz nere lanchoa bi erasteetan garbiro ikusteagatik igaro dituan goraberak.

- (1) Ikusi liteke On Juan Karlos Gerra-ren “Nobleza Heráldica de Guipúzcoa” deritzaion liburua.
- (2) Industria y Comercio.
- (3) Fábrica de peines, tambores y panderetas.
- (4) Fábrica de licores.

1330-tik 1660-arte noiz erriaren izena artzen duan

Gauza guchi esaten digute kondairak uri onen lenengo izate edo jatorriaren gañian; bakar bakarrik agertzen dute 14.^{garren} eunkian jarri zala Billarrealko erriaren mendean zergatik zan suzo guchikoa bere kontura jartzeko. Laister Segurako erriak ifiñi zion auzia Billarrealekiñ elkartu edo bildu zalako, agertuaz bere arraude edo lerdona (1) uri-aren gañian, eta juezaren erabakiak arrazoia eman zion Segurako erriari (2) Au gertatuzan 1405-garren urtean.

Baiña denpora guchi igaro zuan Zumarragak Seguraren mendean. Sei urte arango (Marchoaren 6-an 1411-urtean) ta jakiñ zer arrazoigatik berriro apartatu zan Seguragandik gelditurik lenagoko moduan. Onela agertzen du Urriaren 7-an egiñdako askabiko (3) agerkai edo chartelak. Alaz ere berriro ikusten degu Zumarragako erria Arerikoaren mendean, baiña oraiñ bere borondatez, egondurik modu onetan 1660-ko agorraren 30-arte, noiz bost-eun dukateko eman zituan bere libertadea aukeratzeagatik.

- (1) Oek guztiak irakurri litezke “Diccionario etc... de Guipúzcoa” Gerosabel-jaunak izkribatuan.
- (2) Derecho. Onela Larramendik ta Nobia Salzedok.
- (3) Escritura de exención-Ita Larramendi.

1660-tik gure egunetaraño

Esaten du Gorosabelek ta onekiñ beste Euskal-izkribatzalleak, 1661-garren urteko Urriaren 16-an egiñdako agerkaiaz, eman zitzaioala Zumarragari erriaren izena, (1) emanik gañiera eskubidea izondatzeko alkate bat eta bi eskribau. Doai oek guztiak kostatu zitzaion eun dukateko.

Uri ontako zuzelekuan (2) argitzen dirade orduko batzar-erabakiak zeñak ez ditut emen ifiñtzen ez geiago nere lana luzatzeagatik.

Arrezkero erri onen kondairarako eginderik aundiena izandu da On Nikolas Soraluze jaunak, erri ontako seme goituak izkribatu zuan idaraki (3) bat bi erri oek bateratzeko, baiña gizon onen alegiñ eta desio onak etzuten izan merezi zuen bukaera. (4)

- (1) Eztakit zeñbaiteraño indarra idukiko duan izkribatzalle onen esanak, bada urte artako (1661) Agor-illaren 15-an, bi illabete agerkaia eman zala esaten duan aurretik asi ziran ifiñtzen erriko batzar paperetan “En la villa de Zumarraga”....
- (2) Lib. 28 eta 29.
- (3) Nota ó escrito.
- (4) Ikusi lezake bere “Historia general de Guipúzcoa, pág.^a 269-270, t. 1.º”

Auzoakiñ izan dituan banaitak

Len agertu ditugunaz gañera izan ditu onek aurreko denporetan banaitak Billarrealko erriarekiñ. Bata zubi baten gañean. Agertzen zuan Billarrealko erriak bere arraudea Zubiberri zeritzaiona egiteko. Ukatu zuan Zumarragak eta jo zuten auzitara (1538) ta erabakia izandu zan Billarrealean aldera ematen ziotela eskubidea bere kontura egiteko.

Beste beñ izan zuten (1773) bi arriagandik zeñak zeuden zubiaren ertzian Billarrealko aldetik. Zumarragatarrak kendu zituzten obeto gurdiak pasatzeagatik, baiña kejururik Billarrealko erria, probintziako batzarrek agindu zion Domingo Jauregikoari berriro jartzeko bere lekuan, bada onek kendu zituan.

Arrezkero izan ditu banaitak bere auzoakiñ; baiña denetan otsanditsuena izandu da oraiñ urte guchi iduki dutena.

Ona emen nola gertatu zan. Burni bidea egiñ zuten denporen eman zioten Urola ibaiari beste bide bat, eramanez aspiko aldetik. Onela gelditu zan gañeko aldetik *Zelaikoa* deritzaion eche edo bizi lekua. Urte askotan egondu zan Billarrealean mendean burni bidea egiñ ezkeroztik baiña Zumarragatarrak agertu zuten eze, ibaiaren gañeko aldetik zeuden echeak uri ari egokitzen zitzaizkala. Eramanik azkenik gauz-au erjueztara erabaki zuten Zumarragako uriaren aldera eta ordutik eche au erri ontakoa da.

Beste irakurtza batzuek erri onen gañian

Esaten dutenez 1595-garren urtean erre zan erri au, baita ere bere Eitzako echadia 1682-an.

Urteoro joaten dirade erromerian Antiguako eleizachora Uztailaren bian. Dago erromeri au chit zabaldurik ta Azkoiti, Azpeiti, Billarreale ta Legazpi aldeetatik jende asko biltzen da Ama Birjiñaren oñetara. Egun onetan dantzatzan dute Ama Birjiñaren aurrean, eliza barruan, ezpata dantza. Ez dakigu gauza garbirik oitura onen jatorriaren gañean. Batzuk esaten dute Zumarragatarrak modu onetan eskerrak eman oitiotela Ama Birjiñari bere bitartez irabazitako guda-garaitzearen ondo-rean.

Bait ere esaten dute Zumarragatarrak parte artu zutela Beotibarko eginge gogoangarrian (1831), baiña gauz au ere eztatigu garbiro, bada kondairak ez dute ezer esaten.

Bere seme argidotarrak

Itsas gizon Legazpi Felipe-tar ugarte-en irabaztea

Gizaldi guztietan ta gai askotarako eman izan ditu gure erri doatsuak gizon argidotarrak. Nola lurrez ala ichasoz euskaldunak beste guzian artian beti buru izandu dira.

Ikusten baditugu gure erriko kondairak, irakurriko ditugu bere orrietan bere seme prestuen eginge gogoangarriak. Ikusiko degu nola

eleizari eman dizkan gizon donatiak; izkuntzari izkribatzalle egokiak; dierrari gizon oitagituak ta batak bestiakiñ indarrak neurtu naiean bezela Azpeitiak emango digu San Ignazio aundia; Motrikok Churruka; Donostiak Okendo; Getariak Elkano; Andoañek Aita Larramendi; Oaiarzunek Aita Mendiburu ta azkenik Zumarragak beste askoren artian ichas-gizon Legazpi.

Gaur nere lumachoa gizon ernai onen bizitza moldatzeko asmoan artu det; geiegi dakit zeñ eska ta indar gabekoa naizen beargai onetarako, baiña nere erriari dagokion amorioak mugitu nau lan au egitera.

Bere jaiot echia

Irundik Españiako burura dijoan burni bidean, Zumarraga deritzaion uri polit ta lirañera allegatutzian, bere estazio gañ gañian argitzen da eche zar, baserri antzeko bat. Lotsaturik balego bezela dago arbola-pian ezkutaturik ta alde guztietan untzez josia.

¡Ta nork pensatu! Eche ontako gelacho batian mundu onetara etorri zan Gipuzkoako gizonik ospatsubena. Lenagoko kondairak eche onezaz itz egitean diote *jauregia* zala ta orregatik "*Jauregi*" deitzen zuten eta oraiñ ere izen onekiñ ezagutzen da, baiña egiaz aiñ dago eroria ze, ezer eztatkiñ batek chaola edo baserri eche batetzat artuko luke. (1)

Beñ baño geiagotan egondu izan naiz bizitegi triste ari begira eta eziñ ezagutu izan det nola gure probintziako gizonak arreta geiago artu ez duten zerbait moldatzeko. Beste gizon ospatsuben jaiotechietan ipintzen dute arri landu edo marmolezkoa aditzera emanaz an bizi edo jaio zirala, emen berriz ezta ezer argitzen, dena dago isillik, bakar bakarrik entzuten da chorfen kanta ta ganaduen marrua. (2)

(1) Ez ditut ipiñi izan nai Legazpiren jatorriko echearmak zergatik illuntasun aundia agertzen dedan gauz-onetan, bada On Juan Karlos Gerrak esaten du dirala "aritz bat ta basakatu beltza arbola baten oñean zeñak dauzkan aldamenen bi erbizakur eltzeko zorian". Ikusirik berriz (nere begiaz) bere jaiot echeko sarreran daudenak, ez daukate oekiñ antzik ezertan.

(2) Esaten dutenez lan egiñ da Madrilko erondeak bere kontura artu dezan eche au, egiñaz dierriko oroigarria (monumento nacional).

Bere jaiot erria

Iru edo lau eunki igarorik Legazpi ill zanetik, iñor ere etzan mugitzen kontu ematera nun jaioa zan gizon prestu au. Oraiñ urte guchi dirala pensaturik Zumarragako erri goituak talluntza batekiñ gizon onen omena urrango gizaldietan zabaltzea, Legazpiarrak agertu zuten etzala len esandako urian jaioa, baizik Legazpian. Askotz egiñ zan orduan gai onetan ta baita ere (esaten dutenez) aukeratu zuten batayoko paper edo agiria, baiña gerora isildu ziran, nonbait ezagutu zuten etzagoala arrazoia beren aldetik.

Alaz ere gauza garbiro jakiteagatik, irakurri ditut gure errian izkri-

batu diraden kondairarik geienak ta bat bakar bakarrik arkitu det arrazoiak ematen diona Legazpiko erriari. Au da Isasti jauna. Orregatik ta egia bere lekuan ipintzeagatik, billersitu ditut bi aldeetako arrazoiak ta ona emen garbiro agertu.

Arrazoiak Zumarraga-ko erriaren alde

- I.^{koa} Legazpi jaio zan denporan Legazpiko erriak etzeukan izate berea edo apartekoa, bada 1613-garrenge urte artian egondutan Seguraren mendean (1).
 - II-ena. Berak ipiñitako urteoroko eliz funzioko agiriak garbiro esaten du Zumarragan jaioa dala (au dala uste det arrazoirik gogorrena).
 - III-ena. Españaiko jakintsuen bilgumak (2) ziur esaten du Zumarragan jaioa dala.
 - IV-ena. Gorosabelek, Soraluek, Madozek, Echegaraik (On Karmelo) eta beste izkribatzalle kondairarrak ori bera esaten dute. Ta azkenik otsedago (3) guztia dago erri onen alde.
- Oek guztiak ala dirala, ipintzera nua Legazpi-ko erriaren alde itz egiten dutenak.

- (1) Jaio zan Legazpi 1503 edo 1505-garren urtian.
- (2) Academia de la Historia.
- (3) Tradición.

Arrazoiak Legazpi-ko erriaren alde

Bata da len izendatutako kondairazale Isasti jauna. Egia esan biar bada eztu neretzat indar aundirik izkribatzalle onen esanak, bada izkribatu zuan bere kondaira billakindetu gabe gauz onen egi edo gezurra, izanik bere lana geiago jakintsuena, (1) egizkoa baño. Bestia da Iztueta jauna. Ona emen bere itzak: «Oro bat izan zan erri onetan jaioa (Legazpi) edo beintzat jatorria Jeneral ospatsu Migel Lopez de Legazpi, Filipiñesetako Ugarte-en irabazkintzallea.» Itz oetatik agertzen dan bezela, onek ere ez dio arrazoirik ematen Legazpiko erriari, bada esaten du erri onetan jaioa edo beintzat jatorria. Eta ondo izan liteke Legazpiren jatorrikoa, (2) an jaioa ez izanagatik. Gañera izkribatzalle onek berak, Zumarragako seme ospatsubak agertzean, dio emen jaioa zala Legazpi. Uste det bada azaldurik gelditzen dala Legazpiren jaiot erria.

- (1) Erudición.
- (2) Onela diote Legazpiarrak. Esaten dute bere ama jaioa zala Olaeche esaten dioten baserrian, Billarrealdik Legazpira dijoan bide-ondo ondoan.

Bere guraso eta eginde gogoangarrienak

Eziñ genezake esan gauza garbirik bere jaiot-egunaren gañian. Aita Fr. Gaspar San Agustinenak ipintzen du 1503-ik 1505-engo urte bitartian. (1) Beste batzuek berriz bakar bakarrik esaten dute 16-garren eunkidaren asieran jaioa zala.

Bere gurasoak ziran On Juan Martinez de Legazpi eta Elbira de Garruchaga, au iñolaz Legazpin jaioa.

Agertu degu Zumarragan jaioa dala Jauregi deritzaion echean, orregatik arriku aundi gabe esan genezake bataiatua izango zala Antigua-ko Elizachon, bada artian egiñ gabe zegoan oraingo premileiza.

Bere gazte denporako goraberak aiañ guchi dakizkigu ze, izkribatzalleik geienak isillik iristen dituzte. Bakarrik esaten dute Mejiko deritzaion urira joan zala gazterik, nun laister ezagutzera eman zan gizon burutsu ta azkartzat. Orregatik egiñ zuten uri artako buru edo alkate.

Galdurik Karlos V-garren egunetan lau aldietan bialdutako ontzidiak lur berriak argitzeko asmoakiñ, Felipe II-garrenak, 1558-garren urtian agindu zion On Luis Belasko jaunari prestatzeko bost-garren ontzidi-aldia. Erregearen agindua beteaz prestatu zituzten bost ontzi lareun gizonekiñ ta gañerako bear bearreko guztiakiñ ta Aita Urdaneta gipuzkoa-tarraren arrazoiak Legazpi izendatu zuten aren jabe edo agintaritzat, emanik eskubide guztiak.

Modu onetan ichasora bide egiñ zuten Azaroaren 22-an 1564-ko urtian Natibitateko portutik.

Urrengo urteko (1565) Uztaillaren bederatzian etorri ziran Barbadas deitu zuten ugartera. Ipiñi zion izen au zergatik ugarte artako biztanleak bizar guchi edo batere gabekoak ziran.

Emen (esaten du Mariana kondairaleak) agertu zitzaion jendia larrugorrian, pizkorrak ibiltzen ta igarian sekulakoak. (2)

Gero irichi ziran Marianas esaten dioten ugartetara (lenago lapur ugarteak) ta nairik Legazpi onez onean ango biztanleak bereganatzea, bialdu zituan bitartekoak mandatu onekiñ, emanaz gañera aditzera etzala bere asmoa besterik baizik aiekiñ anaitasunian sartzea.

Alaz ere jendiak etzion federik ematen Legazpiren esanari eta ezezkoakiñ bialdu zituzten bitartekotzat etorri ziran gizonak.

Ikusirik Legazpi jendiaren zekentasuna, etzuen odolik isuri izan nai, eta indarrian artu zezazkean lurak utzitzen ditu eta bere ichas lagunakiñ alde egiten du beste toki batera, ezagutzera emanaz bere biotz maltso ta paketsua.

Onela etorri zan Uztaillaren 22-an Caballan, Masaguan ta Bohol

- (1) Conquista general y espiritual.
- (2) Historia de España.

esaten dioten ugartetara.

Erabestatzutza nua ugarte au artu zuten egunian egiñdako bainandea.

Deitu zuan bere ontzidira leku artako agintari edo erregechoa eta ezagutzera eman zizkan bere asmoak. Ezaguturik Sikatunak (au da erregechoaren izena) Legazpiren fede ona, berialašen prestatu zan bainande bat egitera.

Ona emen nola gertatu zan. Biak, Legazpik ta Sikatunak sangratu edo odola atera zuten beren besoetatik eta nasturik ur piska batekin, isuri zuten baso edo edontzi batian eta bata bestiarene odola eran zuten.

Au egiñik, itz egiñ zien Misioneruak modu onetan:

«Orañ zuen egitekoa da fedegabeko jende oek Jainkoaren legean irakastea».

Laister bainande ta alkartasun onen azken zorionekoa ezagutu zan, bada Sikatuna erregechoak biraldu zituan bitartekoak bere errege lagunari, aditzera emanaz Españi-tarrakiñ egiñ zuan bainandea. (1)

Leku oetatik etorri zan Zebuko lurretara (Marchoaren 27-an) ta ezaguturik lur au ona zala bere lanetarako gelditu zan ipiñirik izenez San Migel.

Jaso zuan Aita San Agustiñen semiaren bapilde edo konbentua ta menderatu zituan ugarte ontako biztanle guziak beren buru edo agintari Tuparekin. Baiña denpora guchian iraun zuan anaitasun onek, bada nola jende fede charreko ta aldrebesak ziran, laister berriro alkatu ta Legazpi iltzeko asmoa artu zuten.

Estuasun onetan, ikusirik zeñ zorion beltz ta beldurgarria zetorkion, jasoaz Jaungoikoari bere biotza eskeintzen dizka bere lan eta neke guziak. Denpora onetan bertan agertu ziraden Portugesak ontzidipilla ikaragarriarekin ta aditzera eman zioten Legazpiki alde egiñ zezala leku aietatik, bada berak baiño len zeukaten aurrandea ugarte aietan.

Atzeratuko da Legazpi? Ez. Iñoiz baiño indartsuago jaikitzen da ta bere ontzidi lagunai onela itz egiten die: «Lagunak. Alde batetik gosiak estutzen gaitu, bestetik gure erri-azuko jendeak guk agertutako lurak eskuetatik kendunai dizkigute. Ezago beste erremei-rik, edo gosiak ill edo bestela beren aurrian agertu ta azkeneko arnasa emateraño gure gorputzakiñ gorde lur zati au. Zer esaten dezute?»

Nola Legazpiren jendia beldurturik zegoan Portugesak zekarren indarrakiñ, etziran arriskutzen eranzuera ematera, baiña ikustean beren agintariaren gogortasun ta suardia esan zuten: «Bai, zurekiñ nora nai

(1) "Euskal-Erria" n.º 621

juateko prestu gera.»

Asmo au arturik, eskudatu zuten gogorkiro ta Portugesak lotsaturik alde-egiñ biar izan zuan. Orduban argitu zuan ume Jesusen irudi edo imajiña ta toki-artan bertan jaso zuan eleizacho bat eginde ura oroitzeke.

Izendatu zituan erriko-batzarre ta gañerako erri batian bear bearreko guziak ta lan oek egiñik ezaguturik zeñen beldurgarria zan Portugesen eraso biraldu zituan gizonak lur zati ura gordetzeko, bada berabildu zan beste leku batera, nun seguruan egon zitekean.

Ala, etorri zan Panaiko ugartera, ta emendik (Apiril-illaren 15-an 1571 urtian) irichi zan Leitera. Emen ikusi zuan zenbat ontzi-lagun gelditzen zitzaizkan ta kupida aundiarekiñ ikusi zuan etzeuzkala 280 baizik. Gizon guchi ziran, egiaz, ezeren lanetan asteko, baiña alaz ere, bururaturik lenagoko egunak, asi zan Luzongo ugarte irabazteko modua egiten. Laister au ere berenganatu zuan ta jegin gogoangarria! Maiatzeko 19-garren egunian Españiko errege Felipe II-garren arene izenian sartu zan Manilako urian.

Egiñ zuan uri au beste Filipiñesetako ugarte guzien buru, izendatuaz alkate ta gañerako agintariak.

Etzan izan poz au luzarorako, bada alchaturik inditarrak zergatik eraman eziñ zuten iñoren mendian egon biarra, Legazpik biraldu biar izan zuan On Martin Goitiakoa bere ontzi-lagun aiek menderatzera eta egiñik desiatzen zuana aditzera eman zion bere erregiari oek guziak ta Madritarrak sekulako pesta ta jolasakiñ doanditu zuten albiste au. Bere agindua beteaz biraldu zituzten Aita San Franziskoren semiak lagunegiñ zeien lenago juandako misioneruak.

Baiña mundu onetan eztago atsegiñ luzarokorik. Laister mindurik bere biotza Madrilko eronde edo gobernuak eman zion igintzarekin utzi zuan bere arima Egillearen eskuetan agorraren 20-an 1572-garren urtian, ez eleizako ta ez beste azken orduban errelijioak ematen digun laguntasunik gabe. Au onela dala konbeni da esatea, iru edo lau egun aurretik egin zuala bere pekatuen aitortzea. Gorputza obiratu zuten San Agustiñen bapilde edo konbentuan.

Ill da Legazpi, baiña bere izena ondorengo gizaldietan biziko da. Bere gorputz-illotzaren gañian lur zatia bota ezkerre argitzen da aunditasun guztian. Berari zor dio gure erriak lur puska ura, berari gure errilijioak fedia bazter aietan zabaltzea, baiña jai! gaur lur orren gañian negar malko bat isuri biarran gera.

¿Nork esango zion agintari ernai oni bere odolarekin zijillatutako bainandeak izango zuala izandu duan azken negargarria? ¿Nork berak irabazitako lurra gure eskuetatik kenduko zigutela?

Malko bat esan det isuri biar degula eta au dala uste det oroigarri-rik onena.

Bere talluntza

Ez ditu gure dierriak aztu gizon onen lanak eta orregatik bere jaiot-erriko plazaren erdian jaso dio talluntza egoki bat, bere omena zabaldu eta oroitu dedin gure urrengoen artian.

Urriaren 2-an 1897-garrengo urtian, Zumarraga-ko erriak, pozez beterik, agertu zuan bere seme leial eta zintzoaren talluntza meza nagusiaren ondorean.

Dago bera eskuiko eskuan chapela duala ta ezkerrekoan ezpata. Ezkerreko on-azpian dauka zeaki bat. (1)

Izozpeko (2) alde batian irakortzen dirade itz oek:

Miguel Lopez Legazpiri
Ugarte Felipe-tarrak MDLXV
Garren urtean irabazi zituenari
Jaso zayo oroigarri au
Dierri guztiaaren laguntasunarekiñ.
Zumarragako urian jaioa.
MDCCCXCVII.

Beste aldetan agertzen dirade bere eginde gogoangarrienak, lurrak argitu zitunian gertatuak.

Da bere egillea On Anizeto Marinas jauna ta izozpeena Moia jauna.

Oraiñ Legazpiren bizitza ta egindeak bukatzeko, eztet itz ederragorik arkitzen, gure biursalari gañ-gañeko batek esan zituanak baño. (3)

Or Zumarragan, zure seaska
Kulunpatu zan errian
Gaur talluntza bat alchatu zaizu
Mundu denaren aurrian,
T' Amerikatik ononz datozen
Ichaso brumen artian.....
¡Beti ikusiya izango zera
Gipuzkoa ta Españian.

- (1) Idolo.
(2) Pedestal.
(3) On Antonio Arzac.

On Nikolas Soraluze-jauna

I

Iñor ere eziñ genezake jarri arrazoi obeakiñ Legazpiren ondoan expada On Nikolas Soraluze jauna, batetik zergatik bere doaiak edozeinaren ondoan (naiz ta ostagituak izanik) ipiñi litezkean; bestetik, zer-

gatik berak lan egiñ zuan gizon argi aren izena munduan zabaltzea-gatik azaldurik bere bizitza ta argitaraturik bere egindeak. (1)

Baiña ¿zer aterako da gaur nere luma kamutsetik, onezkero esan ez dutena gizon onen gañian gure erriko izkribatzalleik onenak?

Orregatik bada, bakar bakarrik egiñgo det, aiek esan dutena batu eta aldetan moduan ezagutzera eman gure erriaren gloriarako.

(1) Baita ere ekarri zuan Manilako erritik Legazpiren erretratu edo ekantza.

II

Jaio zan Abenduaren 5-an 1820-garrengo urtian Zabalakoa esaten dioten echean, Urola ibaiaren aldamenean. Ziran bere gurasoak On José Antonio Soraluzekoa eta Katalina Zubizarreta, izanik senide guzien chikiena.

Oraiñdik Zumarragako jendeak gogoan dauzka bere gazte denporako egindeak. Joaten zan Billarrealko eskolara, orduan ots aundikoa, ta musika ikasi zuan bertako organistarekiñ.

Gerrateko denporan iges egiñ zuan ehetik eta ibilli zan bai zuri bai beltz-en ondorean. Bere gurasoak guda-perilletik kentzeagatik ipiñi zuten Zumarragako izkribauarekiñ ia zerbait ezitzen zan, baiña laister baztertu zituan paperak ta berak aitortzen duan bezela, alde egiñ zuan bere lagunakiñ mendira.

Azkenik ta bere burutik guda-asmoa kentzeagatik biraldu zuten erbestera ta emendik (frantzes-izkuntza ikasi ondorian) alde egiñ izan zuan Indietara *Guatimozin* esaten zioten ontzidian (1838-ko urtian).

Etorri zan Paranako urira eta emen zegoala gertatu zitzaion ipintzera nuan gertaera.

Mariñel batek, gaitz izenez "El griego" bere korsu lagunakiñ, arrapatu zituan zazpi ontzidi aldi gauza balio aundikoakiñ, zefiak zi-joazen izendatuta uri artako merkatarik askorentzat, izanik oetako bat Soraluze.

Egiñ-al guziak etzuten ezer balio izan gauza aiek berenganatzeko eta orduan soldaruen agintari edo buruzariak agiñdu zuan presta zedilla jendia aien kontra juateko.

Soraluzek etzuan bi aldiz esan biarrik izan, bada berialašen irten zan bere mendeko batekin ta eritu zuten okotz-pean.

Ikusirik sendakiñak erida, agertu zuan perill-aundia zeukala eta orregatik Soraluzek sendatzen asi baño len prestatu nai izan zuan kristau ona bezela Elizakoak arturik.

Sendatu zuan bere lagun On José Franzisko Zabalakoak, zefiak ipiñi zituan alegiñ guziak bere egitekoan, baiña alaz ere etzan ondo jarri eta arrezkero sufritu zuan eztarriko miña.

Nola gero ta gero miñ aundiagoak zeuzkan mugitu zan biurtzera bere lurrera; emen, bere gurasoen kutunean arkitzeagatik erbestean arkitzen

etzuan poz ta atsegiña.

Ondo jarririk, berriro bihurtu zan indi-lurretara eta amar urteren barruan egiñ zituan iru etorri aldi, izanik azkenengoa garagar-illean egiñ zuana 1855-garren urtean.

Egiaz, denpora onetatik 1834-garren urteraño, noiz ill zan, egiñ zituan, bere izena otsanditu duten egindeak.

III

Gizon ospatsu guztiakiñ gertatzen dana gertatu zan Soraluze ill zanian. Eta egia baldiñ bada esaera zarrak diona «gizon otsanditsuak jaiotzen dirala iltzen diranian» egiaz esan genezake ori bera gertatu zala Soraluzerekiñ.

Ez al zan bere eriotzaren berria ezagutu, berialaen alde guztietatik eta jende modu askotakoak beren damua biraldu zioten familiari.

Erregiña Isabel II-garrenak, Españiko jakintsuen bilgumak, gure Diputazio chit goituak, Donostiako erri-batzarrak, bere jaiot-errikoak eta gañera bai apaiz bapilde bai beste bere lagun guztiak, naiz erbeste-teen sakabanatuta zeudenak, ezagutzera eman zuten beren pena ta atsekabea.

¡Ondo merezitako oroitzak!

IV

Len esan degun bezela, onek ekarri zuan Manilako uritik Legazpi-ren erretratoa eta izkribatu zuan bere bizitza, eta lan egiñ zuan bere jaiot-echia bota gabe utzi zezaten burni bidea egiñ zanian.

Izkribatu zuan Gipuzkoako Foruen kondaira baita ere (1870-garrango urtian) Elkano ichas gizonaren bizitza.

Urte ontan bertan argitaratu zuan Gipuzkoako Kondaira lau liburutan.

Ezaguturik bere erriak gizon onen balioa biraldu zuan Getaria (1859) eta Segurako (1861), Azpeitia (1867) ta Zarauzko bilgumata.

Len esandakoak guchi ezdirala, izkribatu zituan 33 liburuko, denak Euskal-erriaren gloriak desobiratzeagatik (1).

Baita ere lan egiñ zuan bere erria Billarrealekiñ bat egiteko, baiña edo Billarrealek etzualako nai edo uste zualako geldituko zala Zumarraga-ko erriaren mendean, egia da etzala egiñ Soraluzek nai zuana.

(1) Elkano, Okendo, Legazpi ichas gizonen baita ere Iparragirre-ren bizitza moldatu zituan.

Zeuzkan Soraluzek titulu onoretsu asko. Zan Españiko jakintsuen bilgumako eranzukida, baita ere beste batzarre askoren dianagusia, ta guztiak bere indarrez irabaziak.

Beste seme ospatsu batzuek

Aita Juan Abarizketa-koa

Pozik ipiñiko nituzke emen bere bizitzako eginde miragarriak, baiña daukadan denpora aiiñ da eska eta laburra ze, ez damutasun guchi-kiñ utzi biarrian naiz.

Alaz ere irakurri nai dituanak arkituko ditu garbiro «Vidas de algunos claros varones guipuzcoanos de la Compañía de Jesús» deritzayon liburuan. (1)

Aguirrebengoa, José Ignacio. Erri ontako onegillea.

Gurruchaga, Martín. Ichas gizona, zefiak ichasora salto egiñ zuan bere guda-kontrarioi bandera kentzeagatik eta biak ito ziran alkar eldurik.

Aranzadi, María. Oezaz gañera arkitu det Madoz-en «Diccionario Geográfico» deitzen dan liburuan, María Aranzadi-koa, On Albaro de Luna eta Toledoko Arzepisku On Juan de Zerueloren ama andrea, izanik jaioa Urantzadi (edo Aranzadi) echean.

(1) Página 169.

Azkena

Ona emen bukatutik nere lanchoa. Baiña konbeni da emen agertzea zeñen damutasun aundiakiñ zijillatzen dedan kondaira onen azkena.

Zergatik gzer dirade paper orri oetan izkribatu ditudanak Zumarraga bezelako erri baten kondaira agertzeko eta bere seme argidotarren egindeak argitaratzeko?

Egiaz, beste onenbeste egiñ bagendu, etzan geigi izango. Alaz guziaz, ozdet bukatuko nere lana esan gabe Zumarragatarrai, batez ere bere onegilleari jarraitu dezatela oraiñ arte bezela, lan egiñaz erriaren alde, zergatik onratuko duten gure probintzi maitea, eta gu onratuko gera berarekiñ batean. (1)

¡Zorionekoa da, bai, Zumarraga bezelako erriak dauzkan probintzia!

IGNAZIO BELAUSTEGI-KOAK.

(1) Eziiñ det utzi nere lumachoa emen oroitu gabe On Justo Artiz Zumarraga-ko onegille eta seme leialaren izena, zefiak arreta aundiarekiñ itiiñ dituan alegiñ gu-ziak bere jaiot-erriaren alde.

ANTIGUA-KO ELEIZACHOAREN KONDAIRA

Berrogei ta amar pezetako aldeera eta bitezarra Zumarraga-n irabazitako moldaera.

(BITORIKO IKASLEKU EDO SEMINARIO-KO ERRETORE
ON JUAN CENARRUZABEITIA-RI DONKITUA)

Beatam me dicent omnes generationes.

Zumarraga-ko uritik gora guazela, Beloki deritzaion mendiaren alboan, alchatzen da Eleizacho bat.

Jendiak Antiguaren izenarekin ezagutzen du eta inñolaz onela deituko zaio zergatik izandu zan aurreko denporetan Zumarraga-ko erriaren premileiza.

Dago Eleizacho au toki alaietan, arbolaz inguraturik, zeñak ematen duten uda denporan kerizpe edo itzalpe gozoa. (1) Ez dauka Eleizacho onek balio aundiko gauzarik, ez bere ekidan ezta ere gañeronzeko gauzetan. Elizari ezarrita dago seroria-ren bizitegia, lenago apaizechea izandakoa.

Eliz inguruan ez daude baserri eche batzuek besterik nekazaritza onekoak batez ere Gurruchaga deitzen dutena.

(1) Zumarraga-ko zuzulekuan arkitu det paper bat nun esaten duan 1833-garren urtian agindu zutela ez ebakitzeko Antigua inguruko arbolak, gelditu zeditzen itzalpea egiteko.

II

Eztaikit noiztik ekarriko duan Eleizacho onek bere lenengo izate eta jatorria, zergatik gai onetan illuntasun aundia arkitzen degun; alaz ere dudarik ez dago aspaldikoa dala, bada 14-garren eunkidan Zumarraga-ko uria Billarrealekin bildu zan garaian, kondairak agertzen dutenez, Antigua zan bere premileiza. Bakar bakarrik ziur daki-guna da, apaiz bakarra zegoala denpora onetan eta iru edo lau nekazaritza eche eleiza inguruan.

Laister bere biztanleak eskatu zuten beste eleiza bat gerturasegoan eta arrazoiarekin zergatik edozein estuasunetarako bide luzea zeukaten Eitzagatik (echadi au zan kalea) Antiguaraño.

Ez al zuan jakin eleizacho onen zuzerjau On Felipe Lazkano-koak jendearen eskaera, erautzi nai izan zuan eta ipinirik auzia eskabide onen kontra eliz-juezak (uztaillaren 29-an 1573-ko urtean) erabaki zuten erriaren alde, aditzera emanaz Iruña-ko apezpikoari egin zelilla erriak eskatzen zuana, zuzerjauaren arrandea gelditzen zala zutirik. Etorririk On Antonio Manrike eta Balenzia (au da apezpikuaren izena) Zumarragara urriaren 14-an 1576-ko urtean, sinlatu zuan lekua eleiza berria jasotzeko. Ontarako, berak gauba igaro zuan echera eraman erazi zuan Sakramentu Santua eta izendatu zuan eche ura eleiza lekutzat.

Nola gero ta gero erria geitzen zijoan, eskatu zuten apaiz jaun gei-ago eliz serbiziorako. Erregeak biraldu zuan On Diego de Yanguas Zumarragara ikusi zezan premirik zegoan eta ezaguturik beren arrazoa, izendatu zituzten apaiz buru bat eta iru benefiziadu zeñak bertako semeak izan biarko zuten.

Gai onetan izan zuan erriak eleiz-zuzerjauarekin auzia zergatik onek izendatu zuan apaiz jaun bat erriko semea etzana eta arrazoa eman zitzaion erriari.

Arrezkero daukate arrande au Balmediano-ko Markesaren familiak, zergatik diraden Lazkano-ren jatorrikoak.

Nondik daukaten arrande au ezta kigu gauza garbirik; izan liteke idukitzea erregeari mesederen bat egin ziotelako.

Antigua-ko Eleizachoren ordean jaso dan Eleiza da ederra eta galanta. Ikusi degun bezela 17-garren eunkidaren asieran bukatu zuten eta dorre berria 1713-ko urtean.

III

Antigua-ko Ama Birjiniaganako jaiera dago chit zabaldia eta bai Zumarraga-ko, bai beste inguruetako jendeak etortzen dirade maiz bere laguntasunaren billa. Beraren bitartez egindako mirariak ez badirade Lourdes-ko eta Aita San Antonio Urkiolakoaren beñi otsanditsuak, ez dirade orregatik balio guchigokoak.

Urte guztian barruan ikusten dirade gurasoak bere seme alabak besoetan dituztela igotzen mendi gallur artara, Ama Birjiniaren laguntasunaren billa, batez ere aurrak askatu ditezen izketan. Orretarako iru ostilaretan juaten dirade eta iristen dute zeruko laguntza.

Eziñ genezake jarri emen mirari sinlataturik, baiña galdetzen bade-gu inguruetako jendeari, denak ao-batekin aitortuko dute zenbait eta zenbait mirari egiñ dituan Antigua-ko Ama Birjiniak.

IV

Urteoro uzta illaren bian egiten da erromeria eleizacho onetara. Bezpera arratsaldetik juaten dirade erriko gizonak eta sinlatzen dituzte jan lekuak eta gañerakoak.

Urrengo egunean goizen goizetik esaten da meza, baserri inguruetako jendearentzat ta zortzirak aldean irteten da prozesioa premileizatik, danboliñ soñu eta dantzariakiñ.

Gora allegatutzian esaten da beste meza bat eta azkenik meza nagusia, musika oso ederrarekiñ.

Dantzariak sartzen dirade eleizachoen buruan eta Ama Birjiñaren onetan dantzatzen dute ezpata-dantza. Eztakigu nondik datorren oitura au. Kondairak bakarrik esaten dute Zumarragatarrak gisa onetaneskerak ematen zizkatela Ama Birjiñari guda-egintza ondorean, baiña gauza au eztago ondo progaturik.

Dago erromeri au chit zabaldua eta inguru guzietako jendeak etortzen dirade egun orretan, batzuk promesa otsean eta beste batzuk egun on bat pasatzegatik.

V

¡Antigua-ko Birjiña maitea! Or zaude mendi gañ batean ezkutaturik, alde guzietan mesedeak zabalduaz. Etzaitez aztu zure erriko semeetaz eta oietzaz oroitutzian biurtu itzazu nigan ere zure begi errukizkoak.

IGNAZIO BELAUSTEGI-KOAK.

Billarreal Urrechua-koan.

ZUMARRAGA-KO EUSKAL-FÊSTAK

EUSKAL-ITZ-JOSTALDIEN EGINTZA

Donostiako Euskal-itz-jostaldien Batzarrea dator gaur Zumarragara, kontu ematera, bear dan errespetoarekiñ, leku au onratzen duten entzule guztiai, zer nolakoa izan dan, aurtten, izkribatzalle eta musikalarien indar-neurtzeetan, batzar epalle bereziak erabaki duten sari emaldia.

Arreta aundiarekiñ esamiñatu ondorean aurkeztu diran moldaera guziak, zeñen agiria egiten dan urteoroko Oroimengarriyan, irabazi dituzte sariyak, izkribatzalleen artean: On Ignazio Belaustegi, On Biktoriano Iraola eta On Marzelino Soroa-k, Zumarraga-ko erri eta bere seme ospatsuben kondaira eta doayak, Ama baten negarra eta Ezerez ta festa izendatzen diranagatik. Irabazi dituzte aldearak On Juan Ignazio Uranga, On José Artola, On Ignazio Belaustegi, On José Ganboa eta On Juan José Belaustegi-k, Enadaen elkartasun maitatiya, Ama eta semechoa, Antiguako eleizachoaren kondaira, Mariya eta Ama baten zoriona, izentzat dituztenengatik. Irabazi dituzte aipamen onragarriyak On Ramon Gelbenzu, On Felipe Arrese Beitia eta On Elías Gorostidi-k, Legazpiren talluntzaren onean, Arbolak eta Amoriyo firmia izendatzen diranagatik.

Musikalarien artean irabazi dituzte sariyak: On Eduardo Mokoroa, On Kándido Buenechea eta On Ildefonso Lizarriturri-k, lenbizikoa k Nere doñuak azalkaitzat duen Euskal-kanta moldaeragatik, eta azkeneko biyak Damugabia eta Gura det izentzat dituzten zortzikoagatik. Zumarraga-n, 1899-ko Agorrraren 18-an.

BATZARREAREN IZENEAN:

Dianagusia,

Goarpelaria,

ALFREDO DE LAFFITTE.

ANTONIO ARZÁC.

Aditzera.—Irakurtzalleen artean sariya irabazi du On Domingo Anonegi-k eta aldeera On Julian Urruzola-k.

ÍNDICE

DE LOS TRABAJOS LITERARIOS Y MUSICALES PRESENTADOS Á LOS CERTÁMENES DE 1899

CELEBRADOS EN ZUMARRAGA

Número según orden de recibo	LEMA ó TÍTULO	Tema ó materia CON SUJECCIÓN AL PROGRAMA
1	Ariyo nere dirua	Fuera de concurso
2	Uda berriko kantua	2.º
3	(Sin lema) Coro á cuatro voces de hombre.	Música
4	Amoriyo firmia.	5.º
5	Amets gozoa.	5.º
6	Legazpi aundiyari.	2.º
7	Sendarkirotxa	2.º
8	Karidadea	2.º
9	Gau zoragarriya	2.º
10	Zumarraga eta bere gizon argidor-tarrak	1.º
11	Legazpi zanari	2.º
12	Enadaen elkartasun maitatiya	2.º
13	Ama bat	2.º
13 ^a	Kabira.	2.º
14	Coro á cuatro voces de hombre	Música
14 ^a	Zortziko para banda de tamborileros	Música
15	¡Euskera gañual!	2.º
16	Euskeria. Zortziko para banda de tamborileros	Música
17	Jakob eta bere semiak	2.º
18	Osaba gorra	5.º
19	Legazpi-ren talluntzaren oñean	2.º
20	Gura det. Zortziko para banda de tamborileros	Música

Número según orden de recibo	LEMA ó TÍTULO	Tema ó materia CON SUJECCIÓN AL PROGRAMA
21	Ama baten negarra	2.º
22	Bildurraz eta pozaz	2.º
23	¡Ara...ots!	5.º
24	Zeladore baten estutasunak	5.º
25	Ezerez ta festa	5.º
26	Omnia et semper pro patria	1.º
27	Chalupa baten mariñeldia-ri	2.º
28	Arzagokia. Suite para Orfeón.	Música
29	Nere doñuak. Escena coral para Orfeón.	Música
30	Uso bat	2.º
31	Danboliñ soñua. Zortziko para banda de tamborileros.	Música
31 ^a	¡O arbola santua! Coro á cuatro voces de hombre	Música
32	Zortziko para dos silbos y silbote	Música
32 ^a	Bizi bedi Euskalerria. Zortziko para canto y piano.	Música
33	Pekatua aitortzea	5.º
34	Arbolak. Ipuia	2.º
35	Antigua-ko Eleizachoaren kondaira.	4.º
36	Ama baten zoriona	5.º
37	Donostiyari	2.º
38	Ama eta semechoa.	2.º
39	Mariya.	5.º
40	Lore zuri bat. Zortziko para silbos	Música
41	Zumarraga. Zortziko	Música
42	Nere sorterrikuai. Coro basco á cuatro voces	Música
43	Damugabia. Zortziko para banda de tamborileros	Música

San Sebastian, 15 de Agosto de 1899.

Por el Consistorio:

El Presidente,
ALFREDO DE LAFFITTE.

El Secretario,
ANTONIO ARZAC.

Euskal Fiestas
ZUMAYAN

OROIMENGARRIA

Uri ontako Bilguma
Bereziaren erabakiz
Argitaratua

1900

JUEGOS FLORALES
EUSKAROS EN ZUMAYA

Memoria

publicada por acuerdo del
Consistorio de esta ciudad

EUSKAL-FÉSTAK ZUMAYA-N

1900

Juegos florales euskaros en Zumaya

EUSKAL-FÉSTAK

ZUMAYA-N

1900

FIESTAS EUSKARAS

en Zumaya

1900

Donostian

VICTORIANO IRAOLA-REN MOLDIZKIDAN

EUSKAL-FÉSTAK ZUMAYA-N

1900

(EUSKAL-FÉSTEN XIX. ^{garren} URTEA)

Donostiako Euskal-itx jostaldien Batzarreak, gure euskara eder, itz-kribu eta musika jatorriztik ditugunak alegiñ guztian gorde eta zabaltzeko egiñ-pideari beti leyal, argitaratzen du, Gipuzkoako Diputazio chit goituaren erabakitzari jarraiturik, eta bere baimenarekiñ, aurtan Zumaya-n egiñ bear diran Euskal-fésten azaldea, prestaturik ontarako ondoren agertzen diran indar-neurtz eta jostagudak.

AZALDEA

IZKRIBATZALLÉEN INDAR-NEURTZEA

Euskal-izkuntza jakindeak zabaltzen sayatzen diran izkribatzalleai lanbide onragarri onetan aurrera ere jarraitzeko limurkaritzat, emango zaizkate ondorengo sari oek:

1.^{ko} LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, euskarazko itzlarri eta edozeiñ probintziko izkeran egintako lanik onenari, adierazten dirala, garbiro, Zumaya-ko gloriya kondairarrak eta bertako seme argi-dortarren doayak.

2.^{garren} LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, edozeiñ gai, neurri eta euskal izkera motan jarritako itz-neurtu edo berso moldaera ederraren egilleari. Eziñ opako dute sari ontara, iru bider sari au bera irabazi dutenak, baña izkribatu lezateke indar-neurtzaz kanpora, beren moldaeren ofean au agertzen dutela, eta emango zayo onenari *Bitezar onragarri bat*. Erabakitza au bera dagokie, osoro, Musikalarien indar-neurtzearen iru sariei.

3.^{garren} BERROGEI TA AMAR PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, 15-tik 30 urtera bitarteko euskal-irakurlerik onenari, Gipuzkoako izkeran eta Batzar-epalleak siñalatuko dion beste batean, ala itz-larri nola neurtu-etan.

ALDEERA *Ogei ta amar pezeta eta bitezarra*.

4.^{garren} EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, San Migel Artadiko premileizaren kondaira, itz-larri ta Gipuzkoayo euskal-izkeran obeto egiten duenari.

5. garren EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, jostiruditar moldaerik onena, itz-neurtu edo larrietan eta Gipuzkoako euskal-izkeran egiten duenari, gaya izan litekela ala negargarri nola pozgarri motakoa.

ALDEERA. *Berrogei ta amar pezeta eta bitezarra.*

6. garren LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, itz neurtu eta Gipuzkoako euskal-izkeran obeto aurkezten duenari Oikiyako ibar alai eta ugaritsuaren izaera, batez ere nekezaritzari dagokionez.

7. garren DIBUJATZEKO KAJACHO EDO GIS ONTAKO BESTE SARI BATZUEK, ordu laurden batean euskaraz ongiyena irakurri eta izkribatzen duten neska eta mutillentzat.

MUSIKALARIEN INDAR-NEURTZEA

1. ko EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, lau gizonek batean kantatzeko moldaerarik onenari, jatorrizko euskaltasun eta besteren antzik-eza dituela.

2. garren LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, danboliñ-talde osorako egokiena antolatua aurkezten dan zortzikorik jatorrena danari bere otseztietan. Talde osoak izan bear ditu bi chistu-danboliñ, chistulodi bat eta atabala.

3. garren EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, zortziko ori ongiyena jotzen duen danboliñ-talde osoari.

ALDEERA. *Irurogei pezeta eta bitezarra.*

(Ikusi bedi Izkribatzalléen indar-neurtzearen 2-garren sariari dagokion erabakitza).

BERSOLARIEN JOLASBIDEA

Egingo da Euskal-erriko bersolarien bilkida eta jostaguda bat, emanik LAROGEI PEZETA, erdira, bi onenai, au da *berrogei pezeta* bakoitzari.

OARKERAK

1. ko Indar-neurtze oetarako aukeratzen diran lan guziak bialduak izan bear dute korrioaren bidez paper bilgo ziertotu edo zertifikatuetan, zuzende onekiñ: SEÑOR SECRETARIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES EUSKAROS.—SAN SEBASTIÁN.

2. garren Lan guziak bialdu bear dira indar-neurtze oetarako, esan dan eran, datorren Abuztuaren 15-erako.

3. garren Lan bakoitzak ekarriko du barrenen paper-bilgo ichi bat, ipiñirik bertan izkribatzallearen izen eta izengaña edo lonbrea, non bizi dan agertzen duela.

4. garren Musikalarien lanak esaminiatuko dituen Batzar-epallea egingo dute iru maisu euskaldun jakintsu ezagutuak, eta bere erabakidaren

kontra alchatzeko ez da eskubiderik izango, ala nola izango ez dan ere izkribatzalléen artean.

5. garren Indar-neurtze ontan aurkezteko prestatu nai duten danboliñ-talde osoai emango zaye saritua izaten dan zortzikoaren paper-irudia aurrez bear dan denborarekiñ, Batzar-epalleak argitu dezan batere dudarik izango balute.

6. garren Izkirazko moldaera guziak esaminiatuko ditu Euskal-itx-jostaldien Batzarreak eta sarituak izaten diranetatik batzuek moldizkiratuko dira osto banaketan, beren egilleai ogeina emanik.

7. garren Sarituak izaten diran izkirazko moldaera guziak ipiñiko dira Batzarrearen urteoroko Oroimengarrian, jostirudirakoaz kanpora, batzuek emanik beren egilleai, Diputazio chit goitu eta beste batzarreai bezela.

8. garren Batzarrearen goarpelariak irakurriko du moldaeren erabakida sariemaldiko otsandigoan.

9. garren Irakurriko dira sarituak izaten diran izkribuetatik ortarako luziegi ez diranak.

10. garren Emango zaizkate sari, bitezar eta osto moldizkiratuak, oek jasotzera aurkezten diran egilleai.

Donostian, 1900-eko Garagarrillaren 15-ean.

Batzarrearen izenean:

ALFREDO LAFFITTE,

Dianagusia.

(Diputazio chit goituaren Bilguma-ri aurkeztua, Garagarrillaren 18-an).

ANTONIO ARZÁC,

Goarpelaria.

* * *

FIESTAS EUSKARAS EN ZUMAYA

1900

(AÑO XIX DE LA CELEBRACIÓN DE ESTOS CERTÁMENES)

El Consistorio de Juegos florales euskaros, atento á su misión de velar por la conservación de la lengua bascongada y la propagación y el desarrollo de nuestra literatura y música peculiares, ha dispuesto, siguiendo el acuerdo de la Exma. Diputación provincial de que las fiestas euskaras correspondientes al presente año se celebren en Zumaya, formular el efecto los certámenes que aparecen á continuación:

PROGRAMA CERTAMEN LITERARIO

Como modesta recompensa que sirva de lauro y de estímulo á los escritores que se dedican al cultivo de la literatura bascongada, se concederán los premios siguientes:

1.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor trabajo en prosa euskara y dialecto guipuzcoano, sobre las glorias históricas de Zumaya y méritos de sus hijos ilustres.

2.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor de la mejor composición poética, escrita en cualquiera de los dialectos del idioma euskaro, con libertad de asunto, metro y extensión. No tendrán opción á este premio quienes lo hayan obtenido tres veces, aunque podrán presentarse fuera de concurso, haciéndolo constar así al pie de sus composiciones, y se adjudicará á la más notable un *Diploma de honor*. Estas reglas serán aplicadas, en su fondo y forma, á los tres premios del Concurso musical.

3.º Un premio de CINCUENTA PESETAS Y DIPLOMA al lector de 15 á 30 años de edad, que mejor exprese é interprete la lengua bascongada, en prosa ó verso, tanto en el dialecto guipuzcoano como en otro que le señalará el Jurado.

ACCESIT. *Treinta pesetas y diploma.*

4.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA al autor de la mejor monografía, en prosa y dialecto guipuzcoano, acerca de la primitiva parroquia de San Miguel de Artadi.

— 7 —

5.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA al autor de la mejor obra dramática en prosa ó verso y dialecto guipuzcoano, pudiendo ser de género serio ó festivo.

ACCESIT. *Cincuenta pesetas y diploma.*

6.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA á la mejor descripción en verso euskaro y dialecto guipuzcoano, acerca del fértil y pintoresco valle de Oiquina, especialmente bajo el punto de vista de las labores del campo.

7.º Varios premios consistentes en ESTUCHES DE DIBUJO Ó OBJETOS ANÁLOGOS para niños y niñas que mejor lean y escriban en bascuence, durante un cuarto de hora.

CONCURSO MUSICAL

1.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor coro á cuatro voces de hombre, que se distinga por su originalidad y acentuado carácter euskaro.

2.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor *zortziko* genuinamente euskalduna en sus diseños melódicos, escrito para ser ejecutado por una banda completa de tamborileros, compuesta de dos silbos con thun-thun, silbote y atabal.

3.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA á la banda completa de tamborileros que mejor ejecute dicho *zortziko*.

ACCESIT. *Sesenta pesetas y diploma.*

(Véanse reglas referentes al 2.º premio del Certamen literario).

SESIÓN DE BERSOLARIS

Se celebrará una sesión de improvisadores populares en lengua euskara, adjudicándose OCHENTA PESETAS, por mitad, á cada uno de los dos que más se distingan.

ADVERTENCIAS

1.ª Todos los trabajos con opción á estos concursos deberán remitirse por correo, en pliegos certificados, con sobre al Sr. SECRETARIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES EUSKAROS.—SAN SEBASTIÁN.

2.ª El plazo para la presentación de los trabajos espirará el día 15 de Agosto.

3.ª Todo trabajo contendrá un sobre cerrado con el nombre del autor y señas de su domicilio.

4.ª El Jurado que ha de juzgar los trabajos musicales estará formado por tres maestros bascongados de reconocida competencia, y su fallo será inapelable, así como el del Consistorio respecto á los trabajos literarios.

5.ª A las bandas completas de tamborileros que se inscriban para presentarse al concurso, se les facilitará la copia de la obra premiada con la suficiente antelación para que el Jurado pueda aclarar cualquier duda que se les ofrezca.

6.ª Todas las composiciones literarias serán examinadas por el Consistorio, y algunas de las que resulten premiadas serán impresas en hojas sueltas, regalándose veinte ejemplares de cada una á sus autores.

7.ª Todas las composiciones literarias premiadas se incluirán en la Memoria anual del Consistorio, á excepcion de la obra dramática, regalándose ejemplares á sus autores y á la Excm. Diputación y otras corporaciones.

8.ª El secretario del Consistorio dará lectura del acta en la solemne distribución de premios que se celebre.

9.ª Se leerán las composiciones premiadas, cuya extensión lo permita.

10.ª Se hará entrega de los premios, diplomas é impresos expresados, á los autores que se presenten á recogerlos.

San Sebastián, 15 de Junio de 1900.

Por el Consistorio:

El Presidente,

El Secretario,

ALFREDO LAFFITTE.

ANTONIO ARZAC.

(Presentado á la Excm. Comisión provincial en sesión de 18 de Junio).

ERREGIETAKO FERIYA ⁽¹⁾

ERRI CHIKI BATIAN

On Ignazio Belaustegi apaiz jaunari donkitua.

Bitezar onragarriya Zumayan irabazitako moldaera

I

— Nola ematen duen argiya
egun berriyak zabaldutzean,
nola alaitzen diran soroak
intzak gozoro laztandutzean,
iturri chiki esnatzen dana
chor chor agurka bere pozean,
ala dirade iru Errege
Sortaldetikan jende taldean,
saroirik saroi, ibarrik ibar
joango diranak gaur arratsean,
izar argiyak lagun egiñaz
gozoz Belena zuzen bidean,
zeren ezdiran oyeratutzen
izarrak, lagun diradenean.

Lotaratu zan aize biguna
usai gozozko lora gañean,
astindu eta zabaldutzeko
egal ariñak, esnatutzean;
alchatuko da berrionaren
ekartzallea eguantzean,
geldi emanaz bere begiyan
argi doi doya mendi atzean
eta ondoren eguzki printzak
lanbro urtsuak garbitutzean,
sortuko dira urrezko soñak
diz diz egiñaz mantu luzean,
zaldi ederrak ariñ jiriaz
mundu osua ordu betean,
banatuaz chit pastel goñuak
jostalluchoak, leku danean,
mutilcho bizi diranarentzat
landechean ta eche pobrean.—

(1) Fuera de concurso

Onela ziyon erri chikiko
apaiz on batek, chit boz aulean,
mutiko koškor berritsuari
echerakuan, illun aurean,
chigor bidera ateratu ta
jartzen ziranak jiran urrean,
bere eskua musuz bustiyaz
ziñez leyaka ta jan nayeon,
zirrindatuaz bizkar gañeko
manteo sarra ichumenean,
erabilliyaz ostoak nola
arbolak galtzen dituztenean.

—¿Beraz benetan? oju larriyan
galdetzen ziyen apaiz jaunari.

—Bai, nere ume biyotzekuak—
itz eztitsuan gozoz berari
erantzun eder atsegini artan
poza sartuaz mutill ayeri.

—Orain echera zuazte danak;
afaldu eta esan amari,
oyeratzeko erreztuaz
loak artzeko Jesus onari
eta goizean esnatutzean
leyo chuluan, joaten dan ari
an arkituko ditu feriyak
guztiz politak eta ugari.—

Entzun da mutill biurritsuak
sošo goiztarren gisa kantari
bakoitzak bere erregaliyak
pachandi aundiz alkar kontari,
banandu ziran choratu nayan
zabaldutzero mundu danari,
erretoriak bidez deituaz
bere atean echekoari.

—¿Eman bezayo, erregutuaz
bear guziya Erregeari,
zabal dezaten gaur arratsean
neurri gaberik zorion ori,
pechuan ezti egiazkuak
fedez sentitzen dituztenari....
¡ala gai onez naidakiyola
zeruetako Jaun aundiyari!—

Kazkarabarrak oyera ziran,

zentzu gabeko oju lariyak
etziñ orduko loak artuak
egiñaz amets zoragarriyak.

Manta azpiyan bildurik kizkur
nola chuluan erbi chikiyak
gorputz zegallak arillen gisa,
idurituaz gauza aundiyak.

Zerua urdiñ, izarrak milla
argi emanaz, zoro jaikiyak;
iru Errege Sortaldetikan
ikustekuak, miragarriyak.

Ordu onian ezkutatuak
odoi illunak, laño churiyak
ta errenkara luze luzean
mendi arkaitz-dun, arbol tantaiyak,
idurituaz amets gozoan
zirala beren zelatariyak.

Gamelu (1) nabar lepo uztaitu
eta konkorr-dun izugarriyak,
beren gañean ondo beterik
tontorreraño zume saskiyak
eramanaz chit kontuz aurretik
mutill beltz morroi serbitzariyak.

Autsak alchiaz zeruetara
indar aundiko zaldi biziya
eta atzetik errenkada bat
igarotuaz bide goitiyak,
nola arrano ausarta gaisto
begi zorrotz-dun arrapariyak.

¡Amets gozotsu atsegintsuak
pozturik beren iruditiyak,
zabaldurikan biyotz samurrak
ume fedetsu jostalariyak,
¡zer zorionez jaikiko ziran
jabetutzero beren feriyak!

II

Egun sentiyan kanpan torreko
argi-ezkillen *tin tan* otsera,
deituaz alai errikoari
jai egun ura ospatutzero.

Eliz illun bat, choko chokuan
argi ontziya zarchua bera,
emanaz argi eskas doi doya

(1) Oamollo.

zirudiyena loak artzera.

Amonachuak irten ziraden
illobarekiñ fedez kalera,
illargiyaren argi ubelak
lagun egiñaz eliz-echera,
zeruetako bide zuzenak
nola ziraden erakustera.

Meza santua entzun da gero
biltzeko denak leku batera,
amonachuak errez lajata
salto pozian ziran atera,
aize iparrak ondar chechien
moduan dena zabaldutzera.

—Neri pastel bat kremaduna ta
artua baña aundiyagua;
talo beruan guritutzen dan
gazta bañaren guriyagua.

—Neri tronpeta luze luze bat.

—Neri tanborra ots aundikua,
echealdeko Juanenak baña
amar aldiz ots geyagokua.

—Neri abarka-zapiyak eta
lotzeko soka biur sendua.

—Neri zaldi bat korrikariya.

—Ez aldeko obe almendrazkua?

—Nik pistola bat basoko pizti
gaisto guziyak *pun* illtzekua.....

—Zeñ da ill kontu ari dan ori?

Zeñ da diyona, Jaun zerukua!....
apaiz onaren boza entzun zan
gozotsua ta egiazkua.

Beraren gana beso zabalka
egaatutzen dan gisa usua,
ariñ joan ziran far-irrichuan
musututzera bere eskua,
bor bor itzian ariyaziyan
jaiki eta zer izandakua.

—Ez nizuten nik esan maiteak
guziya zala sinistekua?

jizan zaitezte umill leyalak
egiaz beti esandakua
eta Jaunaren aldamenian
billatutzen du onak lekua!

Gero emendik joango gerade
erakutsiyaz fede sutsua,
adoratzera Erregiak ta
alabatzera egun santua.

—Baña negarrez zeñ dago emen?
diyo jasorik nagi besuak.

—Josecho dago!

—Zer du Josechok?

gnere mutilcho pocholochuak?

—Atoz nigana; jkonta nazazu!

emanaz musu chit eztitsuak,

patrikeratik ateratuaz

isil zediyen gauza goñuak.

—Amari zerbait egiñ altzayo

nola egiten duten gaistuak?

—Ez, jauna; ezta orlako ezer!

—Maite dituzu zuk gurasuak!....

Zeñ dezu bada orla negarrez?

Zeñ dira zure gaurko izuak?

—Jauna, amari ikusi dizkat

begiyetatik beera malkuak

eta negarrez orrek jarri nau

zergatik diran mingarrizkuak.

Au esan eta kanporatutzen

zitzaizkan samin zispiriyuak.

—Ta zer geyago!

—Jauna, eztakit,

baña diyonez aitonachuak,

nere arreba chiki Julita

zeruratudu gaur Jaungoikuak!....

—Jesus nerea! amarentzat zer

naigabea ta ordu mintsuak,

—ziyon— apaizak boz itzaliyan

emanaz doi doi, nagi pausuak,

beraren jiran bildu nayan

atsegintzeko pozgabetuak....

Itzikan gabe, alkar begira,

denak aif illun, aif tristetuak,

sentiyaz zerbait konta eziña

ume jostallu ayen pechuak,

banandu ziran isil isilik

beren echera! Jizagaiñuak!

VICTORIANO IRAOLA.

U ME Z U R T Z A

Larogei pezetako sari bat eta bitezarra Zumayan irabazitako moldaera.

¡Ai au bakardadia!
¡au samintasuna!
¿zerk bururatutzen dit
gaur zorotasuna?
¡barrenen igartzen det
eroritasuna
naigabea, estura
ta eritasuna,
itz batian, laburtzen
nere osasuna!

¡Ama bat nuben eta
orain batere ez!
¡nere begiyak malkoz
estaliyak daudez;
biyotza ere daukat
betea naigabez,
ezin sosegaturik
biziro negarrez,
urratzeko zoriyan
penaren indarrez!

¡Arkitzen naiz tristura
ikaragarriyan,
benetako pena ta
estura larriyan,
nere pentsamentura
dakartan guziyan!
egun bat onik ez det,
nago aspaldiyan
penaren nekeakin
lertzeko zoriyan.

— 15 —

¿Lorientzat udaran
nola da aizia
orri tartian ariñ
jostatzen pasia?
ala zan neretzako
zure asnasia;
¡arrek jarritzen ziran
barrena asia
kendurikan baneukan
iñoz oñazial

Zu zifan ama, nere
belar sendariya,
gordelari ona ta
zuzen gidariya;
zu gabe naizenetik
senti det larriya,
eta nere biyotzak
daukan egarriya,
ezin esan liteken
ainbat da aundiya.

¿Nola ez naiz egongo
barrendikan min
biyotza arki bazait
betea saminez,
odol ta amoriyo
denak irakin
dardarazun geyago
sufritu ezinez?
¡penak zoratuko nau
esaten det zinez!

¡Jaunak deiturik gora
bere ingurura,
mereziya zenuben
betiko lekura,
aingeruakin igo
zifaden zerura!
naigabe denak nigan
dira gaur ingura
¡Ama maitea gabe
ausen da tristura!!

¡Zeñen goñoro emen
ninduzun maitatzen,
ni zoriontzen iñoiz
etziñan aspertzen;
eziñ esan dan ainbat
ninduzun lastantzen,
ni ondo ikusirik
ziñan pozkidatzen
eta kopetachoa
zeniran musutzen.

Gozotasun iturri
berdiñik eztana,
pozez inguratutzen
nintzan zuregana;
elkarri egiñikan
begiratu bana
zuk esaten zeniran
¡goñoro... lastana,
ta nik abo betian
biyotzetik... Ama!

Ama bai, ama, itzik
onena munduan,
beñere aztu gabe
dabilkit goguan,
nere errayetako
naitasun senduan,
egunaz eta gabaz
nabillen lekuan,
loriak usai ona
dabilkin moduan.

¡Etzait neri aztuko
sekuletan ama,
zure azken musua
eman zenirana,
lastandu ta esanaz:—
Tori... seme... on...a.
Ori da oroikarri
beti daukatana,
biyotzian piñtua
darabilkitana!

¡O, zenbat aldiz gora
begiratzen detan,
ote zeran ageri
izar tarte ortan;
orduak igarotzen
ditut nik frankotan,
bañan alaz guziyaz
egon arren ontan
begiyak jartzen zaizkit
negarrez malkotan.

Amoriyo gozoaz
oso beterikan,
otoitzak maiz egiten
ditut emendikan,
eskeñiyaz zuretzat
biyotz erditikan;
Jaunari grazi on bat
or eskaturikan,
¡arren! lagun zadazu
beti zerutikan.

¡O, Jauna! zaudezena
zeruko tronuan,
dituzula aingeru
pillak inguruan,
iltzen naizenerako
ar nazu goguan;
lekucho bat or egiñ
zaidazu zeruan,
izan nediñen nere
amaren onduan.

JOSÉ ARTOLA.

AITON BAT ETA NI

Berrogei ta amar pezetako aldeera eta bitezarra Zumayan irabazitako moldaera

Donostiyatik Oyarzunara
bakar bakarrikan joanik,
nere denboran ezditut pasa
alakoşeko egunik;
baserricho bat ikusi eta
arañon irichi nairik,
abiya nitzan betikan gora
egualdi onak pozturik,
ez nuen uste bide aiyetan
alako gauzik zegonik,
urte batzuek igaro arren
oroitutzen naiz oraindik.

Gaztañ arbolak chit sall aundiyak
piku eta gereziyak,
udare gazte azi berriyak
inguruban sagastiyak,
elurra egin balu bezela
lore zuriz estaliyak,
ala ikusi nituben bada
ango alderdi guztiyak,
sasi tartian kantari berriz
isildu gabe choriyak;
batek gustora begiratzeko
aiyechekek dira tokiyak.

Baserrirañon irichi eta
arrire begiraturik
arriturikan gelditu nitzan
ura ala ikusirik;
eche zarra zan, oroitutzen naiz
askotan ere geroztik
nola zegoan untzaz gañetik
dana oso estalirik;
ala negola aiton bat irten
neregana zan atetik,
eta galdetu ziran aitonak

— 19 —

galdakizu euskerarik?

Aiton arrenchen leiyaltasuna
ainbesteraño izanik
bere onduan eñeri nitzan
saski zarcho bat arturik:
ez nuen uste naiz entzun arren
alako euskaldunik zanik,
ura atsegiñ zoragarriya
an iruki nubena nik,
etziran beste gauzik esaten
eskubetatik eldurik:
larogei urte baditut bañan
etzait aztu euskerarik.

Galdetu niyon, aita, beorrek
urte asko ditularik
gmundu onetan euskera baño
alda itzkuntza oberik?
erantzun ziran kolore zuri
zitubenak gorriturik
orlako gauzik ez neri esan,
besuak gora jasorik,
ezda izandu, ezda izango,
zuri esaten dizut nik,
orain ta gero ama euskera
berdintzeko itzkuntzarik.

Beorrek ere chit ondo daki
aitona aspalditikan
ama euskera nola dabillen
arrunt iya galdurikan:
bere denboran bizitu dana
eziñ gorá jasorikan
oraiñ bezela etzubelarik
etsaiyarik ondotikan
lenago gaizki balin badago
gaizkiyo jarri nairikan,
beti betiko nai lutekenak
ebaki zañetatikan.

Chutik ikasi baño lenago
entzuten dira itzketan
erdal-erriyen antza emanik

asko amen besuetan;
gure itzkuntza atzentzen aida
aspaldiko urtietan,
sinistu bedit aiton leyala
esaten diyot benetan,
au nabaiturik iñoiz egoten
naizela oso penetan,
oroiturikan orlako gauzik
etzala nere gaztetan.

Batek euskera entzun naibadu,
aitona, zait iruditzen
mendi aldia baño oberik
zalla dala topatutzen;
erriyan beste gauzarik ezda
alde danetan aditzen,
erdera dabil bazter guztiyak
aspalditikan nastutzen,
ama euskera estali nairik
asko dira sayatutzen,
orrengatikan esaten diyot
naizela bada bildurtzen.

Erantzun ziran: ama euskera
ezda aztuko iñondik
leku askotan dakitelako
euskal-erriyan oraindik;
indar geiyago artu lezake
gaur orla egonagatik,
seme jatorrak asten bazaizka
laguntzen aldamenetik;
zarra naiz, bañan oraindikere
nik beintzat nere aldetik
zaituko diyot bizitu dedin
beste guztiyen gañetik.

Aita, beorrek bezela beti
nik ere nai det euskera,
ez det ikasi nik oraindikan
zale ez naizen erdera;
ez det damurik gaur etorriya
Donostiyatik onera
etzairalako lagun oberik
etorri aldamenera;
penaz nijua esaten diyot

goitikan beera ostera,
agur, aitona, urrena artian,
berriz ikusiko gera.

Kayetano Sanchez Irure.

ZUMAYA-KO ERRI ETA BERE SEME GOGOANGARRIEN KONDaira

Larogei pezetako sari bat eta bitezarra Zumayan irabazitako moldaera

Asiera

AZALKAYA: Historia est magistra vitæ.
Cic.

Denpora guzietan izandu dute erriyak beren jatorriya ezagutzeko deseo irazekiya. Aspaldi onetan lan asko egiñ da gai ontan, batez ere gure probinzi goituan, eta beragatik dakigu zeñ jatorri sinlatua daukan eta zenbait eta zenbait eginde gogoangarri lenago estaldu eta obiratuta zeudenak agertu diran, bere kondaira moldatzeko. Baiñan oraindik, egiñak asko dirala, geiago egiñ lezake; ezta kondairalaren egitekoa beste batzuen beñ laburra. Egunetik egunera, agertzen ditugu berri balio aundikoak. Batean da, lur pian gorderik zegoan arri landuak argi egiten diguna; bestian eche zar bateko pareta eta askotan laguntzen digute, lan mota oetan, baztertu eta azturik dauden ezerez usteko paperak. Orregatik gure probinzi goituak (ezaguera aundiarekin) jarraituaz beste erri askoren bideari, ifñi ditu bere alegiñ guziak bere kondaira apaintzeko; (1) eta bakar bakarrik palta da gizon jakintsu bat, borondate gogorrekoa lan au bere gaiñ artuko duana eta diña dan bukaera emango diona.

Egia da, juan diraden urte oetan eskribatu diradela kondairarako lan balio aundikoak eta ez daukagula zergatik geigi mintzatu; baiña alaz ere egiñ dana, asko dalarik, oraindik utsuna larriak arkitzen dirade eta oiek bete eta estaltzera biurtu biar ditugu gure alegiñ guziak. Onetarako gauza egokigorik eztet ikusten ezpada, bakoitzak bere indarren neurrian zaticho bat esarri deiola, modu onetan noiz batian agertu gaitezen beste erriyen aurrian kondaira eskuetan degula, irakorten ditugula bere orrietan erriko eta erbesteetako jendeak arritzeko moduko gertaerak.

Eta gai onetan argi aundiya egiñ lezake erriyaren asiera edo jatorriya ezagutzeak, bere seme leialen egindeak argitaratzeak, baita ere jakiteak oraingo izateko modua, zergatik kondairen barruan erorten diraden gauzarik eska eta ezerezenak aif daude katigaturik bataz beste eze, edozeiñ utsegite naikoa izango litzake egindako lan guztiak beren indar eta balio guztiya galtzeko. Beste alde batetik, errezagoa

(1) Adierazi nai degu, erri guztietako zuzelekuak zuzentzeko artu duan asmoa.

da edozeiñentzako erri baten kondaira moldatzea guztiarena baño, bada bere gaiñ artzen duan pisuba ezta aif larri eta neke gogorrekoa, nola ta izango litzakian baldiñ probinzi oso batena artuko baluko. Gañera obetogo ikusi eta billakindetuko ditu alde guziak, naiz ta illunak izan; gauzarik chikienetan bere begiak esarriko ditu eta itz batian egiazko kondaira apainduko du.

Ona emen, agerturik gure chikitasunian egiñ nai gendukeana. Borondatean eztet uste ifñork irabaziko digunik. ¡Nork lezakean iduki neurri orretan beste gañerako biar biarreko indar eta jakinduriya lan au azkenengo mallaraño eramateko!

Jatorriya

Irakorten baditugu gure erriko kondairak ikusiko degu, probinzi onetako erririk geienak asi ziradela bildu eta erriyak konpontzen, guchi gora bera, denpora batian. (1) Mugitu ziraden onetara, zergatik sosegurik etzeukaten zeuden lekuetan, bada apartaturik bataz besteak eta ezereen laguntasunik gabe beren etsaye kontra egiteko, askotan gerta oi zan gelditzea miseri gogorrean. Ezaguturik Erregeak, jendearen izate triste eta penagarriya, ifñoz ere etzuten ukatu izan bere mendekuaeren erregua, eskatzen zutenian erriyak ondekidatzeko (2) eskubidea, eta modu onetan bildurik len sakabanatuta zegoen jendea eta egiñ beren bizitza eta echeak eskudatzeko modua, asiera izan zuten erririk geienak. Orregatik gertatzen da, erriyaren kondaira moldatzean, lenengo gure eskuetan erorten dan agerkaia beren jatorria ezagutzeko izan oi dala, denpora onetako paper edo agiria, au da Erregeak emandako eskubidea erriya ondekidatzeko.

Baiña, onezaz bakarrik ez dira betetzen kondairalaren desioak. Jayotzen zaizka bere buruban beste pensamentu mota asko, eta sarturik aurreko eunkidetako illuntasunian, ateratzen digu oraingo egunetako argi dizdiadira, lenagoko izateko modua. Gertatzen da kondairarekin, gizonen artian pasa oi dana. Jakifñagatik oek, zeintzuk diraden beren gurasoak eta benturaz baita ere iru edo lau jatorriz aurrekoak, alaz ere ez dirade betetzen beren desioaren neurriak alik eta ezagutu arte familiaren burubak, lenengotik asi eta azkenengoraño, aditzeraemateagatik zeñen jatorri sinlatua dakarten. Ori berbera egiñ nai genduke lancho au moldatzean; nekazariak lurra maniatzen duanian egiten duana egitea, au da, jaso lurra azpiko aldetik gora, guziya agertu dediñ kondairaren zeru garbi eta laño gabekora.

Begiratzen degunian, noiztik dakarren Zumaya-k bere jatorria, lenengo arkitzen degun papera da 14-garren eunkidan Alfonso VI-garrenak emandakoa. Orregatik bere aurreko utsun au, bete biar degu nolabait; eta naiz aurkezten ditugun arrazoiak ez badute kondairak

(1) Erderaz «Elad Media» deritzayon denporetan.

(2) Fundar.

iduki biar duan indar eta sustraya, ez ditugu urruindu biar, bada lan gisa oetan guztiak balio du, nola ta nasten ez diraden ziur dakizkigunak, dardaten ditugunakiñ.

Oarkera oek adierazi ondorean, esango degu, 1347-garren urtean Errege Alfonso VI-garrenak Valladolid-en emandako chartel edo ageriaz ondekidatu edo fundatu zala Zumaya-ko erriya. Paper onek agertzen duenez lenagotik zeuden alderdi aietan bizi lagunak *Seaz*-ko lurretan, baiña nola bere biztanleak zeuden mendi muño batean eta bi-ziro apartaturik, eskatu zioten len izendatutako Erregeari eskubidea erri bat jasotzeko Zumaya zeritzayon parajeon, eskudatu zitezen inguru aietan zebiltzan gizon gaiztoetatik. Ona emen bere itzak euskara itzulita: (1) «*Esanik guri* (dio Alfonso VI-garrenak len aitatutako paperean) *Seazko nekazari eta gizasemeak, zeña dan Gipuzkoan, daudela zabaldurik eurak eta beste asko, mendi eta eremuetan, eta gaitz eta kalte asko egiten dizkatela gizon batzuek, eta arrazoi orregatik eskatu digute mesedia, agindu dezagula alchatzeko erri bat non bizi zitezkiean gure serbizio-rako, Zumaya esaten dioten lurrian*». Emendik agertzen da garbiro, aspalditik zeukala erri onek izatea, eta Errege Alfonso VI-garrenak etzuala besterik egiñ baizik legearen aurrerako indarra ematea. Eztet uste dudarik egon lezakeanik gai onetan; baiña baldiñ egongo balira ere, beste paper batek kenduko dizkigu. Da au Sancho IV-garrenak 1292-garren urtian emandakoa, eta itz egiten du Zumaya-ko Santa Mariako Eleizaren gaiñian. «*Orregatik* (dio paper onek) *.....on eta mesede egiteagatik Santa Maria Ronzesballes-ko bapilde eta bere buruari eta gure animaren limosnarako eta gure pekatuen barkaziorako, ematen diegu Santa Maria Zumayako Bakartegia, zeña dan Gipuzkoan, bere mendi, iturri, ibai, larmendeko* (2) *eta berari tokatzen zaizkan eskubide guztiakiñ*». (3) Duda-rik eztago bada XIII-garren eunkidarako Zumayako ingurutetan bizi lagunak zeudela, bestela eziñ sinistatu genezake zertarako jaso zuten Eleiza bat batez ere konturatzen bagera denpora aietan oso urriyak zira-la Jaungoikoaren echeak eta biar biarrekoak bakarrik egiten zituztela, palta ziralako apaizak beren serbizio-rako.

Nere iritzia da bada, Alfonso VI-garrenak, erriya jasotzeko eskubidea eman zuan aurretik, gaur Zumaya-ren izenarekiñ ezagutzen degun erriya zegoala sakabanaturik emen eta an, bizi lagun askorekiñ, geie-

(1) Por cuanto nos fué dicho que los omes fijosdalgo y labradores de Seaz, que es en tierra de Guipúzcoa, nuestros vasallos, estaban derramados ellos y otros muchos por montes e por yermos y recibían muchos males y daños de algunos omes, e por esta razon enviaron nos pedir merced que les mandasemos facer e poblar una villa en que morasen para nuestro servicio en el lugar que llaman Zumaya.

(2) Vasallos.

(3) Por facer bien et merced al prior y al convento de Santa Maria de Roncesvalles e por almosna de nuestra alma e en remisión de nuestros pecados, dámosle el monasterio de Santa Maria de Zumaya, que es en Guipúzcoa, con términos, con montes, con fuentes, con ríos, con pastos, con vasallos e con todos los derechos e pertenencias que han e deben aber.

nak nekazari eta arrantzale artekoak, zeñak zeuden Santa Maria-ko Eleizaren mendean. Baiña oraindik aurrerago juan gintezke gauz onetan, len aitatutako papera gidari degula. Dio berak onela «*...Eta iduki dezatela Abade bat zeñak kantatu eta erregutu deion Jaungoikoari nigatik eta Erregiña Maria nere emazteagatik, eta Errege Alfonso gure Aita-gatik eta beren aurreko leku au jaso zutenagatik*». (1)

Ikusten denez, agerkai au eman zan aurretik, zeukan Zumaya-ko erriyak izatea, au da 13-garren eunkidaren aurretik. Ona emen paper eskribuetatik dakigun guziya. Onezaz gañera, asko esan lezake bere jatorriaren gaiñian, baiña egia esan biar badet ez naiz arriskatzen geiegi esatera, zergatik nere ustean, kondaira moldatzen duanak utzirik alde batera bere iduriaren (2) sua, bakar bakarrik artu biar ditu garbi dakizkigun berriak gertatu ez dediñ lenagoko eskribu mota batzuekiñ bezela, zeñari gure egunetan etzayon ematen ezeren indar eta federik. (3) Bildur orregatik ez balitzake zenbat gauza esan ez lezazkean! Agertuko genduke, beste batzuen iritziya jarraituaz Zumaya dala anchiñako bartulos zeritzayoten erria, baita ere agertuko genduke beste batzuen ustean nola erri onek *Orio*-kin batera eratzu (4) zuan dieronde edo errepublika bat, izenez *Morosgi*.

Dena dala, dudarik eztago Zumaya-k dakarrela bere jatorriya aspaldiko denporetatik; eziñ dezakeguna gogorkiro bayeztatu da, noiztik ekarriko duan. Ta au bera, gertatzen da Gipuzkoako erri askorekiñ. Anchiñatik dabilta jakintsuak erabaki eziñik gauzik asko gure erriya-ren gaiñian, miresten diradela bere izkuntzarekiñ, ibai eta mendiya izenakiñ; eta ez dezagun pensatu bakarrik diradela gure artekoak onela itz egiten dutenak; erbeestekoak gurekiñ parte artzen dute lan oetan, ematen diotela azkenik gure erriyari asiera ez ezagutua. Oek onela diradela gnork daki baldiñ Zumaya ere, gaur edo bigar izendatu biar-ko degun erri zarretako errunka edo listan? Siñaleen paltarik eztago, bada erri guchi egongo dirade gure probinzian onek ainbat eche lenagoko eunkietakorik daukana.

Arrezkeroko gertaerak

Urrian bizi diraden erriyakiñ gerta oi dana, igaro zan Zumaya-koarekiñ ere. Ez al zan ondekidatu erri au, berialaſen izan zituan banaitak Getaria-koarekiñ ibai baten gaiñian. Getariarrak agertzen zuten, eurak zeuzkatela ibai artako eskubide guziak. Zertan gelditu zan gauz

(1) E que tenga un capellan que cante e ruege á Dios por mí e por la reina Doña Maria mi mujer e por el rey D. Alfonso nuestro padre e por los antecesores que edificaron este lugar.

(2) Imaginación.

(3) Au gertatzen da «Falsos cronicones» deitzen zaiten liburuakiñ, baita ere Gipuzkoan eskribatu diraden beste kondaira batzuekiñ.

(4) Formar.

au ezkakigu garbiro, bada Gorosabelek dionez, Zumayako zuzelokuan danden paperak bakarrik adirazten digute On Gonzalo Moro-k Seguran 1698-ko urtean Azaroan 4-an emandako agerkaiaz erabaki zuala, jakin gabe zeinen aldera. Alaz ere sinistekoa da emango zitzaizela Getariarra partia ibayan, gelditzen zitzaizola Zumayari eskubide guztia.

Urte guchien barruan berriro ziraden lenagoko egazkiak, (1) eta beti ibilli ez zeditzen ontan, egiñ zuten agerkai bat Mayatzaren 2-an 1416-garren urtean, erabakiaz iduki zezatela bi erriyak eskubide berdina ala arrantzarako nola bere uretan ugarotzeko. Baita ere Zumayako batzar liburuetan agertzen da nola Getariako aurkeztariak, (2) 1658-garren urtian kejatu ziraden, aitortuaz Zumayako justizia nasten zala Getariarrak egiten zituzten arrantza lanetan, baita ere pagatu eraiten zizkatela ateratzen zuten burniagatik, izanik zeudela libre eta eskubideakiñ. Probintzi-ko batzarra zegoan bildurik Zumayako erriyan eta aditurik berak izendatutako aldimaitza (3) erabaki zuan Zumayaren alde, agertuaz onek zeuzkala eskubide guziak fundazioko gallalduatik. (4) Alaz ere agindu zuan, aurrera Getariako erriyak etzezala ezerchore pagatu len esandako gaian eta bai bakar bakarrik erbeesteetarrak.

Deba-ko erriarekiñ ere izan zituan banaitak, Mendaro eta Azpeitia-ko mugaren gañian, zeñak erabaki ziran 1390-garren urtean.

Aurreko buruan agertzen dan bezela *Seazko* lurak, Zumaya ondekidatu zan garaian, gelditu ziraden erri onen mende. Bada 1480-garren urte inguruetan ala *Seazko* nola Oikina eta Aizarnazabal-ko biztanleak apartatu nai izan zuten aren mendetik, eta nola pensatu, ala egiñ zuten inori kontu eman gabe, ifintzen zirala Zestuaren azpian. Ez al zuan jakin Zumayak aiek egiñ zutena, berialašen alchatu zan kontra, aitortuaz bere arrandea, ala lenengo agerkaiaz nola geroztik egindako bapildeaz. (5) Etzioten baliatu erri aiei egindakoa, bada 1486-garren urteko Azaroaren 9-an, Tordesillas-en erabaki ziran banaita oek, aginduaz jartzeko gauzak lenago zeuden moduan. Onela pakia egiñ zan denpora puska baterako, au da 1629-garren urte arteraño, noiz berriro ziran Aizarnazabal eta Oikina-ko erriyarekiñ. Baita ere agertzen da nola 1680-garren urtean Zumayako erriyak, lenagoko baldindearikasorik eman gabe, saldu nai izan zituan erriyan, kanpotik ekarritako arduak eta len baño garestiago. Orregatik len izendatutako erriyak eza gutzera eman zuten probintzi-batzarren aurrera Zumayaren portamentuba; baiña aif gogor eta zekenak zeuden bi aldeetakoak eze, Diputazioak utzi izan biar zuan auzia erabaki gabe, Alaz ere, azkenik, jarri ziran On José Lazkaibar Balda-k egiten zuanera, eta onek garbiro ifiñi

- (1) Cuestión. Onela Nobia eta Salzedo-k.
- (2) Comisionados.
- (3) Comisión.
- (4) Privilegio.
- (5) Convento.

zituan bakoitzaren eskubideak 1698-garren urteko Abenduaren 6-an egindako paperez. Dirade oek: I-koa. Ala kontribuzioren partizioa egiteko nola Alkate, Prokuradore, Eskribau eta gañerakoen gastuak sinialatzeko, deitu biarko zizkatela Oikina eta Aizarnazabal-ko erriyak: II-ena. Bi erri oek agertu zezaketela berak nai zuten ainbat bizi lagunakiñ gauza abek erabakitza: III-ena. *Ozpide* zeritzayon zubia konpontzea pagatu biarko zala iru erriyen artian: IV-ena. Ezingo zuala Zumayak Eskribauen errenta geitu erri oen berri gabe eta baldiñ egiten bazuan geldituko zirala beren partia pagatzeko obligaziorik gabe: V-ena. Erri oek gordeko zutela Zumayaren bitezardeak, batez ere kanpotik ardua ekartzera debekatzen zuten partean, bertan egon ezkerro. VI-ena. Len izendatutako erriyak etzeudela obligaturik pagatzera barberuaren errentik, etc., etc. Onela piskabateko pakia egiñ zan erri oetan.

Berriro izan dituzte eunkida ontan, 1818-garren urtean, Zumayak, bi erri oien berri gabe, mutillak soldadutzatik libratzeko kontribuzioa bota zualako. Agerturik Diputazioaren aurrean bi aldeetakoak eta aurkezturik beren arrazoiak, eman zitzaion arrazoiak Zumayako erriyari. Azkenik 1862-ko urtean izan zituan Aizarnazabalkoarekiñ, Afrikako gerraren gastuak estaltzeko botatako kontribuzioren gañian. Aizarnazabalek bere partia eman baiñon len ikusi nai izan zituan kontuak, eta Zumayak agertu zion ere egonda zirala oitura zan bezela agirian norbaitek billersitu nai bazituan eta etzijoala berriro erakustera. Baiña Aizarnazabalek etzuan pagatzen bere partia eta Zumayak legeari jarraituaz enparatu (1) nai izan zizkan bere gauzak. Aizarnazabalek jo zuan Diputaziora eta emen bukatu zan, baiña ez erri onek nai zuan bezela. (2)

Oraiñ zer dan

Aspaldi onetan asko ganbiatu du Zumayako erriyak. Jarraitu nai izan diyo beste erriyaren bideari, ezeri barkatu gabe, aien neurri eta berdiñean jarri arte. Uda denporan izaten da jendea erruz, Kantabria-ko ichas bazterrean baiñuak artzera eta dauzka orretarako bi play, izanik onena *Itzurun* deritzayona. Eta ez dezagun pensatu Zumayaren egokida guziya datorrela udako jendearen etorreragatik. Ez. Bere barrutian, azkenengo urte oetan ifiñi dirade diukindi mota askotakoak batez ere idraulikena, soñu aundikoak dierri guziyan. Au dala bide bere portuak asko irabazi du, eta lenago ichi ta aztuta zegoana kanpoko barkuarentzat oraiñ dauka sartu-irtera asko alde guzietarako.

Erriyak begiratu batean dauka denpora zarretakoaren antz edo irudia, bere eche aundi eta zabalakin, baiña geroztik egiñ dirade oraiñ oituratzen diraden modukoak, edertasun eta egoki aundikoak, eta eztago dudarik gero ta geiago berriuko dala, bada nola jendeak daukan

- (1) Embargo.—(2) Oek guztiak aldatu ditugu Gorosabelen liburutik.

gure probintzi maite onetara etortzeko griña aundiya, erriyak ere egiten dituzte alegiñ guziak aiei ostatu on bat emateko. Gañera laister irikiko da burni bide bat, zeña dijoan Donostiatik Bilboko urira, ichaso bazterrean dauden uri guztiak joaz eta onekiñ asko irabazten du Zumayak, bada ordu guchien barruan, juan liteke bi probintzietako burura. Bakar bakarrik palta da oraiñ, ainbeste bider pensatutako gauza oñ dezatela, au da, beste ibilli modu bat errezago eta merkegoa Billarreal eta Zumarragako erritara. Orduan bai, esan lezakela Zumayatik eztagoala beretzat toki urrutirik.

Bere alderdiak dirade chit alai eta ederrak. Oikinako bazterra aifi da miragarriya ze, esan lezake Jaungoikoak ifion baño geiago bere eskubak zabaldu dituala leku onetako sortitza apaindu eta jazteko. Alboan dauka Urola deritzayon ibaya, izanik ots aundikoak bere uretan artzen diraden arrayak. Dauzka bi echadi bata Oikinakoa eta bestea San Migel Artadikoa. (1) Errian bertan daude eche izen aundikoak, echarmak aurrian dituztela beren jaunditasuna aitortuaz. Otsanditsuak dirade beste askoren artian Olazabal-Sasiola, Goiko-dorrea, Beko-dorrea, Dorre-berria, eta Arriola izendatzen diraden jauregiak. Erriyaren eskut-armak dira aspaldiko denporetatik San Pedro-ren giltzak, gañean tiara bat dutela eta chalupa bat azpian. Oraiñ idukiko ditu 3.000 gertu biztanle eta esan liteke sei urtetik onontza erdian geitu dala. Eliza nagusiaren gañera dauka moja karmelitarren bapildea 1609-garren urte ezkerro, (2) baita ere Kolegio bat gazteriaren irakasderako, mojak zuzendua. Onezaz gañera eskolak neska eta muthillentzat.

Beste irakurtza batzuek

Kondaira laburcho au moldatzean, ainbeste gauza gogoratzen zait eze, baldiñ ifintzera arriskatuko banitz, seguru nago piska bateko lana banukiala. Eta egiaz erriyak, beren chikitasunian dauzkate milla gauza nora begiak biurtu eta uste izanagatik zerbait esan dala, arkitzen da lan asko egiñ ondorean, len aifiñan. Badakit, emen agertuko ditudan ez diotela argi aundirik emango Zumayako kondairari, baiña alaz ere aurkeztera nua, gelditu ez ditezen emen ta an zabaldurik eta okerrago dana azturik jenderik geienentzat. (3)

Gausa meatsak erakusten digute paper oiek. Berak esaten dute nola lenagoko denporetan erriko batzar-erabakiak egiten ziraden plazan, jende guziaren aurrean, denak ikusteko moduan. Baiña nola bere biztanleak, batzaz besteak chit apartaturik zeuden, askotan gerta oi omen

(1) Ez guaz emen ezerere eskribatzera oen gaifiñan, zergatik dagoan siñalaturik beste gai bat.

(2) Erriko batzar liburnetan agertzen da nola 1640-garren urtean alkateak aditzera eman zuan, moja oek bere kontra aukeratu zutela eskumiku (*) bat, eraman zualako beren eleizara eseri leku bat, San José-ren egunean egiten zuten funziarako.

(3) Emen agertzen ditugun guziak Zumayako erriko zuzelekuko paperetatik aldaturik daude.

zan batzar-gizonak erdietan ez agertzea, zergatik etzegoan ifior eurrak deitzera joateko; eta au erremediatzeko ona emen Zumayako alkatearen erabakia. Agindu zuan, andik aurrera, Elizako ezkillik aundienak jo zitzala sei kanpai aldi, iru chandetan, eta batetik besterako utsunan beste bi, Abe Mari bat esateko bitartea gordeaz. eta siñale onekin jakin zezala erri guztiak eta bere bizi laganak nola erri-batzarra biltzera zijoan. Onek aditzera ematen digu zeifiñ zentzu aundiyakiñ jarritzen zuten gure aurrekoak beren eginkizunetan eta zer nolako errespotoarekiñ gordeko ziraden aien erabakiak. Eta gauza denetan ziraden orrela gure aurrekoak, arkitzen ezuala beren oituretan ezerchore aien izena loitu leza keanik; orregatik ainbeste aldiz aitatzen digute erbeesteetarrak gure gurasoen izateko modua; orregatik guk ere emen eskribatzen ditugu besterik ezpada oroitu gaitzen aiezaz eta zerbait zerbaitean jarraitu dezagun euren bidea. Oraindik meatsagoak dirade probinziko batzarra erri onetan bildu biar zanerako artu zituzten erabakiak. Badakigu zenbait egokida zeukaten orduan batzar aiek; an erabakitzen ziraden probinzi guztiko gauzarik latzenak, etortzen zirala erriyeta aurrekoak, bakoitzak agertu zitzen erriyaren premi eta bearrak. Geienak ziraden aiona beneragarriak, urteetan ondo elduta koak, bakar bakarrik begiratzen ziotela erri eta biztanlearen premiari. Zumayan bildu oi ziran, anchiñetako denporetatik batzar oek eta 1640-garren urteko paperetan dauzkagu orduko berri bazuek. Diote ere nola urte artan Zumayari tokatzen zitzayon chanda, zerbait pensatu biarrian zirala gai onetan. Erabaki zuten bada, Dianagusitza eskeintzea, eta azkenik probinziko Goarpelariari eman zezaiola biar zituan ainbat, egurikatze eta oi, botiaz onetarako bi arbola, erriko arbolariatik. Berriro, 1729 garren urtian bidu zan probinzi batzarra, eta erriak erabaki zuan emen ifiñiko ditugunak: Goarpelariari biraltzea napar ardo zagi bat, sebokandela eta sei egunian biar zuan ainbat ikatz eta egur; Dianagusiari bi ochaba ardo, kandela, ikatz eta egurra sei egunerako; eta batzar-gizonak artu biar zituen ehetan ezer palta ez zediñ pensatu zuten biraltzea aurretik ardo eta ematea biña dobloi, baita ere erabaki zuten uri-tzailea etortzen zan gaubian eman biar zitzayona, au da, berrogei ta amar eskuteko; sermolariyari 240-na errial; Azpeitiko sakristabari egun errial San Ignazio ekartzeagatik; seina dukateko atezayai, etc., etc. Azkenik eunkida onetan maiz bildu dirade batzar oiek Zumayan, zeñak adierazten diguten erri onen balioa.

San Pedro eta Santa Maria-ko Eleiza

Aurreko buruetan azaldu degu nola Errege Sancho IV-garrenak, 1292-garren urtean donekidatu zion Ronzesballes-ko bapildeari, Santa Maria deritzayon bakartegia bere lur, iturri, ibay, lar eta gañeronzeko gauza guztiakiñ. Eztakigu, gauza garbirik, zergatik Errege onek Bakartegiaren izenarekiñ ezagutzen duan Eleiza au, baiña kondaira gi-

dari degula zerbait garbitu genezake. Onek adierazten digu nola lenagoko denporetan apaiz edo abadiak bizi izandu zirala erriyetan eche batian, bapilde moduan inguraturik, idukiaz *abad-e* bat bere buru eta agintaritzat. Emendik dator, dudarik gabe, euskal-izkuntzan *abad-ea* deitzea apaizari eta bakartegi edo monasterioa, serbitzen zuten Eleizari. *Abad-e* oen mendian zeuden bertako eta inguruetakoz biztanleak, urteoro onenbesteko bat emanaz. Askori iruditu zayo, etzala izango jende aien izatea biziro alai eta pozgarria, bada gorputz eta animaz kati-gaturik zeuden eta apaizaren mendean; baiña ondo begiratzen badegu orduko legeai eta jendearen izateko moduari ezagutuko degu, etzala aien gogor eta aztuna zeukaten pisuba. ¿Nork eztaki denpora aietako jendearen bizi izateko modua? ¿Nork orduan zeuden legeak? Bazterrik geienetan zeuden *jaunchoak* beren jauregietan, beti ichoiten eta bidea egiten noiz ta nola menderatuko zuten beste leku bateko *Jauna*. Onetarako deitzen zituzten beren mendean zeuden jendeak eta nai ta nai ez, atera biar izaten zuten gudara aien asmo eta desio bat betetzeagatik. Etzegon beste legerik ezipazan *jaunchoaren* asmoa, eta esan genezake gezurtatzeko bildurrik gabe, gure menditarren bizitzak aien asmoaren zinzillik zeudela. Orregatik arrazoi aundiarekiñ dio eskribatzallé batek, obia zala milla aldiz jendearen izatea apaizaren agintean eta ez *jauncho* odolkiroagan. Gañera, kondairak agertzen dute, askotan gerta oi zala, edo urte charra zalako edo beste doakaberen bat gerta zitzaitelako, ez idukitzea errenta pagatzeko modurik, eta orduan ez bakarrik barkatzen zizkaten urteoroko neurtatea, baita ere laguntza ematen zien beren estnasunetan. Eta ¿benturaz irakortenda onelakorik *jaunchoen* aldetik? Ez. Etzien baliatutzen ezere aitzakirik. Onek eztu esan nai, gure egunetan berritu biar genduzkeala orduko oiturak. Geiegi dakit eta ezagutzen det, asko ganbiatu dutela gauzak eta eztaukala jendeak bildurik alde orretatik, baiña alasen gertatuko balitz ere ¿benturaz gaizki itz egiteko arrazoirik bai aldegu? Ez. Alperrik iru edo lau Eliz-etsayek onen menderatasuna ikusi ondorean negar egiten dute, samindunaz jendearen izateaz; or dago kondaira, eta bere orrietan, inon baiña garbiroago agertzen da zer gertatu oi dan bere mendean jendea egundu dan denporan. Ez nua geiago luzatzera gai onetan. Ora-indañoak ere neurritik kanpora esan degu; baiña ustez ezta aien arrazoi gabea, zergatik kondairalaren egitekoa ezta bakarrik egindeak argitaratzea, baita ere denporak denporekiñ elkartzea, atereaz emendik aurrerako erakasdeak.

Len aitatu degun Erregeak, Ronzesballes-ko bapildeari eman zizkan eskubideak dirade chit aundiak. Beragatik eziñ zitekean Eleiza onezaz inor jabetu, gelditzen zala beti betiko aren mendean. (1) Alaz

(1) Otorgámosles que lo hayan libre e quito por furo de heredar para siempre jamás ellos e sus sucesores; para dar e vender, e empeñar e camiar, e enagenar, e para facer de él ó en él todo lo que quisieren como freires deben facer de las cosas de su órden. En tal manera que no puedan vender, nin dar, nin enagenar á iglesia, nin á otra orden, nin á otra religión sin nuestro mandado.

ere, nola bapilde artako errelijiosoak etzeukaten beren artian biar aienbat jende, eleiza onen serbisiorako, batetik urruti zegoalako berak bizi ziran lekutik eta bestetik errelijioso eskasi aundiya zegoalako, ifiñi zituzten ordeko apaizak, ematen zizkatela lan orregatik amarren eta primizietatik artzen zuten irugarren partia, utziaz laugarren puska bapildearentzako, eleiza onezaz zeukaten eskubidearen sinalean. Geroradio Gorosabel-ek dirutan artzen zutela apaizak beren partea, bi aldeetakoen iritziarekiñ. Denbora laburrian egundu ziraden pake onian, bada nola Zumaya-ko erriya gero ta geiago irabazten zijoan ala biztanleetan nola gañeronzeko gauzetan, ezaguturik euraik naikoa zirala Eleiza sostentzeko inoren mendien egon gabe, alohatu ziraden ainbeste aldiz aitatutako bapildearen kontra aitortuaz eze, andikan aurrera etzijoazela pagatzera beren partia, eta beste ainbeste agertu zuten apaizak. Etzegu pensatu biar ezere arrazoirik gabe artu zutela asmo ori. Agertu zuten denporak eta gauzak lenagotik chit ganbiaturik zeudela eta etzegoala orduko konturik, eta ezagutzen bazuten ere orduan ala konbeniko zala, aurrera eziñ zezakeala beti orrela jarraitu. Gañera adierazten zuan, galduak zeuzkala bapildeak bere eskubide guziak Eleiza arren gañian.

Oek guztiak gertatu ziran 16-garren eunkidan, eta ordurako Eleiza onenganako eskubide guziak aldatu ziran Nafarro-ko erregeetatik Austria-koena; Ronzesballes-ko bapildean zeukaten agintea Erregeak. Beragatik Felipe II-garrenak, 1570-garren urtean ifiñi zion auzia ala erriyari nola apaizari, eskatuaz bapildearen buruzari eta zuzejaun bezela, lenago oituratzen zan errenta. Etzago aztarrenik, zer egiñ zuan erriyak Erregeari auziaren ondorean, baiña sinistekoa da lenago bezela, jarraituko zutela, bada berriro 1593-garren urtean izan zuten gaionetan bertan auzia eta beste bat 1635 garrengoan, Felipe IV-garrenaren egunetan. (1) Onenbeste aldiz gauza auzitara eramana gatik, ikustendana da, etzutela inoiz ere erabaki biar bezela, eta desiaturik bi aldeetakoak beñgoan gauzak garbitzea, bildurik Zumaya-ko erriko batzarrian 1641-garren urteko Ibeltzian, Ronzesballes-ko aurkeztariarekiñ batian moldatu zuten *baldinde* bat; zeña Aita Santu Inozenzio X-garreak bere baimenarekiñ gorortu zuan. (2) Beragatik erriyak ordutik aurrera eman biarko zion Ronzesballes-ko bapildeari bederatzireun dukateko lenagoko errenta edo amarrenaren ordian, zeñak ifiñi-ko ziraden zensuan.. (3)

Arrezkero ez dute izan beste zer esanik gauza onekiñ, bada denporak juan diran bezela, inok eztu konturik artu eta aztu dirade lenago-

(1) Zumayako zuzelekuko paperetan agertzen da nola auzi onetarako billatu zituzten 600-eun dukateko.

(2) Baldinde onetara agertzeko Zumaya-ko erriak izendatu zuan On Juan Olazabal-koa, bertako semea eta Errege Felipe IV-garrenaren goarpelaria.

(3) Gauza oek guztiak ondo konpontzen dira bere zuzelekuan argitzen diran paperekiñ, bada oek esaten dute nola gero, au da 1680-garren urtean, erabaki zuten pagatzea zor ziran 300 dukateko, erri guzien artean.

ko auzi eta zer esanak. Baiña ondo begiratzan badiogu gertatu ziran gauzai eta auzietan erabaki zutenai, oraindik zer pensatu eman lezake gauz onek. Batetik lenengo auzia erabaki gabe gelditu zan; bestetik 1641-garren urtean egiñdako paperak, bakarrik agertzen du zer errenta eman biar zuan erriyak eta eztu ezer esaten zeñentzat gelditzen zan beraganako eskubidea. Egia da, denborekin, Zumaya-ko erriya Eleiza onezaz jabetu zala; oraiñ jakiñ nai lezakeana da, ia eskubiderik zeukan onetarako. Nere iritzia gai onetan da au: naizta Erregeak ezpadauka eskubiderik Eleiza onezaz, badira *komudagoaz* siñalaturik dauden dauz-katenak; begiratzan badegu kondairen aldetik, oraindik dauka beste-rik ezpada zuzejaunde oneretsua Ronzesballes-ko bapildearen gaiñian eta era onetan bertan Zumaya-ko Eleizan.

Eztakigu noiz Eleiza onek ganbiatuko zuan Santa Maria-ren izena oraiñ daukanagatik, au da San Pedron-gatik. Eskribatzalleik geienak diote gertatuko zala Eleiza berri zuten garaian, au da XV edo XVI-garren eunkidan.

Zumaya-ko seme argidotarrak

Erriaren kondaira agertu ondorean zer ederragorik, bere seme lei-alen bizitza eta egindeak argitaratzea baño? Ez genioke lenengo zati-ari merezi duan azkena emango baldiñ esarriko ez bagenioke beste puska au; bada berez daukan gloriya asitzen da jakiten ditugunian gizon otsanditsuenak. Kendu dezayogun Erromako kondairari ala Ze-sar eta Ponpeyo-ren eta beste gudalari askoren izenak, nola Zizeron, Birjilio eta beste jakintsuenak; estali ditzagun Grezia-koan Alejandro-renak, Omero eta Esiodorenak; eta oiek eta beste gañerako gizon argi-dotarren aomena galdu ondorean, galdetu dezagun zer gelditzen dan kondairarako. Orregatik eziñ lezake erriyaren kondaira biar bezela moldatu eta eskribatu, nola ta ifintzen ez ditugun ondorean bere se-meen egindeak, bataz besteak osatzen diradela.

Baltasar Echabe-koa (1)

Echabe jaio zan erri onetan XVI-garren eunkidan. Denpora aieta-ko legeai jarraituaz juan zan Ameriketara, artean gaztea, non laister desegokatu zituan ekintza onenak, izanik Mejikuko Aditzallea. (2) Bai-ña, euskalduna beti euskaldun, etzan aztu, naiz ta bere jaiot erritik aparte bizi, emen laga zuan lurraz eta kupiturik gure izkuntza ederrak zekarren izate eriozkoaz, eskribatu zuan liburu bat nolabait ordaiñtze-

(1) Gizon onen gaiñian emen ifintzen ditudan herririk geienak, arturik daude On Franzisko Lopez-Alen «Iconografía biográfica de Guipúzcoa» deritzayon liburu baliosotik.

(2) Oidor.

ko jendearen oztasuna euskerarenganako. Izendatzen da liburu au *Discursos acerca de la antigüedad de la lengua Cantabro-bascongada* eta moldizkiratu zan Manila-ko urian 1607-garren urtean. (1)

Izandu zan gañera Echabe pintatzalle gañ-gañekoa. Biurturik bere echea eskolan, emazteetik asi eta azkenekorañoak ziraden lanteki mo-ta onetan biziro otsanditsuak, batez ere emaztea (zeña Zumayaren ize-narekiñ deitzen zuten bere erriyaren oroimenean). Nola seme Baltasar ere zan chit sonatua, aitaren lanak ezagutu izan dirade *Echabe zarraren* izenarekiñ eta semearenak *gaztearenarekiñ*. Echabe zarraren pintura lan aomen aundienekoak dirade, bata Santa Isabel-en Ikustamena eta bestea Jesukristo eta bere Amaren Agertuera San Franzisko-ri. Oek daude gordeak Mejikuko «Bellas Artes» esaten dioten eskolan. Baita ere dirade balio aundikoak Erregeen adorazioa eta Jesukristoren baratza-ko orazioa. Ara zer esaten duan azkenengo lan onegatik katalaniko pintatzalle bikañ batek: dio ere ez duala ikusi ifioiz Jesukristoren arpe-gi irudia, aiñ mantso, samiñ eta zerugokorik, arritzen dala nola gure lurrean Belazkez eta Murillo aomen aundikoak agertu baño len, Ame-riketan zegoan Echabe-ren tamañako maisuba.

Mejiku-ko alde guzietan daude banaturik *Echabe zarraren* lanak, eta bapilde, Eleiza eta aberats echerik geienetan aurkeztatzen dirade gauza aundiyak bezela. Ez geiago luzatzeagatik gai onetan ifiñiko ditut emen bere lanik siñalatuenak.

San Inazio-ren gloriya bat eta koloniko Birjiñaren martirioa 1610-garren urtean egiñdako.

San Apronioren martirioa 1612-an.

Santa Katalinaren martirioa, 1640-an.

Aita San Franziskoren bizitza. Zegoan bere bapildean.

Aita San Franzisko Paula-koa, 1625-garren urtean egiñdako. Dago Guadalupe-ko sakistian.

Santa Zezilia, San Agustiniñen bapildean.

San Lorenzo-ren martirioa. Dago Mejikuko eche batian.

Denetan baliotsuena da, esaten dutenez *Famili Donatia*, zeñaren gaiñian itz egitean eskribatzalle batek dio eze, izan litekeala beste pin-tatzalle batzuek ordaintzea egintzan, baiña ez sortzean.

Ona emen itz laburretan eskribatzalle batek beragatik esaten duana:

Él es pintor, y es autor,
Y tan bien escribe y pinta
Que honra el pincel y la tinta
Y en ambos tiene primor.

On José Ibañez Sasiola-koa. Gorosabel-en liburuan arkitzen ditugu erri onetako gizon ospatsu asko, baiña aiñ dirabe laburrak ematen diz-

(1) Esaten du len aitatutako eskribatzalleak, gure egunetan lan au argitara-tu dala. Ez det ezagutzen ez berri ta ez zarrik.

kigun berriak eta beste alde batetik aín denpora guchi daukat izendatzen dituanen egindeak garbitzeko eze, naiz ta nere gogoz kontra besterik eztet egingo baizik aldatzea omen, ark argitaratzen dituanak. Sasiola izandu zan Portugal eta Ingalaterra-ko Bialkiña eta zegoan ornituta *Jarretera* deritzayon ordekidatzeaz.

On *Iñigo Goiburu*-koa. Beraguas-ko Erondaria.

On *Martin Ruiz Arteaga*-koa, bere illoba eta ondorengoa erondean.

On *Franzisko Ganboa*-koa, Santiago-ko zalduna.

On *Juan Olazabal*-koa, Felipe IV-garrenaren goarpelaria eta zeñaren izena aitatu degun aurreko buruetan. Bere jaiot-erriyan ondekidatu zuan ume eskola bat errenta galantekiñ. Eskola onen zuzejauntzea dauka Zumayako erriyak.

Oezaz gañera dirade emengoak On *Juan Zigarán*-goa, On *Martinez Mancisidor*, On *Juan Elkano*-koa, On *Pedro Aizaga*-koa eta On *Juan Azpiazu*-koa, denak aomen aundikoak.

Ernani, Lizenciado. Zumaya-ko Erretorea, zeña Aita San Franzisko Borja-koarekiñ juan zan, eta sartu zan gero Jesus-en lagundian.

José María Zubía-koa (Mari)

Irakorten baditugu gure erriyan eskribatu diraden libururik geienak (ez denak), benturaz eztegu arkituko gizon otsanditsuen artian *Mari*-ren izenik; baiña galde zaiogun ichasoko bagen artian bere bizitza igaro duan jendeari, eta oiek naiz ta jakintsunak oituratzen dituzten arrazoiak emango ez badizkigute ere, beren itz laburrakiñ geiago adieraziko digute gai onetan, beste askok baño.

Zeñ dan José María Zubía-koa? Ez dezagun onela deitu, zergatik iñork ez digun eranzungo. Galde dezagun zeñ dan *Mari*, eta orduan bai, orduan ichaso bazterreko arrantzale guziak ao batez esango dute, ura izandu zala eunkida onetako gizonik irmeena; berak ichaso arroari kendu izan ziola bere besoetaz jende askoren bizitza; bera itz batian zala euren aingeru guardakoa. Orregatik bere bizitza eta egindeak moldatu eta eskribatu litezke bi itzetan; baiña aín gauza guchirekiñ eztegu etsi biar. Gizon guziak uzten dute beren ondorean siñale edo urilde (1) bat, chalupak uzten duan bezela, batzuek beren eginde zorigaiziokoetan, besteak zorionekoetan eta omen ifñi biar ditugu gure begiak.

Zenbaitetik zor dio *Mari*-ri beren bizitza? Zenbait emaztek beren senarrenak? gurasoak semearenak eta someak aitarenak? Baiña zertarako ari gera izketan geure kontura? Isildu gaitezen leku emateko bere eginde gogogarriari.

Begira dezagun. Ichaso barruan dabill chalupa bat gora ta bera, beñ batian bere bagaren tontorrian agertzen dala, bestean bere sabe-

(1) Estela.

lean obiratzen dala eta chalupa orretan iru gizon eriotzarekiñ guda gogorrian. Jendea kupiraz beterik dago ikustean aien antsiak; iñor ere ezta aurreratzen laguntza eramatera zergatik beren bizitzak arriskatzen duan. Onetan agertzen dirade bederatzi gizon, eta oien aurretik buru bezela beste bat. Sartzen dirade chalupa batean; badijoaz arraunean; jendea arriturik itzik gabe dago; garaitzen dute nolabait aize gogorren indarra; balantzaka dijoaz.... baiña ez dio ajolik. Aize ta bagaren indarrak sartzen ditu Zurriolako ao oso osoan; alaz ere mariñelak ernai daude eta.... ordu erdi baten ondorean jasotzen dituzte beren chalupara iru gizon, erdi illik, zeñak zeuden eldurik ol zati bati. Zeintzuk dirade gizon oiek? Oiek dira *Mari* eta bere lagunak. Jendeak pozen pozez artzen du bere besoetan *Mari* eta eztaki zer egiñ berari. Bera berriaz lotsaturik bezela ateratzen da, ainbeste jenderen olagaren artetik.

Donostiako uriak gogoratu naian *Mari*-ren eginde ura, bere Biltoki nagusian eman zuan diakinde bat. An zegoan *Mari* lekurik siñalatuean, jende guzia berari begira eta festa bukatu zanian iristen da *Mari* iruditegira bere eskuetan koroa bat duala eta ematen diyo egintaririk aurrenekoari esanaz: *Au eman dirate zuretzat*. Eta onek eranzuten diyo chit egoki: *Ez neretzat, zuretzat da ori ifñiaz bere kopetan*. *Mari* arkitu zan orduan zer egiñ etzekiela, malkoak begietatik iristen zitzaizkala.

Egi aundiya diyo anchiñetako esaera batek *Sicut vita finis ita*. Nola bizitza ala eriotza. *Marik* igaro zuan beria ichasoari lapurtuaz bere anaian bizitz asko eta azkenean obra aundi eta errukizko onetan ill biar zuan. Ara nola gertatu zan bere eriotza. 1866-garren urteko Ilbeltzaren 9-an goizian goiz atera ziran Donostiako arrantzaliak ichasora; andik laister aserraten da au, aditzen dirala bere marru gogorrak; iñor ezta ageri... azkenik agertzen da chalupa bat eta bere barruan datoz mariñelak, geienak umeak, baiña bagak ito bearrian. Jendeak begiratzten du *Mari* dagon aldera. Onk eztu iñoren aginduaren biarrik. Sartzen da chalupan bere lagunakiñ; ichaso barruan ezkututzen da... ezta ezer ikusten. Igarotzen da ordu erdi bat... osoa, eta... *Mari* ezta agiri. Juaten dirade bere billa beste bi chalupa eta oek... ¡negargarriya! dakarte berria esanaz *Mari* galdua dala. Jendeak au aditzean alde egiten du ichas bazterretik negar malkoak begietan dituztela eta biotzetan samina eta ezanaz beretzat: Jainkoak emango zion merezi zuan ordaiña.

Donostia-ko uriak, naiz ta Zumayan jaioa izan, jaso diyo oroimen-garri bat ichaso ertzean nun irakorten diraden itz oek:

A LA MEMORIA

DE

MARI

(JOSÉ MARÍA ZUBÍA)

HUMILDE PESCADOR QUE CORONÓ

UNA VIDA DE ABNEGACIÓN HERÓICA

MURIENDO TRÁGICAMENTE AL

DAR AUXILIO A VARIOS NAUFRAGOS

EN 9 DE ENERO DE 1866
SUS ADMIRADORES.

Azkena

Etorri gera azkenengo burura, eta eztet bukatu nai lan au aitortu gabe, Oraiñdañoko eskribatu lanetan eztetala iñoiz ere pozkida aundia-goarekiñ jarraitu, eta daukantan damuba dala ez izana Zumaya-ko erriyak diña aiñakoa, bada bera moldatzian estroputz egiñ det nere indarren ezerezarekiñ biar ainbateko bukaera emateko. Alaz ere, gelditzen zait zerbait egiñ dedan poza gure izkuntza maitearen alde, aldatzian eta eskribatutzian nere lurreko erri baten izate eta semeen doaiak.

Emen ifiñi ditudanaz gañera beste asko esarri zezakeyon kondairacho oni, baiña len agertu dedan bezela, nere iritzian ez ditugu nastu biar kondairan ondo garbitu gabe dauden gauzak. Orregatik utzi ditut alde batera aoz-ao entzun ditugun guziak, aldatuaz bakarrik ziur dakizkigunak, zergatik Zumayak bezelako eginde eta jatorriya dauzkan erriyak bere kondaira apaintzeko, eztu beste laguntzen biarrik.

Jainkoak nai dezala esnatzea gure erriko semeen gogoak lan mota oetara eta batez ere gure euskara gordetzeko modua egitera, bada onekiñ ezagutzera emango dute beren lurraganako amorioa. *Obraz, ez itzez*, esaten du anchiñako esaerak, amorioa agertzen dala.

IGNAZIO BELAUSTEGI-KOAK.

ZUMAYA-KO EUSKAL-FĖSTAK

EUSKAL-ITZ-JOSTALDIEN EGINTZA

Donostiyako Euskal-itz-jostaldien Batzarrea dator gaur Zumayara, kontu ematera, bear dan errespetoarekiñ, leku au onratzen duten entzule guztiai, zer nolakoa izan dan, aurtan, izkribatzalle eta musikalarrien indar-neurtzeetan, batzar epalle bereziak erabaki duten sari emaldia.

Arreta aundiarekiñ esamiñatu ondorean aurkeztu diran moldaera guziak, zeinñen agiria egiten dan urteoroko Oroimengarriyan, irabazi dituzte SARIYAK, izkribatzalleen artean: On Ignazio Belaustegi, On José Artola, On Eliaz Gorostidi eta On Biktoriano Iraola-k, *Zumaya-ko erri eta bere seme gogoangarrien kondaira, Umezutza, Amoriyoa eta interesa eta Erregietako ferriya* izendatzen diranakgatik, azkenekoak, indar-neurtzaz kanpora, «Bitezar onragarria» eramane. Irabazi dituzte ALDEERAK On Kayetano Sanchez Irure eta On Marzelino Soroa-k, *Aiton bat eta ni eta ¡Ona arraya jarunaak!* izentzat dituztenengatik. Irabazi du AIPAMEN ONRAGARRI BAT On Juan Ignazio Uranga-k *Manu* izendatzen danagatik.

Musikalarrien artean irabazi dituzte SARIYAK: On Balentin Larrea eta Iturbe, On Ildefonso Lizarriturri eta On Kándido Buenechea-k, lenbizikoak *Eresiak* azalkaitzat duen Euskal-kanta moldaeragatik; bigarrenak *Nere maitea* izentzat duen zortzikoagatik; eta irugarrenak, indar-neurtzaz kanpora, eraman du «Bitezar onragarria» *Euskal-erriko chistulariyari* izendatzen dan zortzikoagatik.

Zumayan, 1900-eko Agorraren 24-ean.

BATZARREAREN IZENEA:

Dianagusia,
ALFREDO DE LAFFITTE.

Goarpelaria,
ANTONIO ARZÁC.

Aditzera.—Irakurtzalleen artean sariya irabazi du Ona Juana Andonegi-k eta aldeera On Domingo Andonegi-k.

ÍNDICE

DE LOS TRABAJOS LITERARIOS Y MUSICALES PRESENTADOS Á LOS CERTÁMENES DE 1900

CELEBRADOS EN ZUMAYA

Número según orden de recibo	LEMA Ó TÍTULO	Tema ó materia CON SUJECCIÓN AL PROGRAMA
1	Euskera betiko	2.º
2	Zumaya	2.º
3	Danak bat	Música.
4	Aitortu bear	5.º
5	Sin nombre.	Música.
6	Aiton bat eta ni	2.º
7	Tristezas y esperanzas	Música.
8	Manu.	5.º
9	Eresiak	Música.
10	Berdin gabeko izkuntza (etc.)	2.º
11	Aritz ostu bat	Música.
12	Oroipena.	Música.
13	Seme baten samina	2.º
14	Nere maitea	Música.
15	Lezo	Música.
16	Euskal-erriko chistulariari	Mús.ª (f. de con.º)
17	Ama baten asberapenak	2.º
18	Onestasuna	2.º
19	Amoriyoa eta interesa	5.º
20	Dana euskeragaitik	2.º
21	Euskerean bizia Euskal-erriarena	2.º
22	Bizi bedi gure Euskera	2.º
23	Egun-sentiko izarra	5.º
24	Lore churiyak	2.º
25	Erregietako feriya	2.º (f. de con.º)
26	Ergobiyan	5.º
27	Anzina	5.º
28	Nere amachori	Música.
29	Arrantzalia	2.º

Número según orden de recibo	LEMA Ó TÍTULO	Tema ó materia CON SUJECCIÓN AL PROGRAMA
30	Historia est magistra vitæ	1.º
31	Euskal-erri maitea	Música.
32	José Maria Zubia zanari itz bi	2.º
33	Euskalerria... Aurrerá	Música.
34	Erramuncho	5.º
35	Umezurtza	2.º
36	Euskaldun baten kantua	Música.

San Sebastian, 15 de Agosto de 1900.

Por el Consistorio:

El Presidente,
ALFREDO DE LAFFITTE.

El Secretario,
ANTONIO ARZAC.

EUSKAL FĖSTAK
AZPEITIYA-N

OROIMENGARRIA

URIONTAKO BILGUMA
BEREZIAREN ERABAKIZ
ARGITARATUA

Juegos Florales euskaros en Azpeitia

MEMORIA

Publicada por acuerdo del
Consistorio de esta ciudad

Q Q

EUSKAL-FÉSTAK AZPEITIYA-N

1901

Juegos florales euskaros en Azpeitia

Euskal-Féstiak
AZPEITIA-N

1901

FIESTAS EUSKARAS
en Azpeitia

1901

Donostian

VICTORIANO IRAOLA-REN MOLDIZKIDAN

EUSKAL-FÉSTAK AZPEITIYA-N

1901

(EUSKAL-FÉSTEN XX.^{garren} URTEA)

Donostiako Euskal-itz jostaldien Batzarreak, gure euskara eder, itzkribu eta musika jatorriztik ditugunak alegiñ guztian gorde eta zabaltzeko egiñ-bideari beti leyal, argitaratzen du, Gipuzkoako Diputazio chit goituzaren erabakitzaari jaraiturik, eta bere baimenarekiñ, aurtén Azpeitiya-n egiñ bear diran Euskal-fésten azaldea, prestaturik ontarako ondoren agertzen diran indar-neurtz eta jostagudak.

AZALDEA

IZKRIBATZALLÉEN INDAR-NEURTZEA

Euskal-izkuntza jakindeak zabaltzen sayatzen diran izkribatzalleai lanbide onragarri onetan aurrera ere jarraitzeko limurkaritzat, emango zaizkate ondorengo sari oek:

1.^{ko} LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, euskarazko itzlarri eta edozeiñ probintziko izkeran egintako lanik onenari, adierazten dirala, garbiro, Azpeiti-ko gloriya kondairarrak eta bertako seme argidortarren doayak.

2.^{garren} LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, edozeiñ gai, neurri eta euskal izkera motan jarritako itz-neurtu edo berso moldaera ederrenaren egilleari. Eziñ opako dute sari ontara, iru bider sari au bera irabazi dutenak, baña izkribatu lezateke indar-neurtzaz kanpora, beren moldaeren oñean au agertzen dutela, eta emango zayo onenari *Bitezar onragarri bat*. Erabakitza au bera dagokie, osoro, Musikalarien indar-neurtzearen bost sariai.

3.^{garren} BERROGEI TA AMAR PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, 15-tik 30 urtera bitarteko neskach edo mutill euskal-irakurlerik onenari, Gipuzkoako izkeran eta Batzar-epalleak siñalatuko dion beste batean, ala itz-larri nola neurtuetan.

ALDEERA. *Ogei ta amar pezeta eta bitezarra.*

4.^{garren} EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, itz-larri edo neurtuetan eta Gipuzkoako euskal-izkeran, aditzera obeto ematen duenari

zer kalte eta doakabeak ekartzen dituen nor beretzat eta familientzako edari bizia neurri gabe edateak.

5.^{garren} EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, jostiruditar moldaerik onena, itz-neurtu edo larrietan eta Gipuzkoako euskal-izkeran egiten duenari, gaya izan litekela ala negargarri nola pozgarri motakoa. Egilleak agertu bearko du bere lanaren onean berak sortua dan lana, eta, ala ezpaltz, sifalatuko du zer moldaeratik biurtu edo antolatatu duen.

ALDEERA. *Berrogei ta amar pezeta eta bitezarra*

6.^{garren} LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, itz-neurtu eta Gipuzkoako euskal-izkeran obeto aurkeztzen duenari lengo Iraurgi-ko ibar (gaur Azpeitiya) danaren izaera, batez ere nekezaritzari, errota, antziñako olai eta bertako mendiyak gordetzea dituzten marmol arri motai dagokiotenez.

7.^{garren} DIBUJATZEKO KAJACHO EDO GIS ONTAKO BESTE SARI BATZUEK, ordu laurden batean euskaraz ongiyena irakurri eta izkribatzen duten neska eta mutillentzat.

MUSIKALARIEN INDAR-NEURTZEA

1.^{ko} EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, lau gizonek batean kantatzeko moldaerarik onenari, jatorrizko euskaltasun eta besteren antzik-eza dituela.

2.^{garren} LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, danboliñ-talde osoako egokiena antolatua aurkeztzen dan zortzikorik jatorrena danari bere otseztietan, ala nola erraztasun eta sortze garbiyan. Talde osoak izan bear ditu bi chistu-danboliñ, chistu-lodi bat eta atabala.

3.^{garren} EUN PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, zortziko ori ongiyena jotzen duen danboliñ-talde osoari.

4.^{garren} LAROGEI PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, bi chistu-danboliñ eta atabalarekiñ joa izateko, ariñ-ariñ edo fandangorik onenaren egilleari.

5.^{garren} IRUROGEI TA AMABOST PEZETAKO SARI BAT ETA BITEZARRA, ariñ-ariñ edo fandango ori ongiyena jotzen duen danboliñ-taldeari.

(Ikusi bedi Izkribatzalléen indar-neurtzearen 2.^{garren} sariari dagokion erabakitza).

BERSOLARIEN JOLASBIDEA

Egingo da Euskal-erriko bersolarien bilkida eta jostaguda bat, emanik LAROGEI PEZETA, erdira, bi onenai, au da *Berrogei pezeta* bakoi-tzari.

OARKERAK

1.^{ko} Indar-neurtze ostarako aukeratzen diran lan guziak bialduak izan bear dute korrioaren bidez paper bilgo ziertotu edo zertifikatuetan, zuzende onekiñ: SEÑOR SECRETARIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES EUSKAROS.—SAN SEBASTIAN

2.^{garren} Lan guziak bialdu bear dira indar-neurtze ostarako, esan dan eran, datorren Abuztuaren 15-erako.

3.^{garren} Lan bakoitzak ekarriko du barrenen paper bilgo ichi bat, ipiñirik bertan izkribatzallearen izen eta izengaña edo lonbrea, non bizi dan agertzen duela.

4.^{garren} Musikalarien lanak esamifiatuko dituen Batzar-epallea egiñgo dute iru maisu euskaldun jakintsu ezagutuak, eta bere erabakidaren kontra alchatzeko ez da eskubiderik izango, ala nola izango ez dan ere izkribatzalléen artean.

5.^{garren} Indar-neurtze ontan aurkezteko prestatu nai duten danboliñ-taldeai emango zaizkate sarituak izaten diran moldaeren paper-irudiak aurrez bear dan denborarekiñ, Batzar-epalleak argitu dezan batere durarik izango balute.

6.^{garren} Izkirazko moldaera guziak esamifiatuko ditu Euskal-itz-jostaldien Batzarreak eta sarituak izaten diranetatik batzuek moldiskiratuko dira osto banaketan, beren egilleai ogeina emanik.

7.^{garren} Sarituak izaten diran izkirazgo moldaera guziak ipiñiko dira Batzarrearen urteoroko Oroimengarrian, jostirudirakoaz kanpora, batzuek emanik beren egilleai, Diputazio chit goitu eta beste batzarreai bezela.

8.^{garren} Batzarrearen goarpelariak irakurriko du moldaeren erabakida sariemaldiko otsandigoan.

9.^{garren} Irakurriko dira sarituak izaten diran izkribuetatik ortarako luziegi ez diranak.

10.^{garren} Emango zaizkate sari, bitezar eta osto moldizkiratuak, oek jasotzera aurkeztzen diran egilleai.

Donostian, 1901-eko Garagarrillaren 15-ean.

Batzarrearen izenean:

ALFREDO LAFFITTE,
Dianagusia.

ANTONIO ARZAC,
Goarpelaria.

(Diputazio chit goituaren Bilguma-ri aurkeztua, Garagarrillaren 18-an)

*
* *

FIESTAS EUSKARAS EN AZPEITIA

1901

(AÑO XX DE LA CELEBRACIÓN DE ESTOS CERTÁMENES.)

El Consistorio de Juegos florales euskaros, atento á su misión de velar por la conservación de la lengua bascongada y la propagación y el desarrollo de nuestra literatura y música peculiares, ha dispuesto, siguiendo el acuerdo de la Excm. Diputación provincial de que las fiestas euskaras correspondientes al presente año se celebren en Azpeitia, formular al efecto los certámenes que aparecen á continuación:

PROGRAMA

CERTAMEN LITERARIO

Como modesta recompensa que sirva de lauro y de estímulo á los escritores que se dedican al cultivo de la literatura bascongada, se concederán los premios siguientes:

1.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor trabajo en prosa euskara y dialecto guipuzcoano, sobre las glorias históricas de Azpeitia y méritos de sus hijos ilustres.

2.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor de la mejor composición poética, escrita en cualquiera de los dialectos del idioma euskaro, con libertad de asunto, metro y extensión. No tendrán opción á este premio quienes lo hayan obtenido tres veces, aunque podrán presentarse fuera de concurso, haciéndolo constar así al pie de sus composiciones, y se abjdicará á la más notable un *Diploma de honor*. Estas reglas serán aplicadas, en su fondo y forma, á los cinco premios del Concurso musical.

3.º Un premio de CINCUENTA PESETAS Y DIPLOMA al lector ó lectora de 15 á 30 años de edad, que mejor exprese ó interprete la lengua bascongada, en prosa ó verso, tanto en el dialecto guipuzcoano como en otro que le señalará el Jurado.

ACCESIT. *Treinta pesetas y diploma.*

4.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor trabajo en prosa ó verso y dialecto guipuzcoano, en que se pongan de relieve las desgracias que en los individuos y en las familias produce el alcoholismo.

—7—

5.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA al autor de la mejor obra dramática original en prosa ó verso y dialecto guipuzcoano, pudiendo ser de género serio ó festivo. El autor deberá hacer constar al pie de su trabajo si éste es original, y en caso contrario indicará la obra de que se haya servido para la traducción ó arreglo.

ACCESIT. *Cincuenta pesetas y diploma.*

6.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA á la mejor descripción en verso euskaro y dialecto guipuzcoano, acerca del antiguo valle de Iraurgi (hoy Azpeitia), especialmente bajo el punto de vista de la agricultura, molinos harineros, antiguas ferrerías y clases de mármoles que sus montes encierran.

7.º Varios premios consistentes en ESTUCHES DE DIBUJO ú OBJETOS ANALÓGOS para los niños y niñas que mejor lean y escriban en bascuence, durante un cuarto de hora.

CONCURSO MUSICAL

1.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor coro á cuatro voces de hombre, que se distinga por su originalidad y acentuado carácter euskaro.

2.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor *zortziko* genuinamente euskalduna en sus diseños melódicos y ostentando naturalidad y sencillez, escrito para ser ejecutado por una banda completa de tamborileros, compuesta de dos silbos con tun-tun, silbote y atabal.

3.º Un premio de CIEN PESETAS Y DIPLOMA á la banda completa de tamborileros que mejor ejecute dicho *zortziko*.

4.º Un premio de OCHENTA PESETAS Y DIPLOMA al autor del mejor *ariñ-ariñ* ó fandango, escrito para ser ejecutado por una banda de tamborileros, compuesta de dos silbos con tun-tun y atabal.

5.º Un premio de SETENTA Y CINCO PESETAS Y DIPLOMA á la banda de tamborileros que mejor ejecute dicho *ariñ-ariñ* ó fandango.

(Véanse reglas referentes al 2.º premio del Certamen literario),

SESIÓN DE BERSOLARIS

Se celebrará una sesión de improvisadores populares en lengua euskara, abjundicándose OCHENTA PESETAS, por mitad, á cada uno de los dos que más se distingan.

ADVERTENCIAS

1.ª Todos los trabajos con opción á estos concursos deberán remitirse por correo, en pliegos certificados, con sobre al SR. SECRETARIO.

RIO DEL CONSISTORIO DE JUEGOS FLORALES EUSKAROS.—SAN SEBASTIÁN.
2.ª El plazo para la presentación de los trabajos espirará el día 15 de Agosto.

3.ª Todo trabajo contendrá un sobre cerrado con el nombre del autor y señas de su domicilio.

4.ª El Jurado que ha de juzgar los trabajos musicales estará formado por tres maestros bascongados de reconocida competencia, y su fallo será inapelable, así como el del Consistorio respecto á los trabajos literarios.

5.ª A las bandas de tamborileros que se inscriban para presentarse al concurso, se les facilitará la copia de la obra ú obras premiadas con la suficiente antelación para que el Jurado pueda aclarar cualquier duda que se les ofrezca.

6.ª Todas las composiciones literarias serán examinadas por el Consistorio, y algunas de las que resulten premiadas serán impresas en hojas sueltas, regalándose veinte ejemplares de cada una á sus autores.

7.ª Todas las composiciones literarias premiadas se incluirán en la Memoria anual del Consistorio, á excepción de la obra dramática, regalándose ejemplares á sus autores y á la Excm. Diputación y otras corporaciones.

8.ª El secretario del Consistorio dará lectura del acta en la solemne distribución de premios que se celebre.

9.ª Se leerán las composiciones premiadas, cuya extensión lo permita.

10.ª Se hará entrega de los premios, diplomas é impresos expresados, á los autores que se presenten á recogerlos.

San Sebastián, 15 de Junio de 1901.

Por el Consistorio:

El Presidente

ALFREDO LAFFITTE.

El Secretario

ANTONIO ARZÁC.

(Presentado á la Excm. Comisión provincial en sesión de 18 de Junio).

UME ZURTZAREN NEGARRAK

Larogei pezetako sariya eta bitezarra Azpeitiyan irabazitako moldaera.

I

Alper alperrik dira neretzat
munduko gauza guztiak:
ez dute nere biotzerako
dituzten poz ugariak,
zeñen atzetik bultzaka, naspill
eta korajez betiak,
dijoaz asko, ezautu gabe
munduko gauza chikiak.
Nere biotzak ichirik dauzka
lurreko pozai atiak;
eta daudela beti orrela,
igaro bitez urtiak,
nere biotzak poz gezurtiai
dauzka belarri ichiak,
eta ez det nai nere penari
pillotu negar berriak;
ez det dai pozik, izate arren
ostera nere begiak,
barren barrengo malko samiñak
irtetzen diran bidiak.

Ez du biurtzen ama bateren
maitasun ona munduak;
ez du kemenik berak sortzeko
ama maitien kantuak,
zeñak entzunik artzen ninduan
ai! zeñen gozoro luak;
zabaltzen daki, munduak iñoiz
amak bezela besuak,
berarengandik laztan eder bat
arturik ume gashuak!
daki arpegi eder gorrian
jartzen amaren musuak....
aztutze ez diran musu galantak,
barrendik irtendakuak!

Gozamen abek biurtutzeko,

legortutzeko malkuak,
isildutzeko ume zurtzaren
larri datozen ojuak,
entzun nai nuzke nere amaren
itz sakon, samur, gosnuak,
baiñan munduan eztira entzuten
Zeruan diran soñuak.

Ezta munduan, alperrik nabill
ume zurtzarentzat pozik,
bere biotza pake osuan
betiko utziko dunik;
ezta lurrean nai detan poza,
ez dauka lurak sorturik
biotza bete ta asetzen duen
atsegintasun sakonik.
Eskeintzen daki mundu choruak
poza, pakea aurretik,
negar biurtzen dan pake otza
urre apaiñez jantzirik,
nola arbolak eskeintzen duen
bere ugaritasuntik
sagar ederrak gorriak, baiñan
ustelak asko barrendik.

ai! ama iltzan; nere amacho
emen utzita bakarrik
seme maitea, bere izarra
negar ta malkoz beterik!....
¡nere amacho, nere poz dena
joantzan itzuli lurretik!
eta amacho gabe lurrean
zer egingo det oraiñ nik?
jarren, amacho, zurea naizta
¡lagun zaidazu zerutik!

Goizeko izarra irtendakuan,
esnatutzean goizean,
eguzkiaren erreñu puskak
nere gelara sartzean,
alako poz bat banatu arren
nere barren barrenean,
ezta osua nere poz ura:
banatzen ezta denean,
eta biyotzak gelditzen daki
ostera lanbro artean,

zergaitik nere goizeko izarra
ezta, ez bizi lurrean:
joantzan ni dena illun lajata;
joantzan zerura aidean,
anima garbi, zintzo zintzoak,
itzultzen diran anzean
ta oraiñ bizi da merezi zuen
betiko zori onean.
Choriak ere sayatzen dira
egunarekin batean,
biotza alaitzen, berak bakarri
dakiten kanta luzean;
alaitzen nitzan iñoiz ni ere
amarekin nitzanean,
baiñan gaur....¡chori chiki maiteak
zuen kantuak aitzean,
penak guziak pillotzen dira,
erruz nere biotzean!
Ama iltzan ta etzazutela
kantatu gure echean;
badira beste asko nor poztu,
sayatu zuen lanean,
alaiturikan beren amakin
bizi diranak pakean.

Ain da lodia gure arteko
naitasunaren katea,
il ziñan baiña ez naiz aztuko
zutaz amacho maitea.
Gabaz geroztik nabillenean
bakar eta arlotea,
baiña biotza urrezko amaren
naitasunean betea....
ikusten det nik goyan izarrak
duten jarleku luzea,
nere amacho pozik zerura
joandan atsegin bidea,
eta.... negarrak menderatzen du
korputz indarrik gabea,
esnatutzeko tristeagoa
goizean biotz nerea.
Ez du alperrik Jainkoak egin
ama naiduen semea;
biotz nerean berak jarri du
beti usaidun lorea,

nere amaren naitasun dena,
argatik naiz ni berea,
nola amacho, zeñari eman
dion zeruan echea.
Goitikan dator ume zurtzaren
atsegin poz emallea....
"Zeruan daude Ama Birjiña
gañera ama zurea,"
goitikan dator itz gosho aushe,
nere tristuren epea,
ume zurtzaren poz ugaria,
malko legortutzallea,
ama nereak bialtzen diran
biotzerako pakea.

RAMÓN INZAGARAY

AMA EUSKERAK ELIZTAR BATZUEI

OJU BAT

Berrogeita amar pezeta eta bitezarra Azpeitiyan irabazi-
tako lenbiziko aldaera

Leñargi jayo, leñargi bizi
Zeraten izar nereak,
Bizirot maite dituzutela
Jaungoikoaren legeak,
Artaldearen artzai zaudeten
Doai aundiyen jabeak,
Kristau guzizko trebeak,
Illunen argitzalleak,
¡Oju triste bat bear dizute
Gaur egin Ama tristeak,
Paradisotik etorritako
Ama oñazez beteak!

¡Nola ez dizute oju egingo
Ama zar doakabeak,
Baldin ta baldin desanparatu
Banaute nere semeak?
Beragatikan entzun nazute
Nere semecho maiteak,
Ta batez ere gazteak,
Onraren adiskideak,
Zuek zeraten ezkoroztandik
Egiyan sendotzalleak,
Zuek zerate Ama sendatu
Bear dezuten loreak.

Euskal batzuek orchen dabilta
Amaren gaitzez poztuta,
Papercho bana erosirikan
¡Zeñenak diran aztuta!
Salomon baño bizkorraguak

Dirala idurituta,
Osoro itz-ontzituta,
Chit atso-sukaldetuta,
Erdal gaiztoen bizi moduba
Guziro ontzat artuta,
Zagicho baten moduban daude
Buruba aizez puztuta.

Era onetan nola ni bizi,
Semeai begiratuta,
Erdalkeriyak baldin badauzka
Osoro menperatuta?
Nerekin nere ibar-mendiyen
Omenak bururatuta
Nago ni minberatuta,
Ziaro naigabetuta;
Naukatelako erdal lokatzez
Orrela ichusituta
Negar ta negar; dar dar dar! nabil
Gurutzeari elduta.

Mintsu ta eri nagoalarikan
Naukate elbarrituba,
Maisu ta maistra arrotzen gandik
Gañera persegituba;
Erdal biraubak ta blasfemiyak
Banaukate zatituba,
Nago izarrak kenduba,
Erdi larrugorrituba;
Bestetik berriz nola nagoan
Lege Santubak galduba,
!Uztarribean arkitutzen naiz
Erdaldun katez lotuba!

Indarrak joanta apartatutzen
Banaiz ni Gurutzetikan
Ez daukat bada eriyotzatik
Inola libratzerikan;
Ta era ontan irauteko nik
¿Aldaukat zimendurikan?
¿Aldaukat laguntzarikan
Bear dan añaikorikan?
Eta otsoak jan nai banaute
Alderdi denetatikan
¿Zeñek libratu zuek ezpada
Ama eriyotzatikan?

Euskal-jostaldean Batzarreak
Libratu nai naularikan
Diputaziyo chit goitubakin
Zintzoro elkarturikan;
Urtero urtero ni salbatzeko
Pestak egifagatikan,
Eltzen diratelarikan
Benetan onraturikan,
!Laister joan bear izango naiz ni
Nere paradisotikan
Ez banazute bada artutzen
Ziñezko naitasunikan!

!Ai Eliz-tarrak! ez aldeute
Neretzat errukirikan
Agoni guztiz negargarriyan
Ama bat ikusirikan?
Ez bazerate azkar kupitzen
Ez daukat eskaporikan
!Jaungoikuaren gantikan!
Ez galdu denborarikan;
¿Bai aldizute Amak eskatzen
Beste munduko gauzikan
Ama sendatzen apur apur bat
Nekatutzeko baizikan?

¿Zertan artu nai ezdirazute
Amoriyo chit sendua?
¿Ez dagolako bada nerekin
Animen salbaziya?
Bañan banaiz ni erdera baño
Nerez jakintsubagua,
Banaiz aberatsagua,
Banaiz chit chukunagua,
Banaiz oituraz ta usariyoz
Guziro garbiyagua,
¿Ez alnaiz bada izkuntza denak
Bañon zerutarragua?

Bestela galde Larramendikin
Astarlóa ta Mogeli;
Mendibururi, Kardaberaz-i,
Galdetu Añibarrori;
Galde Zabala, Uriarte ta
Arana, Lardizabal-i!

Galde altziran ibilli
Laguntzen beren Amari:
Galde animak ez altzituzten
Paradisora birali;
Galde amarrai ez aldauden gaur
Zeru goyetan kantari.

—
¿Bai aldet nere desonrarako
Blasfemi nazkagarrik?
¿Zergatik ez det? ez detalako
Beste izkuntzen kutsurik.
Nere semeak ordal jantzita
Armetan dabiltzalarik,
Boinak nerekin utzirik,
Uztarribean loturik,
Soldadubaren lan guzietan
Bizkorrenak diralarik,
¿Ezetz euskaraz inoiz moldatu
Ernegu lotsagarrik?

—
Erderak nere itzak ugari
Badauzka arrapatuta;
Bañan blasfemi Satanastarrak
¿Nola ditu moldatuta?
Nai ota nai ez gaztelaniyan
Zortzi deabru bilduta,
Ayek erderaz sortuta,
Zortziyak ontzat artuta,
Gero erdaldun olatu batek
Onera karrayatuta,
Emenchen daukat otso lapur au
Biyotzetikan elduta.

—
Beragatikan begira jarri
Zaitezte Larramendiri,
Izan ta izango diran euskalen
Gidari zuzenenari,
¿Ainbeste egi esan ziozkana
Bere Euskal-erriyari,
Erririk garbiyenari,
Erririk umantenari!
Gaur ere zuek jarraitzeakin
Aita-len fedetsubari
Ni lur azpira naramatenak
Juango lirake itzuli....

Nola Bilboon ala Iruñan
Deserrituba naukate
Bitoriyako uriyan ere
¿Nor naizen bai aldakite?
Bi probintziyak oso ta bizi
Zokoratzen ez banaute
¿Semeak nai aldirate?
¿Bañan zefiek nau ni maite
Gipuzkoako baztar ontara
Bultzaka banakarkite?
Emen bakarrik? nola ni bizi?
¿Bizi ta erel...¿noiz arte?

—
Galde Apaiz jaun batzuei eta...
(Bañan ez Franzisko-tarrai,
Zergatik oyek asko nai diyen
Amaren birtute zarrai)
Galdetu jende aberatsari,
Galdetu beartsubenai.
Galde neskach ta galayai,
Ez jakiñai ta argiyai:
Galde milla bat Euskal kenduta
Naibada beste guziyai
¿Beren onrarak goyen-goyena
Sendatzerikan duten nai!

—
¿Nola ez naiz ni ibillituko
Negarrez Eliztarretan
Baldin ta baldin arkitzen banai
Azkeneko asnasetan?
¿Zer ezan nai du lagundu arren
Euskal-zaleak letretan,
Batzuk itz neurtuetan,
Besteak itz larriyetan,
Gañerakuak desanparatu
Banaute guztiz benetan,
Errukirikan ez daukatela
Amarentzako ezertan?

—
¿Ez altzerate gogoratutzen
Orain ogei ta bost urte
Nola ninduten lenaz gañera
Erdaldun arantzez bete?
Ordu ezkeror odol ustutzen!
¿Ikusten ez alnazute?
¿Euskalak ez altzerate?

¿Ardurik ez aldizute?
Ni era ontan ikusirikan
Kupitzen ez bazerate
Nik daramatan galera bera
Gañera datorkizute.

Ez dizutet nik bada esaten
Armetan alchatutzeko,
Baizik naitasun egiazkobat
Zuen onrari artzeko;
Eta arreta biziyaekiñ
Amari lagundutzeko,
Erdal lokatzak kentzeko,
¡Aranzak ateratzeko!
Dizutet benaz erregututzen
Ez isillik egoteko,
Baizikan nere glori aundiyak
Bildochai erakusteko.

Jaungoikoaren seme bakarra
Belenen jayo baño len
Badakizute Amak Lauburu
Nola adoratzten zuben:
Gurutz onekin Munduko Jaunak
Ala garaitu ninduben;
Ta Mesiasen ondoren
Orreagan, Beotibarren,
Errondal eta Aibar-ko Martin
Nik bentzutu banintuben,
Gaztelaniyan ere moroak
¡Euskerak galdu zituben!

Argatik ala onratutzen nau
Inazioren kopetak;
Naute onratzen Elkano, Okendo,
Lezok eta Urdanetak;
Churruka, Andia, Legazpi, Urbieta
Idiakez, Gaztañetak.
Badira zaldun galantak
Dira il-ezkor umantak:
Beste bi milla baditut baña,
Ditut agertzen amaikak,
Oyek izarrez zituztelako
Bete Amaren abarkak

Amaren glori pare gabeak

noski poztuko zaituzte;
Beintzat euskeragandik jayuak
Damutan ez bazeudete.
Boraren gatik jarren ta arren!
¡Arren! kupitu zaitezte!
¡Arren! sendatu nazute!
Nereak bazeradete,
Desleyal edo seme dollorak
Izan nai ez badezute,
Ni sendotuta Fuero dontsubak
Pistuko dizkiratzute.

Zerbaiten gatik deitutzen zuben
Zumayan Baertel pijuak
Euskera bizi bada pistuko
Dirala Euskal-fueruak.
Eliz barruban gañera deitu
Zuben euskaldun senduak,
Euskal-zale onraduak,
Euskal, praile, doatsuak,
Zor miñarekin esango zuben
Diputaziyo goituak
¡Obe giñikek Eleiztar denak
Balira orrelakuak!

Naiko dezute noski Fueruak
Pistuta ikusitzia
Eta erdalen menpetik bildoch
Guziyak libratutzia:
Dezute naiko artaldeakin
Pakea gozatutzia,
Eliza sendotutzia,
Zintzo errespetatzia.
Ta naidezuten ezkeroztandik
Animak Zeruratzia
¿Aldezute nai itzkuntzarikan
Zerutarrena galtzia?

Ez nuke nai nik bada iñola
Zuekin aserratzia;
Baizik ni Ama naizen bezela
Nainuke maitatutzia.
Ez dizutet nik debekatutzen
Erderaz itz-egitia;
¿Bañan ez alda tristia,
Zuen Ama zar maitia

Fuero ta guzi erdal gaiztoak
Lurran azpiyan sartzia
Eta ondoren nere illeta
orderaz kantatutzia?

¿Nai aldeute beti otsoen
Menpean bizitutzia
Euskera sartu lur azpiyan ta
Erderak estalitzia?
Ez alda ori erri umant bat
Osoro errenditza,
Guziro makurtutzia,
Onra guziyak galtzia?
¿Eta ez alda nere kondaira
Ederrez ernegatzia,
Aitor nai ez ta Terbantes zana
Euskalak omenatzia?

¡Ai Eliztarrak! ez aldet bada
Merezi lagundutzia,
Erdal lokatzak, erdal arantzak
Semeak ateratzia?
¿Ote da lotsa euskaldunentzat
Amekin lotaratzia,
Amakin esnatutzia,
Amakin gosaldutzia,
Ama zarrakin bazkaldu eta
Amakin afaldutzia,
Gozotasunak, samintasunak,
Amakin igarotzia?

Ez da ez lotsa izar nereak
Euskeraz erreztatzia,
Euskal-jendeak santu guziyak
Euskeraz adoratzia;
Baizik da onra, ta ez chikiya
Euskeraz izkribatzia,
Euskeraz kantatutzia,
Euskeraz ibillitza,
¿Zer mirari da zuek Amaren
Gatikan nekatutzia,
Nai badezute zuen onra bat
Betiko salbatutzia?

¿Ez aldeute bada chit maite
Euskaldun libertadia,

Erdal gaiztoak lapurtutako
Zori oneko legia?
Nai badezute zuek igaro
Guztiz bizitza ohea,
Bizitza libre-librea,
Bizitza paregabea;
Badezute nai betiko galdu
Lege char gaitzak errea
¡Asi aitezte ber-bertatikan
Sendatzen Ama maitea!

Atozte bada elkarturikan
Amaren aldamenara
Otezeraten nitaz kupitsen
Amari aitortutzero:
¡Bai gure Ama! ikusten degu
Zurekin gure galera:
Bañan emendik aurrera
Zureak izango gera.
Nagiyak edo utzi-samarra
Zuretzat izan bagera,
Guk! guk! igoko zaitugu laister
Erdal izkuntzan gaitera!

Askidezute esan bezela
Ni zifiez onratutzia,
Nai badezute zuen Amaren
Erdal errubak iltzia.
Badezuke nai Ama erderan
Gañetik ikusitza,
Aski det maitatutzia,
Benetan indartutzia.
¡Jaungoikuari nai dakiyola
Zuek nerekin iltzia
Zuek Amakin betikotasun
Guziya gozatutzia!

RAMOS AZKARATE-KOAK

IA MAI ZUGATIK BIZIYA.

Ogelta amar pezeta eta bitezarra Azpeitiyan irabazitako
bigarren aldeera

Jaungoikoaren lege santuban
urte askoan izantzan
iru alaba maitearekin,
maiterik arkitzen bazan,
Ama Euskaria Gernika aldean...
Gaitzik pentsatutzen etzan...
Aingerutasun eder onetan
denbora asko irago zan
Bakoitza bere parajechoan,
leyaltasun ederrean,
sayatzen ziran senidechoak
alegiñlan lanean:
izer gozarena arkitzen zuten
echera alderatzean
ikusirikan ama maitea
beren begiyen aurrean!
Alkar maiteaz, pake ederrean,
zan jendea emen bizitzen;
zoragarritzko denbora ayetan
Zeruba emen zan arkitzen:
bañan deabrua beti egoten da
charkeriya pentsatutzen...
Gure ontasuna ifondik ere
etzuben ondo billatzen.
¡Nonbait betiko ez da komoni
guretzat ondo izatea!...
¡Sufritutzeko egiña izan
Jainkoak mundu tristeak!...
¡Sortu zitzaigun gure artean
zitalkerizko pestea,
obi aldera inguraturik
gure ama gajo maitea!
Ama Euskaria-k bere umeari
etziyon miñik aitortzen
naiz ezagutu bere biziya,
zijoakixola laburtzen:

etzituben nai ifola ere
ikusi alabak penatzen,
eta orrengatik zijoakiyon
denbora asko sufritzen.
Bañan nola dan zalla gaitzaren
arrastoak estaltzia,
premiyatu zan senidear
sufrientuba aitortzia:
ikusirikan iru alabak
estuba zala trantzia,
pentsatu zuten azkar batean
sendakiña ekartzia.
Billatu eta ekarri zuten
sendakiñ bat sonatuba;
berealashe ama onari
artu ziyon ark pulstuba...
“¡Nere alabak!... Onak odola
dauka guztiz pozoituba...
ori atera ta izan beardu
freshkuakiñ berrituba.
Orretarako saya zaitezte
mirabecho bat billatzen
jarriko dana amagatikan
bere odola ustutzen;
eta ondoren ikusiko da
nola zeraten poztutzen
arkiturikan ama maitea
gure onerako pishtutzen.”
Aditurikan Galeno zarren
esaera senidechoak,
batean irurak luza zizkaten
sendakiñari besoak:
“¡Atera beza bear dun guziya
gure ama ezitsoak!...
¡Komeni bada, luza zayola
orri biziya Jainkoak!”
Azkar batean, sendakin jaunak,
lantzetaz zulaturikan,
atera zizkan Euskaria-ri
odol charrak barrendikan...
Berri garbiya pasatutzera
zijoala gazteagandikan
aditu zitun itz leyal oek
aingeru bíren aotikan:
“Ondo jartzeko aski ez badezu

alaben odol garbiya,
beroa emateko pronto daukazu
napar ta frantzes guziya;
modu onetan sendotuko da
ama maiteen biziya....
¡Gure onerako senda zaitea,
Euskeria maitatiya!,,

Bost-en odolak barrenen ditu...
¡O, alkartasun mirariya!...
Soseguz bego...¡Sufrimentubak
ondoren dakar sariya!....
Saya gaitean gereganaizen
lengo lege doalkiya...
Euskal-jendeak emango degu
¡Amal...¡Zugatik biziya!

ELIAS GOROSTIDI

GIZONAREN OSASUNEAN

eta baita ere familietan ordikeriak edo geyegi erari gogorrek artzeak egiten dituzten kalteak zer nolakuak eta zenbaterañoakoak izan oi diran.

Eun pezetako sariya eta kitezarra Azpeitiya-n irabazi-
tako moldaera

Probinzi onetako Diputazioak Azpeitiko erriyan aurtengo urtean egiñ bear diran euskal jolasetarako ipiñi duan argibide edo irakurga-yetatikan bat, da nik itz labur oen asieratzat izendatzen dedana, eta zeflaren gañean egingo dedan alegiña itzkuntza labur onetan zerbait esatea argitasunik aundienarekin kunpli ditezen gure Probinzi ontako agintari jaunen desioak, zeflak diran bertako jendearen artean zabal-tzea jakintasun zenbait modukuak, izan ditezen batez ere nekazari eta langille jendeen ongarriak.

Dudarik gabeko gauza da oraiñ aitortu ditudan jende oek egiten di-tuztela okerbiderik asko erari kontuan, zergatik ez dakiten zeñi kalte-garriak eta zenbateraño irichi litezkean erariak ekarri litzakean gaitzak, bai nor beraren osasunean eta baita ere erariari emandakoan ondoren-goenetan, izanik onelakoak sortzen dituzten umeak indargabekoak, aulak, eta askotan zenzugabeak edo burutik nasteko griña dakartenak eta ezer lanetako baliyorik ezdutenak. Gauza oen gañean itzegiten duanean gizon jakintsu batek esaten du, eziñ obetoago adierazotzen dutela beren baliyoa ez bada numeroak edo kontu ateratzek ordikeria-ren bitartez munduko nazioetan etorri izan diran eta egunero etortzen dirala ikusten ditugun kalteak; eta izendatzen ditu Franzioak nazioari dagozkionak esanaz nazio onetan batz-beste izanik urtero eun eta ogei-ta bat milla gizon edo emakume Justiziko Tribunalen mendean arki-tzen diranak egiñ dituzten okerkeriak gatik, esandako oetatik larogei-ta zazpi milla oi dirala erariari emandakoak, au da, erariak mendean artu eta daudenetakoak. Modu berean aitortzen dituean Norte-Ame-rikako nazioari dagozkion kontuak, izendatzen degun gaionetan esaten du, atzeneko amar urte igaro diran oetan ill dirala erariak galduta iru-reun milla gizon; joan dirala karzela edo presidioetara bera dala medi-oz eun eta berrogeita amar milla, eta burutik nastu edo zoratu zayotela beste amar millari. Kontuan eduki besterik ez dago bada oraiñ aitortu-ditugun gauza oek, ikusteko zenbat kalte eta zeñi aundiak izatera iris-

ten diran erari gogorrak gizonaren osasunean eta nazionetako ongi izate eta aberastasunean egiten dituanak; eta naiz ez izan gure Espainiya eta aini guchiago berriz euskal-erriko jendea geyenenbat galgarri gai onetan gaur arteraño ateratzen geranak, urte guchiz onuntz esan gentzake nabarmentzen dijoazela oitura gaiztoak erari kontuan, zeñak kentzeko dan dudarik gabe biderik egokienetako bat adierazotzea eta erakustea jendeai erariak ekartzen dituan kalteak, naiz izan modu batean edo bestean.

Ari naizen lantegi onetan segituko diot lenago aitortu deran gizon jakintsu arri esanaz berarekin ez dirala erariak bere izatez gauza kaltegarri eta inola ere bear ez diranak, baizik moduz eta ordu egokietan artzen badira, osasunarako eta gorputza indartzeko dirala gauza egokiak. Baño ontarako alkarganatu bear dira beste bi gauza zeñak diran, eraria izatea legezkua, au da, ongi eta garbiro egindakoa izatea, ezer nasterik gabe askotan oi dan bezela osasunarako kaltegarri diran zenbait sustantzi jenerorekin; eta bestea berriz, gizonak artzea erariak neurri jakin batean, geyegizkorrik egiñ gabe eta batez ere orditzera irichi gabe. Era onetan beti ezagutu izan dira erari garbi eta ongi egindakoen ondasunak; eta emen dagokigu gogora ekartzea arako aita Meajer Jesusen Lagundikoak orain dala eun eta irurogeita geyago urte esan ziona ardoari itz neurtu sonatu batzuetan:

Erari maitagarriya
Tristearen pozkariya
Dezu alaitzen begiya
Kentzen tristura aundiya
Mutuba ipintzen kantari
Eta errena dantzari.

Ardoa da bai, bere neurri moduzko batean artzen danean, gizonaren indargordetzalle eta piztugarri bat, zeñaren gañean anziñako denboretatik asi eta gaurko egunetaraño aini beste gauza esandituzten nazio guztietako gizon iskribatzalléak beraren ondasunak zabalduaz; eta gauza gu guztiok gindik jakina eta umetandik dotriñan ikasi genduana da Jesukristo gure Jaunak berak ardoari eman zion aunditasun eta esate baterako adiskidetasun baten siñalea aukeratu zuanean erari guztien artean beraren bitartez egiteko egunero egun eta gizaldiak iraupena daukaten artean sortu eta pensatu litekean miraririk aundiena, nola dan meza santuan gertatzen dana. Ardoa izaten da ere gizonaren alegerantza guztietan lekuri nagusiena eduki oi duana eta atzeragoan aitortu ditugun itz neurtuetan irakurri dan bezela ipintzen dituan mutuba kantari eta errena dantzari, zergatik piztutzen dituan odolaren indarrak eta egiñ azten dituan ere milla lanbide bere egoera oiturakoan gizonak inola ere eziñ egiñ al dituanak.

Irichi geran puntu onetan ardoaren itzbidea aitortu degun ezker, esan bear degu nazio bakoitzak dauzkala bere ardo jeneroak, naiz ez

izan gure Espainian beziñ indartsuak eta gozoak; eta gañera berriz usariyoz ardoaren lekuan bertako jendeak artzen dituzten beste erari modu batzuek, nola diran *sagardoa* gure euskal-errian, *cerveza* Alemanian, *koumis* Rusiyan, *pulke* Mejiko aldean, eta onela beste erari modu asko nazio eta zenbait probintzitan usariyo diranak. Ez dago zér esanik oen guztietatik eta beste erari moduen artetik guri geyenetsu zerbait esatea dagokiguna dala sagardoa, bada beraren izenak di-on bezela da *sagarraren ardoa*, eta frutu au da gure euskal-erriko lurrean beste inon baño geyago egiten dana eta bertako aberastasunik aundienetako iturria. Inolaz ere gero eta geyago dijoa zabalduaz euskal-erriko jendeen artean sagarraren landaketa, egiten dituztela lan obetan sayatzen diranak geyenenbat, arbola izendatutako onen gañean eta beraren gaitzen gañean biziro asko jende artean zabaltzea komeni diran jakinbideak, bada ezaguturik dagoan gauza da *sagar* arbolak izaten dituala gaitzak ez bakarrik bera galdu eta igartzen dutenak, baizik baita ere egiten dan sagardoari iristen zaizkanak, izaten dala guchi edo geyego ohea eta gustagarriagoa. Guztigandik jakina da ere sagardoak dauzkala bi izaera modu, au da, azaltzen dala batzuetan gorputz guchikoa eta lasto kolorekoa, eta beste batzuetan berriz loritasun edo gorputz geyagokoa, eta era berean gorri antzekoa guchi edo gozoagoa daraman sagarraren izaeraren bitartez. Sagardoa da eran erraza oi duan eraria, eta gai onetan ez dago galdetu besterik Donostiako eta bere ingurutako errietako sagardo eraleai; onela izanaren medioz da ere irteera azkarrekoa, au da, laister kanporako bidea billatzen duana eragiñaz chisha maiz eta ugari. Onelakoa dan medioz egiten du ere garbitasun aundia gulzurruntan, zergatik gure gorputz barrunbeto pusketa oetan chisha sortzen dan, eta baita ere pushigan galerazoaz leku onetan gelditzea inoiz sortzen diran ondarale chikiak, eragozten duala chisha lekuko arriak osatu edo egitea. Onegatik da gauza ikusia eta jakina medikuen artean chisha lekuko arriak guchitan sortzen zaiztela sagardo eraleai, au da, sagardo asko egunero eraten duten jendeai. Bañan beste gauza guziak bezela badauzka sagardoak ere geyegiz artu ezker bere okerbideak: oetatik lenengoenak dira urdalla edo egoslekua zabaltzea, eta janaria gazitzea; eta azkenik orditzea edo moskortutzea.

Sagardoaren ordikeria.

Sagardoa asko eraten danean sortzen duan urdalleko zabaltzea, da gauza chit bidezkoa, bada eraria irinchitzen danean, sartzen da urdallean zagi chiki baten barruan sartuko litzakean bezela, eta bat bate-ra sartzen bada erari asko eta asko, zagiya premitzen da, geyegi zabaldu azten da, eta gelditzen da esate baterako puztuta balego bezela. Geroagoan eta denbora modu bat igarotzen danean, nola eta ere dijon galduaz bere bearduan iehurara biurtzeko indarra, izendatzen de-

gun egosleku edo estomaguak, gelditzen da au zabaldurik edo lenago esan degun bezela aizez betetako zagi baten ichuran, zeñaren barrunbean sartzen diran janariak ezin bigundu edo egosi litezkean bear bezela, eta emendik etortzen da erretasun eta barrungo samintasuna zeña izendatzen dan *biurtarra*, gorako aize larria edo ito bearra, eta baita ere iñoiz buruko miñ galanta, askori gertatzen zayen bezela.

Bañan gauza esandako oen gañezkoa eta gizonari bere izatea galdu azten diona bere neurritz kanpora sagardoa artzen duanean, da beraren medioz artzen dan moskor aldia, geyegitan ikusten degun moduan. Sagardoaren ordialdiak ez du iñolaz ere egiten urirazekiaren bitartez artzen danak beziñ kalte aundirik, eta ez da ere utzitzen gizona ganadu baten antzera biurturik, baizik lendabizi mugitu azten du mingaña bear baño geyago, askotan sortzen dituala iñork ez zekien moduko bersolariak, zeñak piskak eta pöliki. geroagoan mutu biurtzen diran eta gañera anka elbarri, sagardoteritik echerako bidea ongi neurtuaz joateko moduan. Baña beste gañerakoan eta modu egokian sagardoa artutzen dala, da au chit erari osasungarria eta garbia, egarri iltzalle guztizkoa, eta eragiñazten duan chisharen bitartez baita ere gultzurrunetako eta pushigako garbitzallerik onetatikan bat.

Ardoaren ordikeria.

Ardoa dago bere lekuan erari indarberritzalleen artean errege balitz bezela, bada lenago esan degunez piztutzen du itzali nayeandabillan odolaren indarra: bañan era berean borak ematen duan ordialdiya da ere gogorragua eta baita ere errazagoa sagardoarena baño, zergatik daukan erari onek baño asko ispiritu geyago, naiz eta izan ardoa indar guchigokoa. Ardoarekin orditzen dan gizonak galdutzen du zenzua mututzen zayo mingaña, elbarritzen zaizka ankak, eta itz batean gelditzen da ezereren konturik bere buruari eziñ eman lezayokean modu eta ichuran. Eta oraiñ aitortu degun estadu onetan sarri eta maiz ipintzen badu bere burua ardo-eraleak, donbora asko baño lenago ikusiko da beregan nola dijoan memoriya eta entendimentua illunduaz gelditzen dala, urte asko igaro baño len guztia ajolagabeturik, uzten dituala bere artu emanen edo echeke lanen joan etorriak eta geroago eta maizago bere burua orditzen duala.

Urirazeki eta beste onelako erarien ordikeria.

Bañan esandako gaitz oek guztiak atzera uzten ditu eta askoz okerbide aundiagoak ekartzen ditu gizonaren osasunean eta familietakopaketa eta ongi izatean urirazeki eta onen antzeko beste erari gogorrak neurritz kanpora artzeak eta beraren medioz orditzeak. Guztiz usariyo

gaiztoa eta kaltegarriya ikusten degu esandako erari oen bitartez jende langille artean gertatzen dana, *goizekoa* esaten diotena eratean, bada barrungo illtasuna piztutzeko aitzekian, irinchitzen dute gorputz barruan izan litekean menenarik aundienetako bat. Nola eta ere dagoan goizean utsik estomagu edo urdalla, gertatzen da orduan bere barrunbea modu onetan dagoala sartzen dan erari gogorrak guztia erre eta kiskaltzen duala, eta gañera berriz erari ura dijuala zuzen zuzenean odolarekiñ nastutzero eta berarekiñ bat egitera, geroagoan gorputzeko beste pusketa eta baztar guztiak erre eta galdu ditzan. ¿Nork izendatu litzake erari madarikatu onek gizonari ekarri lizazkean kalte izugarriak? Medikuentzako liburutetan irakurtzen da zardadeak gizonaren gorputzean sortzen dituan ajeak, da esatea, urteak bata bestearen gañean asko osatuaz gizonaren izatean egiten dituzten kalteak eta erari gogorrak batezere urirazekiak gorputz barruan sortzen dituztenak, dirala alkarrekin pare-parekoak. Onela bada, ikusten degu zardadeak dauzkala berekiñ auldadea, besoetako eta anketako dardararak, begietako lausoa, buruko arintasuna edo memoriaren argaltasuna, eta itz batean ezertarako gauza ez dan moduan gorputza gelditzea; modu onetan bertan ez dago begiratu besterik ordikeriari emanik dagoan gizonari, ikusteko dala au denbora baño lenago zartutakoa, bada naiz eta urte guchi eduki berekiñ, agertuko ditu gizon zar batek azaltzen dituan ajeak berak, zeñak lenago aitortu ditugun; gunero ikusi gentzake gauza au gure begiak iñ eta beraren bidez konturatu ere, erari gogorrak ez dutela egiten besterik ez bada bear baño lenago gizona zartutzea, edo *zardadea aurreratzea*. Gauza onek onela izan bear duala dago begien aurrean, bada gelditzen bagera denbora piskacho batean pensatzen beraren gañean, ikusiko degu gure urdalla eta esteak daudela egiñak Jaungoikoak lurra- ren gañean ipiñi zituan janari eta erari jeneroak beren barrunbean irinchi eta egosteko, izan ditezen modu onetan gorputzeko biziaren sostenigarri eta indarberritzalleak; eta guk beartzen baditugu esandako gorputz barrunbeko pusketa aek, emanik berari oituraz kanpoko bear- gayak eta berak lana egiteko bear ez bezelako jenero moduak, beti ark ituko dira premiturik eta esate batersko estuasunezko lantegi bat egiten, etorriarik emendik beraren nekea edo ler egitea, geyegi korri azten zayon zaldi baten antzera. Modu berean beartzen dira ere gibela, biotza, buruko garunak, gultzurrunak, eta itz batean esateko gure barrunbe guztia, zergatik leku guztietara iristen dan odolarekin nasturik dijoan menenoa, eta zeña dijoan pishkaka alferriki galtzen izendatu ditugun pusketa aek guztiak, sortuaz beretako bakoitzean bakoitzari dagozkion ajeak, zeñak bat banaka izendatzea guri ez dago- kigun leku onetan. Eta urirazekiaren bitartez orditzen dan gizona ez dago berriz zer esan gelditzen dala egiaz ganadu baten antzera, bada erari gogor onek eta beste bere antzekoak ematen duten ordialdia da oraindik ardoarena baño askoz pisuagoa eta kaltegarriagoa. Uri-

razekia eraten danean bazkaldu ondoren usariyo dan moduan kopacho bat edo beste bakarrik artzen dala, eziñ esan lezake dala kaltegarria baldiñ eraria bada ardoagandik datorrena edo ardoarekiñ egiña, bada jakifiñaren gañean egotea komeni dan gauza da urirazeki merke eta tabernariak geyenetan edo beintzat askotan saldu oi dana, izaten dala erre molachari edo patatari eta oraindik okerragoak diran beste gauza askori ateratzen dioten ispirituarekin egiña, eta oraindik askotzat kaltegarriagoa osasunarako ardoarekin egiten dana baño. Gauza onen egibidea daukate izendaturik eta baita ere eskarmentuz ikusirik urirazekiaren lanbideak nolakoak oi diran jakitera beren alegiñak egin dituzten mediko eta beste gizon jakintsu askok, zeñak probaturik daukaten eta baita ere ontzat emanik, ardoarekiñ egiten ez diran ispiritu klaseak daukatela zortzi aldiz illgarri edo meneno geyago matsaren zumutik datorrenak baño: bada ikusi dute edozein animali ill erazo nai izan dutenean urirazekiaren bitartez, asko izan dutela ematea onetarako zortzigarren partea, ardoa ez izanikan beste gauza modu batzuetatik ateratako ispirituetatik; ateratzen dutela emendik kontu garbia eta begien aurrean dagoana, lenago aitortu degun bezela, zortzi aldiz illgarri geyago daukala ardoarekin egiten dan ispirituak baño, beste sustantzi milla modukoakin egiñ oi dutenak. Onelakoen bidez orditzen dan gizona gelditzen da aotik lerdea dariola, mugitu ezin dala, eta buruko argitasun guztia galdutzen duala: eta ez badu denboraz eta laister utzitzen erari illgarri au artzeko usariyoa, egin lezake kontu dijuala saltaka bere azkena arrapatzera, bada barrunbea dauzkan pusketa guztiak ari dira galdutzen eta igartzen, batez ere odolak korrimentua daukan zafiak, urdalla edo estomagua eta gibela; pusketa au galdutzen zayotenean eraleai esan oi du jendeak odolak ur biurtu zaiztela, bada ikusi oi dira sabela aunditu eta bertatik ateratzen diozkatela picharka barrungo urak, naiz izan alferrik, zergatikan denbora guchiko iraupena eduki oi duan beren biziak, estadu onetara bein iristen diranean.

Ordikeriaren ondorenak.

Gauza oek onela izanik gzer esan gentzake orain bere ondorekottzat nai eta nai ez eraleak ekarri bear duan lantegiaren gañean? Erantzuera emango diogu galdeera oni gogoratuaz antziñako esangi ura, au da, arbola charrak frutu onik eziñ eman dezakeala. Alde batera bakarrik balizt kaltegarria gizon eralea edo ordia, oraindik irichi lezake zerbait barkamen konturaturik aragiaren argaltasuna, baña modu askotan izaten da kaltegille erariaren mendean eta ordikerian bere burna naspillaturik daukan gizon edo emakumea. Bata da lenago esan degu bezela, sortzen dituan umeak izatea edo argalak, edo zenzugabeak edo biotzeko mifia egiten zayotenak eta

beñere bear bezelako gizonak izatera eziñ irichi litezkeanak, zergatik diran sustrai charreko landareak eta azi charrarekin eregiñak. Gauza au onela dala egunero ikusten da erri aundietako umeen eritegiyetan, bada leku oetan ostatuz dauden gashoak eunetatikan erdiak bañon geyago dira guraso ordien frutuak eta beren denbora guztian beren aita eta amaren izenak madarikatuaz bizitzeko esku-bidea daukatenak, esate baterako. Gañera berriz onelako gazteritik gzer espera lezake gauza onik eta probechuzkorik berak bizi diran gizaldiak? Beti argaldasunaren eta gaitzaren mendean arkitzen badituzte beren buruak, ez bakarrik baliyo ez dute zerbait gauza on berengandik emateko, baizik dira beste beren inguruko guztien kaltegille; emendik atera gentzake bada kontua eraleak egiñ bide onetan bakarrik bere semeentzat eta bere bizilagunentzat ekartzen dituan kalte izugarriak. Ez dago berriz zer esanik bere buruaren kontua eziñ eduki duanak eta arrazoya eta memoriya erariaren mendean ipintzen dituanak, onela gelditzen dala parez pare ganadu edo animaliak, eziñ eduki lezakeala bere echeko joan etorri edo artu emanen konturik eta onelakoen echerako gobernua izan oi dala egunero eta geyegitan ikusten degun modukoa, ondatzen dituztela baldiñ jabe badira beren ondasunak, eta beti miseriaren azpian beren buruak dauzkatela, beren eskuetako lanaren bear badira familiyak mantentzeko. Baita ere beste gai batean azaltzen da eralea beretzat eta beste inguruko guztientzat kaltegille eta gaiztakeriaz betea. Da ura familietako eta lagun arteko pakearen etsaya, zergatik askotan oi du ordikeriak berekiñ sesiyoa eta pakerik eza; ez dago galdetzeraz joan besterik gai onetan esaten ari geran gauza onen egibidea kartzela eta presidioetara eta leku aetan millaka arkitzen diran eriotzagille eta gizon galduak erantzungo digute eraria dala medioz berak arkitzen dirala izaera negargarrian. Aitortu ditugun itz-bide labur oetatik konturaturiko gera bada erariak neurritz kanpora artzen danean, edo erariari emandako gizonagandik, ezin gauza onik etorri litekeala; bada ez bakarrik onelakoak ondatzen du bere burua galduarik osasuna, baizik da kaltegarria bere umeentzat, echeko interesentzat, eta inguruz bere bizilagunentzat.

Ordikeria errietatik kentzeko erremedioak.

Nola eta ere ez degun uste euskal-jolas oetarako Probinzi onetako Diputazioak ipintzen dituan puntuak izan bear dutela luzapen aundikoak; baizik langille eta nekazariari zerbait erakusteko modukoak, eta era onetan laburrak eta aldan argitasunik geyenarekin esanak, bukaera emango diogu eskuartean dakargun oni esanaz, bertan berean aitortu degun gaitz moduak, bear dituala erremedio aundiak eta eraleai bere griña charra sustrayetik kentzeko modukoak. Eta

naiz ez izan gure egitekoa emen erremedio au izendatzea, ez degu aitortu gabe utziko gure pensamentu modua gai onetan, esanaz erremedio oen guzien zimendua dala gazte jendeari ematea umetatik argitasun eta ikasbideak, zeñaren bitartez konturatua egon dedin *dala gizona*, au da, Janngoikoak bere antzera egindakoa eta daukana berekin entendimentu eta memoriaren doaiya, zeña eranaren bitartez galtzera irichi litekean geldituaz modu onetan bere buruaren jabe ez dala eta jende guztiaaren aurrean barregarri azaltzen dala, ez izanik beretzat eta beste guztientzat gauza kaltegarri eta lotsagarri bat baizik. Orañ aitortu degun erremedio modu au bera aukeratu zuan Beljikako nazioan 1882^{garren} urtean egin zan gizon jakintsuen billerak, ordikeria eta urirazekiaren kalteak erremediatzeko alkarganatu ziranean, esanaz ezagutu bear zala entendimentuko argia edo jakinduria eta gizartetik miseriya ezkutatzea, izan bear zuela ordikeria galdu azteko biderik zuzenen edo erremediorik egokienak. Eta gauza onen sinismena ikusi liteke noiz nai nazio artan bertako umeen eskoletan gai onetan ematen diozkaten erakus-bideen bitartez, sartuaz gazte jendearen buruetan chikitandik urirazeki eta onen antzeko erari gogorrak egiten dituzten kalte izugarriak nolakoak izan oi diran.

Beste nazio batzuetan, nola diran Alemaniya eta Rusiya aukeratu izan dute bertako nagusitza edo aginbidea daukatenak galdu azteko alduten guztia jende artean urirazekia erateko usariyoa, ipintzea erari oni eta bere antzekoai pagatukizun aundiak, modu onetan izan ditizen erari galestiaik eta asko ifork, eta guchiago berriz langille jendeak, eziñ eran al ditzan modukoak. Naiz eta ezagutzen degun gure aldetik atzeneko erremedio au ere ez dala ez konturatzekoa, beti uste degu indar geyagokoa dala lendabizi aitortu deguna, zergatik onen bidez artzen duan beardan ezaguera gazte jendeak alde egiteko gauza kaltegarri eta ondatzallearen ondolik, badakielako au artutzetik eziñ etorri lezayokeala gizonari ez bada ondamera eta bere buruaren eta ondorengoan galera negargarria.

Iskribiturik utzi ditudan errenkara oetan egiñ det aldedana argitaratzeko urirazekiak eta onen antzeko beste erariak gizonaren osasunean eta familetan egiten dituzten kalteak: eta neretzat irichi litekean saririk onena izango litzake jakitea beren bitartez zerba it gauza ongarri eta probechuzko ingurutu duala beretzat gure euskal-erriko jende nekazari eta langilleak, zeñaren argibidetarako egiñ dedan orain esku artetik utzitzen dedan nere lantegi laburra.

MARTÍN ARAMBURU.

AZPEITI-KO EUSKAL FÉSTAK

EUSKAL-ITZ-JOSTALDIEN EGINTZA

Donostiyako Euskal-itz-jostaldien Batzarrea dator gaur Azpeitira, kontu ematera, bear dan errespetoarekin, leku au onratzen duten entzule guztiai, zer nolakoa izan dan, aurtan, izkribatzalle eta musikalarien indar-neurtzeetan, batzar epalle bereziak erabaki duten sari emaldia.

Arreta aundiarekin esamifatu ondorean aurkeztu diran moldera guziak, zeñen agiria egiten dan urteorako Oroimengarriyan, irabazi dituzte SARIYAK, izkribatzalleen artean: On Ramón Inzagaray eta On Martín Aramburuk, *Ume-zurtzaren negarrak* eta *Gizonaren osasunerako* izendatzen diranekatik. Irabazi dituzte ALDEERAK: On Ramos Azkarate, On José Antoja, eta bi, On Elias Gorostidik, *Eliztar batzuei oju bat*, *Bicente*, *¡Ama... zugatik liziya!* eta *Chimistaren ondorenak* izentzat dituztenengatik.

Musikalarien artean irabazi dituzte SARIYAK: On Balentin Larrea eta Iturbe, eta On Ildefonso Lizarriturrik; *lenbizikoak Ordizia* ezal-kaitzat duen Euskal-kanta mo daeragatik. Eta bigarrenak, bi, *Laurak Bat* zortzikoa eta *Dantza Mari* ariñ-ariña gatik. Irabazi du ALDEERA On Juan José Belauategik *Festa eguneko eguanza* izendatzen dan Euskal-kanta moldaeragatik.

Azpeitiyan, 1901-eko Agorraren 30-ean.

Batzarrearen izenean:

Dienagasia,
ALFREDO LAFFITE.

Goarpeiria,
ANTONIO ARZAC.

Aditzera. Izkribatzalleen artean sariya irabazi du On Domingo Andonegi-k, eta aldeera Ona Juana Andonegi, On Juan Gorostidi eta On José Berra-k.

ÍNDICE

DE LOS TRABAJOS LITERARIOS Y MUSICALES PRESENTADOS Á LOS CERTÁMENES DE 1901
CELEBRADOS EN AZPEITIA

Número según orden de recibo	LEMA Ó TITULO	Tema ó materia CON SUJECCIÓN AL PROGRAMA
1	Illunabarra	2.º
2	Ama, zugatik biziya	2.º
3	Amorizozko erakusgaya	2.º
4	Chimistaren ondorenak	5.º
5	Pedro guardasol konpontzallia	5.º
6	Pathartasuna	4.º
7	Euskara zale bi	2.º
8	Nire aberi mathia	2.º
9	Gizonaren osasunean (eto)	4.º
10	Erariyaren lanak	4.º
11	Zortziko	Música.
12	Ama euskerak Eliztar batzuei oju bat	2.º
13	Oroipena nere erriari	Música.
14	Edariak eta bere ondoreak	4.º
15	Laurak-Bat	Música.
15 (a)	Dantza Mari	Música.
16	Autsi ez dediñ euskera	2.º
17	Ariñ-ariñ	Música
18	Ispillu ona	2.º
19	Kabi baten gertaera	2.º
20	Ordizia	Música
21	Festa eguneko eguanza	Música.
22	Danok bat	Música.
23	Azpeitiya-n	Música.
24	Choriya libre	Música.
25	Euskariatik eta Euskaria	Música.
26	Dantza alaya	Música.
27	Zubi musu	Música.
28	Edari bizien gaitza	4.º

Número según orden de recibo	LEMA O TITULO	Tema ó materia CONSUJECCIÓN AL PROGRAMA
29	¿Ezkonduko ote da?	5.º
30	Biñente	5.º
31	¡Aitona...! ¡Aitona!	5.º
32	Umezurtzaren negarrak	2.º

San Sebastián, 27 de Agosto de 1901.

Por el Consistorio:

El Presidente,
ALFREDO DE LAFFITTE.

El Secretario,
ANTONIO ARZAC.

